Keskkonnahoidlike riigihangete analüüs

Lõpp-raport

Töö koostaja: **OÜ Alkranel**

Projektijuht: Alar Noorvee

2015

Sisukord

Sissejuhatus 5
1 Euroopa Liidu liikmesriikide praktikate analüüs 7
1.1 Riigihanked erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides 7
1.1.1 Riigihangete süsteemi võrdlus 9
1.2 Keskkonnahoidlikud riigihanked 13
1.2.1 KHRH erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides 13
1.2.2 KHRH võrdlus 14
1.2.3 KHRH kitsaskohad ja puudused 24
2 Euroopa Liidu keskkonnahoidlikke kriteeriumite kohandamise ettepanek Eestile 26
2.1 Ülevaade turu hetke olukorrast 26
2.1.1 Avaliku sektori valmisolek 28
2.1.2 Pakkujate olemasolu kriteeriumite rakendamisel 42
3 Ettepanekud keskkonnahoidlike riigihangete parema toimimise tagamiseks 54
3.1 Üldised ettepanekud KHRH edukamaks rakendamiseks 54
3.2 Konkreetsed ettepanekud KHRH rakendamiseks 59
Kokkuvõte 72
Viidatud allikad 75
LISAD 78

Lisa 1. KHRH liikmesriikide võrdlus

Lisa 2. Intervjuude ja küsitluste kokkuvõte

Lisa 3. Eestile kohandatud KH kriteeriumite ettepanek

Lisa 4. Metoodika kirjeldus

Lisa 5. Saksamaa heade praktiliste näidete teavitusankeet

Sissejuhatus

Riigihangete korraldamine on üks peamisi viise erinevate kaupade ja teenuste soetamiseks avalikus sektoris. E-riigihangete keskkonna andmete kohaselt korraldati Eestis 2014. aastal 9107 riigihanget. Avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist 14-16%, seega on avalik sektor väga suur toodete ja teenuste hankija. Seoses Eesti astumisega Euroopa Liitu 2004. aastal on riigihangete seadus kooskõlastatud Euroopa Liidu direktiividega.

Eestis jõustus uus riigihangete seadus 1. mail 2007. aastal. Riigihangete seadusega on üle võetud Euroopa Liidu riigihankedirektiivid 2004/18/EÜ, 2004/17/EÜ ja riigihangete õiguskaitsemeetmete direktiiv 2007/66/EÜ. Euroopa Parlament täpsustas ja lihtsustas 2004. aasta direktiivides riigihangetega seonduvat õiguskorda. Võrreldes varasemate direktiividega hõlmavad 2004. aasta direktiivid ka konkreetseid viiteid vajadusel hõlmata keskkonnatingimusi hankeprotsessidesse. Eestis on töötatud välja ka riigihangete (edaspidi ka RH) juhendmaterjal aastast 2012. Materjali eesmärk on toetada hankijaid hankemenetluse korraldamisel ja anda neile juhiseid riigihangete seaduse rakendamisel erinevatel hanke etappidel (Rahandusministeerium, 2012). Koostatud on ka uue riigihangete seaduse eelnõu (15.05.2015).

Keskkonnahoidlikud riigihanked (edaspidi: KHRH) ei ole eritüüpi riigihanked. KHRH sisaldab lisaks tavakriteeriumitele ka näiteks keskkonnahoidlikke (edaspidi: KH) kriteeriumeid, mis võimaldavad säästliku arengu edendamist. KHRH on väga tähtsalt kohal Euroopa Liidus ning erinevaid keskkonnakriteeriumeid on kohaldatud Euroopa Liidu direktiividega. Euroopa Komisjon on välja töötanud ka KHRH käsiraamatu.

Keskkonnakriteeriumite rakendamine riigihangetes varieerub läbi liikmesriikide. Osades riikides on KHRH osakaal kõrgem, kus 40-60% hankelepingutes kasutatakse keskkonnakriteeriumeid. Samas teistes Euroopa Liidu liikmesriikides kasutatakse keskkonnakriteeriumeid vähem kui 20% hankelepingutes. Samuti varieerub KHRH rakendamine ka erinevate tooterühmade kaupa. Euroopa Liidus on arendatud välja 21 erineva toote- ja teenusrühma keskkonnakriteeriumid. KHRH korraldatakse rohkem toote- ja teenusgruppides, kus kriteeriumite määramine on kergem. Näiteks KHRH korraldatakse rohkem hangetes, kus soetatakse elektroonilisi kontoritarbeid (laua- või sülearvutid), kuna antud tooterühmas on kergem määrata keskkonnakriteeriumeid ning need on ka arusaadavamad ja hankijal on kriteeriumitele vastavust kergem kontrollida. KHRH rakendamine pakub initsiatiivi ka tööstusettevõtetele uute ja jätkusuutlikumate tehnoloogiate arendamiseks. Avalikus sektoris korraldatakse väga palju hankeid ning hangetes KHRH kriteeriumite kasutamine võib kaasa tuua olulise mõju ka teiste sektorite hangetele (Euroopa Komisjon, 2015).

Paljude Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks on tähtis KHRH osakaalu suurendamine. Riiklikul tasandil on paljud liikmesriigid koostanud KHRH riikliku tegevuskava, mis seab erinevaid meetmeid ja eesmärke keskkonnasõbraliku riigihanke korraldamiseks. Tegevuskava eesmärgid on sätestatud, kas üldise KHRH osakaalu tõstmiseks või siis mõnes kindlas toote- või teenuserühmas (Euroopa Komisjon, 2015):

- Euroopa Liidu liikmesriigid, kellel on riiklik KHRH tegevuskava: Austria, Belgia, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Iirimaa, Itaalia,

Leedu, Läti, Malta, Holland, Poola, Portugal, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi, UK

- Liikmesriigid, kellel pole tegevuskava: Horvaatia, Eesti, Kreeka, Ungari, Luksemburg ja Rumeenia

KHRH analüüsi üheks eesmärgiks on analüüsida kuue KHRH rakendamises eesrindlikuma liikmesriigi nii riigihangete süsteemi kui ka KHRH korraldust. Nendeks riikideks on: Rootsi, Holland, Saksamaa, Taani, Belgia ja Ühendkuningriik. Analüüsi üheks eesmärgiks on välja tuua ka parimad KHRH praktikad Euroopa Liidus. KHRH analüüsi teiseks eesmärgiks on teha Euroopa Liidu KH kriteeriumite kohandamise ettepanek Eestile. Eesmärgi saavutamiseks on tehtud ülevaade turu hetke olukorrast, kus on üldistades analüüsitud Eesti pakkujate olemasolu KH kriteeriumite rakendamisel ja analüüsitud avaliku sektori valmisolekut. Analüüsi tarbeks on läbi viidud 20 intervjuud pakkujatega ja 24 intervjuud hankijatega. Samuti saadeti välja küsitlusankeedid nii 300 pakkujale kui ka 300 hankijale. Uuringus on välja toodud ka Keskkonnaministeeriumi poolt valitud eelispropageeritavad toote- ja teenusgruppide soovituslikud, Eesti tingimustele kohandatud keskkonnahoidlikud hankekriteeriumid. Analüüsi viimases osas on tehtud ettepanekud KHRH parema toimise tagamiseks Eestis.

KHRH analüüsi aruanne on jaotatud kolmeks osaks:

1. Esimene osa kirjeldab Rootsi, Hollandi, Saksamaa, Taani, Belgia ja Ühendkuningriigi üldist riigihangete ning KHRH süsteemi, mille käigus on antud ülevaade kohaldatud õigusaktidest, KHRH puudutavatest juhendmaterjalidest, erinevatest koolitustest ning monitooringsüsteemist. Kirjeldatakse ka KHRH puudutavaid kitsaskohti ning puuduseid.
2. Analüüsi teine osa koosneb avaliku sektori valmisoleku ülevaatest ning edasistest meetmetest KHRH laialdasemaks kasutamiseks. Samuti on kirjeldatud pakkujate olemasolu KHRH puhul niivõrd, kui see tulenevalt pakkujate vähesest huvist uuringus osaleda, võimalik oli. Samuti on EL KHRH soovituslike kriteeriumite ja läbiviidud uuringu tulemuste põhjal välja pakutud eelispropageeritavate toote- ja teenusgruppide näidiskriteeriumid, mis on kohaldatud Eesti tingimustele. 10 Eesti seisukohast olulisemat keskkonnahoidlike riigihangete tooterühma on: kontori IT-seadmed, mööbel, toit- ja toitlustusteenus, puhastustooted ja –teenused, koopia- ja joonestuspaber, teedeehitus ja liiklusmärgid, transport, ehitus, elekter, siseruumide valgustus. Seejuures on Eesti tingimustele Keskkonnaministeerium kohandanud juba kriteeriumid valdkondades ehitus, puhastustooted ja –teenused ja transport. Seega on käesolevas aruande esitatud ülejäänud seitsme tootegrupi Eestile kohandatud KH kriteeriumite ettepanek.
3. Kolmandas osas on tehtud ettepanekud KHRH parema toimimise tagamiseks Eestis.

1 Euroopa Liidu liikmesriikide praktikate analüüs

Euroopa Liidu liikmesriikide KHRH süsteemi analüüsimiseks on kasutatud erinevaid internetiallikaid. Informatsiooniallikateks on kasutatud nii Euroopa Komisjoni KHRH puudutavat veebilehte kui ka palju muid allikaid, seal hulgas ka erinevaid teadusartikleid. KHRH analüüsi täiendamiseks pöörduti ka Keskkonnaministeeriumi poolt edastatud kontaktisikute poole, et nad esitaksid täiendavat informatsiooni oma riikide praktikate kohta. Pöörduti Belgia, Taani, Hollandi, Saksamaa, Rootsi ja Ühendkuningriigi kontaktisikute poole täiendava küsimustikuga, mis puudutas nende riikide KHRH süsteemi.

Euroopa Liidu liikmesriikides on riigihangete seadusandlus vastavuses Euroopa Liidu direktiividega. Igas liikmesriigis on erinevad seadused ja määrused riigihangete kohta ning need on kooskõlas Euroopa Liidu vastavate direktiividega. Järgnevas peatükis on iseloomustatud ning võrreldud kuue Euroopa Liidu liikmesriigi (Taani, Holland, Rootsi, Belgia, Saksamaa ja Ühendkuningriigi) riigihangete ning KHRH süsteemi. Samuti kirjeldatakse erinevaid meetmeid, mis liikmesriigid on kasutanud KHRH edendamiseks.

1.1 Riigihanked erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides

Riigihangete protsess on üsna sarnane igas Euroopa Liidu liikmesriigis. Protsess algab hanke korraldamise põhjuse väljaselgitamisest ning antud hanke vajaduse kinnitamisest. Peale seda selgitatakse välja, kuidas antud probleem rahuldada. Siis alustatakse hanke planeerimist ning hinnatakse eeldatav hanke maksumus. Hanke eeldatava maksumuse hindamine näitab, kas antud hange ületab riigihanke korraldamise piirmäära või mitte. Riigihangete maksumuste rahvusvahelised piirmäärad Eestis on sätestatud vastavalt riigihangete seaduse (RHS) ja Euroopa Komisjoni õigusaktidele. Seejärel asutakse hanget läbi viima, mille käigus on hankedokumendid informatsiooniallikaks pakkujale.

Euroopa Liidu direktiivid sätestavad neli peamist hankemenetluse protseduuri, mis on üle võetud ka riigihangete seadusesse (RT I, 23.03.2015, 24):

- Avatud hankemenetlus, mille korral võib pakkumuse esitada iga huvitatud isik, kes vastab kindlatele tunnustele ja kehtestatud piirangutele (RHS § 25).
- Piiratud hankemenetlus, mille korral võib iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse, kuid pakkumuse saavad esitada üksnes need hankija poolt objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel valitud taotlejad, kellele hankija teeb pakkumuse esitamise ettepaneku (RHS § 25).
- Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus korral võib iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse ja hankija teeb vähemalt kolmele enda poolt objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel väljavalitud taotlejale pakkumuse esitamise ettepaneku ning peab nendega läbirääkimisi pakkumuste üle, et kohandada nende esitatud pakkumusi hankedokumentides sätestatud nõuetele ja valida välja edukas pakkumus (RHS § 27).
- Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse korral peab hankija hankelepingu tingimuste üle läbirääkimisi omal valikul ühe või mitme huvitatud isikuga, olles eelnevalt esitanud neile hankedokumendid (RHS § 28).
- Võistlev dialoog on hankemenetlus, mille korral võib iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse ning hankija peab tema poolt objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel valitud taotlejatega läbirääkimisi, et välja selgitada üks või mitu kasutusomaduste ja funktsionaalsete nõuete poolest kõige enam

tema vajaduste rahuldamiseks sobivat lahendust. Hankija teeb läbirääkimistel osalenud taotlejatele pakkumuse esitamise ettepaneku ja valib välja eduka pakkumuse, lähtudes esialgselt hanketeates või pakkumuse esitamise ettepanekus sätestatud pakkumuste hindamise kriteeriumidest. (RHS § 26).

1.1.1 Riigihangete süsteemi võrdlus

Tabel 1.1 Euroopa Liidu liikmesriikide riigihangete süsteemi võrdlus. KHRHga seotud seadusandlus liikmesriigiti on põhjalikumalt kirjeldatud ka Lisas 1.

Liikmes-riik	Kooskõla Euroopa Liidu direktiividega	Õigussüsteem	KHRH-ga seotud seadusandlus
Belgia	Riigihanke süsteemi kohta teeb otsuseid Föderaalvalitsus. Belgias on riigihangete seadus kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega. Belgias on sätestatud riigihangete nõudmised 24. detsembril 1993. aastal vastuvõetud seaduses ning riigihangete rakendamine on sätestatud 8. jaanuaril 1996. aastal vastuvõetud määruses *Royal Decrees* (Biacnhi, T; Guidi, V., 2010).	24. detsembri 1993. aastal vastuvõetud seadusel on kolm osa: 1) hanked tavasektoris 2) hanked vee-, energia-, transpordi- ja postiteenused 3) Erafirmade hanked Hankelepingute ja kontsessioonide pakkumuse kutsed on avalikud ning need on kättesaadavad riigihankeid käsitleva Euroopa Liidu Teataja lisa veebis ehk TEDis (*Tenders Electronic Daily*) või on need kättesaadavad Belgia avalike pakkujate infolehes ehk *Belgia Public Tender Bulletin* (Biacnhi, T; Guidi, V., 2010).	Belgia riigihangete seaduses on sätestatud keskkonnakriteeriumid üldsõnaliselt. Seaduses on kirjeldatud, et keskkonnaaspekte võib arvesse võtta näiteks tehnilises kirjelduses. Belgia riigihangete seadus on üldine, samas on koostatud föderaalsel tasandil ringkirjad, mis sätestavad täpsemalt ka KH kriteeriumite rakendamise (Belgia Riigikantselei, 2014). Belgias on jagatud valitsus neljaks tasandiks: föderaalne tasand ja kolm piirkondlikku tasandit. Peale selle on neil veel ka maakonna ja kohalik tasand. Erinevad tasandid töötava KHRH vallas ja teevad omavahel koostööd, et õppida teiste kogemusest ning vältida topelt töö tegemist. Belgias on sätestatud eesmärgid nii föderaal tasandil kui ka piirkondlikul tasandil. Kohustuslik on, et föderaalvalitsus peab hankima seaduslikest ja jätkusuutlikest allikatest pärit puitu ja puidutooteid ning valitsusasutused peavad hankima säästlike sõidukeid

Liikmes-riik	Kooskõla Euroopa Liidu direktiividega	Õigussüsteem	KHRH-ga seotud seadusandlus
Taani	Euroopa Liidu riigihangete direktiivid võeti Taanis üle kahe seaduse abil, mis võeti vastu 16. septembril 2004. aastal. Taanis võeti vastu uus riigihangete seadus, mis jõustus 1. oktoobrist 2015. Taani riiklik hankeseadus sätestab raamistiku avaliku ja erasektori hankelepingutele Taanis (Baker & McKenzie, 2009).	Üle piirmäära olevatele hangetele kehtivad Euroopa Liidu direktiividega kooskõlas olevad Taani seadused. Alla piirmäära olevate hangete eest vastutab – *Danish Act on Tenders Procedures for Public Contracts* (Biacnhi, T; Guidi, V., 2010).	Taani riigihangete seadus põhineb samuti suuresti Euroopa Liidu direktiividel. Seega on riigihangete seaduses keskkonnakriteeriumite kohta käiv info üldine. Taanis on väljatöötatud erinevad ringkirjad valitsusasutustele. Väljatöötatud on ringkiri KHRHle, kus kõikidel valitsusasutustel peab olema välja töötatud KH hangete strateegia ning meetmed, kuidas strateegia ellu viia. Samuti on välja töötatud ringkirjad, mis puudutavad valitsusasutuste energiatõhusust ning jätkusuutliku puidu hankimist (SKI - National Procurement Service, 2015).
Holland	Riiklik seadusandlus on kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega. Hollandis võeti riigihangete seadus (*Aanbestedingswet)* vastu 1. aprillil 2013. aastal. Antud seadus sätestab riigihangete korraldamise raamistiku ning tagab kooskõla Euroopa Liidu direktiividega. Riigihangete õigusraamisik on täpsemalt sätestatud Riigihangete määruses (*Aanbestedings-besluit)* ja proportsionaalsuse juhtkirjas (*Proportionaliteitsgids)*. Peale nimetatud õigusaktide on Hollandis ka mitmeid teisi valdkonna spetsiifilisi määruseid (Baker & McKenzie, 2009).	Üle piirmäära olevatele hangetele kehtivad Euroopa Liidu direktiividega kooskõlas olevad seadused. Hollandil puudub seadusandlus hangete kohta, mis on alla piirmäära (Baker & McKenzie, 2009).	Hollandi riigihangete seadus põhineb samuti Euroopa Liidu direktiividel. Hollandis vastutavad hankijad ise oma hangete eest ning Hollandis pole riikliku agentuuri, mis koordineeriks riigihankeid. Hollandis on välja töötatud erinevad eesmärgid riigiasutustele, omavalitsustele, provintsidele ja veeametitele. Sätestatud on 19 metoodikat, mis sisaldavad ka jätkusuutlike aspekte riigihangetes. Metoodikates mängivad väga suurt rolli kriteeriumite dokumendid. Alates 1. jaanuarist 2013 peavad kõik riigihanked, mis ületavad Euroopa Liidu sätestatud piirmäära, sisaldama sotsiaalseid kriteeriumeid. Samuti on väljatöötatud suunised, mis rakendati 1. aprillil 2013, mis seadsid majandusliku soodsuse alusel hanke standardiks (SOMO, 2014).

Liikmes-riik	Kooskõla Euroopa Liidu direktiividega	Õigussüsteem	KHRH-ga seotud seadusandlus
Rootsi	Rootsi RH seadusandlus on kooskõlas Euroopa Liidu omaga Rahandusministeerium on riigihangete eest vastutav. Rootsis on kaks peamist riigihangetele suunatud seadust. Riigihanke seadus (LOU) , mis reguleerib avaliku sektori hankeid ning kommunaalteenuste hangete seadus (LUF), mis reguleerib hankeid vee, energia, transpordi ja postiteenuste sektoris (Baker & McKenzie, 2009).	Hankijad, kelle hange on alla piirmäära võivad kasutada lihtsustatud protseduuri või valikulist protseduuri. Ettevõtted saavad infot hangete kohta Euroopa Liidu ametlikust ajakirjast või TEDi andmebaasist (Baker & McKenzie, 2009).	KH kriteeriumid on sätestatud Rootsi õigusaktides üldsõnaliselt. Rootsi riigihangete seadus sätestab, et kõik hankijad peavad hankekorraldusel arvesse võtma keskkonna- ja sotsiaalaspekte, kui hange seda võimaldab. Õigusaktis on sätestatud, et hankija võib tehnilises kirjelduses kasutada, kas kvalifitseerimis- või vastavustingimusi. Need tingimused võivad sisaldada ka keskkonnaaspekte ning tingimused peavad olema koostatud selgelt (Swedish Public Procurement Act, 2007). Õigusaktis on sätestatud, et pakkujate keskkonnajuhtimissüsteemid peavad olema sertifitseeritud vastavate asutuste poolt (EMAS või ISO standardid). Samas aktsepteeritakse ka teisi, samaväärseid tõestusmaterjale. (Nordic Council of Ministers, 2009). Valitsusautustel on kohustuslik hankida säästlikke sõidukeid.
Saksa-maa	Euroopa Liidu direktiivides sätestatud meetmed integreeriti olemasolevatesse seadustesse ja määrustesse, mitte ei võetud vastu uusi seaduseid. Euroopa Liidu direktiivide täitmiseks muudeti järgnevaid Saksamaa õigusakte: Konkurentsiseadus; Riigihangete määrus; Riigihangete määrused ja lepingud transpordi, vee ja energiasektoris; Riigihangete määrused ja lepingud teenustel; Riigihangete määrused ja lepingud vabakutselistel teenustel (Rechtsanwalt, C-S., 2013).	*The German Act Against Restraints on Competition* - peamine riigihangete seadus. Saksamaa riigihangete seadus jaguneb kolmeks erineva tasemega regulatsioonideks: I tase - eelarve reeglistik, konkurentsiseadus. II tase - Riigihangete korraldus ja kommunaalteenuste määrus; III tase koosneb riigihangete regulatsioonidest, mis sisaldavad sätteid avalike teenuste ja tööde lepingutele (Burgi, M., 2012).	Saksamaal tuleb kõikides hangetes arvestada energiatõhususega ja energiatarbega kasutusfaasis. Selleks on välja töötatud üldine eeskiri energiatõhusate toodete ja teenuste hankimiseks (AVV-EnEff). Põhikirjas on sätestatud, et hankedokumentide ettevalmistamisel peab arvesse võtma ka lähteülesande koostamisel energiatarvet kasutusfaasis. Kontoriseadmete hangete korraldamisel lähtutakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 16/2008, kus on sätestatud nõuded kontoriseadmete energiatõhususmärgistuse kohta (BAnz S. 2008). Kohustuslik on hankida säästlikke sõidukeid.

Ühend-kuning-riik	Ühendkuningriigi seadusandlus on kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega. Euroopa Liidu direktiivid Inglismaal, Walesis ja Põhja-Iirimaal on rakendatud 2006. aasta avalike lepingute määruses (*The Public Contract Regulations*) ja kommunaalteenuste lepingute (*Utilities Contract Regulations*) määruses (Baker & McKenzie, 2009).	Riigihanked on reguleeritud avalike lepingute ja kommunaalteenuste määrustes. Puudub seadusandlus hangete kohta, mis on alla piirmäära (Baker & McKenzie, 2009).	Ühendkuningriigi riigihangete seaduses on keskkonnakriteeriumid sätestatud üldsõnaliselt. Keskkonnakriteeriumite kasutamine on kirjeldatud tehnilise kirjelduse peatükis. Seal kirjeldatakse, et tehnilise kirjeldusena võib kasutada näiteks keskkonna- ja kliimaaspekte, erinevaid nõudeid disainile ja kättesaadavusele. Kui hankedokumentidesse lisatakse ka keskkonnakriteeriumid, siis need peavad olema täpsed ja arusaadavad (The Public Contracts Regulations 2015). Valitsusasutustele on kehtestatud kohustuslik säästliku ostmise standard, mis kehtib keskvalitsusele ja selle allasutustele ning on vabatahtlik teistele avalikele asutustele.
Eesti	Rahandusministeerium on riigihangete eest vastutav. Riigihangete seadus on kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega	Eestis on sätestatud madalamad piirmäärad hangetel kui Euroopa Liidus.	Eesti riigihangete seaduses on nõuded keskkonnakriteeriumitele sätestatud üldsõnaliselt. Üheks põhimõtteks on, et kui võimalik, siis riigihangete korraldamisel eelistada keskkonnasäästlike lahendusi. Kui tehnilise kirjelduse aluseks on muu hulgas keskkonnakaitsenõuded, võib neid nõudeid määratleda ökomärgiste saamise tingimusena väljendatud nõuete kogumi või üksikute nõuete alusel. Pakkuja tehnilise ja kutsealase pädevuse vastavuse kontrollimiseks võib hankija nõuda ehitustööde või teenuste hankelepingu puhul hankelepingu täitmisel rakendatavaid keskkonnajuhtimismeetmeid. Täpsemalt on sätestatud tingimused maanteesõidukite hangetes, kus hankedokument peab sisaldama tingimusi, mis arvestavad ka sõiduki kogu kasutusiga hõlmavaid keskkonnamõjusid (Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrus nr 138).

1.2 Keskkonnahoidlikud riigihanked

Keskkonnahoidlikud riigihanked (KHRH) on vabatahtlik vahend riigihangete läbiviimiseks ning on üheks tähtsamaks Euroopa Liidu vahendiks saavutamaks veelgi ressursi- ja energiatõhusamat majandust. Osad Euroopa Liidu liikmesriigid on muutnud mõningate toote- ja teenuserühmade keskkonnakriteeriumite rakendamise riigihangetes kohustuslikuks valitud riigiasutustele. KHRH stimuleerivad jätkusuutlike toodete nõudlust ning suurendavad nende populaarsust turul. KHRH on tõhus siis kui hankedokumendid sisaldavad selgeid ja kontrollitavaid keskkonnakriteeriumeid toodetele ning teenustele. KHRH kriteeriumid on välja töötatud universaalsete Euroopa Liidu soovituslike kriteeriumitena 21 toote- ja teenusgrupis. Osades EL liikmesriikides on lisaks nendele välja töötatud veel riiklikud KHRH kriteeriumid. Antud peatükis on iseloomustatud kuue Euroopa Liidu liikmesriigi (Taani, Holland, Rootsi, Belgia, Saksamaa ja Ühendkuningriigi) KHRH süsteemi. Peatükis on kirjeldatud KHRHga seotud juhendmaterjale, koolitusi ning monitooringsüsteeme. Samuti kirjeldatakse KHRHga seotud puuduseid ja kitsaskohti (Euroopa Komisjon, 2015).

1.2.1 KHRH erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides

Euroopa Liidu poolt kehtestatud õigusnormid muutuvad järjest rangemaks ning keskkonnaalaste ja säästva arengu eesmärkide täitmiseks tuleb üha rohkem hakata kasutama KH kriteeriumeid riigihangetes. KHRH positiivseks mõjuks on see, et antud vahend edendab innovatsiooni tehnoloogia alal ning suunab tootjaid tootma keskkonnasõbralikumalt ning efektiivsemalt.

KHRH peamised eelised:

- KHRH võimaldab valitsusasutustel saavutada keskkonnaalaseid eesmärke;
- KHRH seab eeskuju eratarbijatele;
- KHRH tõstab teadlikkust keskkonnaalastes küsimustes;
- KHRH parandab elukvaliteeti;
- KHRH aitab sätestada kõrged keskkonnastandardid toodetele ja teenustele;
- KHRH säästab raha ja ressursi, kui võetakse arvesse olelusringi maksumus (LCC);
- KHRH innustab tööstusettevõtteid leidma innovaatilisemaid ja efektiivsemaid lahendusi;
- KHRH võimaldab vähendada hindu keskkonnatehnoloogiatele;
- KHRH võimaldab valitsusel näidata, et nad on huvitatud keskkonnakaitsest ning säästlikust, jätkusuutlikust tarbimisest ja tootmisest.

1.2.2 KHRH võrdlus

Iga Euroopa Liidu liikmesriik on KHRH edendamiseks võtnud kasutusele erinevaid meetmeid. Tabelis 1.2 ja 1.3 on välja toodud Euroopa Liidu liikmesriikide KHRH võrdlus. Täpsem liikmesriikide KHRH süsteemi võrdlus on esitatud lisas 1.

Tabel 1.2. Euroopa liikmesriikide KHRH süsteemi võrdlus (vastutavad asutused, tegevuskavad, KH kriteeriumid).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
Belgia	Keskkonnaministeerium, Säästliku arengu ja regionaalse ametivõimude ministeerium (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010).	3. juulil 2009 võeti vastu Säästliku riigihanke tegevuskava. Belgias on sätestatud eesmärgid nii föderaaltasandil kui ka piirkondlikul tasandil. Föderaalsel tasandil on sätestatud KHRH ringkirjad (puit ja puidutooted ning sõidukid ja transporditeenused), mis pole otseselt õigusnormide allikas, vaid sisaldab kõrgemalseisva valitsusasutuse poolt alamale valitsusasutusele antavaid juhiseid (Versteven, J, 2015). Belgias on tegevuskava koostatud Flaami regioonis, kus on eesmärgiks saavutada 100% KHRH määr aastaks 2020. Eesmärk soovitakse saavutada nelja tegevuskavaga. Esimene tegevuskava koostati aastateks 2009-2011 ning selle peamiseks eesmärgiks oli suurendada valitsusasutuste vahelist koostööd, samuti moodustati töörühm, kes vastutab tegevuskava elluviimise eest. Teine tegevuskava koostati aastateks 2012-2014, mille koostamisele leiti, et eelneva tegevuskava eesmärgid on täidetud. Antud tegevuskava peamine eesmärk oli kiirendada KH kriteeriumite kaasamist hankedokumentidesse. Kolmas tegevuskava koostatakse aastateks 2015-2017 ja neljas tegevuskava koostatakse aastateks 2018-2020. Kahe viimase tegevuskava eesmärkideks on arendada ja kohandada KHRH tegevusi vastavalt muutuvale olukorrale (The Public Governance Flanders, 2015).	Tegevuskavas on eesmärgiks 100% säästlike riigihangete määr Flaami regioonis aastaks 2020. Tegevused on jaotatud nelja etappi (2009-2011, 2012-2014, 2015-2017 ja 2018-2020). Tähtsad tooterühmad on identifitseeritud. Belgia KH kriteeriumid toote- ja teenusgruppides: toit ja toitlustus; kontoritarbed ja mööbel; ehitus; elekter; ehitiste siseviimistlus; jäätmekäitlus; kodumasinad; metsandus; transport; riided ja tekstiil; puhastustooted; Muud (Guide des Achts Durables, 2015).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
		Inglisekeelsena on kättesaadav tegevuskava aastateks 2009-2011. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dZVfUzLDzmoJ:www.sustainable-procurement.org/fileadmin/template/scripts/sp_resources/_tools/put_file.php%3Fuid%3D5a22ba15+&cd=2&hl=et&ct=clnk&gl=ee Hollandikeelsena on kättesaadav tegevuskava aastateks 2012-2014 https://www.bestuurszaken.be/sites/bz.vlaanderen.be/files/documenten/overheidsopdrachten/duurzame-overheidsopdrachten/Vlaams_actieplan_duurzame_overheidsopdrachten_2012-2014.pdf [1]Tegevuskava 2009-2011 tegevussuunad on esitatud tabeli all	
Taani	Keskkonnaministeerium, Riiklike Hangete Keskus, Riigihangete Kontor Taani valitsusasutuses (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010).	2008. aastal võeti vastu vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava, mis käsitleb ka KHRHd. KHRH tegevuskava on ühendatud vastutustundliku ettevõtluse tegevuskavaga. Taani tegevuskava peamiseks eesmärgiks on suurendada vastutustundliku ettevõtlust ning üheks meetmeks on suurendada vastutust erinevates hangetes (The Danish Government, 2012).	Taanis on koostatud partnerlusühing, millesse kuuluvad omavalitsusasutused peavad täitma keskkonnakriteeriume allpool loetletud tooter- ja teenusegruppide puhul. Taani KH kriteeriumid toote- ja teenusgruppides: ehitus (kaablid, soojustus, küttesüsteemid, ventilatsioonid jne); IT-seadmed (arvutid, monitorid, printerid, projektorid jne); Maastikuplaneerimine (teedeehitus; haljastus; masinad; liiklusmärgid jne); Toit ja toitlustus; Töö ja haridus; tervishoid; tekstiil; jäätmed; transport; mööbel; elekter; paberitooted; valgustid (Udbudsportalen, 2015).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
Holland	Ruumiplaneerimise ja keskkonnaministeerium, Hollandi omavalitsuste assotsiatsioon, provintside organisatsioon (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010).	Jätkusuutlike hangete tegevuskava koostati 2015. aastal. Tegevuskava eesmärgiks on anda hankijatele ülevaade jätkusuutliku hanke kriteeriumitest ja töövahenditest. Tegevuskava on kooskõlas Hollandi valitsuse keskkonnaalaste eesmärkidega (Action Plan, 2015).	KHRH kriteeriumid 45 tooterühmal. Riigiasutused leppisid kokku, et kõigil koostatavatel hangetel on miinimum KH tingimused kohustuslikud. Hollandi KH kriteeriumid toote- ja teenusgruppides: audiovisuaalsed tooted; kaablid ja torustik; toitlustusteenus ja vahendid; ehitus; puhastusteenused; kontorihoonete lammutamine; pinnasetööd; elekter; konverentsi ja majutusteenused; gaas; rohealad; raskeveokid; rahvusvahelised ärireisid; kolimisteenus; mobiiliteenus; kontorihooned, -mööbel, -tarbed; välimööbel; paber; postiteenus; printimine; restaureerimistööd; printimine; pumplad; kontori üüripinnad; teed; kanalisatsiooni-süsteemid; transporditeenused; liikluskontroll; vee- ja reoveepuhastusjaamad; tööriided; teede korrashoiu-teenused talvel (PIANOo, 2015).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
Rootsi	Keskkonnaministeerium, Rootsi Keskkonna-korralduse Nõukogu, Rootsi Keskkonnakaitseagentuur vastutab KHRH rakendamise, monitooringu ja tegevuskava eest (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010). KH kriteeriumite eest on vastutav alates 1.09.2015 Rootsi riiklik riigihangete agentuur.	Tegevuskava kiideti heaks 8. märts 2007. KHRH rakendamine on Rootsis vabatahtlik. Rootsis on koostatud KHRH tegevuskava, kus on täpsemalt kirjeldatud erinevad eesmärgid seosed KHRHga, mida Rootsi tahaks saavutada. Rootsi tegevuskava eesmärkideks on näiteks: KHRH osakaal peaks suurenema, KHRH rakendavate asutuste hulk peaks suurenema, protsessi tuleb kaasata ka kohalikud poliitikud (Nordic Council of Ministers, 2009).	KHRH kriteeriumite kasutamine on vabatahtlik: töötati välja MSRi *(Swedish Environmental Management)* poolt. Rootsi KH kriteeriumite andmebaas: IT-seadmed (Arvutid ja kuvarid, printerid ja toonerid; televiisorid ja projektorid); Ehitus ja kinnisvara (professionaalsed köögitarbed; kodumasinad; metsandus); Puhastusteenused ja -tooted (puhastusteenus; pesumajad); Sõidukid ja transport (kütus; rehvid; toodete transport; sõidukid); Kontoritooted (paberitooted; müügiautomaadid (k.a kohviaparaadid); Elekter ja valgustid (elekter; välis- ja sisevalgustid); Toit (liha, kanaliha ja kalkuniliha; piimatooted; kalatooted; puu- ja juurviljad; hommikusöögihelbed ja suhkur; kohv, tee ja kakao; toitlustusteenused; munad); Õendus- ja hooldusteenused (dialüüs, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande teenused); teenused (Upphandlingsmyndigheten, 2015).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
Saksamaa	Majandus- ja tehnoloogia ministeerium, Keskkonnaministeerium, Looduskaitse ja tuumaohutuse ministeerium (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010).	Tegevuskava „Energiatõhusate toodete ja teenuste hange“ võeti vastu 2007. aasta augustis. Ettepanek põhjalikuks koostööks, võeti vastu 2008. aasta detsembris. Töörühm jätkusuutlike hankeprotsesside jaoks, juuli 2010. Saksamaal on väljatöötatud vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava, kus on kirjeldatud ka erinevaid KHRH eesmärke. Saksamaa valitsuse eesmärgiks on tugevdada ja arendada jätkusuutlike kriteeriumeid, mis võimaldab hankijatel kasutada ka sotsiaal- ja keskkonnakriteeriumeid. Samuti seati eesmärgiks suurendada teadlikkust KHRH alal, selleks tuleb koostada erinevaid juhendmaterjale ja avada abistavad veebilehed (German Federal Government, 2010).	Tegevuskavas püstitatud jätkusuutliku hankeprotsessi eesmärgid 15 tooterühma jaoks. Üldised juhised 36 tooterühmale, mis on vabatahtlikud. Saksamaa KH kriteeriumid toote- ja teenusgruppides: valgustus; büroomööbel; kontoriseadmed; energiateenused (soojusenergia, jahutus, elekter, aur, suruõhk jmt); haljastusmasinad; kätte kuivatus- ja hügieenipaber; IT-seadmed; toiduained ja toitlustus; sõidukid ja elektrisõidukid; pabertooted; puhastustooted ja -teenused; kahjuritõrje; libedusetõrjevahendid; tekstiilid ja rõivad; soojavarustussüsteemid (Beschaffungsant des Bundesministeriums des Innern, 2015).
Ühend-kuningriik	Säästlik hankepoliitika töötatakse välja Defra (*The Department for Environment, Food and Rural Affairs)* poolt. Riigihangete seadus on välja töötatud Rahandus-ministeeriumi poolt (Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A., 2010).	Ühendkuningriigis on koostatud KHRH tegevuskava. Tegevuskava peamisteks eesmärkideks on juhtida ja korraldada keskvalitsust keskkonnasäästlikul viisil. Vähendada süsiniku emissioone, jäätmeid ja veetarbimist ning suurendada energiatõhusust. Eesmärgid saavutatakse läbi erinevate poliitikate, raamistike ja riigihangete praktika ja läbi tarneahelate, mis pakuvad tehnoloogilist innovatsiooni. Valitsus asutustes keskendutakse professionaalsetele hangetele, kus kindlustatakse kiire jätkusuutlik areng, et saavutada riiklike eesmärke (Defra, 2007).	Kriteeriumid on sätestatud kahel tasandil: kohustuslik miinimum ja parim praktika Sätestanud KH kriteeriumeid 60 tooterühmal. Ühendkuningriigi KH kriteeriumite andmebaas: Ehitus ja ehitusmaterjalid; puhastustooted ja -teenused; elektrikaubad; toit ja toitlustus; mööbel; pinnasetööd ja haljastus; kontori IT-seadmed; paber ja pabertooted; tekstiil; transport; vett kasutavad masinad ja süsteemid; puittooted (Defra, 2012).

Liikmesriigid	KHRH eest vastutavad asutused	Tegevuskava (NAP)	KH kriteeriumid
Eesti	Keskkonnaministeerium, Rahandusministeerium	Eestil puudub tegevuskava.	KH kriteeriumite rakendamine on vabatahtlik. Keskkonnaministeeriumi poolt sätestatud kümme prioriteetsemat tooterühma: IT-seadmed, mööbel, transport, elekter, ehitus, teedeehitus ja liiklusmärgid, puhastustooted ja -teenused, toit ja toitlustus, joonestus- ja koopiapaber, sisevalgustus. Eraldi kriteeriumeid pole välja töötatud. Kasutatud kriteeriumid baseeruvad EL soovituslikel kriteeriumitel.

[1]Belgi Flaami regiooni jätkusuutlike riigihangete tegevuskava 2009-2011 tegevussuunad, mille koosseisus olid täpsemad tegevused:

1) Tegevussuund nr 1: Tagada piisav toetus keskkonnahoidlike riigihangete rakendamiseks – administreerimise/juhtimise kokkulepped
   Selle raames on eesmärk, et kõik asutused seavad oma eesmärgiks keskkonnahoidlike riigihankeid läbi viia. Selle tarbeks on kavas raporteerimise süsteemi arendamine.
2) Tegevussuund nr 2: Ametliku baasi loomine, kuidas avalikud asutused saavad keskkonnahoidlikke hankeid rakendada. Keskkonnahoidlike riigihangete töörühm.
   Loodi keskkonnahoidlike riigihangete töörühm, mis koordineeriks KHRH korralust.
3) Tegevussuund nr 3: Vahendite ja tarvikute ristkasutamise/korduvkasutamise ja materjalide taaskasutamise edendamine
4) Tegevussuund nr 4A: Eesmärkide ja tegevuste konkretiseerimine tootegruppides, kus on võimalik saavutada kiireid võite
5) Tegevussuund nr 4B: Uuringute läbiviimine, et leida toetavad instrumendid eesmärkide ja tegevuste konkretiseerimiseks teistes asjakohastes tootegruppides
6) Tegevussuund nr 5: Avalike hangete sotsiaalsete aluste järeleaitamine – Sotsiaalsed kriteeriumid: integreeritud osa jätkusuutlikest riigihangetest
7) Tegevussuund nr 6: Pakkuda asutustele ja üksustele infot, teostada teadlikkuse tõstmist ja juhendamist, et keskkonnahoidlikke kriteeriume integreeritaks avalikesse hangetesse

Tabel 1.3. Euroopa liikmesriikide KHRH süsteemi võrdlus (juhendmaterjalid, koolitused, monitooring)

Liikmesriigid	Juhendmaterjalid	Koolitused	Monitooring
Belgia	Belgias puuduvad ingliskeelsed juhendmaterjalid, aga on saadaval hollandi- ja pantsuskeelseid materjale. Veebileht www.guidedesachatsdurables.be on mõeldud keskvalitsuse ja Brüsseli linna tasandil. Veebileht pakub informatsiooni 70 toote- ja teenuserühma kohta hankeprotsessi erinevatel etappidel (AEA Technology, 2010).	Regulaarsed koolitused KHRH kohta on tagatud uutele töötajatel iga aasta. Koolitused uutele töötajatele põhinevad peamiselt infolehtedel ja ettekannetel üldise riigihangete süsteemi kohta. Säästva arengu ministeerium korraldab ettekandeid riiklikele ja kohalikele ostjatele ning ettevõtjatele iga kahe kuu tagant. Belgias on ka infoliin, kus antakse nõu erinevate tooterühmade ja hankedokumentide kohta (AEA Technology, 2010).	2011. aasta sügisel saatis Euroopa Komisjon küsimustikud valitsusasutustele. Küsiti, kas lisatakse keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumeid hankedokumentidesse. Samuti küsiti, kas antud kriteeriumite lisamine erineb tooterühmade kaupa või pakkumuse maksumuse puhul. Küsimustiku põhjal tuli välja, et pole veel väljatöötatud kriteeriume müratasemele. Täpsem informatsioon küsitluse kohta on saadaval (prantsuse ja hollandi keeles) http://guidedesachatsdurables.be/fr/monitoring-suite (Guide des Achats Durables, 2015).
Taani	Taanis on koostatud veebileht (www.csr-indkob.dk), kuhu koondatakse olemasolevad Euroopa Liidu KHRH kriteeriumid ning riiklikud juhendmaterjalid. Juhendmaterjal on dokumendi vormis ning Taani keeles saadaval veebilehel - http://csr-indkob.dk/wp-content/uploads/2014/10/20140402-Vejledning-om-sociale-og-miljoehensyn.pdf. Samal veebilehel on saadaval ka töövahend, millega saab arvutada *TCO* (*total cost of ownership*)	Taanis on kaks peamist tegevuskava koolitustele: KHRH partnerlus (viib läbi koolitusi riigiasutustele, kes on partnerluse liikmed) ja KHRH komisjon (hõlmab 13 avaliku ja erasektori organisatsiooni). 2009. aastal korraldati suur KHRH puudutav konverents, kus võttis osa umbes 200 inimest. KHRH koolitusi Taanis pakuvad: Green Network, Key2Green, SKI ja IKA ning Taani Keskkonnakaitseagentuur. KHRH e-õppevahend on koostatud Taani Energiasäästmise Keskuse poolt. Veebileht pakub erinevaid vahendeid, juhiseid ja videoid, mis tutvustavad KHRH (AEA Technology, 2010).	Kõik KHRH partnerluse liikmed peavad üks kord aastas esitama aruande oma KHRH saavutuste kohta. Partneritel palutakse vaadelda oma organisatsioonis KHRHde rakendamist, KHRH eesmärke ja kriteeriumeid. 2015. aastal arendati välja uus aruandlussüsteem. Iga partner peab täitma küsimustiku, kus nad vastavad, kas nad on kasutanud konkreetseid keskkonnakriteeriumeid oma pakkumustes. Peale KHRHde rakendamise monitooringu, korraldatakse ka monitooringut KHRHde mõjude kohta. Iga aasta, neli partnerit koostavad näite, kus tuuakse välja kindla keskkonnasõbraliku hanke tingimused energiatõhususe, keskkonnasäästlikkuse ja maksumuse kohta. Antud näiteid kasutatakse KHRH partnerluse siseselt näitamaks, kuidas keskkonnakriteeriumeid saab rakendada erinevates hankedokumentides (Taani Keskkonnakaitse Agentuur, 2015).

Liikmesriigid	Juhendmaterjalid	Koolitused	Monitooring
Holland	Hollandi valitsus on koostanud jätkusuutliku riigihanke juhendmaterjali. Antud juhend aitab kaasata hankedokumentidesse erinevaid keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumeid. Hollandis on koostatud veebileht (www.pianoo.nl), mis aitab kaasa tõhusamale hankeprotsessile. Samuti on antud veebilehel kirjeldatud KHRH kriteeriumeid 45 erinevas tooterühmas, sisaldab erinevaid õigusakte, parimaid praktikaid, juhendmaterjale ja vahendeid. Samuti saavad PIANOo kodulehel konsulteerida hankijad omavahel. Holland on väljatöötanud ka töövahendi (http://www.greencalc.com/), mis võimaldab keskkonnaaspekte teisendada konkreetseteks mõõdetavateks ühikuteks.	Seminare ja koosolekuid korraldatakse avalikele hankijatele ja KHRH on kombineeritud riigihangete haridus-programmi. Hollandis on arendatud välja ka spetsiaalne veebipõhine õppevahend, mida avalikud asutused saavad kasutada, et hinnata tulemusi KHRH vallas ning samuti saab sealt informatsiooni, kuidas ennast parandada. Veebipõhine õppevahend sätestab kindlad kokkulepped KHRH vastutusalas, aitab luua ja teostada keskkonnasõbraliku hanke plaane ning protseduure. Samuti on seal saadaval erinevad juhendmaterjalide lingid ja kirjalikud materjalid teiste ettevõtete ja organisatsioonide kohta (AEA Technology, 2010).	Hollandi Ruumiplaneerimise ja Keskkonna-ministeerium korraldab KHRH monitooringut kaks korda aastas. Monitooring koosneb kahes osast: küsimustikust ning juhuslikest külastustest organisatsioonidesse, et välja selgitada, kuidas jätkusuutlikud riigihanked on kohaldatud organisatsiooni struktuuri ja poliitikaga. Hankijad hinnatakse 100%, 75% või 50% eesmärgi alusel (kas on vastavas tootegrupis rakendatud 50%, 75% või 100% soovituslikest KH kriteeriumitest). Leping hinnatakse keskkonnasõbralikuks siis, kui see täidab vähemalt miinimumnõuded kriteeriumitele. Igale tooterühmale valitakse kindel leping ja seda peetakse esinduslikuks kõigi antud tooterühma lepingute puhul antud uuringu teostamise jooksul. Kui uuritav leping vastab kriteeriumitele, siis kogu maksumus, mis on kulutatud antud tooterühmale hinnatakse keskkonnasõbralikuks. Taolist hindamissüsteemi kasutatakse mitme tooterühma puhul ning see annab protsentuaalse ettekujutuse avaliku sektori keskkonnasõbralikest ostudest (PIANOo, 2015).

Liikmesriigid	Juhendmaterjalid	Koolitused	Monitooring
Rootsi	Rootsi riigihangete agentuuri veebilehel saavad hankijad kasutada töövahendit (*criteria wizard*), mis on abiks keskkonnakriteeriumite kasutamisel. Töövahendi kasutamine on lihtne ja kiire ning kuue lihtsa sammuga on võimalik alla laadida spetsiifilisele hankele sobivad kriteeriumid ning õpetuse, kuidas kriteeriume dokumentidesse lisada ja tõendada (Upphandlingsmyndigheten, 2015).	SEMCo korraldab iga aasta KHRH koolitusi ning nendest võtab osa umbes 3000 inimest. Veebipõhised koolitused sisaldavad KHRH ja riigihangete seaduse kirjeldust, olelusringi maksumuse hindamise juhendeid ning juhiseid, kuidas lisada tõhusaid kriteeriume hankedokumentidesse ja suurendada energiatõhusust (AEA Technology, 2010).	KHRH monitooringut viib Rootsis läbi Keskkonnakaitseagentuur. KHRH seire algas 2004. aastal ning seda korraldatakse iga kolme aasta järel (viimane seire tehti 2013. aastal). KHRH seire koosneb kvaliteetsest küsimustikust ning pakkujate kvantitatiivsest analüüsist. Esimene üldine küsimustik saadetakse kõigile valitsusasutustele, et teada saada üleüldine KHRH seisukord. Küsimused on pigem kvalitatiivsed kui kvantitatiivsed, enamus küsimused on valikvastustega ning eesmärgiks on koguda informatsiooni KHRH metoodikate integreerimise kohta organisatsioonides (EcoInstitut, 2013).
Saksa-maa	Saksamaal on kasutatav "Heade praktiliste näidete" andmekogu. On olemas soovitused pakkumuskutsetele ja hankedokumentidele. Välja töötatud töövahend Excelis, arvutustabelid olelusringi kulude arvestamiseks Olemas infomaterjal "Toodete ja teenuste keskkonnainfo. Nõuded-Instrumendid-Näited"	Siseministeeriumi Hankeameti juures tegutseb Säästliku hankimise kompetentsikeskus (*Kompetenzstelle für nachhaltige Beschaffung*), kes pakub koolitusmooduleid erinevatele riiklikele, liidumaade ja kohalikele asutustele, mida vastavad asutused saavad tellida. Koolitusel saab valida moodulite vahel (Keskkonnahoidlik hankimine, Keskkonnahoidliku hanke õiguslikud raamid ning erinevad lisamoodulid). Koolitused toimuvad kas iganädalaselt või igakuiselt erinevates omavalitsustes ja teistes asutustes vastavalt koolituste tellimisele.	Käesoleval hetkel annavad asutused aru Majandus- ja Energiaministeeriumile. Sisuliselt toimub käsitsi Exceli ankeetide täitmine asutuste poolt, kes esitavad andmed Majandus- ja Energiaministeeriumile. Kohati on seni andmeid esitatud ka paberkandjal. Lisaks käib üle rahvusvahelise piirmäära hangete puhul digitaalne andmekogumine Euroopa Liidu riigihangete süsteemi TED kaudu. On jõutud järeldusele, et 2014. a seisuga puudub kõikehõlmav hangete monitooringusüsteem. Väljatöötamisel on e-hankesüsteemi arendus, et kõik asutused saaks automaatselt elektroonilist hankestatistikat esitada ja toimuks automaatne andmete ülekanne ühest süsteemist teise, ning süsteemi saaks kasutada ka Euroopa Liidule aruandmiseks.

Ühendkuningriik	Erinevad juhendmaterjalid on üleval: www.gov.uk. Üheks juhendmaterjaliks on KHRH raamistik - https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69471/pb13423-flexible-framework-guidance-110928.pdf .	Defra vastutab KHRH eest üldiselt. Koolitusi korraldab Defra. Koolituseks on erinevad moodulid - http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140827110041/http:/sd.defra.gov.uk/advice/public/nsppp/ ning saadaval on erinevad juhendmaterjalid. Samuti on väljatöötatud ka e-õppe moodulid, saadaval samal veebilehel.	KHRHde monitooringut viiakse läbi koos valitsuse püstitatud keskkonnasõbraliku valitsemise eesmärkide monitooringuga. See viiakse läbi tavaliste küsimustikega, mida kõik asjakohased asutused peavad täitma. KHRH rakendamise eesmärgid on iga valitsusasutuse vastutusel ning on vastavuses hangete seadusandlusega. Iga valitsusasutuse eesmärkide saavutamist hinnatakse iga aasta valitsussekretäri poolt. Osakonnad peavad esitama aruande igas kvartalis oma elektri- ning veetarbimise, jäätmetekke, taaskasutuse ja paberikasutuse kohta. Antud aruanded sisaldavad ka KHRH sektsiooni, mis peab sisaldama püstitatud eesmärke ja nende täitmist KHRH rakendamiseks (EcoInstitut, 2013).
Eesti	Keskkonnaministeeriumi kodulehe peal on juhendmaterjalid ja tutvustus http://www.envir.ee/et/keskkonnahoidlikud-riigihanked. Kasutatavad on EL-i soovituslikud hankekriteeriumid http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm	Aeg-ajalt korraldatakse ka koolitusi Keskkonnaministeeriumi ja Rahandusministeeriumi poolt. Koolitusi toimub praktiliselt iga-aastaselt.	E-riigihangete süsteemis märgivad hankijad, kas kasutavad KH kriteeriume ja peavad ise vabas vormis kirjeldama, kuidas KH kriteeriume hankes kasutasid. Antud süsteem on hankijatele kohmakas ja aeganõudev, seetõttu ei märgita alati kasutatud KH kriteeriume. Mõnel juhul jällegi märgitakse, et KH kriteeriume on kasutatud nt ainult põhjusel, et korraldati e-riigihange paberhanke asemel. Vajadusel kogutakse hankedokumendid kokku ja vaadatakse, kus kasutati keskkonnakriteeriumeid.

1.2.3 KHRH kitsaskohad ja puudused

Belgia kogemus on näidanud seda, et KHRH juurutamise protsess on väga aeglane. Keskkonnakriteeriumite lisamine on süstemaatiline ja pikaajaline töö, mis nõuab informatsiooni võimaldamist kõikidele pakkujatele, aga ka organisatsioonilisi ja struktuurilisi muutusi avalikes asutustes. Tähtis on välja selgitada, kuidas selgeid ja arusaadavaid keskkonnakriteeriumeid hankedokumentidesse lisada. Samuti tuleb teha ka järelpäringuid, et uurida välja, kui soodne KH kriteeriumite rakendamine keskkonnale tegelikult on (IBGE, 2011).

KHRH rakendamisel on ilmnenud puudusi. Teadlikkuse ja asjatundlikkuse puudumine on üheks takistuseks edukal KHRH rakendamisel. Ebapiisav teave ning vähene huvi pärsivad KHRH rakendamist. Euroopa Liidu õigusnormide karmistumisel tuleb avaliku sektori asutustel üha rohkem rakendada KHRH.

Euroopa komisjon on üritanud tõsta KHRH teadlikkust 2008. aasta abiprogrammiga (*GPP Training Toolkit).* Antud programm võimaldab valitsusorganisatsioonidel suurendada KHRH koolitusprogrammide hulka. Abiprogramm koosneb kolmest erinevast moodulist. Esimene moodul on strateegiline ja tõstab poliitilist KHRH toetust. Teine moodul on seadusandluse püstitamiseks ning kolmas moodul sisaldab teavet hankijatele (Euroopa Komisjon, 2015).

Esimene moodul õpetab riiklikele hankijatele, kuidas kaasata ning rakendada KHRH samm-sammult. Teine moodul kehtestab seadusliku raamistiku KHRHle, mis koosneb peamiselt riigihangete direktiivides ning CJEU (*Court of Justice of European Union*) õigusteadusest. Kolmas moodul on konkreetsem ja võib olla tähtsam riiklikul tasandil olevatele asutustele. Samuti sisaldab programm näiteid keskkonnakriteeriumitest ning kirjeldab kindlate kriteeriumite sobivust kindlatele toodetele ja teenustele (Euroopa Komisjon, 2015).

KHRH edukaks rakendamiseks ning asjatundlikkuse tõstmiseks on vajalik personali koolitamine, mis on sätestatud ka energiatõhususe direktiivi artiklis nr 17, mis ütleb, et personali tuleb koolitada tehniliste (toodete keskkonnakriteeriumid), õiguslike ja majanduslike aspektide asjus. Koolitused ja kompetents on väga tähtsal kohal KHRH rakendamisel, aga siiski on KHRHga seotud koolitused ebapopulaarsed (Euroopa Komisjon, 2015).

Euroopa Komisjoni andmetel on probleemideks veel:

- Hanke korraldajad on tihtipeale arvamusel, et nad juba lisavad keskkonnakriteeriumeid, kuigi tegelikult mitte. KHRH raport näitab, et 36% hankedokumentidest, kõikide liikmesriikide seast, sisaldavad asjakohaseid keskkonnakriteeriumeid. Positiivseteks eranditeks on Rootsi ja Saksamaa, kus antud kriteeriumid on lisatud üle 60% dokumentidesse;
- Paljud hanked sisaldavad viiteid keskkonnale, aga tihtipeale on need halvasti sõnastatud ning seega ei panusta rohelisele ostmisele. Selle peamiseks põhjuseks on koolituste vähesus. Näiteks kriteerium – Arvutid peaksid olema energiatõhusad. Antud kriteerium on liiga pealiskaudne ning annab pakkujale väga vähe informatsiooni. Samuti on raske hankijal otsust teha, kuna pole otsest võrdlemise alust;
- Erinevates tooterühmades on keskkonnakriteeriumite kasutamine märgatavalt erinev.

Peamised puudused KHRH rakendamisel EL liikmesriikides (ICLEI, 2007):

- Poliitilise toe puudumine – Võtmeisikutel avalikus sektoris pole teadmisi KHRH kasulikkuse kohta ja seega ei ole KHRHga kursis ka hankekorraldajad. KHRH

kasutamise takistuseks on arvamus, et keskkonnasõbralikud tooted maksavad rohkem. Seega peamine väljakutse on avalike sektorite käitumise muutmine. Hanke võitja välja selgitamisel võetakse arvesse eelkõige hind, aga tuleks arvestada olelusringi maksumuse hindamisega ehk *life cycle costing (LCC).* Keskkonnakriteeriumite lisamisel tuleks arvestada, et mõnikord on toote ostmine algul kallim, aga üleüldised pikaajalised kulud on madalamad, kuna tegu on tootega, millel on väiksemad tegevus-, ülalpidamis- ja kõrvaldamiskulud. 2008. aastal läbiviidud uuring tõi välja, et olelusringi hindamise alusel tooteid valides see pigem vähendas kulusid kui suurendas kulusid;

- Kogemuste puudumine keskkonnakriteeriumite rakendamisel – Paljud hankekorraldajad ei ole kursis ega peagi olema kursis kõikide toodetega kaasnevast keskkonna- ja sotsiaalsest mõjust. Seega on keskkonnakriteeriumite lisamisel väga tähtsal kohal koostöö teiste, asjatundlikumate asutustega;
- Vajadus süstemaatilise rakendamise järele – On vaja efektiivset süsteemi, mis on kooskõlas ka keskkonna ja sotsiaalsete algatustega;
- Koolituste puudumine – Personalil, kes on vastutav antud ülesannete eest, pole piisavalt oskusi või kogemusi KHRH teostamiseks. Koolitusi korraldatakse peamiselt hankijatele seadusandliku ja tehniliste aspektide kohta ega räägita olelusringi maksumusest ja toote lõpptarbijatest;
- Asutuste vahelise koostöö puudumine – Paljud avalikud asutused tegutsevad KHRH rakendamisel üksi. Koostöö erinevate asutuste vahel peaks olema parem, et KHRH-d toimiksid;
- Limiteeritud keskkonnakriteeriumid toodete/teenuste kohta – paljude toodete ja teenuste rühmade puhul pole avalikel asutustel selgeid ja kontrollitavaid kriteeriumeid, mis võimaldaks neil hõlmata ka keskkonnaga seotuid kriteeriumeid.

KHRH edu võti (IBGE, 2011):

- Tugevad poliitilised eestvedajad;
- Pikaajalised programmid;
- Infoallikad seadusandluse kohta, mis on seotud tooterühmade kriteeriumite ja spetsifikatsioonide kohta;
- Innovaatilised hanked, nt olelusringi maksumuse kriteeriumid jne;
- Keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamine hankijate poolt.

2 Euroopa Liidu keskkonnahoidlikke kriteeriumite kohandamise ettepanek Eestile

KHRH aruande teine peatükk annab ülevaate Eesti turu hetke olukorrast. Ülevaade Eesti turu hetke olukorrast põhineb hankijate ja pakkujate seisukohast KH kriteeriumite rakendamisest ning on teostatud läbiviidud intervjuude ja küsitluste põhjal.

KHRH analüüsi üheks ülesandeks oli kohandada EL soovituslike kriteeriumite alusel Eesti tingimustele vastavaks. Keskkonnakriteeriumid peavad olema sobilikud Eesti turule ning kõiki Euroopa Liidu soovituslikke kriteeriume kõigis valdkondades üle võtta ei saa. Eelkõige seetõttu, et Eestis pole piisavalt pakkujaid, kui KH kriteeriumid muutuksid liiga rangeks. Samuti võib teatud kriteeriumite rakendamisel kaasneda hangete läbiviijatele ülemäärane ajakulu pakkumuste kriteeriumitele vastavuse kontrollimisel.

Ettepanek EL soovituslike ning EL teistes liikmesriikide keskkonnahoidlike kriteeriumite osa on välja töötatud OÜ Alkranel'i poolt ning aluseks on võetud erinevate liikmesriikide praktika, Eesti turu olukord ning hankijate ja pakkujate valmisolek KH kriteeriumite rakendamisel (samas ei ole intervjuude ja küsitluste tulemuste alusel täielikult kõrvale jäetud kriteeriume, mille kasutamise valmisolek oli vastanute arvates madal, kui need kriteeriumid on objektiivse analüüsi põhjal praktikas rakendatavad). Arvestades, et EL soovituslikud kriteeriumid ja ka teiste liikmesriikide kriteeriumid baseeruvad juba toodete olelusringi analüüsil, siis on kriteeriumid asjakohased ka üldjuhul Eesti tingimustes. Seejuures on Eesti tingimustele kohandatud kriteeriumite osas märgitud põhinõude märkega kriteeriumid, millele vastavuse kontrollimine on hankijatele vähem ajamahukas ning mille tingimustele vastavuse tõendamine on pakkujatele lihtsam. Kriteeriumite hulka on lisatud ka kriteeriume, mille vastavuse kontrollimine võib osutuda keeruliseks, kuid mis mujal Euroopas teostatud analüüside alusel on oma olemuselt ilmselgelt keskkonnahoidlikud hankekriteeriumid. Seetõttu puudub neil kriteeriumitel põhinõude märge ja nende rakendamine võiks eelduslikult hakata toimima esialgu väiksema aktiivsusega.

Soovitav on enne kriteeriumite aktiivselt kasutama hakkamist nende kooskõlastamine ja läbiarutamine ka erinevate hankijate ning pakkujate esindajatega, kuna käesoleva uuringu ajagraafik ja eelarve ei võimaldanud laiapõhjalist kriteeriumite ettepaneku läbiarutamist.

Eestile kohandatud KH hankekriteeriumite ettepanekud eri toote- ja teenusgruppides on esitatud käesoleva aruande Lisas 3 MS Exceli tabelite kujul.

Kümme Eesti seisukohast olulisemat keskkonnahoidlike riigihangete tooterühma on: kontori IT-seadmed, mööbel, toit- ja toitlustusteenus, puhastustooted ja –teenused, koopia- ja joonestuspaber, teedeehitus ja liiklusmärgid, transport, ehitus, elekter, siseruumide valgustus. Seejuures on Eesti tingimustele Keskkonnaministeerium kohandanud juba kriteeriumid valdkondades ehitus, puhastustooted ja –teenused ja transport. Seega on käesolevas aruande esitatud ülejäänud seitsme tootegrupi Eestile kohandatud KH kriteeriumite ettepanek.

2.1 Ülevaade turu hetke olukorrast

Aastal 2014 korraldati Eestis 9107 riigihanget, mille kogumaksumus oli 4342 miljonit eurot. 2014. aastal korraldati umbes 1000 hanget rohkem kui 2013. aastal ning kogumaksumus tõusis

2013. aastaga võrreldes 2659 miljoni euro võrra. Hankijate lõikes korraldas riik või riigiasutus 2330 hanget, moodustades hangete koguarvust 31%. Avalik-õiguslik juriidiline isik või riigi kontrolli all olevad eraõiguslikud juriidilised isikud koostasid 2947 hanget, mis moodustasid koguarvust 39%. Kohalikud omavalitsuse üksused ja asutused korraldasid 2072 hanget, mis moodustas hangete koguarvust 27% ja muu hankija korraldas 232 hanget (Rahandusministeerium, 2015).

KHRH statistika ütleb, et 2011. aastal korraldati 6271 hanget, millest 823 olid keskkonnahoidlikud. 2012. aastal olid need arvud 9027 ja 1127 ning 2013. aastal oli 8078 hankest keskkonnahoidlikke 797. Riigihangete register kajastab KH hangetena neid hankeid, kus hankija on omaalgatuslikult teinud hanke juurde vastava märke. Märke lisamine hankele sõltub hankijast ning register seda ei kontrolli, kas reaalselt on tegemist keskkonnaalaseid nõudeid arvestava riigihankega (Ärileht, 2014).

KHRH hetke olukorrast ülevaate saamiseks korraldati hankijatele ja pakkujatele intervjuusid ja küsitlus. Intervjueeriti 24 erinevat hankijat ning 20 erinevat toote- või teenuserühmade pakkujat, igast kümnest prioriteetsest toote- ja teenuserühmast intervjueeriti kahte pakkujat. Küsitluse ankeet saadeti 300 hankijale ja 300 pakkujale.

Täpsema ülevaate saamiseks korraldati fookusgrupi intervjuu, kuhu oli kutsutud suuremad hankijad, pakkujad ja keskkonnakaitselised vabaühendused. Fookusgrupi intervjuu eesmärgiks oli välja selgitada osapoolte juuresolekul süsteemi toimise peamised probleemkohad ja teha ühiselt ettepanekuid KHRH parendamiseks.

2.1.1 Avaliku sektori valmisolek

KHRH edendamiseks tuleb teostada ülevaade avaliku sektori valmisolekust. Ülevaade on teostatud läbi viidud intervjuude ja küsitlustulemuste põhjal. Läbi viidi 24 intervjuud erinevate hankijatega ning küsitlusele vastas 61 hankijat. Tabel 2.1 toob välja hankijate arvamuse, võimalikud lahendused ja edasised meetmed, kuidas edendada KHRH kasutamist Eestis. Täpsem intervjuude ja küsitlustulemuste kokkuvõte on leitav lisas 2

Tabel 2.1. Läbiviidud intervjuude ja küsitluste põhjal koostatud ülevaade avaliku sektori valmisolekust KHRH laialdasemaks rakendamiseks.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Juhend-materjalid	Kõik toote- ja teenusrühmad	Probleem: Juhendmaterjalid on liiga üldised. Arvamus: Intervjueeritavate sõnul on vajalikud pigem konkreetsed ja selged juhendid, mitte üldised juhendid. Juhendmaterjalid peaks aitama hankijatel rakendada keskkonnakriteeriumeid konkreetsete reaalsete hangete koostamisel.	Lisaks praegustele olemasolevatele juhendmaterjalidele välja töötada ka valdkonnaspetsiifilised juhendmaterjalid. Juba olemasolevatele juhendmaterjalidele lisaks keskenduda läbiviidud KHRH näidistele (näidishangete andmebaas), kus saab tutvuda konkreetsete läbiviidud KHRH hankedokumentidega toote- ja teenusgruppide kaupa. Antud juhendmaterjalile toetudes, saaksid hankijad kaasata keskkonnakriteeriumeid hankedokumentidesse lihtsamalt, kuna saavad eeskuju võtta juba toimunud hangetest. Näidisele toetudes saavad hankijad vältida vigu, mida eelnevalt on tehtud. Intervjueeritavad soovisid, et juhendmaterjalid hõlmaks meetmeid, kuidas kriteeriumite täitmist kontrollida nii, et see ei oleks liiga ajamahukas (samaväärsuse kontrollimine). Seega aitaksid juhendmaterjalid kriteeriumeid hankedokumentidesse rakendada, aga samas hiljem aitavad hankijal kontrollida ka pakkumuse vastavust sätestatud kriteeriumitele. Vt täpsemat ettepaneku kirjeldust ptk 3.2.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Koolitused	Kõik toote- ja teenusrühmad	Probleem: Koolitusi ei ole piisavalt. Arvamus: Koolitusi pidasid vajalikuks enamus intervjuudele ja küsitlusele vastanutest. Intervjueeritavad soovisid eelkõige koolitusi spetsiifiliste tootegruppide kaupa ja konkreetsete näidetega koolitusi. Intervjueeritavad leidsid, et üldised koolitused ei anna piisavalt informatsiooni ning jääb segaseks, kuidas konkreetses tooterühma keskkonnahoidlike kriteeriume rakendada ja hiljem nendele vastavust kontrollida. Küsitlusele vastanud hankijad leidsid, et piisab üldisematest koolitustest. Toodi välja, et suurtes organisatsioonides koostavad hanke tehnilise kirjelduse eri osakondade spetsialistid ja hangete eest vastutavad hankespetsialistid ei ole iga toote- või teenusegrupi detailidega kursis. Seega üldine KHRH koolitus hankespetsialistidele pole alati piisav ja täiendavalt tuleks koolitada vastava valdkonna spetsialiste konkreetsete tootegruppide kaupa.	Intervjueeritavad leidsid, et koolitused peaksid õpetama, kuidas kriteeriume praktikas rakendada ja kuidas nendele vastavust kontrollida. Vastanute seas tehti ka ettepanek, et koolitused võiksid olla lisaks teooria osale ka seminari vormis. Seminaril moodustataks töögrupid vastavalt tootegruppidele, jagatakse neile ülesanded hankes KH kriteeriumite rakendamisel ja peavad nendele lahedused leidma. Seega on koolitustel ka praktiline sisu ning osavõtjad saavad kogemuse, kuidas KH kriteeriumeid praktiliselt rakendada. Koolitusi ja töögruppe on vaja valdkonna kaupa, osavõtjad võtavad osa praktilistest näidetest ja on lootust, et hakkavad KH kriteeriumeid ka hangetes rohkem kasutama. Organisatsioonide hankespetsialistide roll peaks olema suunata tehnilisi spetsialiste KH kriteeriumite juhendite juurde ja jälgida, et KH kriteeriume rakendatakse. Nt Riigi Kinnisvara AS-il on koostatud oma sisesed juhised hangete läbiviimiseks, mis muuhulgas suunavad spetsialiste ka KHRH juhendmaterjalide linkidele.

Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Kõik toote- ja teenusrühmad	<u>Probleem:</u> Hankijate intervjuude põhjal toodi välja, et keskkonnahoidlike kriteeriumite laialdaseal rakendamisel võib kaasneda pakkujate ebavõrdse kohtlemise ja hanketingimuste vaidlustamise oht. Keskkonnakriteeriumite rakendamisega ja pakkujate vastavuse kontrollimisega suureneb hanke läbiviimise ajakulu ja maksumus. Hankijad pole piisavalt kompetentsed, et hinnata, kas KH kriteeriumite rakendamine antud olukorras on tegelikult teostatav ja keskkonnasäästlik või mitte. <u>Arvamus:</u> Kriteeriumite rakendamine ei tohiks tuua kaasa olulist hinnatõusu, kuna hankijate eelarved on niigi piiratud ja seega suudetaks sama raha eest vähem töid teha. Vaidlustuste vältimine on oluline näiteks teedeehituses, kus ehitushooaeg on suhteliselt lühike. Seega ei saa vaidlustusi hangetel lubada, kuna sel juhul ei jõuta planeerituid töid ära teha.	Vaidlustamist saab ära hoida, kui hankijad on kriteeriumid enda jaoks põhjalikult läbi mõelnud ning kriteeriumid on objektiivsed ja selgelt mõõdetavad. Lisaks peab hankija saama kriteeriumi rakendamisest ka kasu. Lihtsalt kriteeriumite seadmise pärast pole intervjueeritavate hinnangul põhjust KH kriteeriume seada. Kui hankija on enda jaoks läbi mõelnud, miks ta mingisususeid kriteeriume hankes rakendab, siis pole reaalselt vaidlustamine suureks probleemiks. Keskkonnahoidlike kriteeriumite laialdasem rakendamine võib esialgu kaasa tuua mõnevõrra suurema hangete vaidlustamise. Peale konkreetsete vaidlustuste lahendite saamist, peaks keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamise praktika välja kujunema ja vaidlustused vähenema. Samuti toodi välja, et hangete üle reguleerimine pole hea. Kõiki kriteeriumeid ei saa kohustuslikus korras määrustesse panna, kuna hanked on tulenevalt hankija vajadusest erinevad ja määrustes ei saa kõike võimalike variante ette näha. Samuti ei pruugi osad EL soovituslikest kriteeriumitest otseselt Eestile sobida, kuna nõutavatele kriteeriumitele vastavaid tooteid või teenuseid pole pakkuda. Vajalik on hankijate koolitamine olelusringi põhimõtete osas, kus hankimisel võib toode või teenus olla kallim, kuid kulude kokkuhoid tuleb ekspluatatsiooniperioodil.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	**Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama**		
	IT-seadmed	Üldjuhul arvatakse, et IT valdkonnas KH kriteeriumeid ei tasu kohustuslikuks muuta, kuna tehnika areneb väga kiiresti ning seega peaks kriteeriumeid ja seadusandlust tihti uuendama. Toodi välja, et KH kriteeriumite rakendamine hangetes toob hankijale kasu ka seeläbi, et kriteeriumitele vastavad tooted on üldjuhul ka muidu kvaliteetsemad ja vastupidavamad. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Kõik tooted peavad vastama uusimatele *Energy Star'i* energiatõhususnõuetele, mis on kättesaadavad veebisaidil www.euenergystar.org o Personaalarvutid peavad olema konstrueeritud nii, et: ▪ mälu on kergesti ligipääsetav ja seda saab vahetada või uuendada; ▪ kõvaketast (või kõvaketta ülesandeid täitvaid osi) ning, kui see on olemas, ka CD- ja/või DVD-seadet, saab vahetada. o Sülearvuti peab olema konstrueeritud nii, et selle mälu on kergesti juurdepääsetav ja seda on võimalik vahetada või uuendada. o Vastavalt standardi ISO 9296 punktile 3.2.5 ei tohi lauaega sülearvuti A-filtriga korrigeeritud deklareeritud helivõimsuse tase (1 pW kohta) mõõdetuna vastavalt standardile ISO 7779b (või samaväärsetele standarditele) ületada järgmisi väärtusi. • Personaalarvutite puhul: ooterežiimil 4,0 B(A), kõvaketta töötamise ajal 4,5 B(A). • Sülearvutite puhul: ooterežiimil 3,5 B(A), kõvaketta töötamise ajal 4,0 B(A).	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele, ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta, kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	**Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama**		
	Mööbel	Nii intervjueeritud kui ka küsitlusele vastanud olid valmis rakendama nõudeid mööbli vastupidavusele. Küsitlusele vastanud hankijad on valmis rakendama nõudeid, mis on sätestatud pinnakatte materjalidele. Intervjueeritavad ei ole valmis seda kriteeriumit rakendama. Mööbli hankimisel on intervjueeritavate sõnul probleemiks see, kuidas kontrollida samaväärsuse nõuet. Näiteks pinnakatte viimistlusmaterjalides saab sätestada, et teatud riski- või ohutuslauseid omavaid viimistlusmaterjale ei kasutata. Eestis ei saa nõuda toodetel konkreetset ökomärgist, sest see oleks osade tootjate eelistamine. Kõikide viimistlusmaterjalide kemikaali ohutuskaartide üksipulgi läbivaatamine on hankijate hinnangul liiga ajamahukas. Intervjuule vastanud hankijad on valmis rakendama ka säästvalt majandatud metsa ja seadusandlikest allikatest pärineva puidu sertifikaatide nõudmist. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Mööbel peab seoses kasutusvalmidusega (nt ohutus, kulumiskindlus, purunemiskindlus, valguskindlus, värvikindlus, survekindlus, ergonoomilisus) vastama standarditele. o Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust. o Tingimused mööbli vastupidavusele, parandatavusele, praktilisusele ja ergonoomilisusele o Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted (värvid, lakid, peitsid jmt) ei tohi	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
		sisaldada ohtlikke aineid, mida liigitatakse kantserogeenseteks, sigivust kahjustavateks, mutageenseteks, mürgisteks, sissehingamisel allergiat tekitavateks, keskkonda kahjustavateks, pärilikke geneetilisi kahjustusi tekitavateks, pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse ohtu kujutavateks või pöördumatute kahjustuste ohtu kujutavateks. o Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada lenduvaid orgaanilisi ühendeid üle viie massiprotsendi. o Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada ftalaate, asiridiini ja kroom (VI) ühendeid.	

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
	Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama		
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Transport	Toodi välja ka see, et EL soovituslikes KH kriteeriumites sätestatud nõuded on juba paljudel sõidukitel olemas näiteks rehvirõhu jälgimise süsteem, kütusekulu näidik jne. Vastajad leidsid, et määrdeõlide valiku teevad hoolduse teostajad, kuna sõidukeid tuleb hooldada nii, et garantii kehtiks. Intervjueeritavad arvasid, et kõikide EL soovituslike KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine ei ole vajalik. Eelkõige seetõttu, et tehnika ja sõidukid arenevad kiiresti ning õigusakte tuleks pidevalt muuta. Praegugi esineb kriteeriumeid, mis on juba paljudel sõidukitel olemas. Hankijad leidsid, et pole valmis rakendama hübriidsõidukite nõuet, kuna antud sõidukid on liiga kallid. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Sõiduki tehniliste andmete alusel ei tohi sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused ületada kindlaid väärtusi (CO_2 g/km) o Sõidukite heitmed peavad olema kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga o Pakutav sõiduk on varustatud seadmega, mis kuvab autojuhile kütusekulu näitajaid. o Sõidukid peavad olema varustatud rehvidega, millest tulenev müratase ei ületa kehtestatud maksimumi o Veeretakistusjõud (nii uute kui ka protekteeritud rehvide puhul, mida väljendatakse ühikuga kg/tonn, ei tohi ületada ISO 28580 või samaväärse standardi alusel kehtestatud piirväärtusi o Sõiduki müratase ei ületa õigusaktidega kehtestatud taset. o Sõidukile on paigaldatud käivitamis- ja seiskamissüsteem.	Kasutada Keskkonnaministeeriumi poolt Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke KH hankekriteeriume. Vaadata üle Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrus nr 138 "Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel“

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
	Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama		
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Toit ja toitlustus	Kasutatud on kriteeriume, mis nõuab kohalikke toiduaineid, et toit oleks toodetud võimalikult lähedal ning veokaugus oleks võimalikult väike. Antud kriteeriumi eesmärk on anda võimalus ka väiketootjatele. Hankijad pole valmis kasutama mahetoodete kriteeriumit, kuna Eestis on suures koguses mahetoidu hankimine raske ning kallis. Samuti on Eestis raskem hankida ka suures koguses vesiviljelustooteid ja meresaaduseid. KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine toidu valdkonnas pole vajalik, kuna osasid kriteeriumeid väga raske täita ning võib põhjustada pakkujate ebavõrdset kohtlemist. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Pakendid: nende toodete protsent, mida ei tarnita üksikportsjonitena (tarbijapakendis). o Hankija enda sõnastatud kriteerium: Toidu veokaugus võimalikult väike (toodetud sihtkoha lähedal – eesmärk on anda võimalus ka väiketootjale).	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	**Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama**		
	Ehitus	Eelkõige tulevad ehitaja jaoks tingimused juba projektist (tehnilisest kirjeldusest) ning hankija peab oskama seada nõudeid juba projekteerijale. Hankijad pole kasutanud ega valmis kasutama kriteeriume, mis sätestaksid keskkonnanõuded kasutatavatele ehitusmaterjalidele, sest eeldavad, et projekteerijad on piisavalt pädevad. Projektist erinevaid materjale pole lubatud kasutada. KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine ehituse valdkonnas pole ka vajalik, kuna valdkond on juba piisavalt normeeritud ja peab vastama erinevatele nõuetele (erinevad ehitustegevuse ja materjalidega seotud standardid). Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Ehitusettevõtja suutlikkuse nõuded ehitusprotsessi keskkonnajuhtimisele (EMAS või ISO 14001 sertifikaadid või ettevõtte sisene või allhankijate poolne ekspertiis keskkonnajuhtimisvõtete rakendamiseks, et ära hoida negatiivseid mõjusid taimestikule ja loomastikule, keskkonnasaaste osas). o Hoone kogu energiatarbe (küte, jahutus, soe vesi, ventilatsioon ja elektrienergia) näitajad vastavalt passiivamaja või madala energiatarbega hoonete standarditele. o Tingimused, et hoone ehitamisel ei kasutata materjale, mis sisaldavad väävelheksafluoriide (SF6)	Kasutada Keskkonnaministeeriumi poolt Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke KH hankekriteeriume.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
		○ Hoones kasutatavate ehitusmaterjalide lenduvate orgaaniliste ühendite heite piirväärtusi lähtuvalt standardist EN ISO 16000-9 kuni -11 ○ Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust ○ Mehhaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine. ○ Tingimusi ehitusaegse jäätmete sortimise nõuete osas. ○ Tingimus, et kõik sanitaar- ja köögiruumid peab varustama tehnoloogia viimaste veesäästu tehnoloogiatega (nt kahesüsteemsed WC-loputuskastid, mis kasutavad maksimaalselt 6 liitrit täisloputusel ja 3 l vett uriiniloputusel; veevabad pissuaarid, vett säästvad segistid).	

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
	Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama		
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Teedeehitus ja liiklusmärgid	Teedeehituses kasutatakse juba kriteeriumit, mis nõuab materjalide taaskasutamist. Freespuru taaskasutatakse palju, samas ei saa teha teid keskkonnahoidlikemast materjalidest, kui see vähendab tee vastupidavust ja ohutust. Hankijad kasutavad nõudeid nii tee kui ka liiklusmärkide vastupidavusele. Kirjeldati ka, et karjäärid valitakse objektile logistiliselt lähedalt, et ei oleks liiga suurt kütusekulu. Hankijate poolt ei sätestata teedeehitus hangetele liiga keerulisi tingimusi, kuna ehitusperiood on lühike, kardetakse vaidlustusi ja liiga kõrget hinda. Tee-ehitus ja projekteerimisnõuded on Eestis põhjalikult reguleeritud õigusaktide ja Maanteeameti juhenditega ning hangete läbiviimisel lähtutakse kehtivatest juhendmaterjalidest. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Teiseste ja taaskasutatud materjalide kasutamise nõuded teedeehituses Teede vastupidavuse näitajad (nagu purunemiskindlus, külmumis-, sulamis ja paisumiskindlus, vastupidavus keemilistele mõjudele) o Tingimused liiklusmärkide vastupidavusele	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
	Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama		
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Elekter	Väikeses koguses taastuvenergia nõudmine elektri hangetel on mõeldav. Samas toonitati, et enamasti hangitakse elektri puhul elektri hinda. Elektri valdkonna kohta toodi välja, et taastuvatest allikatest suures mahus elektrienergia (nt 100% hankija kohta) hankimine Eestis on keeruline, kuna taastuvenergia toodang pole piisav ja piiranguid seavad ka ülekandevõimsused naaberriikidega. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o On kasutatud paaril juhul hankija enda sõnastatud kriteeriumi: Vähemalt 10-20% tarnitavast elektrienergiast peab olema saadud taastuvatest energiaallikatest.	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud toodtegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.
	Sisevalgustus	Sisevalgustuse kriteeriumid lähtuvad eelkõige lampide energiatõhususest, kasutuseast ja valgusviljakusest. Hankijate seas on populaarseks muutunud ka LED süsteemide kasutamine, mis on ennast energia kokkuhoiu mõttes igati õigustanud. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Olemasolevate või uute ja renoveeritud valgustusseadmete jaoks ette nähtud asenduslampide valgusviljakus peab olema vähemalt võrdne EL kohaldatud kriteeriumite tabelis esitatud asjakohase energiaklassi vähima nõutava valgusviljakusega. o Uute ja renoveeritud valgustusseadmete jaoks ette nähtud lampide ning olemasolevate valgustusseadmete asenduslampide kasutusiga ei tohi olla lühem kui EL kohaldatud kriteeriumite tabelis.	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	**Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama**		
	Koopia- ja joonestuspaber	Pabertoodete puhul on intervjuude käigus selgunud probleeme nii taaskasutatud kiust paberrätikute kui ka koopiapaberite puhul. Paberrätikud pole piisavalt kvaliteetsed ja seega kulub neid poole rohkem ja seega loobuti nende kasutamisest, kuna see ei ole keskkonnasäästlikum. Koopiapaberite puhul sai probleemiks see, et koopiamasinatele ei sobi igasugune paber ja seega jäädi tavalise paberi hankimise juurde ning mingeid lisakriteeriume ei rakendatud.EL soovituslik kriteerium on 100% ringlussevõetud kiust koopiapaberi hankimine. Paberikiudu ei saa igavesti ümber töödelda. Iga kord, kui paberit töödeldakse, jäävad paberikiud lühemaks. Kvaliteetsete pabertoodete tootmiseks saab kiude kasutada kuni seitse korda ja kvaliteetse koopiapaberi tootmiseks on pikemas perspektiivis vajalik lisada vähesel määral uut paberikiudu tootesse. Seega, tegelikult peaks lubama mõni % uue paberikiu kasutamist ka taaskasutatud paberis. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast. o Paber peab olema valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust. o Paber peab olema valmistatud 100 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust ja vähemalt 80 % ulatuses lõpptarbija tekitatud paberijäätmetest. o Paber peab olema vähemalt elementaarse kloorita (Elementary Chlorine Free, ECF). Paber võib olla ka täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF). o Kontoriseadmetes kasutatava paberi sobivuse tagamiseks tuleb ametiasutusele kvaliteedi kontrollimise eesmärgil esitada vastava toote näidis.	KH kriteeriumite kohandamine Eesti tingimustele vastavaks, arvestades, et kriteeriumid oleksid konkreetsed, selgelt mõõdetavad ja hankijatele ilma ülemäärase aja- või ressursikuluta kontrollitavad. Kaaluda õigusakti(de)ga universaalsete KH kriteeriumite kohastuslikuks muutmist kõikidele hankijatele. Eesti tingimustele kohandatud KH kriteeriumite ettepanekud tootegruppide kaupa on leitavad Lisas 3.

Meede	Tooterühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / edasised meetmed
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	**Kriteeriumid, mida hankijad olid valmis rakendama**		
	Puhastustooted ja -teenused	Kasutatakse juba, et töödejuhatajal peab olema puhastusteenindaja kvalifikatsioon ning toodetel peavad kaasas olema selged doseerimisjuhendid. Hankijad leidsid, et on valmis rakendama kriteeriume kasutatavate kemikaali sisalduse nõuetele. Mõned hankijad on rakendanud ka puhastustoodete ökomärgise nõuet. Toodete koostisosade kontrollimine oleks kemikaalide ohutuskaartide järgi kergesti kontrollitav. Hankijad pole nõus kasutama kriteeriumeid, mis on nõuaksid kontrollimisel liigset ajakulu. Küsitlusele ja intervjuudele vastanud hankijad on valmis rakendama järgmisi kriteeriume: o Pakkuja peab tõendama oma suutlikkust osutada teenust keskkonnahoidlikult. Sealhulgas tuleb esitada tõendid töötajate korrapärase koolitamise kohta puhastustöödega seotud tervishoiu-, ohutus- ja keskkonnaküsimuste alal ning keskkonnajuhtimismeetmete kohta, mida pakkuja puhastuslepingute raames tavapäraselt kohaldab. o Puhastamist tuleks määrata korraldama ja kontrollima teenindusjuht, töödejuhataja või koordinaator. Teenindusjuht, töödejuhataja või koordinaator peab olema saanud piisava väljaõppe töötervishoiu ja tööohutuse standardite, puhastusmeetodite ja keskkonnaküsimuste alal. o Kõikide toodetega peavad kaasas olema selged doseerimisjuhised. o Propellante sisaldavaid pihustatavaid vahendeid ei tohi kasutada. o Müügipakendit peab olema võimalik hõlpsalt lahutada ühest materjalist koosnevateks osadeks. o Ühegi koostisaine (aine või valmistis) sisaldus lõpptootes ei tohi ületada 0,01 massiprotsenti, kui seda ainet tähistatakse direktiivi 67/548/EMÜ või direktiivi 1999/45/EÜ kohaselt mis tahes riskilause või riski ühendlausega, mis on esitatud EL soovituslikus kriteeriumite tabelis.	Kasutada Keskkonnaministeeriumi poolt Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke KH hankekriteeriume. Kaaluda õigusakti(de)ga universaalsete KH kriteeriumite kohastuslikuks muutmist kõikidele hankijatele.

2.1.2 Pakkujate olemasolu kriteeriumite rakendamisel

Intervjuud viidi läbi kümnes prioriteetsemas toote- ja teenuserühmas. Igas toote- ja teenuserühmas viidi läbi kaks intervjuud erinevate pakkujatega. Küsitluse ankeet saadeti 300 erinevale ettevõttele. Pakkujad olid suhteliselt passiivsed küsitlusele vastajad. Olenemata kolmekordsest korduvast meeldetuletusest vastas 300-st pakkujast küsitlusele seitseteist. Tabelis 2.2 on välja toodud pakkujate arvamus erinevate KHRH meetmete kohta. Seega on põhinevad järeldused rohkem pakkujatega läbiviidud intervjuudel ja küsitluse põhjal oli keeruline teha põhjapanevaid järeldusi.

Tabel 2.2. Intervjuude ja küsitluste põhjal koostatud ülevaade pakkujate valmisolekust KHRHdes osalemisel.

Meede	Toote / teenuse-rühm	Probleem / arvamus	Võimalikud lahendused / ettepanekud
Juhend-materjalid	Kõik toote/ teenuse-rühmad	Probleem: Kuidas efektiivselt tõestada hankija seatud kriteeriumite vastavust. Arvamus: Hankijate poolt peavad olema paika pandud konkreetsed, objektiivsed ja mõõdetavad tõendid, mille alusel kriteeriumitele vastavust kontrollitakse.	Üks vastanutest pakkus välja idee, et enne juhendmaterjalide või KH kriteeriumite hoogsat rakendamist oleks vajalikud ka avatud nõupidamised. Seal saaksid nii hankijad kui ka pakkujad arvamust avaldada ja koostatud juhendmaterjalile kommentaare esitada. Oluline on kohandada KH kriteeriumid konkreetselt ja mõõdetavatena.
Koolitused	Kõik toote/ teenuse-rühmad	Probleem: Hankijate vähene teadlikkus. Arvamus: Pakkujate arvates peaks koolitusi korraldama eelkõige hankijatele, kuna pakkujad peavad niikuinii hankes olevatele nõuetele vastama. Ehitussektoris arvati samuti, et eelkõige peaks hankijaid koolitama, kuna tema esitab nõuded juba projekteerijale. Elektri puhul arvas ettevõte, et võiks ise hankijaid koolitada, et selgitada neile kuidas hankijad saaksid küsida suuremat taastuvenergeetika osa, hankijate teadlikkus on selles osas madal. Ettevõte leidis, et elektriturul on elektriga kauplemine hästi reguleeritud ja müüjad selles osas eraldi KH kriteeriumite koolitust ei vaja.	Kui KH kriteeriume hakatakse rohkem rakendama, siis tuleks järgi ka turg ning KH kriteeriumeid rakendatakse rohkem. Samas peavad nii hankijad olema võimelised kriteeriumitele vastavust reaalselt kontrollima. Suhteliselt lihtne on kontrollida vastavust ökomärgiste, standardite ja sertifikaatide osas, kui pakkujatel on vastavad märgised ja sertifikaadid olemas. Ajamahukas on nii tõendada, kui ka kontrollida standardite nõuetele vastavuse samaväärsust.
Keskkonna-hoidlikud kriteeriumid	Kõik toote/ teenuse-rühmad	Probleem: Kriteeriumid ei ole alati põhjendatud. Arvamus: KH kriteeriumite rakendamisel peavad hankijad	Lisaks ökomärgiste ja sertifikaatide olemasolu nõuetele peavad hankijad olema suutelised ka kontrollima pakkujate

		kriteeriumid hästi läbi mõtlema ja selgelt sätestama, kriteeriumid peavad olema objektiivsed ja selgelt mõõdetavad. Kui kriteeriumid on liiga subjektiivsed ja liiga üldsõnalised, siis on pakkujad valmis neid vaidlustama. Samas peavad pakkujad tõendama kriteeriumite täitmist ning see võib muutuda pakkuja jaoks ajakulukaks, kuna pakkuja peab otsima tõendeid, mis näitavad, et kriteerium on täidetud. Pakkuja ei pruugi kindel olla, kas hankija poolt on keegi pädev inimene, kes antud tõendid üle vaatab. Kuna erinevad rahvusvahelised sertifikaadid ja ökomärgised on sageli olemas rahvusvahelise haardega ettevõtetel ning kohalikel Eesti ettevõtetel ei ole sageli kõiki vajalike märgiseid ja sertifikaate taotletud (kuna nende taotlemine on ajamahukas ja kulukas), siis võib teatud KH kriteeriumite rakendamine tuua kaasa kohalike ettevõtetetele piirangud hangetel osalemiseks. See omakorda tooks kaasa hangete vaidlustamised ebavõrdse kohtlemise tõttu ja mõjutaks Eesti ettevõtete majandustulemusi.	samaväärstust nõutud märgise või sertifikaadi nõuetega. Samuti peavad pakkujad olema võimelised samaväärsust tõendama.

KHRH analüüsi üheks osaks oli välja uurida, milliste toodete või teenuste puhul on Eestis kõige suurem potentsiaal edendada KHRHd ning keskkonnakriteeriumeid. Tabelis 2.3 on välja toodud, pakkujate intervjuude ja küsitluste põhjal, millises toote- või teenuserühmas on pakkujad valmis vastama keskkonnakriteeriumitele ning millised võimalused on EL kriteeriumite kasutamisele. Tabel on järjestatud nii, et kõige suurema potentsiaaliga toote- või teenusrühm on tabeli eesotsas ning toote- või teenuserühm, kus pakkujad pole valmis pakkuma keskkonnasõbralikumaid tooteid, on tabeli lõpus.

Tabel 2.3. Eelispropageeritavad tooted, kus pakkujad on valmis vastama keskkonnakriteeriumitele.

Toote / Teenuse-rühm	**Kriteeriumitele vastavus**	**Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks**	**Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused**	**Toodete olemasolu turul ja hind**
1. Koopia- ja joonestus-paber	Intervjueeritud pakkuja oleks valmis pakkuma ka taaskasutatud toorainest toodetud paberit, aga kui seda pole HD-s nõutud, siis pakkuda ei saa, kuna sellisel juhul ei oleks pakkumus konkurentsi-võimeline. Pakkujana saaks ettevõte kriteeriumitele vastavust tõendada ökomärgiste ja sertifikaatidega. Küsitlusele vastanud ettevõttele olid kõik andmed oma toote kohta teada: puidu päritolu ning vastavus erinevatele standarditele, taaskasutatud materjali kasutamise määr paberi tootmises ja andmed kloorisisalduse kohta. Intervjuu käigus selgus, et hankijad võiksid endale selgeks teha milliste toimingute jaoks millist paberit vajavad ja tellida erinevate kvaliteedi-näitajatega paberit eri toimingute jaoks.	Pakkujate arvates on eelkõige probleem hankijates, kes pole kursis erinevat sorti paberitega. Seega hangitakse ainult ühte sorti paberit, kindlate nõuetega ning pakkuja ei saa muud paberit pakkuda. Näiteks pabertoodete vallas saab kliendile soovitada, et ei pea alati A-klassile vastavat paberit kasutama. Paljude asjade jaoks sobib ka C-klassile vastav paber, mis võib olla toodetud taaskasutatud tselluloosist.	Intervjuude ja küsitlustest osavõtnud pakkujad on valmis EL kriteeriumitele vastama kui neid nõutakse. Samas tuli välja, et pakkujad on tuttavad kriteeriumitega, mida nad on hangetes kohanud ning otseselt EL kriteeriumitega nad tutvunud ei ole. Üldjuhul pakutakse Eestis välisriikides toodetud koopia- ja joonestuspaberit, seega EL kriteeriumite rakendamine ei tohiks tekitada pakkujate puudust.	Koopia- ja joonestuspaberit üldjuhul imporditakse Eestisse. Toodete valik turul on suur ning pakutakse tooteid, mis vastavad erinevatele sertifikaatidele ja märgistustele, kuid turul on ka tavatooteid. – Hinnaerinevus tavatoote ja FSC sertifikaati omava toote vahel on 5-10% (tavatooted odavamad). – Hinnaerinevus tavatoote ja 100% taaskasutatud koopiapaberi vahel on suurem, 25-35% (tavatooted odavamad). – Hinnaerinevus tavatoote ja ökomärgist, FSC sertifikaati omava ja täielikult kloorivaba paberi vahel on 20-25% (tavatooted odavamad). – Hinnaerinevus sõltub lisaks ka paberi teistest omadustest (nt kvaliteediklass, muud omadused).

2. Puhastus-tooted ja -teenused	Valmis vastama ning juba ka nõutakse kriteeriumit, milles nõutakse töödejuhatajalt puhastusteenindaja kvalifikatsiooni. Tavaline on doseerimisjuhendi nõue. Leiti, et puhastustoodetes erinevate koostisainete välja selgitamine ei tekitaks probleeme, kuna on olemas toote kemikaali ohutuskaardid ning kirjeldused, mille abil kriteeriumitele vastavust tõendada. Suurematel hangetel on ka korduvalt nõutud, et kasutatavad puhastustooted vastaksid ökomärgiste kriteeriumitele ja puhastusteenuste pakkujad on valmis ökomärgistega tooteid teenuse käigus pakkuma.	Puhastustoodete ja teenuste puhul on tegemist valdkonnaga, mis kasutab palju kemikaale. Seega on tähtis, et tooteid kasutavad isikud või ettevõtted kasutaksid tooteid, mis on nii neile kui ka keskkonnale ohutud. Keskkonnakriteeriumite rakendamine toob märgatavat kasu hankijale. Samas ei pruugi alati hankijad valmis olla kontrollimaks erinevaid kemikaalidega seotud tootelehti, kuna see nõuaks lisa teadmisi ning ka lisa ressursse. Siinkohal on võimalik ökomärgistega toodete eelistamine.	Intervjuude ja küsitluste käigus selgus, et puhastustoodete ja –teenuste pakkujad on valmis esitama pakkumusi, kui hangetes kasutataks EL keskkonnakriteeriumeid. Praegu on erinevad kriteeriumid hangetes juba tavalised. Probleemiks võib olla asjaolu, et hankijad ei pruugi valmis olla kontrollimaks erinevaid puhastustoodetega seotud tootelehti, mis on esitatud kriteeriumite tõendamiseks. Seega ökomärgiste nõuetele samaväärsuse kontroll võib osutuda keerulisemaks. Samas on turul piisavalt ökomärgistega puhastustooteid ja antud toote- ning teenusgrupis on ökomärgiste olemasolu nõude rakendamine võimalik.	Erinevatele nõuetele vastamiseks omavad puhastustooted kemikaali ohutuskaarte ning doseerimisjuhendeid. Toodetel on erinevad sertifikaadid ja märgistused, kuna rahvus-vahelised tootjad soovivad püsida konkurentsis. Intervjuudest selgus, et hangetel küsitakse võrreldes paljude teiste tootegruppidega rohkem puhastustoodete ökomärgistust ning vastajad leidsid, et on valmis neid tooteid pakkuma. Mõnel juhul võib kriteeriumitele vastav toode olla ca 10-20% kallim, mõnel juhul aga hinnaerinevus puudub. Samuti sõltub tegelik maksumus ka puhastusvahendi reaalsest kulust ja doseerimisvajadusest. Kui seda arvesse võtta, siis võivad paljud KH kriteeriumitele vastavad ja/või ökomärgist omavad puhastustooted olla tavatoodetest odavamad. Samas ei ole üdljuhul Eesti puhastusvahendite tootjatel veel ökomärgiseid taotletud ja nemad peavad tõendama oma toodete keskkonnahoidlikust kemikaali ohutuskaartide ja toote tehniliste kirjelduste alusel.

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
3. IT-seadmed	Intervjueeritavate sõnul nõutakse juba praegu viimasel ajal toimunud hangetes erinevaid KH kriteeriume (energiatarbe, nt *Energy Star* nõuded, müratasemе nõuded jmt). Intervjueeritavad lisasid, et hangetel küsitakse ka erinevaid sertifikaate nt WEE ja mõnel juhul RoHS sertifikaate. Samuti küsitakse ka vastavust EBIT registri erinevatele nõuetele, otsest EBIT registreeringut nõuda ei saa, kuna see pole EL õigusesse üle võetud. Üldjuhul ei ole pakkujad kohanud nõudeid toote pakendamisele ja taaskasutatud materjalide hulgale toodetes.	IT-seadmetel on kõige kõrgem potentsiaal, et edendada KHRHd. Eelkõige seetõttu, et energiatõhusamate ja keskkonnakriteeriumitele vastavate toodete hankimine toob suurema rahalise kokkuhoiu hankijale, kuna väheneb nii elektrikulu kui ka ekspluatatsioonikulu. Juba praegu on paljud tooted sertifitseeritud ning kriteeriumitele vastavuse tõendamine ei pruugi juurde tuua lisatööd ei pakkujale ega ka hankijale. Samas pole kõiki vajalikke sertifikaate Eesti arvutitootjatel.	Intervjuude ja küsitluste käigus selgus, et pakkujad on valmis esitama pakkumusi IT-seadmete hangetele, kus on kasutatud EL keskkonnakriteeriumeid. Üldjuhul seetõttu, et tooted vastavad erinevatele sertifikaatidele ning kriteeriumite tõendamine on lihtsam. Põhjuseks võiks tuua ka selle, et tehnoloogia areneb kiiresti ning energiatõhusad tooted on hankijate poolt nõutud ning pakkujad on valmis sellele vastama.	IT-seadmeid eelkõige imporditakse Eestisse. Seega omavad tooted erinevaid sertifikaate ja märgistusi. KH kriteeriumite rakendamisel on toodete olemasolu turul suur, kuna toodete maaletoojaid on palju. Enamus IT-seadmed omavad erinevaid märgistusi ja sertifikaate. Rahvusvaheliste tootjate seadmete hinnad ei erine märgistuste ja sertifikaatide tõttu vaid tehniliste näitajate tõttu. Eesti arvutitootjatel kõiki märgiseid veel ei ole (nt Energy Star). Tooted, millel pole kõiki märgiseid või sertifikaate, on mõnevõrra odavamad, kuid ei ole mitte alati odavamad. Kontori IT-seadmete hinnad sõltuvad paljudest asjaoludest ja suurtel rahvusvahelistel tootjatel on KH kriteeriumitele vastamisel ka hinnakonkurentsis püsimine lihtsam, kuna märgiste ja sertifikaatide taotlemisel tootele tekib nö mastaabiefekt.

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
4. Transport	Uute sõidukite hinnapakkumistes on väga täpselt kirjeldatud busside tehniline iseloomustus. Seega saab tehnilisest ise-loomustusest teada vastavust erinevatele KH kriteeriumitele (vastavus Euro heitmestandardile, müratase, erinevad näidikud, kütusekulu). Pakkujad olid kaheldaval seisukohal kriteeriumitest, mis sätestasid nõuded sõidukite hooldus-vahenditele. Pakkujad kirjeldasid, et sõiduki hooldus viiakse läbi kindlate õlide ja määrdeainetega, mis on määratud tootja poolt, et garantii kehtiks.	Pakkujad hindasid, et on valmis vastama kriteeriumitele, mis on keskkonnahoidlikumad. Samas peavad olema hankijad valmis, et hind võib mõnevõrra tõusta kui on vaja uuendada masinaparki. Samuti tuleb kriteeriumite rakendamisel anda rohkem aega pakkumuse koostamiseks, et pakkujad saaksid tutvuda kriteeriumitega ning vajalikud andmed välja uurida.	Pakkujad on valmis EL kriteeriumitele vastama kui neid nõutakse. Samas lisasid nad, et kuna sõidukite tehnoloogia areneb kiiresti, siis paljud sätestatud kriteeriumid on sõidukitel juba olemas (erinevad näidikud). Seega peaks EL kriteeriumeid vastavalt kohandama.	Sõidukite valik turul on suur, samuti on suur variatsiooni erinevatest tehnoloogilistest näitajatest. Kui nõuda hangetes vastavust kõige uuematele ja säästlikumatele näitajatele, siis tuleb arvestada, et ka hanke maksumus tõuseb. Näiteks võib see transporditeenuse pakkumisel tähendada masinapargi uuendamist, mis tõstab hinda. Samuti tuleb arvestada suurenenud hinnaga, kui soovitakse alternatiivkütusel sõitvaid sõidukeid. Sõiduatodel sõltub maksumus paljudest erinevatest tehnilistest näitajatest ja mugavuslisadest ning üldistest kvaliteedinäitajatest. Sõiduki soetamisel ei pruugi KH kriteeriumite rakendamine märkimisväärselt hinda tõsta. Peamine kokkuhoiuvõimalus on aga seotud reaalse kütusekuluga.
5. Elekter	Elektri valdkonna intervjuudest selgus, et üksikutel riigihangetel on nõutud taastuvenergia osakaalu 10-20% ostetavast elektrienergiast. Kõik pakkujad peavad ühtmoodi tõendama elektrienergia päritolu ja	Intervjuudest selgus, et Eestis ei ole hetkel võimalik näiteks 50% ulatuses taastuvatest energiaallikatest elektrit turul pakkuda, kuna taastuvenergia tootmisvõimsused pole nii	Euroopa Liidu kriteeriumid on ka elektri valdkonnas liiga spetsiifilised ja ranged. Eestis ei ole hetkel võimalik toota nii palju taastuvatest energiaallikatest, et pakkuda turul taastuvenergia	Ei ole võimalik kõikidele hankijatele käesoleval ajal Eestis pakkuda 50% ulatuses taastuvatest allikatest pärinevat elektrit, kuna Eestis ei toodeta nii suures koguses taastuvenergiat. Saab

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
	kauplemine käib nagunii läbi elektribörsi ja tõendamine läbi päritolutunnistuste. Eestis toodetud elektrienergia osas on piir ees, kui palju taastuvenergiat saab turul pakkuda.	suured ja ka naaberriikidest on elektri ülekandevõimsused piiratud. Seega ei saa kriteeriumit muuta hankijatel ka kohustuslikuks, sest ei ole võimalik nii palju taastuvenergiat kõigile pakkuda.	allikatest toodetud elektrit. Seega peab olema Eesti KH kriteeriumites esialgu taastuvenergia osakaal EL soovituslikes KH kriteeriumites toodust madalam.	piirduda 20-25% taastuva elektri osakaalu nõudega. (elektri kogutarbimisest on taastu-venergia osakaal olnud viimasel ajal 13-17 %. Kui eeldada, aga et kõik hankijad ei hakka KH kriteeriume koheselt rakendama, siis saaks kriteeriumina kasutada ka 50% taastuvenergiat. Taastuvenergia või efektiivsel koostootmisel toodetud elektrienergiat saavad elektrimüüjd tõendada päritolu-tunnistuste kaudu. Päritolu-tunnistuse hankimine ja taastuvenergia osakaalu suurendamine hankes tõstab elektrienergia hinda(elektrienergia hinnavahe on mõni protsent, kui arvestada ka elektriarvele lisanduvaid muid komponente, nt ülekande tasu, siis on hinnavahe kaduvväike).
6. Sise-valgustus	Pakkujad kirjeldasid, et toodetega on kaasas tootekirjeldused ning tehnilised andmed on seal kirjas. Pakkujad leidsid, et kriteeriumeid, mis puudutavad toodete pakendamist, on raske tõendada, kui	Juba praegu on väga populaarsed LED pirnid, mis on säästlikumad võrreldes teiste pirnidega. LED pirnidega tegelev ettevõte leidis et, keskkonnakriteeriumid tuleks rakendada nendele firmadele, kes tegelevad näiteks	Erinevaid Euroopa Liidu kriteeriumeid lambi erinevate iseloomulike karakteristikute kohta on valmis pakkujad arvestama ja tõendama, kuna tootekirjelduses on tehnilised andmed sees. Sisevalgustuse projekteerimis	Turul on erinevaid valgusallikaid (säästupirnud, halogeenpirnid, LED pirnid) ja kui arvestatakse vastavalt valgusallika tüübile tema nõutud energiaklassi, valgusviljakust jm, siis on tooteid turul piisavalt.

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
	pakendi peal ei ole vastavat informatsiooni kirjas.	luminofoorlampide ja säästupirnidega, sest need sisaldavad palju ohtlikke aineid. LED pirnid on aga nagunii kõige keskkonnasäästlikumad.	kriteeriumite kohta informatsioon puudub, kuna antud ettevõtted, kes intervjuus osalesid, sellega ei tegele. Samas on võimalik projekteerijatele projekti lähteandmetena KH kriteeriumid ette anda ja projekteerijad saavad sellest lähuvalt projekteerimist teostada.	Viimasel ajal on väga populaarseks muutunud LED valgusallikad, mis on säästlikumad võrreldes teiste valgusallikatega ja mille eluiga on reeglina samuti pikem. Toodete variatsioon turul on suur. LED valgusallikad erinevad teistest suurema hinna tõttu. Nn säästupirnide hinnaga võrreldes võib sama valgustugevusega LED valgusallika hind olla enam kui kaks korda kõrgem. Rahaline sääst tekib LED valgusallika pikemast elueast ja väiksemast energiatarbest.
7. Mööbel	Suures osas sätestatakse kriteeriume toodete vastupidavusele ja varuosade kättesaadavusele.	Tooted omavad tootekaarte ning ka katsetusprotokolle, seega on vajalikud andmed ettevõtetele teada. Praegu nõutakse erinevaid katseprotokolle vastupidavuse osa ja tootekaarte.	Pakkujad arvasid, et on valmis keskkonnakriteeriumitele vastama. Samas leidsid, et kui tegutsetakse kehtivate keskkonnanõuete piires ja kehtivate keskkonnalubade alusel, siis pole topelt keskkonnakriteeriumite nõudmine hangetel eriti põhjendatud. Näiteks kasutatakse järjest enam madala LOÜ-de sisaldusega viimistlusmaterjale, et vastata ka välisõhu saasteainete heitkoguste nõuetele.	Mööblit toodetakse nii Eestis kui ka imporditakse välismaalt. Eesti tootjad ei ole seni vajalikuks pidanud märgiste ja sertifikaatide taotlemist. Toodete vastupidavusnäitajad tulenevad standarditest. Keskkonnasõbralike viimistlus-materjalide kasutamine on suurematel mööblitootjatel seotud ka nt välisõhu saastelubadega, mis motiveerivad tootjaid väiksema LOÜ-de heitega viimistlus-materjalide kasutuselevõttu. Keskkonnahoidlikumad tooted

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
				turul on olemas, aga Eesti tootjate puhul võib probleeme tekitada kriteeriumitele vastavuse tõestamine, kuna toodetel puuduvad ökomärgised.
8. Ehitus	Ehitusvaldkonnas teostatud intervjuudest selgus, et paljud nõuded pannakse paika juba projekteerimishankes (nt hoonete soojustus, ventilatsioonilahendused jmt) ning ehitustööde hankel pakkumust esitades peavad ehitajad nende tingimustega, kui tehnilise kirjelduse osaga, arvestama. Energiamärgise ja ehitusmaterjalide nõuded selguvad samuti projekteerimise käigus ja ehitaja ehitab vastavalt projektile. Peale ehitustegevuse lõppu on ehitajatele kõikvõimalike tehnosüsteemide koolitused ja juhendmaterjalide esitamine juba praegu kohustuslikud. Samuti on suuremate ehitushangete puhul muutunud reegliks keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu nõue ehitajale.	Nõutavad kriteeriumid peavad olema ka reaalselt ja tehnoloogiliselt saavutatavad. Samuti peavad nõuded olema ka rahaliselt tasakaalus, kui nõutakse rohkem, siis üldjuhul ehitusmaksumus ka tõuseb. Paigas on samuti õigusaktide tasemel ehitiste energiatõhususe nõuded ja hankijal on võimalik tellida endale sobiva energiaklassiga hoone rajamist. Vähem pööratakse detailset tähelepanu ehitusmaterjalide keskkonnasõbralikkusele.	Euroopa Liidu kriteeriumite rakendamine võib ehitussektoris muutuda nii hankija kui ka pakkuja jaoks keerulisemaks. Ehitussektor on praegu erinevate määruste ja standarditega reguleeritud. Seega tuleks välja töötada kriteeriumid, mis oleksid rangemad, kui erinevate määruste ja standarditega nõutud või integreerida nõudeid standarditesse ja juhistesse. EL soovituslikud kriteeriumid ehitussektorile on 2015. novembri seisuga ülevaatamisel. Kuna energiatõhususnõuded hoonetele tulenevad õigusaktidest, siis on võimalik keskenduda ehitusmaterjalide KH kriteeriumitele ja vajalik on ehitajate ning projekteerijate harimine, kuidas valida keskkonna-sõbralikumaid ehitusmaterjale. Oluline on, et KH kriteeriumitega arvestatakse juba projekteerimisel ja ehitajad ehitavad vastavalt projektile.	Ehitusvaldkonnast on erinevaid toodete ja teenuse pakkujaid palju. Paljud tingimused pannakse paika projekteerimis-etapis ning selle järgi ka ehitatakse. Intervjueeritavad leidsid, et kui nõutakse rohkem (nt hoone peab olema energiatõhusam, peab kasutama keskkonna-sõbralikumaid materjale), siis tõuseb ka ehitusmaksumus. Maksumus sõltub palju ehitatava hoone konstruktsioonist, kasutatavatest materjalidest jm. Seega ei ole ühest hinnaerinevust võimalik välja tuua. Energiatõhusama hoone rajamisel tekib hilisem hinnasääst kokkuhoitud küttekuludelt.

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
9. Teede-ehitus ja liiklus-märgid	Teedeehituse intervjuudest selgus, et materjali taaskasutamisvõimalust kasutatakse teedeehitusel palju. Maanteeamet on normides ette määranud materjalide kvaliteedinõuded, kui tee rekonstrueerimisel tuleb välja, et materjalid vastavad kvaliteedinõuetele, siis võib neid materjale ka taaskasutada. Liiklusmärgid peavad vastama kindlatele nõuetele ning märkide korduvkasutus on ehitaja enda otsus. Tee kvaliteet on kõige tähtsam ja seega freespuru taaskasutamise võimalused samal objektil piiratud, kuid freespuru taaskasutatakse praktiliselt 100-protsendiliselt teistel objektidel.	Teedeehitus on samuti tugevalt reguleeritud erinevate määruste, standardite ja Maanteeameti juhendmaterjalidega. Teede puhul on kõige tähtsam vastupidavus ja kvaliteet. Ühest intervjuust selgus, et ühe kriteeriumi rakendamine võib teha võimatuks teise kriteeriumi rakendamise. Näiteks võib tekkida olukord, kus kvaliteedinõuded ei luba lähemal asuvatest karjääridest materjali hankida, vaid peab tooma kaugemalt, et materjali kvaliteedinõuetele vastata. See omakorda tõstab transpordikulu, aga tee peab vastama eelkõige kvaliteedinõuetele. Teiselt poolt tagab kvaliteetsema materjali kasutamine tee pikemaajalise vastupidavuse. Leiti, et keskkonnahoidlike kriteeriumitena uusi masinaid nõudes ei pruugi see keskkonnahoidlik olla, kui vanemad masinad veel töötavad ja neid saab remontida. Seega ei ole mõistlik masinaparki koguaeg ja kiiresti uuendada, vaid seda tuleks teha järk-järgult.	EL soovituslikud KH kriteeriumid teedeehitusele ja liiklusmärkidele on ülevaatamisel. Kui KH kriteeriumid peaksid muutuma rangemaks, on suuremad teedeehitajad valmis nõuetele vastama, pakkujad on paindlikud ja pakuvad mida vastavalt tehnilisele kirjeldusele ja projektile nõutakse. Teedeehituses on valdav osa juhendmaterjale, mille alusel teid projekteeritakse ja ehitatakse, Maanteeameti poolt ette kirjutatud. Seega on KH kriteeriumite laialdasema kasutamise võti ka koostöö Maanteeametiga, et juhendmaterjale selles osas vajadusel täiendada. Sel juhul integreeritaks KH nõuded juba teeprojekti ja ehitaja ehitab vastavalt projektile.	Teedeehituses on kõige tähtsamal kohal teede kvaliteet. Teedeehitus on reguleeritud erinevate õigusaktide, standardite ja Maanteeameti juhendite kaudu. Teedeehitajad ei ole valmis käesoleval hetkel hindama kogu teedeehituse elutsükli energiakulu, kuna selle jaoks puuduvad juhised. Sarnaselt üldehituse sektoriga pannakse teedeehituse tehniline kirjeldus paika projekteerimise etapis ja projektid lähutvad olemasolevatest juhenditest. Ehitajad on valmis ehitama vastavalt projektile. Karmimad kvaliteedinõuded ja nt masinapargi rangemad nõuded tõstavad tööde maksumust.

Toote / Teenuse-rühm	Kriteeriumitele vastavus	Miks on / ei ole eelispropageeritav toode KHRH edendamiseks	Euroopa Liidu kriteeriumite kasutamise võimalused	Toodete olemasolu turul ja hind
10. Toit ja toitlustus	Toidu ja toitlustusteenuse pakkujad leidsid, et eelkõige on nad hangetes kohanud tingimusi tootepakendite suuruste kohta. Antud kriteerium ei valmista pakkujatele raskusi. Mahetoitu ei olda üldjuhul valmis pakkuma, kuna seda on suutes kogustes Eestis raske hankida. Samuti pole valmis pakkujad täitma säästliku vesiviljeluse kriteeriumit.	Toiduainetega tegelevad ettevõtted lähtuvad eelkõige toiduseadusest ning seal nõutavast. Kõige tähtsam on, et toit oleks tarbijale ohutu. Keskkonnakriteeriumite karmistusel võib juhtuda, et pole piisavalt pakkujaid. Eelkõige mahetoodete ja vesiviljelus toodete puhul, kus pole võimalik suuri koguseid Eesti toodangut pakkuda ja hind tõuseks ning kodumaist toitu saaks vähem pakkuda.	Euroopa Liidu kriteeriumid toidule ja toitlustusteenusele on Eesti tingimuste jaoks liiga ranged. Eestis puudub piisavalt pakkujaid, kes antud hangetes suudaksid tooteid/teenuseid pakkuda.	Mahetoidu osakaal Eesti turul on hetkel veel väike. Siiski leidub turul mahetoodangut piisavalt, et kasutada seda rohkem nt catering teenusel. Suurema toitlustusvajaduse rahuldamiseks (nt vanglad, kaitseväegi, haiglad) on suurtes kogustes mahetoodangu hankimine keeruline. Võrreldes tavatoiduga, mis on saadaval ühes laos, on mahetoidu puhul keerukamad nii hind, logistika, kui ka valik Siiski on Eestis tehtud esimesi samme, et lasteaedades ja koolides menüüsse mahetoitu lisada. Tuleb arvestada, et mahetoodangu hind on kõrgem kui tavatoodete hind. Mahetoit on küll kallim, aga kui välja jätta kõik poolfabrikaadid (nt juba kooritud kartuli ostmise asemel koorimata mahekartuli hankimine), siis on võimalik nt lasteaia või koolilõunates osaliselt mahetoitu pakkuda ilma söögikorra maksumust lõhki ajamata

Tabelis on väljapakutud eelispropageeritavad toote- või teenuserühmad, millel on kõige suurem potentsiaal edendamaks KHRH. Järjestus põhineb pakkujate seas läbiviidud intervjuude ja küsitluste põhjal. Pakkujad olid üsna passiivsed küsitluste täitjad seega suurem osa tabelist on täidetud

intervjuudest saadud andmete põhjal. Pakkujate intervjuude põhjal võiks järeldada, et pakkujad on valmis osaliselt KH kriteeriumitele vastama ja neid tõendama. Saab välja tuua, et KH kriteeriumeid on kergem sätestada valdkondades, kus toodete variatsioon on suur ning tooted peavad vastama erinevatele standarditele. Kriteeriume on raske sätestada valdkondades, kus KH kriteeriumite kasutamine võib viia selleni, et Eestis pole antud nõuetele vastavat pakkujat. Kriteeriumite rakendamisel tuleb arvesse võtta Eesti turu olukorda ega tohi unustada väikse ja keskmise suurusega ettevõtteid, kelle toodetel ei pruugi alati erinevaid standardeid ja märgiseid olla.

Täpsem eelispropageeritavate toodete järjestus on esitatud peatükis 3.2. tabelis 3.1.

3 Ettepanekud keskkonnahoidlike riigihangete parema toimimise tagamiseks

KHRH aruande viimane osa koosneb erinevatest ettepanekutest, mis toetaksid KHRH laialdasemat rakendamist Eestis. Kirjeldatud erinevaid meetmeid, mille kasutamine ja arendamine võiksid kaasa aidata KHRH toimimise edendamisele. Täiendavalt on kirjeldatud näidet Rootsis läbiviidud KH hankekriteeriumite kohandamise/väljatöötamise projekist ning kokkuvõtet EcoInstitute poolt läbi viidud KHRH monitooringu uuringut ning monitooringuga kaasnevaid raskusi.

Peatükis 3.2 on toodud välja konkreetsed ettepanekud KHRH parema toimimise tagamiseks Eestis. Rõhutama peab siinkohal, et enamike välja pakutud meetmetega ei kaasne kohest muutust KHRH osakaalus, vaid tegutseda on vaja järjepidevalt ja pikaajaliselt, et muuta hankijate hoiakuid.

3.1 Üldised ettepanekud KHRH edukamaks rakendamiseks

KHRH juhendmaterjalid

Juhendmaterjalide puudumist ei saaks lugeda põhjuseks, miks Eestis KHRH vähem korraldatakse. Eestis koostatud juhendmaterjalid on saadaval Keskkonnaministeeriumi kodulehel. Juhendmaterjalidele, mis on leitavad Keskkonnaministeeriumi koduleheküljel, on viide ka e-riigihangete keskkonnas. Hankijaid tuleb teavitustööga ja koolitustega suunata olemasolevaid juhendmaterjale kasutama ja KH kriteeriume hangetes kasutama.

Igal uuringus vaadeldud EL liikmesriigil on väljatöötatud erinevad juhendmaterjalid ja vahendid, et abistada hankijaid keskkonnakriteeriumite rakendamisel hangetes. Juhendmaterjale on nii üldiseid, kui ka sellised, mis on seotud konkreetse teenuse- või tooterühmaga. Juhendmaterjalide mahud on liikmesriikides erinevad, kuid ei leidu sellised, mis oleksid mahult väiksed (1-2 lehekülge). Juhendmaterjalid on eelkõige mahukad seetõttu, et keskkonnakriteeriumite rakendamisel võib esineda palju probleeme ning keskkonnakriteeriumid sisaldavad palju tehnilisi aspekte. Vältimaks võimalike vaidlustusi, mis kaasnevad keskkonnakriteeriumite rakendamisega, on juhendmaterjalid mahukamad, et välja tuua lahendused erinevatele probleemidele. Rootsi tootelehed erinevate toote- või teenuserühmade kriteeriumite kohta on täpsed ja konkreetsed ning nendest on kerge aru saada (Rootsi riigihangete agentuuri lehel kergesti kättesaadavad sealse töövahendi kaudu). Saksamaal on lisaks juhendmaterjalidele leitavad ka „heade praktiliste näidete andmebaas“, kust on leitavad detailsed näited läbiviidud keskkonnahoidlikest riigihangetest ja seal kasutatud kriteeriumitest ja samuti on Saksamaal juhendmaterjalide hulgas leitavad ökomärgiste taotlemiseks kehtivate kriteeriumite juhendmaterjalid.

KHRH rakendamisele võiks kaasa aidata Eesti turule sobivate KH kriteeriumite väljatöötamine. Antud materjal peaks sisaldama konkreetseid kriteeriumeid vastavalt toote- või teenuserühmale ning välja tooma ka selle, kuidas antud kriteeriumit tõendada. Vastavad ettepanekud Eesti tingimustele kohandatud KH hankekriteeriumite osas ja nende vastavuse kontrollimise osas on leitavad käesoleva aruande lisas 3.

Rootsi kogemus keskkonnahoidlike kriteeriumite väljatöötamisel

KHRH edukas rakendamine algab eelkõige täpsete keskkonnakriteeriumite koostamisest. Rootsi keskkonnakriteeriumite rakendamist tutvustas 2013. aastal koostatud artikkel „*Assessment of criteria development for public procurement from a strategic sustainability perspective*" (Bratt jt, 2013). Bratt jt kirjeldasid, millist meetodit kasutati Rootsis keskkonnakriteeriumite välja töötamiseks. Tutvustati üheksat erinevat etapi, mille käigus KH kriteeriumeid Rootsis rakendati. Esimeses etapis selgitati välja, mis on Rootsis prioriteetsed toodete- ja teenusrühmad. Järgnevas etapis teostati erinevate keskkonnaaspektide analüüs (erinevate toodete/teenuste keskkonnamõju hinnati olelusringi hindamise baasil ning tehti erinevate kemikaalide analüüsid), turu ülevaade, hinnati erinevaid hankedokumente ning olulisemaid standardeid. Peale erinevaid uuringuid tehti huvirühmade koosolek, kuhu kutsuti erinevate toote/teenuste rühmade esindajad. Tutvustati eelseisvat tööd kriteeriumitega ning moodustati töögrupp. Töögrupid moodustati erivaldkondade spetsialistidest. See andis võimaluse, et kriteeriumid oleksid läbi töötatud inimeste poolt, kes on kursis sellega, kuidas ja mis eesmärki kriteeriumid spetsiifilises toote/teenuserühmas täitma hakkaksid.

Töögrupp tuli kokku 3-5 korda, et jõuda konsensusele, missuguseid kriteeriume täpsemalt rakendada. Siis koostas töögrupp kavandi kriteeriumitest, mida võiks rakendada. Peale seda saadeti dokument kõigile asjast huvitatutele: erinevatele asutustele, organisatsioonidele, ettevõtetele ja riigi poolt valitud eksperdile. Iga asutus võis teha ettepanekuid ja muudatusi antud dokumendis. Samas ei tohtinud ettepanekutest osaleda need asutused, kelle liikmed olid osalenud töögrupi töös. Peale seda koostati uus dokument koos kõikide ettepanekute ja parandustega. Kui antud dokument oli koostatud, siis pidi see läbima auditeerimise. Teostati nii sise- kui ka väliaudit, et dokument oleks võimalikult läbipaistev ja arusaadav kõigile osapooltele. Auditeerimise käigus otsustati, kas antud kriteeriumite väljatöötamisel on lähtutud algsetest nõuetest või mitte. Samuti tehti otsus, kas avalikustada välja töötatud kriteeriumid või mitte.

Kui otsustati, et kriteeriumid lähevad avalikustamisele ja seetõttu ka kasutamisele, siis pidi kriteeriumite kasutamist jälgima. Valitsuse poolt valitud ekspert jälgib, kas antud kriteeriumeid kasutatakse ning millises ulatuses neid kasutatakse. Valitsusekspert peab samal ajal olema kursis ka erinevate uuringutega (mis puudutab erinevate tootegruppide arengut), samas peab olema kursis ka seadusandluse muudatustega ja kõige sellega, mis aitavad kaasa kriteeriumite tulevasele täiendamisele.

Artikkel on hea näide sellest, kuidas KHRH on võimalik paremini rakendada eelkõige kriteeriumite uuendamise ja kohaldamise kaudu. Tõhusate ja toimivate KH kriteeriumite väljatöötamine Rootsis on muutnud KHRH rakendamise populaarsemaks. Kriteeriumite väljatöötamine on andnud võimaluse luua töövahendi hankijatele, et neil oleks kergem keskkonnakriteeriumeid rakendada. Keskkonnakriteeriumite kohaldamine konkreetsele riigile vajab koostööd erinevate spetsialistide vahel. Seetõttu on vajalik kooskõlastada või läbi arutada Eesti tingimustele kohandatud kriteeriumite ettepanek ka hankijatega ja pakkujate esindajatega enne kriteeriumite rakendama asumist.

Tegevuskava:

Esimeseks sammuks KHRH edukamal rakendamisel on soovitav Eestil koostada KHRH riiklik tegevuskava. 2003. aastal julgustas Euroopa Komisjon liikmesriike koostama KHRH tegevuskava. Tegevuskava peaks sisaldama ambitsioonikaid eesmärke järgnevateks kolmeks

kuni viieks aastaks ja kirjeldama, millised konkreetsed meetmeid võetakse kasutusele, et antud eesmärke täide viia. Tegevuskavad pole õiguslikult siduvad, aga ajendavad KHRH protsessi algatamist, panevad paika eri meetmete rakendajate vastavad tegevused ning tõstavad teadlikkust KHRH vallas.

Eestis puudub eraldi tegevuskava KHRH edendamiseks. Küll aga on seda teemat üldisemalt puudutatud nii Vabariigi Valituse tegevusprogrammis 2011-2015 ning Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ ressursisäästu kontekstis ja Eesti säästva arengu riiklikus strateegias „Säästev Eesti 21“ jm.

KHRH rakendamise ettepanekud erinevatest allikatest

KHRH süsteemi arendamine on erinevates EL liikmesriikides toimunud juba aastaid. Kuna hoiakute muutmine on keeruline, siis on kõige tähtsamal kohal KHRH osas edu saavutamisel jätkuv ja pidev teavitustöö.

KHRH üheks probleemiks võib Eestis kujuneda vähemalt esialgu ebapiisav pakkujate arv, kes suudaksid EL soovituslikele hangete keskkonnakriteeriumitele vastata (eriti, kuna paljudel kohalikel ettevõtetel pole näiteks oma toodetele veel taotletud ökomärgiseid või erinevaid säästlikust ja keskkonnahoidu kirjeldavaid sertifikaate). Seega võib tekkida keskkonnakriteeriumite lisamisel hangetele probleem, et eelistatakse mõnda ettevõtet, kes suudab antud kriteeriumitele vastata või siis eelistatakse rahvusvahelisi pakkujaid, kes suudavad kriteeriumitele vastata.

KHRH rakendamise edukamaks muutmisel peavad eeskuju näitama avaliku sektori asutused. KHRH juurutamise protsess on väga aeglane ning valitsusasutuste toetus annaks julgust ka teistele hankijatele. Keskkonnakriteeriumite lisamine hangetesse sõltub suurel määral hankija teadlikkusest. Avaliku sektori asutustes tegelevad hangete läbiviimisega hankespetsialistid, samal ajal valmistavad hangete tehnilise kirjelduse osa ette organisatsioonisisesed valdkonna spetsialistid. Seega on KHRH juurutamisel vajalik koolitus nii organisatsioonide hankespetsialistidele, kui ka vastavate valdkondade spetsialistidele. Teiseks võimaluseks on koolitada organisatsioonide hankespetsialiste, kelle ülesanne on siis juhatada oma organisatsioonisisesed valdkondlikud spetsialistid vastavate juhend- ja töövahendite juurde ja nõustada valdkondlikke spetsialistekeskkonnakriteeriumite hankedokumentidesse lisamise osas. Vajadusel annavad nõu ka pakkujatele ning abistavad neid kriteeriumite täitmise küsimustes. Antud süsteemi käigus omandavad nii asutuste hankespetsialistid kui ka valdkondlikud spetsialistid kogemusi ning tulevikus on keskkonnakriteeriumite lisamine dokumentidesse lihtsam. Pakkujate teadlikkust KHRH vallas on lihtsam kasvatada, sest nad tegelevad üldjuhul ainult ühe või mõne toote- või teenuserühmaga ehk sellega, mida antud firma pakub.

Riigihangete veebipõhiseks keskkonnaks on e-riigihangete keskkond (https://riigihanked.riik.ee), kus leiab nii informatsiooni korraldatud hangete kohta kui ka erinevaid juhendmaterjale. Antud keskkonnas on saadaval ka KHRH juhised ning need suunavad Keskkonnaministeeriumi kodulehele. Keskkonnaministeeriumi lehel (http://www.envir.ee/et/keskkonnahoidlikud-riigihanked) on saadaval erinevad nõuded hankedokumentidele, kalkulaatorid ja ökomärgistuse juhendid. Samuti on lehel saadaval praktilised KHRH juhendid, mis hõlmavad endast ka praktilisi näiteid KHRH rakendamisest Eestis. Muuhulgas sisaldab leht ka viiteid riigihangete seadusele, Euroopa Komisjoni KHRH leheküljele jne.

RAKE (Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus) viis läbi uuringu 2012. aastal, kus kaardistati erinevate hankijate ja pakkujate teadlikkust riigihangete vallas. Uuringus käsitleti hankijate ja pakkujate teadlikkust KHRH vallas. Küsitluse käigus tuli välja, et KHRH juhendmaterjalide kättesaadavus on küsitletute arvates ikka halb. Samuti tuleks KHRH juhendmaterjale uuendada. Juhendmaterjalide paremaks kättesaadavuseks tuleks püstitada ainult KHRH puudutav veebileht. Veebileht võiks sisaldada toote- ja teenuserühmade kriteeriumeid, juhendmaterjale, kuidas KHRH rakendada, KHRH spetsialistide kontaktandmeid. Samuti võiks veebileht sisaldada Hollandi eeskujul õppevahendit, mis aitab ettevõttel, asutusel hinnata oma asutuse saavutusi KHRH vallas ning annaks nõuandeid, kuidas tegevust veelgi parandada. Veebilehele saaks registreerida ka ettevõtted, kes kasutavad oma hangetes keskkonnakriteeriumeid ja pakkujad, kes suudavad keskkonnakriteeriumeid täita. Asutustel, ettevõtetel ja pakkujatel on kohustus näiteks iga aasta lisada KHRH aruandlus, kus on kirjas info KHRH rakendamise, kasutatud kriteeriumite kohta ning näited, missuguseid keskkonnakriteeriumeid on kasutatud. Samuti võiks välja töötada märgise, mille ettevõtted, asutused ja erinevad pakkujad omandavad kui võtavad osa keskkonnahoidlikest hangetest. Märgistuse alusel on hankijal kergem pakkujaid kontrollida ning ka pakkuja kohta olev informatsioon on saadaval antud veebilehel.

RAKE uuringus pakkusid küsitletud välja ka seda, et e-riigihangete keskuse veebileht võiks hanke sisestamisel võimalikke keskkonnakriteeriume ise välja pakkuda. Võimalus lihtsustaks hankijate tööd, aga samas peavad hankijad olema ka teadlikud, mis kriteeriume pakkumuse lisada ja milliseid mitte. Võib juhtuda, et liigsete ja liiga rangete keskkonnakriteeriumite puhul ei pruugi pakkujaid olla või eelistatakse ainult üksikuid pakkujaid.

Kasemetsa (2007) artiklis toodi välja ka probleem, et keskkonnakriteeriumite rakendamisel on ohuks pakkujate vähesus ja kõrgem hinnatase mitmes tooterühmas. Samuti on probleem, et enamiku Eesti ettevõtete keskkonnaalane pädevus ning keskkonnatehnoloogiasse ja tootearendusse investeerimise võime on väike. Seoses sellega on ohus Eesti ettevõtete konkurentsivõime nii Euroopa Liidu kui ka Eesti turgudel. Lahenduseks pakuti laiendada ökotoodete turgu ning soodustada ettevõtete keskkonnatehnoloogilisi uuendusi ja tootearendust erinevate turu-uuringute, koolituste ja projektitoetuste abil (Kasemets, 2007).

Käesoleva OÜ Alkranel poolt 2015. a läbiviidud uuringu tulemused kinnitavad varasemate uuringute seisukohti. Suur osa hankijatest ei ole KHRH osas endiselt piisavalt teadlikud. Samas on ka suuremate hankijate osas mitmeid erandeid, kes KH kriteeriume hangetel rakendavad. Enamasti rakendatakse KH kriteeriume sel juhul hangetel tehnilise kirjelduse osana, harva kasutatakse KH kriteeriume hangetes hindamiskriteeriumitena. Hankijate vähesest teadlikkusest tulenevalt on ka hirmud hankijatel endised: kardetakse, et keskkonnahoidlikud tooted on kallimad ja piiratud eelarve raames ei saa neid endale lubada, samuti kardetakse hangete vaidlustamisi. Hankijad tõid välja lisaks hirmu hangete läbiviimise täiendava ajakulu ees, mida täiendavatele KH kriteeriumitele vastavuse kontrollimine kaasa tuua võib. Samuti ootasid valdav osa intervjuudes ja küsitluses osalenutest juhendmaterjale, mis on tegelikult Eestis kättesaadavad. Sellest võib järeldada, et üldine hankijate teadlikkus (va vähesed erandid hankijate hulgas) KHRH osas on Eestis madal ja väga oluline roll KHRH laialdasemaks kasutuselevõtuks on endiselt järjepideval teavitustööl (vt täpsemat ettepanekut ptk 3.2.).

Samas tuli uuringu intervjuudes välja, et teatud KH kriteeriume hangetes rakendatakse, teadvustamata endale, et sellisel juhul võiks läbiviidud hankeid pidada ka

keskkonnahoidlikeks. Enam levinud keskkonnakriteeriumid, mida reaalselt kasutatakse (nimetamata alati hankeid seejuures keskkonnahoidlikeks), olid kõikvõimalikud kriteeriumid, mis puudutasid toodete vastupidavust (nt mööbel, teedeehitus) või toodete energiatarvet (IT-seademed, sõidukid, hoonete energiatõhususe näitajad).

Probleemiks on Eestis riigihangete läbiviimisel täiendavalt see, et minimaalselt korraldatakse hankeid majandusliku sooduse alusel, erinevaid hindamiskriteerime rakendatakse hangetel vähe ning enamik hankeid korraldatakse soodsaima hinna alusel. Rakendust leiavad seega erinevad hankekriteeriumid (sh keskkonnahoidlikud kriteeriumid) ainult kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes või tehinilises kirjelduses. Seega on vajalik lisaks KH kriteeriumite alase teavitustöö tegemisele koolitada hankijaid ka üldises plaanis hindamiskriteeriumite rakendamise praktiliste lahenduste osas.

Eestis on võimalik luua praegust linkide asemel kriteeriumite ja näidishangete andmebaas e-riigihangete süsteemis selliselt, et süsteem pakuks erinevate valdkondade KH kriteeriume hanke ettevalmistamise ajal ise (vt täpsemalt ettepanekut ptk 3.2).

Hankijate hirm vaidlustamise ees

E-riigihangete keskkonna andmetel on perioodil perioodil 01.01.2013 - 31.12.2013 - riigihangete keskkonnas läbi viidud 8078 hanget ja vaidlustatud on 198 hanget. Seega on 2013. a vaidlustatud 2,45% hangetest. Perioodil 01.01.2014 – 31.12.2014 on e-riigihangete keskkonnas läbi viidud 9107 riigihanget, millest on vaidlustatud 239 hanget. Seega on vastavalt perioodil vaidlustatud 2,62% hangetest. Perioodil 01.01.2015 – 23.11. 2015 läbi viidud kokku 9793 riigihanget, millest vaidlustatud on 161 hanget. Seega on vastaval perioodil vaidlustatud 1,64% hangetest.

Kahjuks ei ole e-riigihangete süsteemi avaliku statistika alusel võimalik määratleda, kui suur osa läbiviidud hangetest on rakendanud keskkonnahoidlikke kriteeriume ja mis põhjusel täpselt on hange vaidlustatud. Kuid kokkuvõtvalt võib välja tuua, et vaidlustatud hangete osakaal on väike. Hankijate peamine hirm seoses hangete vaidlustamisega ei ole seotud sellega, et hankijad kardaksid, et vaidlustuste tõttu jääks hanked üldse läbi viimata. Peamine hirm seoses hangete vaidlustamisega on seotud vaidlustamisest tuleneva täiendava ajakuluga, mis võib seada kohati ohtu hanke täitmise tähtajad.

Intervjuude käigus toodi pakkujate poolt välja, et nemad vaidlustavad tingimusi, mis ei ole üheselt arusaadavad ja konkreetsed ning selgelt mõõdetavad. Võib järeldada, et keskkonnahoidlike kriteeriumite laialdasem rakendamine võib esialgu kaasa tuua mõnevõrra suurema hangete vaidlustamise. Kuid peale konkreetsete vaidlustuste lahendite saamist vaidlustuskomisjonist ja vajadusel kohtust, peaks keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamise praktika välja kujunema ja vaidlustused vähenema. Seega ei ole hangete vaidlustamised reaalne oht keskkonnahoidlike riigihangete ebaõnnestumiseks. Hetkel on vaidlustamiste hirm aga osadele hankijatele emotsionaalseks põhjenduseks, miks keskkonnahoidlike kriteeriume hangetes mitte rakendada.

KHRH monitooring

Euroopa Liidu liikmesriigid teostavad erinevalt KHRH monitooringut. 2013. aastal viidi läbi KHRH monitooringu uuring Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Uuringu teostas EcoInstitute Barcelona. Küsimustik saadeti 29 Euroopa liikmesriiki, küsimustikule vastas 20 riiki. Uuringu

eesmärk oli välja selgitada erinevad aspektid KHRH monitooringus. Kuuest seni analüüsis kirjeldatud riigist ei osalenud antud uuringus Saksamaa.

EcoInstitute Barcelona uuringu tulemused Belgia, Taani, Hollandi, Rootsi, Ühendkuningriigi ja Eesti kohta:

- Ülalnimetatud kuues riigis toimub KHRH monitooring, ainult Taanis on see veel katsefaasis.
- Belgias, Taanis ja Hollandis on monitooring suunatud peamiselt kesk- ja regionaalvalitsusele. Rootsis on suunatud keskvalitsusele ja avalikule sektorile. Ühendkuningriigis on monitooring peamiselt keskvalitsusele. Eestis on monitooring suunatud avalikele asutustele.
- Üldjuhul on KHRH rakendamine antud riikides vabatahtlik. Erineb ainult Belgias olev Flaami regioon, Ühendkuningriigi keskvalitsus ja Rootsi keskvalitsus, kus KHRH rakendamine on kohustuslik.
- Monitooringu vahendiks Belgias, Hollandis, Rootsis ja Ühendkuningriigis kasutatakse erinevaid küsimustikke KHRH kohta. Eestis jälgitakse riigihangete andmebaasi ning vajalik informatsioon võetakse sealt.
- Belgias, Taanis, Rootsis ja Ühendkuningriigis korraldatakse KHRH monitooring üks kord aastas. Hollandis korraldatakse KHRH uuring kaks või kolm korda aastas. Eestis on KHRH üle pidev kontroll, kuna andmeid võetakse avalikust andmebaasist.

Monitooringu protsessiga kaasnevad raskused:

- Seireprotsess on aeganõudev ja kallis;
- Küsimustik ei taga täpseid andmeid, vaid pigem hinnanguid;
- Väga raske on motiveerida hankijaid küsimustikku täitma;
- Küsimustiku koostaja peab välja selgitama, kas teha detailne küsimustik (kvaliteetsed vastused, aga madal küsimustikule vastajate määr) või teha lihtne küsimustik (ebakvaliteetsed ja lihtsad vastused, aga kõrge vastajate määr) (EcoInstitut, 2013).

Eestis on võimalus ehitada monitooring üles senisest detailsemalt e-riigihangete süsteemi baasil (vt täpsemat ettepanekut ptk 3.2.).

3.2 Konkreetsed ettepanekud KHRH rakendamiseks

KHRH rakendamise ettepanekud on tehtud võttes arvesse kuue Euroopa Liidu liikmesriikide parima praktika analüüsi, läbiviidud intervjuude ja küsitluse tulemused, erinevad varem tehtud uuringud ning KHRH puudutavad teadusartiklid. Ettepanekud ja nendega seotud tegevused on esitatud lähtuvalt tegevuste elluviimise prioriteetsusest tähtsuse järjekorda.

Ettepanekud:

1) Koostada riiklik keskkonnahoidlike riigihangete tegevuskava. Tegevuskava on oluline alusdokument muude ettepanekute elluviimiseks.
    - Riiklikul tasandil on vajalik kokku leppida kindlad suunised, eesmärgid ja meetmed KHRH rakendamiseks Eestis. Samuti tuleb paika panna erinevate osapoolte rollid ja kohustused ning meetmete rakendamise ajakava. Meetmete seadmise osas saab vähemalt osaliselt kasutada järgnevaid ettepanekuid.

2) KHRH alase teadlikkuse tõstmine (pidev tegevus).
    - Hetkel on paljud hankijad arvamusel, et keskkonnasõbralik toode on palju kallim kui tavaline toode. Üldjuhul on keskkonnasõbraliku toote alghind natukene kõrgem, aga ekspluatatsioonikulud väiksemad.
    - Korraldada koolitusi üldise KHRH alase teadlikkuse tõstmiseks.
    - Peale üldiste koolituste peab korraldama ka spetsiifilisi koolitusi tootegruppide kaupa.
    - Koolituste raames hankijatele seminaride korraldamine, kus moodustatakse erinevad töögrupid ning koolitatavad peavad reaalselt KH kriteeriume hankedokumentides rakendama. Seega saavad nad töögrupi ülesande lahendamisel kogemusi ja on julgemad KH kriteeriume kasutama ka hangete läbiviimisel.
    - Pakkujatele seminaride korraldamine, kus pakkujad saavad hankedokumendid ja peavad leidma KH kriteeriumitele sobivad tõendusmaterjalid.
    - E-õppemoodulite väljatöötamine toote- ja teenusgruppide kaupa ja kättesaadavaks tegemine.
    - Hangetes üldisemalt hindamiskriteeriumite rakendamise täiendavad koolitused ja eri hindamismeetodite tutvustamine majandusliku soodsuse alusel korraldavates hangetes.
    - Koolitada hankespetsialiste olelusringi(elutsükli)põhiste kulude hindamisel.

3) Enne Eestile kohandatud kriteeriumite ettepanekute praktikasse rakendamist on soovitav need kooskõlastada ja/või läbi arutada asjast huvitatud hankijate ja pakkujate esindajatega, kes saavad teha kriteeriumite osas ettepanekuid. Kriteeriumeid saab vastavalt vajadusele täpsustada. Ettepanek toetab ka ettepanekut 2.
    - Keskkonnaministeerium on määranud Eesti jaoks 10 prioriteetset toote- ja teenuserühma (kontori IT-seadmed, mööbel, toit- ja toitlustusteenus, puhastustooted ja –teenused, koopia- ja joonestuspaber, teedeehitus ja liiklusmärgid, transport, ehitus, elekter, siseruumide valgustus). Koostatud analüüs sisaldab ka ettepanekut Eestile kohandatud KH kriteeriumite osas, mis on soovitav eri osapooltega kooskõlastada (vt lisa 3).
    - Tabelis 3.1. on esitatud eelispropageeritavate toote- ja teenusgruppide keskkonnahoidlike hankekriteeriumite prioriteetsusjärjestus. Tabel on järjestatud nii, et kõige suurema potentsiaaliga ja/või kergemini rakendatavate keskkonnahoidlike kriteeriumitega toote- või teenuserühmad on tabeli eesotsas ning toote- või teenuserühm, kus hankijad on vähem valmis rakendama keskkonnahoidlikke kriteeriumeid või kus kriteeriumite kontrollimine on keerulisem, on tabeli lõpus.

Tabel 3.1. Eelispropageeritavate toote- ja teenusgruppide prioriteetsusjärjestus

Toote- ja teenusgrupp	Kirjeldus
1. Koopia- ja joonestuspaber	Kriteeriumid on universaalsed. Neid saavad rakendada üldjuhul kõik asutused sarnaselt. Pakkujad turul vajadusel olemas (tegu maaletoojatega, kes vahendavad rahvusvaheliste tootjate tooteid). Eesti tootjad puuduvad. KH kriteeriumitele vastavad tooted võivad olla ca 5-35% tavatoodetest kallimad. Võib kaaluda kriteeriumite sätestamist kohustuslikuna õigusaktides (Lisas 3 toodud Eestile kohandatud kriteeriumite ettepaneku osas, millel on põhinõude märge), kuna kriteeriumid on praktiliselt kõikidele hankijatele universaalsed ja tooted on turul saadavad ning ei mõjutata Eesti tootjaid.
2. Puhastustooted ja -teenused	Kriteeriumid on universaalsed. Neid saavad rakendada üldjuhul kõik asutused sarnaselt. Pakkujad turul vajadusel olemas (puhastustoodete osas omavad ökomärgiseid eeskätt rahvusvahelised tootjad, keda vahendavad maaletoojad). Eesti puhastusvahendite tootjatel ei ole üldjuhul olemas ökomärgiseid ja nemad saavad vastavust tõendada samaväärsuse kaudu. KH kriteeriumitele vastavad tooted võivad olla ca 10-20% tavatoodetest kallimad, kuid võivad olla ka samas hinnaklassis või pisut odavamad. Kui võtta arvesse ka puhastusvahendite kulu ja doseerimisvajadust, siis võivad olla küll sama pakendi mahu korral ostes kallimad, aga tänu pikemale kasutusajalereaalselt ka odavamad. Eestile kohandatud kriteeriumite osas, millel on põhinõude märge, võib kaaluda kriteeriumite sätestamist kohustuslikuna õigusaktides, kuna kuna kriteeriumid on praktiliselt kõikidele hankijatele universaalsed ja tooted on turul saadavad. Eesti puhastusvahendite tootjad võivad sattuda esialgu halvemasse seisu, kuna neil pole üldjuhul taotletud oma toodetele ökomärgiseid. Vajalik on propageerida, et Eesti tootjad taotleks enesele vajalikke ökomärgiseid, mis võimaldaksid neil ka mujale EL turule kergemat ligipääsu.
3. Kontori IT-seadmed	Kriteeriumid on universaalsed. Neid saavad rakendada üldjuhul kõik asutused sarnaselt. Pakkujad turul vajadusel olemas (eeskätt tegu rahvusvaheliste tootjate maaletoojatega). Eesti arvutitootjatel võib olla esialgu kõikidele kriteeriumitele vastavuse tõendamine keerukas, kuna pole kõiki märgiseid ja sertifikaate taotletud ja nemad saavad vastavust tõendada samaväärsuse kaudu. Erinevaid sertifikaate ja märgiseid omavad tooted võivad olla mõnevõrra kallimad. Kuna IT-tehnoloogia areneb kiiresti, siis ei ole otstarbekas muuta kriteeriume õigusaktidega kohustuslikuks. Vajalik on teavitustöö Eestile kohandatud kriteeriumite osas ja propageerida, et hankijad rakendaksid võimalikult palju vähemalt põhinõude märke saanud kriteeriume. Vajalik on propageerida, et Eesti arvutitootjad taotleks enesele vajalikke sertifikaate ja märgiseid, mis võimaldaksid neil ka mujale EL turule kergemat ligipääsu.

Toote- ja teenusgrupp	Kirjeldus
4. Siseruumide valgustus	Kriteeriumid on universaalsed. Neid saavad rakendada üldjuhul kõik asutused sarnaselt, kuna EL soovituslikud kriteeriumid lähtuvad muuhulgas erinevate ruumide tüübist ja samuti erinevate valgusallikate tüübist. Pakkujad on turul vajadusel olemas (valgustustoodete osas eeskätt tegu maaletoojatega). Samas peavad olema hankijad valmis kontrollima tootekaarte, mis sisaldav vajalikku infot toodete kohta. Vastavus keskkonnakriteeriumitele ei pruugi olla otseselt välja toodud, vaid selle peab otsima tootekirjeldusest. Seetõttu võib kaasneda nii hankijatele, kui pakkujatele täiendav ajakulu. Kriteeriumites orienteerumine on hankijatele keerulisem, kuna kriteeriumid on tehniliselt detailsed. Uute hoonete valgustuse osas ja valgustuse põhjalikuma renoveerimise korral on vajalik kriteeriumitega arvestamine juba projekteerimisfaasis, kuna paigaldus toimub sageli vastavalt projektile. Valdkond on otseselt seotud üldehituse valdkonnaga ja uute hoonete ehitamisel on valgustus reeglina kogu ehitushanke osa. Energiatõhusamad tooted on üldjuhul kallimad. Nn säästupirnide hinnaga võrreldes võib sama valgustugevusega LED valgusallika hind olla enam kui kaks korda kõrgem. Rahaline sääst tekib LED valgusallika pikemast elueast ja väiksemast energiatarbest. Samas lähtuvad kriteeriumid eri valgusallika tüüpidest ja on rakendatavad eri tehnoloogiaga valgusallikatele. Kuna tehnoloogia areneb kiiresti, siis ei ole otstarbekas muuta kriteeriume õigusaktidega kohustuslikuks. Vajalik on teavitustöö Eestile kohandatud kriteeriumite osas ja propageerida, et hankijad rakendaksid võimalikult palju vähemalt põhinõude märke saanud kriteeriume.
5. Transport	Teatud kriteeriumid on muudetud juba kohustuslikuks Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrusega nr 138 „Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel[1]. Kriteeriumid on universaalsed. Neid saavad rakendada üldjuhul kõik asutused sarnaselt vastavalt sõiduki tüüpidele. Sõidukite hankimisel on pakkujad turul olemas, kuna maaletoojad vahendavad rahvusvaheliste tootjate sõidukeid. Transporditeenuse osas võib sõidukite rangematele kriteeriumitele vastamine olla keerulisem ja võib teenusepakkujatelt nõuda transpordivahendite väljavahetamist enne nende amortiseerumist, mis tõstab teenuse hinda ja nõuab samuti pikemat hanke ettevalmistusaega. Mõningane kokkuhoid saab tekkida sel juhul teenuse osutamisel uuemate sõidukite väiksemast kütusekulust tulenevalt. Vaadata üle sõidukitele hetkel Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrusega nr 138 „Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel[1]“ sätestatud kriteerimid ja vajadusel muuta määrust. Kaaluda praegusest kehtivast määrusest täiendavate Eestile kohandatud kriteeriumite sätestamist kohustuslikuna.

Toote- ja teenusgrupp	Kirjeldus
6. Elekter	Kasutada saab Eesti tingimustele kohaldatud keskkonnakriteeriumeid, kus nõutav taastuvenergia osakaal või suure tõhususega koostootmise on väiksem kui EL soovituslikes kriteeriumites. Elektri päritolu on läbi päritolutunnistuse kergesti tõendatav. Pakkujad on turul olemas. Tõenäoliselt esialgu piirduda kuni 25% taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri osakaalu nõudega Kriteeriumid on universaalsed. Neid saab rakendada üldjuhul kõikidele asutustele sarnaselt. Tuleb arvestada, et päritolutunnistust omav taastuvenergia on oma maksumuselt mõnevõrra kallim (elektrienergia hinnavahe on mõni protsent, kui arvestada ka elektriarvele lisanduvaid muid komponente (nt ülekande tasu), siis on hinnavahe kaduvväike). Kriteeriumite sätestamine õigusaktides kohustuslikuna ei ole otstarbekas. Vajalik on teavitustöö Eestile kohandatud kriteeriumite osas ja propageerida, et hankijad soetaksid vähemalt väikeses osas (nt 10-20%) ka taastuvenergiat.
7. Mööbel	Kriteeriumid on suhteliselt universaalsed. Neid saab rakendada üldjuhul kõikidele asutustele sarnaselt, kuid need sõltuvad tellitava mööbli funktsioonidest. Eestile kohandatud kriteeriumite hulgas põhinõude märke saanud kriteeriumid sellised, mille kontrollimine on lihtsam. Pakkujad on turul valdavalt olemas, kuid keeruliseks võib osutuda pakkujatel kriteeriumitele vastavuse tõendamine, kuna üldjuhul puuduvad pakkujatel ökomärgised ja alati pole olemas ka muid sertifikaate, mille abil mööbli kriteeriumitele vastavust kontrollida. See toob kaasa täiendava ajakulu pakkujatele ja hankijatele, et kriteeriumitele vastavust tõendada ja kontrollida. Kriteeriumite sätestamine õigusaktides kohustuslikuna ei ole otstarbekas, kuna need on otseselt seotud konkreetse hankija vajadustega. Mitmeid kriteeriume (nt vastupidavusnäitajad) saab kontrollida lähtuvalt kehtivatest standarditest ja seda rakendatakse ka juba praegusel ajal. Vajalik on teavitustöö Eestile kohandatud kriteeriumite osas ja propageerida, et hankijad rakendaksid võimalikult palju vähemalt põhinõude märke saanud kriteeriume. Vajalik on propageerida, et Eesti mööblitootjad taotleks enesele vajalikke sertifikaate ja märgiseid, mis võimaldaksid neil ka mujale EL turule kergemat ligipääsu.
8. Toit ja toitlustus	Eestis on suuremas koguses mahetoodangut raske hankida. Samuti on mahetoodangu hind üldjuhul kõrgem. Sageli ei saa hankida laia valikut mahetooteid ühe pakkuja käest vaid peab eri tüüpi mahetoodangut hankima erinevate pakkujate käest. Mahetoodangud omavad märgistust ning selle järgi on kriteeriumite vastavust kerge kontrollida.

Toote- ja teenusgrupp	Kirjeldus
	Kriteeriumeid säästva kalapüügi ja vesiviljeluse toodete või integreeritud põllumajandusest saadud toodete osas on EL soovituslikele kriteeriumitele vastavust väga keeruline kontrollida, kuna sertifitseeritud tootjaid Eestis praktiliselt pole. Pole olemas ka ühtset märguistust integreeritud põllumajandustootmise osas. Toidutootjate peamine eesmärk on pakkuda tarbijatele ohutut toitu ning vähesed Eesti tootjad on sertifitseeritud (va mahetoodangu osas), siis antud valdkonnas on keskkonnahoidlike kriteeriumeid keerulisem rakendada. Toitlustusteenuse osas on erinevaid KH kriteeriume võimalik rakendada (pakendamine, kasutatavad nõud, jäätmekäitlus). Toitlustusteenusel kasutatavate seadmete vastavuse kontrollimine on keeruline. Kriteeriumite sätestamine õigusaktides kohustuslikuna ei ole otstarbekas. Vajalik on teavitustöö Eestile kohandatud kriteeriumite osas ja propageerida, et hankijad rakendaksid võimalikult palju vähemalt põhinõude märke saanud kriteeriume.
9. Ehitus	Ehitusvaldkond on tugevalt reguleeritud erinevate määruste ja standarditega. Keskkonnakriteeriumeid peaks arvesse võtma juba projekteerimise käigus, kuna ehitatakse vastavalt projektile. Suuremat tähelepanu tuleks hakata pöörama ehitusmaterjalide valikule, et hakataks rohkem kasutama keskkonnahoidlike materjale. Pakkujad on turul olemas ja ehitajad on valmis KH kriteeriumite kasutamisega kaasa tulema. Kui nõutakse rohkem (nt hoone peab olema energiatõhusam, peab kasutama keskkonnasõbralikumaid materjale jmt), siis tõuseb ka ehitusmaksumus. Energiatõhusama hoone rajamisel tekib hilisem hinnasääst kokkuhoitud küttekuludelt. Ehituse soovituslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumid on Euroopa Liidus ülevaatamisel, seetõttu on ehituse valdkond jäetud tootegruppide pingereas viimaste hulka. Samas on võimalik erinevaid energiatõhususe nõudeid ja ehitusmaterjale puudutavaid kriteeriume rakendada. Kriteeriumite sätestamine õigusaktides kohustuslikuna ei ole otstarbekas, kuna ehitusobjektid on oma olemuselt väga erinevad ja ei ole võimalik kõigile hankijatele alati ühtmoodi sobivaid kriteeriume üheselt määrata.
10. Teedeehitus ja liiklusmärgid	Teedeehitus ja liiklusmärkide valdkond on tugevalt reguleeritud erinevate määruste,standarditega ja Maanteeameti juhendmaterjalidega ning nõuded kvaliteedile on kõrged. Nagu ehituses, pannakse enamus asjad paika projekteerimisel ning seega oleks vajalik kriteeriumitega arvestamine. Teede vastupidavust puudutavaid Pakkujad on turul olemas ja teedeehitajad on valmis KH kriteeriumite kasutamisega kaasa tulema. EL soovitusliku KH hankekriteeriumid teedeehituse ja liiklusmärkide osas on ülevaatamisel. EL soovituslikud KH kriteeriumid on hetkel üldised. Seetõttu on

Toote- ja teenusgrupp	Kirjeldus
	teedeehituse ja liiklusmärkide valdkond jäetud tootegruppide pingereas viimaseks. Samal ajal rakendab Maanteeamet riigimaantee hangetes mitmeid enda poolt sõnastatud keskkonnahoidlikke kriteeriume, mille eeskujul on tehtud ka Eestile kohandatud kriteeriumite ettepanek (Lisa 3). Kriteeriumite sätestamine õigusaktides kohustuslikuna ei ole otstarbekas. Teede vastupidavust puudutavaid nõudeid rakendatakse Eestis juba lähtuvalt Maanteeameti poolsetest juhenditest.

4) Ettepanekud õigusaktide muutmiseks või koostamiseks.
   - Kaaluda õigusaktides kohustuslike universaalsete keskkonnahoidlike hankekriteeriumite sätestamist, kas teatud asutustele ja/või teatud toote- ning teenusgruppidele.
   - Vaadata üle sõidukitele hetkel Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrusega nr 138 „Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel[1]“ sätestatud kriteeriumid ja vajadusel muuta määrust.

   - Täiendada/täpsustada määrust järgmises:
     - Täpsustada määruse § 1, mis on süsinikdioksiidi heitkoguste piirväärtused (g/km) vastavalt sõiduki tüübile vastavalt Euroopa Liidu soovituslike kriteeriumite põhjal Eesti tingimustele kohandatud kriteeriumitele (põhinõude märke saanud CO_2 piirväärtused).
     - sõiduautode ja väikesõidukite puhul sätestada, et pakutava sõiduki mootorid peavad olema kooskõlas vähemalt EURO 5 standardiga.
     - Ühissõidukid - sõidukimootorid peavad vastama vähemalt EURO V heitmestandardile.
     - Transporditeenuse osutamiseks kasutatavate sõidukite mootorid peavad vastama EURO V heitekoguste standardile.
     - Määrata vastavalt Eestile kohandatud keskkonnahoidlikele kriteeriumitele kasutatavate rehvide müra ja veeretakistuse nõuded.
     - Sätestada, et võib kasutada muid Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke keskkonnahoidlike hankekriteeriume, kui hanke olemus seda võimaldab.
     - Uuendada määruse lisas tabelit 2 (*Tabel 2. Heidete rahaline maksumus maanteetranspordis (2007. aasta hindades) kaaluühikutes kilomeetri kohta)* – ajakohastada hindasid.
     - Kooskõlastada määruse muudatused vastavalt õigusloome praktikale.
     - Kehtestada muudetud määrus.

   - Kaaluda tegevuskava koostamise raames õigusaktides universaalsete KH kriteeriumite (kriteeriumid, mis on saanud Eestile kohandatud kriteeriumite osas põhinõude märke) sätestamist järgmistes toote- ja teenusgruppides:
     - Koopia- ja joonestuspaber;
     - Puhastustooted ja –teenused;

- Võtta vastu otsus Keskkonnaministeeriumi ja Rahandusministeeriumi koostöös, kas muuta kriteeriumid kohustuslikuks eelpool toodud toote- ja teenusgruppides. Eelnevalt rääkida teema läbi ka teiste valitsusasutustega (vähemalt teiste ministeeriumitega).

  Toote- ja teenusgruppides koopia- ja joonestuspaber ning puhastustooted ja –teenused universaalsete kriteeriumite kohustuslikuks muutmine on eelduslikult kõige lihtsamini teostatav, kuivõrd antud toote- ja teenusgruppides on kriteeriumid kõikide hankijate jaoks universaalsed.

- RHS § 31 lisada lõige, mille ligikaudne sõnastus on järgmine:

  Kui hankelepingu esemeks on koopia- ja joonestuspaber või puhastustooted ja –teenused siis peab hankedokument sisaldama tingimusi, mis arvestavad antud toodete ja teenuste keskkonnamõjuga. Täpsemad tingimused kehtestab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutva ministri ettepanekul.

- Koostada eraldi määrus, mis hõlmab nii koopia- ja joonestuspaberi valdkonda, kui ka puhastustoodete ja –teenuste valdkonda. Või koostada kummagi valdkonna osas eraldi määrused.

  Valik antud tootegruppe puudutavaid toodete ja teenuste CPV koode, kus peaks vastavate toodete ja teenuste hankimisel kriteeriume rakendama:

  - koopia- ja joonestuspaber (CPV koodid: 30194320-4 (joonestuspaber); 30197620-8 (kirjapaber); 30197643-5 (fotokoopiapaber); 30197630-1 (trükipaber))
  - puhastustooted ja –teenused (CPV koodid: 90911200-8 (Hoonete puhastusteenused); 39831600-2 (Tualetipuhastusvahendid); 33741100-7 (Kätepuhastusvahendid); 90911000-6 (Ruumide, hoonete ja akende puhastusteenused); 90910000-9 (Puhastusteenused), 39800000-0 (Puhastus- ja poleerimisvahendid); 39813000-4 (Puhastuspastad ja –pulbrid); 90911100-7 (Ruumide puhastusteenused); 90919000-2 (Büroode, koolide ja bürooseadmete puhastusteenused); 39830000-9 (Puhastusvahendid); 90911300-9 (Aknapuhastusteenus); 90919200-4 (Büroopuhastusteenused); 90919300-5 (Koolipuhastusteenused); 39831300-9 (Põrandapuhastus-vahendid); 39831240-0 (Puhastusained); 39821000-3 (Ammoniaagiga puhastusained); 39832100-4 (Nõudepesupulber); 39831210-1 (Nõudepesumasina detergendid); 39831000-6 (Pesuained); 39832000-3 (Nõudepesuvahendid)

- Kohustuslikuks muudetavad universaalsed kriteeriumid on soovituslik valida välja koopia- ja joonestuspaberi osas järgmisest nimekirjast:
  - Ringlussevõetud kiu baasil paber. Kontori tavakasutus - Paber peab olema valmistatud vähemalt 90 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust.

- Ringlussevõetud kiu baasil paber. Professionaalne kasutus - Paber peab olema valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust.
- Ringlussevõetud kiust paberi tootmisel peab paber olema vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF). Paber võib olla ka täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF).
- Esmase puidukiu baasil paber - Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast.
- Esmase puidukiu baasil paber - Paber peab olema vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF). Paber võib olla ka täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF).
- Sätestada, et võib kasutada muid Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke keskkonnahoidlike hankekriteeriume, kui hanke olemus seda võimaldab.

- Kohustuslikuks muudetavad universaalsed kriteeriumid valida välja puhastustoodete ja -teenuste osas järgmisest nimekirjast:
  - Universaalpuhastusvahendid - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.
  - Universaalpuhastusvahendid - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
  - Universaalpuhastusvahendid - Pakutav toode ei tohi sisaldada propellente sisaldavaid pihustusvahendeid.
  - Universaalpuhastusvahendid - Pakutava toode on pakendatud pihustiga pudelisse, siis peab olema tagatud korduvtäitmise võimalus.
  - Sanitaarpuhastusvahendid - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.
  - Sanitaarpuhastusvahendid - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
  - Sanitaarpuhastusvahendid - Pakutav toode ei tohi sisaldada propellente sisaldavaid pihustusvahendeid.
  - Sanitaarpuhastusvahendid - Pakutava toode on pakendatud pihustiga pudelisse, siis peab olema tagatud korduvtäitmise võimalus.
  - Aknapuhastusvahendid - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.
  - Aknapuhastusvahendid - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
  - Aknapuhastusvahendid - Pakutav toode ei tohi sisaldada propellente sisaldavaid pihustusvahendeid.
  - Käsinõudepesuvahendid- Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.

- Käsinõudepesuvahendid - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
- Pesupesemisvahendid ja eeltöötluseks ettenähtud plekieemaldajad - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.
- Pesupesemisvahendid ja eeltöötluseks ettenähtud plekieemaldajad - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud fosfaatidest koostisaineid.
- Pesupesemisvahendid ja eeltöötluseks ettenähtud plekieemaldajad - Pakutava toote soovitav doos vee puhul, mille karedus on 2,5 mmol CaCO3/l (keskmine veekaredus) vastavalt kas tavapärase määrdumisastmega riideesemete (tugevatoimelised detergendid ja värvi säästvad detergendid) või kergelt määrdunud riideesemete (pehmetoimelised detergendid) pesemiseks, ei tohi ületada järgnevaid koguseid: tugevatoimeline pesumasinas kasutatav detergent – 17,0 g kg pesu kohta (pulber/tablett) või 17,0 ml kg pesu kohta (vedelik); värvi säästev detergent – 17,0 g kg pesu kohta (pulber/tablett) või 17,0 ml kg pesu kohta (vedelik); pehmetoimeline pesumasinas kasutatav detergent – 17,0 g kg pesu kohta (pulber/tablett) või 17,0 ml kg pesu kohta (vedelik). Kui kasutatakse eelpesu ja põhipesu kohta antud soovitusi, peab soovitud kogudoos vastama maksimaalsele doosile.
- Pesupesemisvahendid ja eeltöötluseks ettenähtud plekieemaldajad - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
- Pesupesemisvahendid ja eeltöötluseks ettenähtud plekieemaldajad - Pakutava tootega (kui on pesumasinas kasutatav detergent) peavad kaasas olema tootja soovitatavad pesemistemperatuurid.
- Nõudepesumasina pesu- ja loputusvahendid - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud koostisaineid, mis on määratletud väga ohtliku ainena ja mis on kantud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH) artiklis 59 toodud loetellu.
- Nõudepesumasina pesu- ja loputusvahendid - Pakutava toote etiketil, ohutuskaardil või muudel asjaomastel tehnilistel andmekaartidel ei tohi olla nimetatud fosfaatidest koostisaineid.
- Nõudepesumasina pesu- ja loputusvahendid - Pakutava toote juurde peavad kuuluma selged doseerimisjuhised.
- Puhastusteenus - Pakutava teenuse osutaja kasutab teenuse osutamiseks ainult neid puhastustooteid, mis vastavad EL-i keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumite puhastustoodete nõudmistele.
- Puhastusteenus - Pakutava teenuse osutaja esitab kuue kuu jooksul pärast lepingu sõlmimist ja edaspidi iga lepinguaasta lõpus loetelu, kust selguvad kasutatud puhastustoodete nimed ja kogused. Iga toote kohta, mida ei olnud esialgses pakkumuses märgitud, esitab teenuste osutaja toote nõuetele vastavuse tõendi.
- Sätestada, et võib kasutada muid Eesti tingimustele kohandatud soovituslikke keskkonnahoidlike hankekriteeriume, kui hanke olemus seda võimaldab.

- Otsustada, kas määrata kriteeriumid kohustuslikuks ainult valitsusasutustele või kõikidele avaliku sektori asutustele.
  - Ettepanek on määrata kriteeriumid esmalt kohustuslikuks valitsusasutustele. Peale määrus(t)e 1-2 aastast kehtivust rakendada määrus(t)e nõudeid ka teistele avaliku sektori asutustele.

- Kooskõlastada koostatud määrus(ed) vastavalt õigusloome praktikale.
- Kehtestada määrus(ed).
- Viia läbi määrus(t)e rakendamisega seotud koolitusi.
- Selleks, et juhtida läbi riigihangete seaduse täiendavalt hankijate tähelepanu erinevates toote- ja teenusgruppides keskkonnahoidlike hankekriteeriumite rakendamisele, täiendada riigihangete seaduse § 31 või § 33 järgmise lõikega:

  - Kui hankedokumentides sätestatud vastavustingimuste, kvalifitseerimistingimuste, hindamise kriteeriumite või tehnilise kirjelduse aluseks on muu hulgas RHS § 31 lg 4 nimetatud keskkonda mõjutavad omadused või RHS § 32 lg 2 ja lg 3 n ing § 33 lg 3 nimetatud keskkonnakaitsenõuded, võib neid nõudeid määratleda ka Euroopa Liidu soovituslike keskkonnahoidlike hankekriteeriumite või Eesti tingimustele kohandatud keskkonnahoidlikke hankekriteeriumite kogumi või üksikute kriteeriumite alusel.

5) Juhend- ja abimaterjalide koostamine ja paremini kättesaadavaks tegemine.
   - KH kriteeriumite andmebaasi loomine ja KHRH näidishankedokumentide andmebaasi loomine (Teiste riikide kogemused näitavad, et lisaks tootejuhistele mängivad ametnike teadlikkuse tõstmisel suurt rolli ka keskkonnahoidlike hangete heade näidete ülevaated ja eeskujuna reaalselt läbiviidud KH hangetes kasutatud hankedokumendid).
   - Andmebaas lisada e-riigihangete keskkonna juurde ja soovitav on rakendada andmebaasi loomisel järgmisi põhimõtteid:
     - Toote- ja teenusgrupid siduda riigihangete CPV koodidega (igale tootegrupile leida CPV koodide vasted, kusjuures ühele KH kriteeriumite tootegrupile vastab üldjuhul mitud CPV koodi).
     - E-riigihangete süsteemi hanget üles laadides peaks silmatorkavalt vastavate soovituslike KHRH tootegruppidega seotud CPV koodide kasutamisel tulema ette ka märge „KASUTA HANKES KESKKONNAHOIDLIKKE KRITEERIUME“, mis suunab KH kriteeriumite ja näidishankedokumentide andmebaasi.
     - Vastavalt avanevad automaatselt antud tootegrupi soovituslikud KH kriteeriumid ja nende vastavuse kontrollimise nõuded ja samuti viited juba varasemalt läbiviidud hangetele, kus on sama tootegrupi puhul keskkonnahoidlike kriteeriume rakendatud.
     - Hankedokumentide e-riigihangete süsteemi üles laadimisel lahenduse juurde saab luua võimaluse valikmenüüst KH kriteeriume hanke kvalifitseerimis- ning vastavustingimustele ja hindamiskriteeriumitele lisada. Samuti peavad olemas olema ka isetäidetavad lahtrid, et vajadusel lisada soovituslikest kriteeriumitest erinevaid KH kriteeriume. Valikmenüü

annab vastavalt Eestile kohandatud soovituslikele KH kriteeriumitele eeltäidetuna, kas tegu on kvalifitseerimis- või vastavustingimusega või hindamiskriteeriumiga, kuid hankija peab saama ka kriteeriumi klassifikatsiooni muuta.

- Kui KH kriteeriume kasutatakse hankel hindamiskriteeriumitena, siis peab valikute juures olema võimalik märkida ka mis osakaalu kogu hankest vastavad kriteeriumid hanke hindamisel moodustavad.
- Oluline on, et kriteeriumite ja näidis hankedokumentide andmebaas oleks kättesaadav ka eraldiseisvana (enne hankedokumentide e-riigihangete süsteemi üleslaadimise alustamist), et soovituslike kriteeriumitega saaksid organisatsioonis hanke ettevalmistamisel arvestada ka valdkondlikud spetsialistid, kes koostavad hanke tehnilist kirjeldust. See on vajalik, kuna teatud kriteeriume on otstarbekas lisada juba tehnilisse kirjeldusse, mitte kvalifitseerimis-, vastavus- või hindamistingimustesse.
- Samuti eeldab KH kriteeriumite kasutamine hindamiskriteeriumitena eelnevalt hanke hindamissüsteemi läbimõtlemist ja hanke korraldajad peavad tutvuma soovituslike kriteeriumitega ka enne hanke üleslaadimisega alustamist.
- *Seega on antud ettepanekul eeskätt ka teavitav ja suunav iseloom, et hangete korraldajatele pidevalt KH kriteeriumite rakendamist meelde tuletada.*
- Selliselt hankele e-riigihangete süsteemis lisatud KH kriteeriumid võiksid KHRH monitooringu teostamise huvides automaatselt liikuda KH riigihangete monitooringu lehele. Monitooringu süsteem peab KH hangete toote- ja teenusgruppidega seotud CPV koodide alusel võimaldama teha valitud perioodi kohta päringud vastavas tootegrupis summaarselt läbiviidud hangete osas ja anda päringu vastusena ka, kui palju ja millises osakaalus kõigist vastava tootegrupi hangetest rakendati KH kriteeriume ja milliseid kriteeriume täpsemalt vastavas tootegrupis rakendati. Selline monitooringusüsteem võimaldaks kuvada vastuseid tootegruppide kaupa, saada teada, kui palju hankeid tehti antud tootegrupis, kui paljudes kasutati KH kriteeriume, millises rahalises väärtuses korraldati hankeid vastavas tootegrupis valitud perioodil kokku ning millises rahalises väärtuses hangetel kasutati KH kriteeriume.
- Juhul, kui KH kriteeriume kasutati hanke tehnilises kirjelduses, siis peavad hankijad esitama kasutatud kriteeriumitest ülevaate hanke aruannet koostades. Hanke aruande koostamisel avaneb eeltäidetud hanke aruande osa KH kriteeriumite osas, mis on valitud hanke läbiviimisel kvalifitseerimis- või vastavustingimustena või hindamiskriteeriumitena. Lisaks tuleb hankijal täita ankeet, milliseid KH kriteeriumite kasutati tehnilise kirjelduse osana (kasutad jällegi abinimekirja, kus saab teha valikud milliseid Eestile kohandatud KH kriteeriumitest on kasutatud. Samuti saab lisada lahtrisse „Muud kriteeriumid“ ka vabas vormis muid kriteeriume). Analoogselt eelmises alapunktis kirjeldatule läheksid andmed automaatselt KHRH monitooringu andmebaasi.
- Hanked, kus KH kriteeriume rakendati, võiksid automaatselt minna viitena ka vastava tootegrupi alla näidishangete andmebaasi. Kriteeriumite andmebaasi kasutades peaks sellisel juhul tekkima lingid näidishankedokumentidele, mida teised hankijad saaksid vastava tootegrupi hangetes eeskujuks võtta.

6) E-riigihangete keskkonda KHRH alase foorumi loomine.
    - Luua KHRH alane foorum, kus saavad hankijad soovikorral konsulteerida omavahel.

7) Töötada KHRH edendamiseks välja nii keskkonnasõbralike hankijate tunnustussüsteem.
    - Jagada kas kord aastas või vähemalt kord iga kahe aasta järel auhindu hankijatele, kes kasutavad aktiivselt KHRH.
    - Teavitada meediat tunnustussüsteemi olemasolust ning tunnustatud hankijatest ja pakkujatest.
    - Korraldada tunnustuse üleandmisega seoses ka seminare, mille käigus tutvustada edukaid KHRH näiteid ja nendest saadud keskkonna- ning majanduslikku kasu ka teistele hankijatele.

Kokkuvõte

Avalik sektor on suur toodete ja teenuste tarbija ning avalikud hanked moodustavad Euroopas umbes 19% kogu Euroopa Liidu sisemajanduse koguproduktist. Euroopa Liidu kogu avalik sektor tarbib tooteid ja teenuseid umbes 2 triljoni euro väärtuses. Eestis moodustab avaliku sektori tarbimine 14-16% sisemajanduse koguproduktist ning aastal 2014 korraldati Eestis 9107 riigihanget. Euroopa Liidu liikmesriikides on riigihangete seadusandlus vastavuses Euroopa Liidu direktiividega. Igas liikmesriigis on erinevad seadused ja määrused riigihangete kohta, mis on kooskõlas Euroopa Liidu vastavate direktiividega

Euroopa Liit liigub üha enam ressursitõhusa majanduse poole ning üheks meetmeks saavutamaks paremat ressursikasutust on keskkonnahoidlikud riigihanked ehk KHRH. Avalik sektor saab suunata turgu keskkonnasõbralikuma tootmise poole läbi oma ostujõu. KHRH on vabatahtlik vahend ning ei ole eri tüüpi riigihange. KHRH sisaldab lisaks tavakriteeriumitele ka näiteks keskkonnahoidlikke kriteeriumeid, mis võimaldavad säästliku arengu edendamist. Kui hankijad kasutavad hangetes keskkonnakriteeriumeid, siis see stimuleerib pakkujaid pakkuma keskkonnasõbralikemaid tooteid, mis omakorda tähendab jätkusuutlikumat tootmist.

KHRH-l on palju eeliseid võrreldes hankega, kus keskkonnakriteeriumeid ei kasutata. KHRH võimaldab saavutada keskkonnaalaseid eesmärke ning on eeskujuks ka eratarbijatele. KHRH rakendamine tõstab teadlikkust ja parandab elukvaliteeti. KHRH suuremaks eeliseks on see, et innustab tööstusettevõtteid leidma innovaatilisemaid ja efektiivsemaid lahendusi, mis omakorda vähendab ka hindu keskkonnasõbralikele toodetele.

KHRH juurutamisel esineb ka mõningaid puudusi. KHRH laialdasema juurutamise protsess ise on aeglane ning keskkonnakriteeriumite laiem rakendamine nõuab süstemaatilist ja pikaajalist tööd, mis nõuab informatsiooni võimaldamist kõikidele pakkujatele, aga ka organisatsioonilisi ja struktuurilisi muutusi avalikes asutustes. Teadlikkuse ja asjatundlikkuse puudumine on üheks peamiseks takistuseks edukal KHRH rakendamisel. Ebapiisav teave ning vähene huvi pärsivad KHRH rakendamist.

KHRH analüüsi viis Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi OÜ Alkranel. Analüüs sisaldab ülevaadet Euroopa Liidu kuue liikmesriigi (Belgia, Taani, Rootsi, Holland, Saksamaa ja Ühendkuningriik) riigihangete süsteemist,kirjeldust kuue Euroopa Liidu liikmesriikide KHRH parimatest praktikatest ning ettepanekuid lahenduste ülevõtmiseks või modifitseeritud kujul rakendamiseks Eestis. Analüüsis on kirjeldatud Euroopa Liidu kuue eesrindlikuma liikmesriigi KHRH juhendmaterjalide kättesaadavust, koolituste korraldamist ja monitooringusüsteeme. KHRH analüüs annab ülevaate Eesti turu hetke olukorrast, kus on analüüsitud pakkujate olemasolu KH kriteeriumite rakendamisel ning avaliku sektori valmisolekut KHRH korraldada. Samuti on välja töötatud ettepanek Eestile kohandatud keskkonnahoidlike hankekriteeriumite osas. Analüüsi viimas osas on esitatud ettepanekud KHRH parema toimimise tagamiseks Eestis.

Turu hetke olukorra analüüsimiseks korraldati 24 intervjuud hankijatega ja 20 intervjuud erinevate pakkujatega. Samuti saadeti küsitlusankeedid 300 hankijale ja 300 pakkujale. Täpsema ülevaate saamiseks korraldati fookusgrupi intervjuu.

Euroopa Liidu liikmesriikidest analüüsiti kuue eesrindlikuma riigi riigihangete süsteemi. Analüüsi eesmärgiks oli välja tuua parimad praktikad KHRH-st ning anda ülevaade parimate

lahenduste ülevõtmise võimalusest Eestis. Analüüsi käigus selgus, et iga liikmesriik on lähenenud KHRH rakendamisele erinevalt. Ühiseks tunnuseks kõigi liikmesriikide puhul oli see, et protsessi alguses sätestasid riigid endale kindlad KHRH eesmärgid, mida soovitakse saavutada ja töötasid välja meetmed ning ajakava seatud eesmärkide saavutamiseks. Kõigil kuuel vaadeldud liikmesriigil on välja töötatud KH kriteeriumid riigile sobivates toote- ja teenuserühmades. Samuti on koostatud erinevaid juhendmaterjale ning töövahendid, mis aitavad hankijatel KH kriteeriume hankedokumentidesse lisada. Liikmesriikides korraldatakse ka regulaarselt KHRH alaseid koolitusi, mis tõstavad hankijate ja pakkujate teadlikkust KHRH vallas. Monitooringusüsteemid erinevad liikmesriigiti ning igal süsteemil on omad plussid ja miinused. Eelkõige kasutatakse KHRH monitooringust küsimustikke, mida hankijad täitma peavad.

KHRH parema rakendamise tagamiseks on vajalik ka ülevaade Eesti hetke turu olukorrast. Läbiviidud intervjuud ja küsitlused andsid ülevaate hankijate valmisolekust KH kriteeriumite rakendamiseks. Hankijad olid ka tunduvalt aktiivsemad küsitlusankeedi täitjad võrreldes pakkujatega ning seega sai hankijate seisukohast selgema ülevaate. Üldjuhul pole hankijad keskkonnakriteeriumeid hangetes kas üldse rakendanud või on vähe rakendanud. Kui on keskkonnakriteeriumeid rakendanud, siis endale teadmata (nt kohati ei mõeldud energiatõhususe nõuete või sõidukite kütusekulu nõuete rakendamisel keskkonnahoiu peale, vaid majandusliku kokkuhoiu peale). Hankijad selgitasid, et suur osa neist pole jõudnud tutvuda Euroopa Liidu näidiskriteeriumitega, kuna pole piisavalt aega. Seega puudub piisav teadlikkus KH kriteeriumite rakendamisest. Hankijad kartsid, et KH kriteeriumite rakendamine võib viia ka rohkemate vaidlustusteni, mis pikendab oluliselt hankeperioodi. Reaalselt võib keskkonnakriteeriumite laialdasem rakendamine tuua esialgu kaasa mõningase vaidlustuste kasvu, aga hirmu vaidlustamiste ees ei saa pidada piisavaks argumendiks, miks keskkonnakriteeriume hangetes mitte rakendada. Peale vaidlustuste lahendamist kujuneb välja ka Eesti jaoks sobiv praktika. Samuti leidsid nad, et KH kriteeriumite rakendamine ei tohi oluliselt tõsta hangete hinda, kuna eelarved on piiratud ning kallimate hangete puhul saaks hankijad vähem tellida.

Hankijad arvasid, et KH kriteeriumite rakendamine võiks jääda pigem vabatahtlikuks vahendiks. Kui KH kriteeriume rakendatakse, siis enamasti tehakse seda tehnilises kirjelduses või vastavustingimustes. Harva rakendatakse KH kriteeriume majandusliku soodsuse kriteeriumitena. Üheks põhjenduseks toodi, et kuna tehnika ja tehnoloogia areneb kiiresti, siis kohustuslikud tingimused aeguvad ning neid tuleks pidevalt uuendada. Samuti toodi välja, et üle reguleerimine pole hea. Kõiki kriteeriumeid ei saa kohustuslikus korras määrustesse panna, kuna hanked on tulenevalt hankija vajadusest erinevad ja määrustes ei saa kõike võimalike variante ette näha. Kriteeriumite kohustuslikuks muutmine ei suurenda valmisolekut KH kriteeriumite laialdasemaks rakendamiseks. See tekitab küll hankijatele sunni KH kriteeriume rakendada, kuid sellega ei kaasne hankijate hulgas arusaamist, milleks nad KH kriteeriume rakendavad. Seetõttu on tehtud ettepanek, et kaaluda keskkonnahoidlike kriteeriumite osas kohustuslike kriteeriumite sätestamist õigusaktides toote- ja teenusgruppides koopia- ja joonestuspaber OÜ Alkraneli poolt töötati välja ka Eestile kohandatud keskkonnakriteeriumid. KHRH edendamiseks võiks kaaluda eelispropageeritavate toodete või teenuste puhul lihtsamate keskkonnakriteeriumite kohustuslikuks muutmist. Eelispropageeritavate toodete ja teenuste puhul pole alust karta pakkujate vähesust. Ebavõrdset kohtlemist võivad tajuda pakkujad, kelle tooteportfellis puuduvad käesoleval hetkel keskkonnakriteeriumitele vastavad tooted ja sellistel ettevõtetel kulub aega kriteeriumitega kohanemiseks.

Pakkujatega läbiviidud intervjuudest selgus, et umbes pooled on teadlikud KH kriteeriumitest. Üldjuhul kaldus pakkujate arvamus suunas, et nemad on valmis rangematele nõudmistele vastama, aga küsimus on eelkõige hankijates. Pakkujad peavad konkurentsis püsimiseks suutma vastata ka hangetes nõutud tingimustele, seega on pakkujad paindlikumad. Intervjuus osalenud pakkujad arvasid, et koolitusi oleks vaja eelkõige hankijatele. Selgus, et osade Euroopa Liidu KH kriteeriumeid ei pruugi või ei saa Eestis kasutada. Eelkõige seetõttu, et kriteeriumitele vastavaid tooteid pole pakkuda. Näiteks toodi välja, et suures koguses mahetoitu on raske hankida. Samuti ei saa nõuda ka 50% ulatuses taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergiat, kuna taastuvatest energiaallikatest elektri tootmisvõimsused ei ole veel nii suured. Pooled vastanutest leidsid, et KH kriteeriumeid ei tasuks kohustuslikuks muuta.

KHRH analüüsi üheks eesmärgiks oli välja pakkuda ka eelispropageeritavad toote- ja teenuserühmad, millel on kõige suurem potentsiaal edendamaks KHRH. Välja töötatud järjestus põhineb pakkujate seas läbiviidud intervjuude ja küsitluste põhjal ning analüüsil, kuivõrd lihtne või keeruline on kriteeriumitele vastavuse tõendamine ja vastavuse kontrollimine. Kokkuvõtteks saab välja tuua, et KH kriteeriumeid on kergem sätestada valdkondades, kus toodete variatsioon on suur ning tooted peavad vastama erinevatele standarditele. Kriteeriume on raske sätestada valdkondades, kus KH kriteeriumite kasutamine võib viia selleni, et Eestis pole antud nõuetele vastavat pakkujaid piisavalt. Kriteeriumite rakendamisel tuleb arvesse võtta Eesti turu olukorda ega tohi unustada väikse ja keskmise suurusega ettevõtteid, kelle toodetel ei pruugi alati erinevaid standardeid ja märgiseid olla.

KHRH analüüsi viimases osas on välja toodud konkreetsed ettepanekud KHRH edendamiseks Eestis. Ettepanekud on tehtud analüüsi käigus kogutud andmete põhjal. Esimeseks sammuks KHRH edendamiseks tuleks sätestada kindlad eesmärgid ja meetmed riiklikul tasandil. Järgnevalt tuleks mõelda keskkonnaalase teadlikkuse tõstmisele ning erinevatele osapooltele selgeks teha, miks keskkonnasõbralikum toode on kasulikum ka majandusliku poole pealt. Samuti tuleks töötada välja erinevad juhendmaterjalid ja õppevahendid ning korraldada regulaarselt koolitusi. Keskkonnahoidlike kriteeriumite toimimiseks tuleks suurendada ka koostööd erinevate asutuste vahel.

KHRH edendamise ja rakendamise protsess on pikk ja aeglane. KHRH analüüs annab ülevaate Euroopa Liidu kuue liikmesriigi KHRH praktikast ning kirjeldab Eesti turu hetke olukorda. KHRH analüüs on aluseks edasisele tegevusele keskkonnahoidlike riigihangete vallas.

Viidatud allikad

1. **Action Plan**, (2015). Plan van aanpak maatschappelijk verantwoord inkopen overheden 2015-2020. https://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020-september2015.pdf
2. **AEA Technology**, (2010). Assessment and Comparison of National Green and Sustainable Public Procurement Criteria and Underlying Schemes http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Criteria%20and%20Underlying%20Schemes.pdf
3. **Alejandre, E., Transpaderne, A., Ortiz De Elgea, A.** (2010). Best practice on green or sustainable public procurement and new guidelines. http://www.openhouse-fp7.eu/assets/files/D1.4_Best_practice_on_green_or_sustainable_public_procurement_and_new_guidelines.pdf
4. **Baker & McKenzie**, (2009). Remedies and Public Procurement Laws in Europe. http://www.bakermckenzie.com/files/Publication/de2c450b-439f-4c4e-a1d6-b532fe08bb77/Presentation/PublicationAttachment/7e98494b-edbf-4b6d-950a-bcb3df33e7ca/bk_eme_remediespublicprocurement_jan09.pdf
5. **BAnz S.** (2008). Allgemeine Verwaltungsvorschrift zur Beschaffung energieeffizienter Produkte und Dienstleistungen (AVV-EnEff). http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_17012008_IB3.htm
6. **Belgia Riigikantselei**, (2014). „RELATIVE AUX MARCHES PUBLICS ET A CERTAINS MARCHES DE TRAVAUX, DE FOURNITURES ET DE SERVICES“. https://www.bestuurszaken.be/sites/default/files/documenten/overheidsopdrachten/regelgeving/wet20060615_20140515.pdf
7. **Beschaffungsant des Bundesministeriums des Innern**, (2015). Nachhaltige Beschaffung - Informationen zu Produktgruppen. http://www.nachhaltige-beschaffung.info/DE/Produktgruppen/produktgruppen_node.html
8. **Biacnhi, T ja Guidi, V.** (2010). The Comparative Survey on the National Public Procurement Systems Across the PPN countries. http://www.publicprocurementnetwork.org/docs/ItalianPresidency/Comparative%20survey%20on%20PP%20systems%20across%20PPN.pdf
9. **Bratt, C., Hallstedt, S., Robert, K.-H., Broman, G., Oldmark, J.** (2013). Assessment of criteria development for public procurement from a strategic sustainability perspective. Journal of Cleaner Production 52 (2013) 309-316.
10. **Burgi, M.** (2012). Public Procurement Law Annual Report 2012. Saksamaa. http://www.ius-publicum.com/repository/uploads/09_02_2012_9_43_Burgi.pdf
1. **De Hornois, K.** (2013). Public Procurement Act (2006) enters into force on 1 July 2013. https://www.laga.be/newsroom/legal-news/Public-Procurement-Act-2006-enters-into-force-on-1-July-2013
2. **Defra**, (2007). Depratment for Environment, Food and Rural Affairs. UK Government Sustainable Procurement Action Plan.
3. **Defra**, (2012). Sustainable Procurement: the Government Buying Standard. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341460/GOV.UK_GBS_clean_prod_and_services.pdf
4. **EcoInstitut**, (2013). SEAD Guide for Monitoring and Evaluating Green Public Procurement Programs. SEAD Initiative Procurement Working Group. Ecoinstitut SCCL

5. **EcoInstitut**, (2013). Results of the short questionnaire on monitoring GPP in EU countries. http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/23_10_2013/05%20Monitoring_EU_ecoi_def.pdf
6. **Euroopa Komisjon**, (2015). GPP in practice. http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm
7. **Euroopa Komisjon**, (2015). What is GPP? http://ec.europa.eu/environment/gpp/what_en.htm
8. **German Federal Government**, 2010. National Strategy of Corporate Social Responsibility – Action Plan for CSR. http://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/EN/PDF-Publikationen/a398-csr-action-plan-englisch.pdf?__blob=publicationFile
9. **Guide des Achts Durables**, (2015). Pour des achats plus respectueux de l'environnement et promouvant des conditions sociales dignes. http://guidedesachatsdurables.be/fr
10. **IBGE**, (2011). Promoting Green public procurement in Brussels - Waste prevention for the public sector, Belgium. Brussels Environment- IBGE
11. **ICLEI**, (2007). Costs and Benefits of Green Public Procurement in Europe. http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/eu_recommendations_3.pdf
12. **Judo,F**. (2012). Public Procurement Belgium. Lex Mundi Ltd.
13. **Kasemets, A**. (2007). Keskkonnahoidlike riigihangete prioriteedid ja regulatiivse juhtimise valikud. Riigikogu Toimetised. http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=12536
14. **Nordic Council of Ministers**, (2009). Nordic Cooperation on Green Public Procurement: The First Set of Criteria Examples.
15. **PIANOo**, (2015). About PIANOo. https://www.pianoo.nl/about-pianoo
16. **Rahandusministeerium**, (2012). Riigihangete juhis. https://riigihanked.riik.ee/lr1/c/document_library/get_file%3Fuuid%3D2e8e02c3-e122-4022-87e0-182642b2f4ca%26groupId%3D11726
17. **Rahandusministeerium**, (2015). 2014. aasta riigihankemaastiku kokkuvõte https://riigihanked.riik.ee/lr1/c/document_library/get_file?p_l_id=216043&folderId=518320&name=DLFE-34832.pdf
18. **Rechtsanwalt, C-S**. (2013). Public procurement in Germany. https://www.wbs-law.de/eng/commercial-law/public-procurement-in-germany-38383/
19. **Riigi Kinnisvara AS**, (2013). Parim praktika. http://www.rkas.ee/parim-praktika
20. **SKI - National Procurement Service**, (2015). Alle offentlige institutioner er underlagt følgende regler, love og forpligtelser. (http://www.ski.dk/viden/Sider/Forpligtelser-omkring-samfundsansvar-i-indkoeb.aspx)
21. **Swedish Public Procurement Act**, (2007). http://www.konkurrensverket.se/globalassets/english/publications-and-decisions/swedish-public-procurement-act.pdf
22. **SOMO**, (2014). A review of Dutch policy for socially responsible public procurement. Centre for Research on Multinational Corporations.
23. **Säästva Eesti Instituut**, (2011). Keskkonnajuhtimise edendamise kava aastateks 2012-2020. http://www.envir.ee/sites/default/files/keskkonnajuhtimise_edendamise_kava_2012-2020.pdf
24. **Taani Keskkonnakaitse Agentuur**, (2015). Best practices in regional SPP/PPI networks: Partnership on Green Public Procurement, Denmark.

http://www.sustainable-procurement.org/fileadmin/files/Other_publications/SPP_Regions/Denmark.pdf
25. **TemaNord**, (2012). Mainstreaming GPP in the Nordic countries – a scoping study. http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:701669/FULLTEXT01.pdf
26. **The Danish Government**, (2012). Responsible Growth. Action Plan for Corporate Social Responsibility 2012-2015. http://csrgov.dk/file/318420/uk_responsible_growth_2012.pdf
27. **The Public Contracts Regulations**, (2015). PUBLIC PROCUREMENT 2015 No. 102. http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/102/pdfs/uksi_20150102_en.pdf
28. **The Public Governance Flanders**, (2015). Sustainable Public Procurement. http://governance-flanders.be/sustainable-public-procurement
29. **Thomson Reuters**, (2013). Public procurement in The Netherlands: overview. http://uk.practicallaw.com/3-522-7902?q=&qp=&qo=&qe=#
30. **Udbudsportalen**, (2015). Velkommen til Den Ansvarlige Indkøber. http://csr-indkob.dk
31. **Upphandlingsmyndigheten**, (2015). Sustainable Procurement Criteria. http://www.upphandlingsmyndigheten.se/en/sustainable-public-procurement/use-sustainable-criteria/sustainable-procurement-criteria/
32. **Versteven, J.** (2015). Informatsiooni päring e-mail'i teel.
33. **Ärileht**, (2014). GLIMSTEDT: riigihangete korraldajad vilistavad loodussõbralikele tingimustele. http://arileht.delfi.ee/news/uudised/glimstedt-riigihangete-korraldajad-vilistavad-loodussobralikele-tingimustele?id=68693627

LISAD

Lisa 1. KHRH liikmesriikide võrdlus

Belgia, Taani, Holland, Rootsi

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Kas õigusaktides on kohustuslikud KH kriteeriumid mingisugustele toote- või teenus-gruppidele?	Belgia riigihangete seaduses on sätestatud keskkonnakriteeriumid üldsõnaliselt. Seaduses on kirjeldatud, et keskkonnaaspekte võib arvesse võtta näiteks tehnilises kirjelduses. Föderaaltasandil on vastuvõetud ringkirjad: 16.mai 2014 ringkiri - Hangetes tuleb sätestada keskkonnakriteeriumid, mis võimaldaksid pakkumustes osaleda ka väikestel ja keskmiste suurusega ettevõtetel. 13.juuli 2014 Royal Degree - energiatõhususe nõuded kindlatele toodetele ja teenustele (ehitised). 18.novembri 2005 ringkiri - nõuded puidu hankimisele. Föderaalvalitsus peab hankima seaduslikest ja jätkusuutlikest allikatest pärit puitu ja puidutooteid. On kehtestatud erinevad ringkirjad nii valitsusasutuste poolt hangitavatele sõidukitele kui ka transporditeenustele. Seega valitsusasutused peavad hankima säästlike sõidukeid.	Keskkonnakaitse seadus § 6 - valitsusasutused peavad hankeid korraldama vastavalt keskkonnakaitse seadusele. Taani on ühinenud ka EL vabatahtliku eesmärgiga saavutada 50% KHRH osakaal kindlates tooterühmades (ehitus, toit ja toitlustus, elekter, transport, IT seadmed, paber, mööbel, puhastustooted ja -teenused, haljastus). Valitsusasutustele on väljatöötatud ringkiri keskkonnahoidlikele riigihangetele, mille kohaselt peab olema kõikidel valitsusasutustel välja töötatud KHRH strateegia ning meetmed, kuidas strateegia ellu viia. Samuti on välja töötatud ringkirjad, mis puudutavad valitsusasutuste energiatõhusust ning jätkusuutliku puidu hankimist. 18.novembri 2005 ringkiri - nõuded puidu hankimisele. Föderaalvalitsus peab hankima seaduslikest ja jätkusuutlikest allikatest pärit puitu ja puidutooteid	Alates 1. jaanuarist 2013 peavad kõik riigihanked, mis ületavad Euroopa piirmäära, sisaldama sotsiaalseid kriteeriumeid. Samuti on väljatöötatud suunised, mis rakendati 1. aprillil 2013, mis seadsid majanduslikult soodsa hanke standardiks. Hollandis on vastuvõetud Energiatõhususe raamistik säästva arengu edendamiseks. Raamistik sätestab Hollandile taastuvenergiaga seotud eesmärgid. Üheks meetmeks antud eesmärkide saavutamiseks on ka KHRH rakendamine.	Riigihangete seadus Rootsis: Peatükk 1, artikkel 9a - Hankijad peaksid hangete korraldamisel arvesse võtma ka sotsiaal- ja keskkonnakriteeriumeid, kui hanke olemus seda võimaldab. Riigihangete seadus - Peatükk 6, artikkel 3. Tehniline kirjeldus võib sisaldada keskkonnakriteeriumeid ning need peavad olema koostatud selgelt ja arusaadavalt. Rootsi õigusruumi on sisse kirjutatud ka võimalused küsida hangetel ökomärgiste kriteeriumitele vastavust ja keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu: Riigihangete seadus - Peatükk 6, artikkel 7. Kui hankija tahab hankesse lisada keskkonnaaspekte, siis kriteeriumid peavad olema detailselt sätestatud või nõutakse ökomärgise olemasolu. Riigihangete seadus - Peatükk 11, artikkel 15 - keskkonnakriteeriumite täitmise tõendamiseks võivad hankijad nõuda keskkonnajuhtimissüsteemide andmete esitamist. Hankijad võtavad arvesse EMAS ja muid Euroopa ja rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnajuhtimissüsteeme.

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Kas õigusaktides on kohustuslikud KH kriteeriumid mingisugustele asutustele?	Riigihangete seadus ja ringkirjad on sätestatud föderaalvalitsuse tasemel, seega kõik valitsusasutused peavad neid järgima. Belgia on ära jagatud kolmeks regiooniks ning igal regioonil on veel omakorda KHRH strateegia ja eesmärgid, mis on suuremad kui föderaaltasandil.	Valitsusasutustele on väljatöötatud ringikiri, mis kohustab neid koostama KHRH-de strateegiaid. Valitsusasutused peavad hankima jätkusuutliku kriteeriumitele vastavat puitu.	-	Rootsis on valitsusasutustel kohustuslik hankida keskkonnasõbralikke sõidukeid.
Kas KHRH tegevuskava on olemas?	**Föderaalvalitsuse keskkonnahoidlike riigihangete tegevuskava** http://guidedesachatsdurables.be/sites/default/files/file/20090307_Plan_D_Overheidsopdrachten_FINAL_FR.pdf **Flaami regiooni tegevuskava**	**Ettevõtete sotsiaalse vastutuse tegevuskava 2012-2015** http://csrgov.dk/file/318420/uk_responsible_growth_2012.pdf	**Jätkusuutlike hangete tegevuskava** (2015) https://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020-september2015.pdf **Hollandi jätkusuutliku hangete poliitika** - http://services.somo.nl/wp-content/uploads/2014/12/Toetsing-van-het-Nederlands-Beleid-op-Duurzaam-Inkopen-1.pdf	**"Keskkonnahoidlike riigihangete tegevuskava"** (2007)
Millised eesmärgid on KHRH tegevuskavas püstitatud?	Föderaalvalitsuse tegevuskava eesmärgid: Suurendada majanduskasvu, ettevõtete konkurentsivõimet ja võimaldada osalust hankeprotsessis piisaval arvul firmadele. Kaitsta keskkonda ja vähendada avaliku sektori tarbimise ökoloogilist jalajälge. Flaami regiooni tegevuskava eesmärgid: saavutada 100% KHRH määr aastaks 2020	Koostada vastutustundliku hanke juhendmaterjalid koostöös omavalitsuste ja teiste huvirühmadega. Suurendada sotsiaalsete aspektide vabatahtliku kasutamist avalikes hangetes. Taani valitsus plaanib välja töötada intelligentse riigihangete strateegia, mis toetab paremad ja odavamat hanget ning edendab innovatsiooni ja tehnoloogilist arengut. Vähendada ettevõtete energiatarbimist. Samuti soovib Taani korraldada riiklike konverentse jätkusuutlikult.	• Aastaks 2020 vähendada CO_2 emissioone 20% võrreldes aastaga 1990. Antud eesmärk on vaheetapiks valitsuse poolt määratud 2050 aasta eesmärgile, kus Hollandis oleks kliima neutraalne majandus. • Vähendada energiatarvet 1,5% aastas. • Suurendada taastuvenergia osakaalu 14%-le 2020 aastaks (hetkel 4%) ning aastaks 2023 16%-le. • Kasutada paremini toormaterjali. Hollandi valitsuse eesmärk on saavutada majandus, kus jäätmeid ei teki	• 50% hangitud toiduainetest peavad olema orgaanilised. • Kõikidel olulistel hankijatel peab olema keskkonnajuhtimissüsteem (EMAS, ISO) • Omavalitsused lõpetavad aastaks 2020 kemikaalide hankimise, mis sisaldavad keelatuid või eraldi luba vajavaid aineid, mis on sätestatud REACH lisades XIV ja XVII. • Aastaks 2020 on 50% ehitistest tehtud puidust. • 55% hangitud transporditeenustest teostatakse keskkonnasõbralike sõidukitega.

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Kas KHRH tegevuskavas on muudetud kohustuslikuks KH kriteeriumid mingisugustele toote- või teenusgruppidele/ asutustele?	ei	ei	ei	ei
Millised olulisemad tegevused on KHRH tegevuskavas eesmärkide saavutamiseks ette nähtud?	Tuleb uuenda juhendmaterjale ning teha need kasutajasõbralikumaks. Suurendada hankijate teadlikust seadusandluse vallas. Suurendada koostööd erinevate valitsusasutuste vahel. Keskkonnakriteeriumid peavad olema kontrollitavad ja tõendatavad. Tegevuskava peab olema üles ehitatud poliitilisele toele. http://guidedesachatsdurables.be/sites/default/files/file/20090307_Plan_D_Overheidsopdrachten_FINAL_FR.pdf	• Juhendmaterjalid peavad täitma praktilise vahendi eesmärki ehk tooma näiteid, kuidas ja kus vastutustundlikku ettevõtlust saaks rakendada riigihangetes. • Eesmärgi saavutamiseks töötatakse välja juhendmaterjalid, mis aitavad ettevõtetel ja omavalitsustel kasutada sotsiaalseid aspekte hangetes. • Edendada keskkonnahoidlike riigihankeid läbi „Keskkonnahoidlike riigihangete partnerluse“, eesmärgiks oleks, et üha rohkem omavalitsusi kasutaks keskkonna kriteeriumeid hankeprotsessides. • Edendada keskkonnahoidlike riigihankeid Taanis ja välismaal, eelkõige läbi koostöö projekti Balti riikidega. Energiatõhususe suurendamiseks koostatakse energia leping, mis sätestab kindlad eesmärgid.	Hindamiskriteeriumitesse sätestama keskkonnakriteeriumeid, mis annaks keskkonnasõbralikematele pakkujatele eelise. Töötavad välja ühtse terminoloogia, kriteeriumid ja töövahendid, mida saavad kasutada nii valitsusasutused kui ka pakkujad. Täiustatud on www.pianoo.nl veebilehte, kus on saadaval erinevad juhised keskkonnakriteeriumite kohta ning neid uuendatakse ja kontrollitakse pidevalt, et need täidaksid oma eesmärki ning oleks kooskõlas nii seadusandlusega kui ka tehnoloogia arenguga. PIANOo organiseerib iga kuu erinevaid koolitusi, seminare.	Omavalitsused vähendavad hangete keskkonnamõju sellega, et eelkõige hangivad tooteid ja teenuseid, millel on kõige väiksem võimalik keskkonnamõju. KHRH eesmärkide täitmiseks suurendatakse oluliselt asutuste vahelist koostööd. Samuti töötati välja koordineeritud logistiline süsteem toidule. ja tarbekaupadele. Süsteemi aluseks oli üks jaotuskeskus, kuhu kõik tõid oma tooted ning sealt keskusest transporditi tooted logistiliselt kõige ökonoomsemalt edasi. Seoses sellega vähenes transpordi vajadus 50% ja vähenes keskkonnamõju 60-80%.

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Kas kasutatakse EL soovituslikke KH kriteeriume või on välja töötatud siseriiklikud KH kriteeriumid?	Belgia KH kriteeriumid: toit ja toitlustus; kontoritarbed ja mööbel; ehitus; elekter; ehitiste siseviimistlus; jäätmekäitlus; kodumasinad; metsandus; transport; riided ja tekstiil; puhastustooted; Muud (tulekustutid, mänguasjad, ärireisid jt). http://guidedesachatsdurables.be/fr	Taani KH kriteeriumid: ehitus (kaablid; soojustus; kütesüsteemid; ventilatsioonid jne); IT-seadmed (arvutid; monitorid; printerid; projektorid jne); Maastikuplaneerimine (teedeehitus; haljastus; masinad; liiklusmärgid jne); Toit ja toitlustus; Töö ja haridus; tervishoid; tekstiil; jäätmed; transport; mööbel; elekter; paberitooted; valgustid. http://csr-indkob.dk/	Hollandi KH kriteeriumid: audiovisuaalsed tooted; kaablid ja torustik; toitlustusteenus ja vahendid; ehitus; puhastusteenused; kontorihoonete lammutamine; pinnasetööd; elekter; konverentsi- ja majutusteenused; gaas; rohealad; raskeveokid; rahvusvahelised ärireisid; kolimisteenus; mobiiliteenus; kontorihooned, -mööbel, -tarbed; välimööbel; paber; postiteenus; printimine; restaureerimistööd; pumplad; kontori üüripinnad; teed; kanalisatsioonisüsteem; transpordi-teenused; liikluskontroll; vee- ja reoveepuhastusjaamad; tööriided; teede korrashoiuteenus talvel.	Rootsi KH kriteeriumite andmebaas: IT-seadmed (Arvutid ja kuvarid, printerid ja toonerid; televiisorid ja projektorid); Ehitus ja kinnisvara (professionaalsed köögitarbed; kodumasinad; metsandus); Puhastusteenused ja -tooted (puhastusteenus; pesumajad); Sõidukid ja transport (kütus; rehvid; toodete transport; sõidukid); Kontoritooted (paberitooted; müügiautomaadid (k.a kohviaparaadid); Elekter ja valgustid (elekter; välis- ja sisevalgustid); Toit (liha, kanaliha ja kalkuniliha; piimatooted; kalatooted; puu- ja juurviljad; hommikusöögihelbed ja suhkur; kohv, tee ja kakao; toitlustusteenused; munad); Õendus- ja hooldusteenused (dialüüs, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande teenused); teenused.

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Milliseid juhendeid kasutatakse?	Belgias puuduvad ingliskeelsed juhendmaterjalid, aga on saadaval hollandi- ja pantsuskeelseid materjale. Veebileht www.guidedesachatsdurables.be on mõeldud keskvalitsuse ja Brüsseli linna tasandil. Veebileht pakub informatsiooni 70 toote- ja teenuserühma kohta hankeprotsessi erinevatel etappidel. http://guidedesachatsdurables.be/sites/default/files/file/20110530_Methode_gids_FR.pdf Juhendmaterjalid on saadaval ja http://www.vvsg.be/Werking_Organisatie/Overheidsopdrachten/Pages/duurzame_overheidsopdrachten.aspx . Belgia erinevate ökomärgiste kohta info ja juhendid: http://www.infolabel.be/	Taanis on koostatud veebileht (www.csr-indkob.dk), kuhu koondatakse olemasolevad Euroopa Liidu KHRH kriteeriumid ning riiklikud juhendmaterjalid. Juhendmaterjal on dokumendi vormis ning Taani keeles - http://csr-indkob.dk/wp-content/uploads/2014/10/20140402-Vejledning-om-sociale-og-miljoehensyn.pdf. Samal veebilehel on saadaval ka töövahend, millega saab arvutada TCO (total cost of ownership)	Hollandi valitsus on koostanud jätkusuutliku riigihanke juhendmaterjali. Antud juhend aitab kaasata hankedokumentidesse erinevaid keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumeid. Hollandis on koostatud veebileht (www.pianoo.nl), mis aitab kaasa tõhusamale hankeprotsessile. Samuti on antud veebilehel kirjeldatud KHRH kriteeriumeid 45 erinevas tooterühmas, sisaldab erinevaid õigusakte, parimaid praktikaid, juhendmaterjale ja vahendeid. Samuti saavad PIANOo kodulehel konsulteerida hankijad omavahel. Holland on väljatöötanud ka töövahendi, mis võimaldab keskkonnaaspekte teisendada konkreetseteks mõõdetavateks ühikuteks (http://www.greencalc.com/index.html)	Rootsi riigihangete agentuuri veebilehel saavad hankijad kasutada ka töövahendit (criteria wizard), mis on abiks keskkonnakriteeriumite kasutamisel. Töövahendi kasutamine on lihtne ja kiire ning kuue lihtsa sammuga on võimalik alla laadida spetsiifilisele hankele sobivad kriteeriumid ning õpetuse, kuidas kriteeriume dokumentidesse lisada ja tõendada. http://www.upphandlingsmyndigheten.se/en/sustainable-public-procurement/

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
Kuidas on korraldatud koolitus?	Regulaarsed koolitused KHRH kohta on tagatud uutele töötajatel iga aasta. Koolitused uutele töötajatele põhinevad peamiselt infolehtedel ja ettekannetel üldise riigihangete süsteemi kohta. Säästva arengu ministeerium korraldab ettekandeid riiklikele ja kohalikele ostjatele ning ettevõtjatele iga kahe kuu tagant. Belgias on ka infoliin, kus antakse nõu erinevate tooterühmade ja hankedokumentide kohta	Taanis on kaks peamist tegevuskava koolitustele: keskkonnahoidlike riigihangete partnerlus (viib läbi koolitusi riigiasutustele, kes on partnerluse liikmed) ja keskkonnahoidlike riigihangete komisjon (hõlmab 13 avaliku ja erasektori organisatsiooni). 2009. aastal korraldati suur KHRH puudutav konverents, kus võttis osa umbes 200 inimest. KHRH koolitusi Taanis pakuvad: Green Network, Key2Green, SKI ja IKA ning Taani Keskkonnakaitseagentuur. Keskkonnahoidlike riigihangete e-õppevahend on koostatud Taani Energiasäästmise Keskuse poolt. Veebileht pakub erinevaid vahendeid, juhiseid ja videoid, mis tutvustavad keskkonnahoidlike riigihankeid	Seminare ja koosolekuid korraldatakse avalikele hankijatele ja KHRH on kombineeritud riigihangete haridusprogrammi. Hollandis on arendatud välja ka spetsiaalne veebipõhine õppevahend, mida avalikud asutused saavad kasutada, et hinnata tulemusi KHRH vallas ning samuti saab sealt informatsiooni, kuidas ennast parandada. Veebipõhine õppevahend sätestab kindlad kokkulepped KHRH vastutusalas, aitab luua ja teostada keskkonnasõbraliku hanke plaane ning protseduure. Samuti on seal saadaval erinevad juhendmaterjalide lingid ja kirjalikud materjalid teiste ettevõtete ja organisatsioonide kohta	SEMCo korraldab iga aasta KHRH koolitusi ning nendest võtab osa umbes 3000 inimest. Veebipõhised koolitused sisaldavad KHRH ja riigihangete seaduse kirjeldust, olelusringi maksumust ning juhiseid, kuidas lisada tõhusaid kriteeriume hankedokumentidesse ja suurendada energiatõhusust (AEA Technology, 2010).
Kas on olemas KH hankijate tunnustus-süsteem?	Belgia hankijate tunnustussüsteem: "Belgian Public Procurement Partnership award", kus üheks kriteeriumiks on jätkusuutliku hanke korraldamine. http://www.grontmij.be/EN/mediacentre/Pages/Belgian-Public-Procurement-Partnership-PPP-award-for-Grontmij.aspx	Taanis antakse auhind aasta kõige keskkonnasõbralikumale hankijale ("Grøn Indkøbspris"). http://www.ansvarligeindkob.dk/	Hollandis jagatakse Jätkusuutliku hanke auhinda. Samuti jagatakse "Hollandi Hankija auhinda", mille üheksa kategooriaks on jätkusuutlik hange. http://www.sourcingexperience.nl/dsa_uk/	Rootsis jagatakse CIO auhindu, mille üheks auhinnaks on "Aasta jätkusuutlik projekt". http://cio.event.idg.se/ Rootsi Konkurentsiamet jagab auhindu kõige jätkusuutlikumale pakkujale ja hankijale. http://www.konkurrensverket.se/en/news/prizewinners-for-excellent-sustainable-public-purchasers-and-suppliers-selected/

Kuidas on korraldatud monitooring? Millised on monitooringu kitsaskohad?	2011. aasta sügisel saatis Euroopa Komisjon küsimustikud 18517 valitsusasutusele. http://guidedesachatsdurables.be/fr/monitoring-2012-0 Küsiti, kas lisatakse keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumeid hankedokumentidesse. Samuti küsiti, kas antud kriteeriumite lisamine erineb tooterühmade kaupa või pakkumuse maksumuse puhul. Küsimustiku põhjal tuli välja, et pole veel väljatöötatud kriteeriume müratasemele. Täpsem informatsioon küsitluse kohta on saadaval (prantsuse ja hollandi keeles) http://guidedesachatsdurables.be/fr/monitoring-suite	Kõik KHRH partnerluse liikmed peavad üks kord aastas esitama aruande oma KHRH saavutuste kohta. Partneritel palutakse vaadelda oma organisatsioonis KHRH-de rakendamist, KHRH eesmärke ja kriteeriumeid. 2015. aastal arendati välja uus aruandlussüsteem. Iga partner peab täitma küsimustiku, kus nad vastavad, kas nad on kasutanud konkreetseid kriteeriumeid oma pakkumustes. Peale KHRH-de rakendamise monitooringu, korraldatakse ka monitooring KHRH-de mõjude kohta. Iga aasta, neli partnerit koostavad näite, kus tuuakse välja kindla keskkonnasõbraliku hanke tingimused energiatõhususe, keskkonnasäästlikkuse ja maksumuse kohta. Antud näiteid kasutatakse KHRH partnerluse siseselt näitamaks, kuidas kriteeriumeid saab rakendada erinevates hankedokumentides. **Puudused**: Küsimustik viiakse läbi KHRH partnerluse liikmete vahel ning seega ei pruugi ülevaadet anda kogu Taani KHRH seisukorrast.	Hollandi Ruumiplaneerimise ja Keskkonnaministeerium korraldab KHRH monitooringut kaks korda aastas. Monitooring koosneb kahes osast: küsimustikust ning juhuslikest külastustest organisatsioonidesse, et välja selgitada, kuidas jätkusuutlikud riigihanked on kohaldatud organisatsiooni struktuuri ja poliitikaga. Hankijad hinnatakse 100%, 75% või 50% eesmärgi alusel. Leping hinnatakse keskkonnasõbralikuks siis, kui see täidab vähemalt miinimum nõuded kriteeriumitele. Igale tooterühmale valitakse kindel leping ja seda peetakse esinduslikuks kõigi antud tooterühma lepingute puhul antud uuringu teostamise jooksul. Kui uuritav leping vastab kriteeriumitele, siis kogu maksumus, mis on kulutatud antud tooterühmale hinnatakse keskkonnasõbralikuks. Taolist hindamissüsteemi kasutatakse mitme tooterühma puhul ning see annab protsentuaalse ettekujutuse avaliku sektori keskkonnasõbralikest ostudest. **Puudused:** Raske motiveerida küsimustikku täitma. Juhuslikud külastused organisatsioonidesse nõuavad lisatööjõudu ja raha.	KHRH monitooringut viib Rootsis läbi Keskkonnakaitseagentuur. KHRH seire algas 2004. aastal ning seda korraldatakse iga kolme aasta järel (viimane seire tehti 2013. aastal). KHRH seire koosneb kvaliteetsest küsimustikust ning pakkujate kvantitatiivsest analüüsist. Esimene üldine küsimustik saadetakse kõigile valitsusasutustele, et teada saada üleüldine KHRH seisukord. Küsimused on pigem kvalitatiivsed kui kvantitatiivsed, enamus küsimused on valikvastustega ning eesmärgiks on koguda informatsiooni KHRH metoodikate integreerimise kohta organisatsioonides. Küsimustik sisaldab teemasid nagu: personali koolitused, KHRH sagedus, riiklike KHRH kriteeriumite kasutamine, olelusringi maksumuse lisamine hankeprotsessi, KHRH takistused ja üldine hangete kohta käiv informatsioon. Majandusaasta jooksul koostatakse ka kvantitatiivne analüüs pakkumus dokumentides. Iga tooterühma kohta, millele SEMCO on standardiseerinud KHRH kriteeriumid, valitakse välja 10 juhuslikku pakkujat. Antud pakkujaid analüüsitakse ning määratakse kindlaks milliseid ja millises osas KHRH kriteeriumeid kasutati. **Puudused**: Küsimustik ei taga täpseid andmeid, vaid pigem hinnanguid. Väga raske on motiveerida hankijaid küsimustikku täitma. Küsimustiku koostaja peab välja selgitama, kas teha detailne küsimustik (kvaliteetsed

	Belgia	Taani	Holland	Rootsi
				vastused, madal vastajate määr) või teha lihtne küsimustik (ebakvaliteetsed, lihtsad vastused, aga kõrge vastajate määr).

Tabeli jätk (Saksamaa, Ühendkuningriik, Eesti)

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
Kas õigusaktides on kohustuslikud KH kriteeriumid mingisugustele toote- või teenusgruppidele?	**Kõikide toodete/teenuste hankimisel peab arvestama hankimisel energiatõhususega**. 1) **Üldine eeskiri energiatõhusate toodete ja teenuste hankimiseks** (AVV-EnEff) (http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_17012008_IB3.htm). Artikkel 2: Hankedokumentide ettevalmistamisel peab arvesse võtma ka lähteülesande koostamisel energiatarvet kasutusfaasis. Piisavate keskkonnakaitse- ja eeskätt energiaefektiivs-usaspektide järgimisel peab arvestama järgmisi nõudeid: Energiamärgise nõudeid (vastavalt direktiivile Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/30/EL, 19. mai 2010 , energiamõjuga toodete energia- ja muude ressursside tarbimise näitamise kohta märgistuses ja ühtses tootekirjelduses); Ökomärgise "Sinine ingel" nõudeid; Euroopa ökomärgise nõudeid; *Energy Star* nõudeid, või mõne samaväärse energia- ja ökomärgise nõudeid; samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/125/EÜ, 21. oktoober 2009 , mis käsitleb raamistiku kehtestamist energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks. Lisaks lähtutakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest (EÜ) nr 106/2008, 15. jaanuar 2008, ühenduse kontoriseadmete energiatõhususmärgistuse programmi kohta (uuesti sõnastatud). Riigihangete määrus teenuste osutamisel (VOL) § 7 lg 11 Hankijad võivad nõuda teenuste hankimisel pakkujatel tehnilise pädevuse osas kinnitust, et pakkujad täidavad keskkonnajuhtimissüsteemide nõudeid. Arvesse võetakse EMAS või muude Euroopa või rahvusvaheliste KKJS olemasolu, mis on vastavate Euroopa õigusele	Keskkonnakriteeriumite kasutamine on kirjeldatud tehnilise kirjelduse peatükis. Seal kirjeldatakse, et tehnilise kirjeldusena võib kasutada näiteks keskkonna- ja kliimaaspekte, erinevaid nõudeid toote disainile ja kättesaadavusele. Tehnilise kirjelduse koostamisel tuleb arvestada ka riiklike tehnilisi eeskirju. Kui hanke-dokumentidesse lisatakse ka keskkonnakriteeriumid, siis need peavad olema täpsed ja arusaadavad (http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/102/pdfs/uksi_20150102_en.pdf). Ühendkuningriigi hangete seaduses on kirjeldatud ka olukorda, kui hankija soovib osta toodet ja teenust kindla ökomärgise kriteeriumite alusel. Antud olukorras peavad olema täidetud järgnevad tingimused: • Kriteeriumi nõuded on kergesti kontrollitavad ja läbipaistvad. • Nõuete täitmine on jõukohane kõigile hankes huvitatud ettevõtetele ja asutustele. • Kriteeriumi nõuded on koostatud kolmanda osapoole poolt, et protsess oleks läbipaistev.	Eesti riigihangete seaduses on nõuded keskkonna-kriteeriumitele sätestatud üldsõnaliselt. Riigihanke korraldamise üldpõhimõtted on sätestatud riigihanke seaduses peatükk 1 § 3. Üheks põhimõtteks on, et kui võimalik siis riigihangete korraldamisel eelistada keskkonna-säästlike lahendusi. Täpsemalt on sätestatud tingimused maantee-sõidukite hangetes, kus hankedokument peab sisaldama tingimusi, mis arvestavad ka sõiduki kogu kasutusiga hõlmavaid energia- ja keskkonnamõjudega. Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrus nr 138 "Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel1" § 1 lg 3 Maanteesõiduki kogu kasutusiga hõlmava energiamõju ja keskkonnamõju kindlaks määramisel võetakse arvesse vähemalt järgmiseid tegureid: energiatarbimine; süsinikdioksiidi heitkogused;	Liikmesriikide üldine riigihangete seadus sarnaneb Eesti riigihangete seadusele ning need on kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega. Seega on mitmed liikmesriigid sätestanud riigisiseselt erinevaid määruseid ja ringkirju, mis kohustavad teatud asutusi teatud valdkonnas kasutama keskkonna-kriteeriumeid. Kaaluda õigusaktides kohustuslike universaalset keskkonnahoidlike hanke-kriteeriumite sätestamist, järgmistes toote- ja teenus-gruppides: Koopia- ja joonestuspaber; Puhastustooted ja –teenused; Vaadata üle sõidukitele hetkel Vabariigi Valitsuse 27.10.2011 määrusega nr 138 „Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel[1]“ sätestatud kriteeriumid ja vajadusel muuta määrust.

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
	vastavate asutuste poolt sertifitseeritud. Võetakse arvesse ka samaväärseid tunnistusi, mida tunnistatakse teisest liikmesriikides. § 8 lg 5 Kui hankija kirjutab lähteülesandesse sisse keskkonnakriteeriumid, siis hankija KH kriteeriumite seadmisel kasutada spetsifikatsioone, mis on defineeritud euroopa, rahvusvaheliste või teiste ökomärgistega, tingimusel, et ökomärgise tingimused on kõigile pakkujatele kättesaadavad. Hankija peab lisaks ökomärgise olemasolule aktsepteerima ka kõiki muid tõendeid kriteeriumitele vastavuse kohta, nagu pakkuja tehnilised andmed või tunnustatud asutuse katsearuanded;§ 16 Majandusliku soodsuse hindamisel arvestavad hankijad kriteeriumitega nagu näiteks kvaliteet, maksumus, tehniline väärtus, esteetilisus, otstarbekus, keskkonnamõjud, ekspluatatsioonikulud, elutsükli kulud, tasuvus, klienditeenindus ja tehniline abi, tarneaeg või valmimisaeg. Kohalikel omavalitsustel on hanke eeskirju. Nt Berliini linnal on olemas määrus keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamiseks erinevate teenuste hankimiseks. http://www.stadtentwicklung.berlin.de/service/gesetzestexte/de/download/beschaffung/VwVBU.pdf. • Riigihangete määrused ja lepingud vabakutselistel teenustel (VOF) Kehtivad samad võimalused, mis Riigihangete määrus teenuste osutamisel (VOFi § 8 ja § 12)	http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/102/pdfs/uksi_20150102_en.pdf. Ühendkuningriigid on võtnud vastu ka valitsusasutuste ostmise standardi (Sustainable procurement: Government Buying Standard). Antud standard kehtib keskvalitsusele ja selle allasutustele ning on vabatahtlik teistele avalikele asutustele ja sätestab kindlad kriteeriumid, mille järgi hange teostatakse ning milliseid kriteeriumid asutused kasutama peavad. Hangetel arvestatakse: energiakasutust, veekasutust, kasutuselt kõrvaldamise kulusid, parandatavust, parendatavust (upgradeability), taaskasutatavust, ohtlike ainete kasutamist, ressursiefektiivsust. Standardid on sätestatud: puhastustoodetele ja -teenustele, elektrikaupadele; mööblile; haljastusteenused; kontori IT-seadmed; paber ja paberitooted; tekstiil; transport; ehitus ja -materjalid; toit ja toitlustus ja vett kasutavad tehnoloogiad/süsteemid. https://www.gov.uk/government/collections/sustainable-procurement-the-government-buying-standards-gbs#specifications-for-the-gbs-listed-by-sector	lämmastikoksiidide (NOx) ning muude mittemetaansete süsivesinike ja tahkete osakeste heitkogused. https://www.riigiteataja.ee/akt/101111201100 . Eestis on ka energiatõhususe nõuded olemas. Majandus- ja taristuministri 03.06.2015 määrus nr 55 "Hoone energiatõhususe miinimumnõuded1". Majandus- ja kommunikatsiooniministri 15.01.2004 määrus nr 17 "Luminofoorlampide liiteseadiste energiatõhususele ja tehnilisele dokumentatsioonile esitatavad nõuded ning nende nõuetele vastavuse hindamise ja tõendamise kord.	

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
Kas õigusaktides on kohustuslikud KH kriteeriumid mingisugustele asutustele?	Eelpool toodud tingimused kehtivad kõigile riigihangetele ja kõikidele hankijatele.	Valitsusasutuse ostmise standard kehtib kõigile valitsusasutustele ning hõlmab kohustuslikkuse kriteeriumeid ning parima praktika kriteeriumeid. https://www.gov.uk/government/collections/sustainable-procurement-the-government-buying-standards-gbs#specifications-for-the-gbs-listed-by-sector	Ei	Kaaluda, kas määrata eelpool nimetatud universaalsed kriteeriumid kohustuslikuks ainult valitsusasutustele või kõikidele avaliku sektori asutustele.
Kas KHRH tegevuskava on olemas? jah/ei	"**Säästva arengu strateegia**" (2002) seab üldised säästva arengu sihid, mille saavutamiseks on KH riigihangete rakendamine üheks vahendiks	**Ühendkuningriigi valitsuse keskkonnahoidlike riigihangete tegevuskava**	Tegevuskava puudub	Töötada välja tegevuskava
Millised eesmärgid on KHRH tegevuskavas püstitatud? KHRH osakaalud protsentides	1. Suunata avalikke hankeid, kus võimalik rohkem arvestama keskkonna- ja sotsiaalsete kriteeriumitega, eesmärgiga suunata valitsusasutuste korraldatavatest avalikest hangetest tulenevad suured hankemahud säästliku arengu eesmärkidest lähtuvaks ja lihtsustada innovatiivsete tehnoloogiate läbimurret turul.	Töötatakse välja ja võetakse vastu avaliketeenuste määrused, mis sisaldavad ka säästva arengu eesmärke. Tuleviku eesmärgid järjestada tulenevalt nende tähtsuselt ja mõjust.	Tegevuskava puudub	Töötada välja tegevuskava. Kokku leppida kindlad suunised, eesmärgid ja meetmed KHRH rakendamiseks Eestis. Samuti tuleb paika panna erinevate osapoolte rollid ja kohustused ning meetmete rakendamise ajakava.
Kas KHRH tegevuskavas on muudetud kohustuslikuks KH kriteeriumid mingisugustele toote- või teenusgruppidele/asutustele?	ei	ei	Tegevuskava puudub	Töötada välja tegevuskava

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
Millised olulisemad tegevused on KHRH tegevuskavas eesmärkide saavutamiseks ette nähtud?	**Riiklik strateegia "Ettevõtete sotsiaalne vastutus". Eesmärkide saavutamiseks rakendab Saksa valitsus mh järgmisi meetmeid:** Valitsus tugevdab ja arendab üha rohkem säästlikku arengu kriteeriumite rakendamist avalike hangete läbiviimisel. Riigihangete õigusruum lubab hankijatel lisada täiendavaid sotsiaalseid ja keskkonnahoidlikke kriteeriume hangetesse, kui need kriteeriumid on otseselt seotud hangitava toote või teenusega. Luuakse Säästlike Hangete Praktika liit, kuhu kuuluvad föderaalvalitsuse, liidumaade ja kohalike omavalitsuste esindajad. Lisaks rakendab Saksa valitsus meetmeid, et tõsta hankijate teadlikkust KH hangete läbiviimisel. Selle tarbeks tuleb teha veebilehed (nagu www.kompass-nachhaltigkeit.de ja www.beschaffung-info.de) ja juhendmaterjalid rohkem tuntuks ning pakkuda pidevaid koolitusvõimalusi läbi õppeplatformide, rühmatöö ja seminaride	Tugevdada jätkusuutliku hanke juhtimist ja juhtkonda ning välja selgitada erinevate asutuste rollid KHRH-de edendamises. Töötada välja kindel monitooringu süsteem, ms annab selge ülevaate erinevate asutuste saavutustest KHRH-de vallas.	Tegevuskava puudub	Töötada välja tegevuskava
Kas kasutatakse EL soovituslikke KH kriteeriume või on välja töötatud siseriiklikud KH kriteeriumid?	**Saksamaa KH kriteeriumite andmebaas:** Ehitus (üldised ehitus- ja renoveerimisnõuded, soojustusmaterjalid, muud ehitusmaterjalid); Kontori IT-seadmed (klaviatuurid, monitorid, multifunktsionaalsed seadmed ja koopiamasinad, tindiprinterid, laserprinterid, sülearvutid, lauaarvutid, Thin Clients); Kontori telekommunikatsiooniseadmed (digitaalsed juhtmevabad telefonid, videokonverentsisüsteemid, VoIP telefonid, telefoniseadmed); Muu kontoritehnika (pikendusjuhtmed, andmehävitajad, päikeseenergial töötavad seadmed, interaktiivsed tahvlid, projektorid; Kontoritarbed (tindid ja toonerid, taaskasutatud papist tooted, pabertooted, kirjutusvahendid; trükised; koopia- ja joonestuspaber; teenuslepingud; Sõidukid (tänavapuhastus- ja jäätmeveomasinad, bussid, veokid, sõiduautod); Maastikukujundus ja haljastus (haljastustööriistad ja masinad, puistematerjalid); Hoonete siseviimistlus (seinavärvid,	**Ühendkuningriigi KH kriteeriumite andmebaas**: Ehitus ja ehitusmaterjalid; puhastustooted ja -teenused; elektrikaubad; toit ja toitlustus; mööbel; pinnasetööd ja haljastus; kontori IT-seadmed; paber ja pabertooted; tekstiil; transport; vett kasutavad masinad ja süsteemid; puittooted https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341460/GOV.UK_GBS_clean_prod_and_services.pdf	Keskkonnaministeeriumi poolt sätestatud kümme prioriteetsemat tooterühma: IT-seadmed, mööbel, transport, elekter, ehitus, teedeehitus ja liiklusmärgid, puhastustooted ja -teenused, toit ja toitlustus, joonestus- ja koopiapaber, sisevalgustus. Eraldi kriteeriumeid pole välja töötatud.	Hetkel on Keskkonnaministeeriumi poolt sätestatud 10 prioriteetsemat toote/teenuserühma. Teistes liikmesriikides ei pruugi olla ühes tooterühmas kriteeriumeid sätestatud kõigi selle rühma alla käivates toodetes (ehituses - Rootsil on antud tooterühmas sätestatud nõuded ainult kodumasinatele, professionaal-setele köökidele ja metsandusele). Seega on Rootsis välja töötatud kriteeriumid nendele toodetele, mida Rootsis kõige enam tarbitakse. KHRH

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
	tapeedid, lakid ja lasuurid, tekstiilpõrandakatted, mineraalpõrandakatted, puitpõrandakatted, elastsed põrandakatted; toiduained ja toitlustusteenused; mööbel (kontorilauad ja kapid, kontoritoolid); Säästlikud üritused; Puhastus/hügieen (puhastustooted ja -teenused, kahjuritõrje, hügieenipaber, kätte´kuivatus); Elekter (katkestusteta elektrienergia tarne, roheline elekter); Sise- ja välivalgustus; Tekstiiltooted (madratsid, muud tekstiiltooted); Meelelahtutus tehnika (DVD ja blu-ray mängijad, telerid); Soojavarustus (soojusenergia, fossiilsed kütused, taastuvad energiaallikad); Kodumasinad (mikrolaineahjud, tolmuimejad, pesumasinad, külmikud ja sügavkülmikud, nõudepesumasinad, elektrilised küpsetusahjud) http://www.umweltbundesamt.de/themen/wirtschaft-konsum/umweltfreundliche-beschaffung/datenbank-umweltkriterien			eduka rakendamise aluseks on konkreetsed ja riigile spetsiifilised kriteeriumid toodetele ja teenustele. Kriteeriumite välja töötamisel tuleb keskenduda ka sellele, kas Eestis pakkujaid üldse leidub ning ei tohiks sätestada liiga rangeid kriteeriumeid, millele Eesti ettevõtted vastata ei suuda. Alguses sätestada leebemad kriteeriumid, mis paneksid ettevõtjad mõtlema oma toote keskkonnamõju peale ja sellele, kuidas keskkonnamõju vähendada. Kui tootjad/pakkujad on aktsepteerinud keskkonna-kriteeriumid ja pühendavad rohkem ressurssi toodete keskkonnamõju vähendamisele, siis saab ka kriteeriumeid rangemaks muuta, sest Eesti tootjad on süsteemiga kaasatulnud ning panustavad rohkem keskkonnamõjule. Samuti peavad keskkonna-kriteeriumid olema rangemad, kui juba määruses sätestatud nõuded ning kriteeriumeid peab uuendama ja jälgima, kui seadusandlus või tehnoloogia areneb.

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
Milliseid juhendeid kasutatakse?	**1.** On olemas juhendid ja ülal toodud kriteeriumite andmebaas. Lisaks on kasutatav "Heade praktiliste näidete" andmekogu http://www.umweltbundesamt.de/themen/wirtschaft-konsum/umweltfreundliche-beschaffung/gute-praxisbeispiele **2.** On olemas soovitused pakkumuskutsetele ja hankedokumentidele.http://www.umweltbundesamt.de/themen/wirtschaft-konsum/umweltfreundliche-beschaffung/empfehlungen-fuer-ihre-ausschreibung. **3**. On olemas Excelis arvutustabelid olelusringi kulude arvestamiseks http://www.umweltbundesamt.de/themen/wirtschaft-konsum/umweltfreundliche-beschaffung/berechnung-der-lebenszykluskosten **4.** Olemas infomaterjal "Toodete ja teenuste keskkonnainfo. Nõuded-Instrumendid-Näited" http://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/376/publikationen/umweltinformationen_fuer_produkte_und_dienstleistungen_auflage_6_bf.pdf	Erinevad juhendmaterjalid on üleval: www.gov.uk. Üheks juhendmaterjaliks on keskkonnahoidlike riigihangete raamistik - https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69471/pb13423-flexible-framework-guidance-110928.pdf Tegemist on mahuka ja põhjaliku juhendmaterjaliga.	Keskkonnaministeeriumi kodulehe peal on juhendmaterjalid ja tutvustus - http://www.envir.ee/et/keskkonnahoidlikud-riigihanked	http://pefc.org/images/documents/PEFC_Sustainable_Timber_Procurement_Public_Sector_1.pdf - antud veebilehel on üleval juhendmaterjal, kuidas hankida seaduslikest allikatest pärit puitu. Väga suurt erinevust teiste liikmesriikide ja Eesti juhendmaterjalide vahel ei ole. Üldised EL kriteeriumite tootelehed on saadaval Euroopa Komisjoni veebilehel. Mitmed liikmesriigid on välja töötanud ka töövahendi, mis aitaks KH kriteeriume rakendada. Luua kriteeriumite ja näidishankedokumentide andmebaas e-riigihangete keskkonna juurde.
Kuidas on korraldatud koolitus?	**Saksamaa Keskkonnaameti kodulehel** on olemas 6 köiteline koolitusmaterjal, mis selgitab lahti üldiselt KH hangete põhimõtted ja nende rakendamise: 1. köide - KH riigihangete põhialused; 2. köide - KH riigihangete õiguslikud alused; 3. köide - Sissejuhatus ökomärgiste alusel KH tootekriteeriumite rakendamiseks; 4. köide - Strateegiline turu-uurimine ja turuanalüüs; 5. köide - Sissejuhatus olelusringi hindamise rakendamiseks KH riigihangetes; 6. köide - Takistuste analüüs KH riigihangete rakendamiseks. Enese hindamise töövahend http://www.umweltbundesamt.de/themen/umweltfreundliche-beschaffung-schulungsskripte.	Koolitusi korraldab DEFRA (The Department for Environment, Food and Rural Affairs). Koolituseks on erinevad moodulid - http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140827110041/http:/sd.defra.gov.uk/advice/public/nsppp/ ning saadaval on erinevad juhendmaterjalid. Samuti on väljatöötatud ka e-õppe moodulid, saadaval samal veebilehel.	Aeg-ajalt korraldatakse ka koolitusi Keskkonnaministeeriumi ja Rahandusministeeriumi poolt	Tuleb regulaarselt läbi viia koolitusi, mis tõstaksid nii hankijate kui ka pakkujate teadlikkust KHRH alal. Samas peab mõtlema ka selle peale, kuidas erinevaid osapooli koolitusel osalema saada. Koolitusi tuleks korraldada vastavalt sellele, milline on osapoolte teadlikkuse tase ning tuleb arvesse võtta ka muutuvat

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
	Siseministeeriumi Hankeameti juures tegutseb Säästliku hankimise kompetentsikeskus (Kompetenzstelle für nachhaltige Beschaffung), kes pakub koolitusmooduleid erinevatele riiklikele, liidumaade ja kohalikele asutustele, mida vastavad asutused saavad tellida. Koolitusel saab valida järgmiste moodulite vahel: Moodul A - Keskkonnahoidlik hankimine - strateegiline ja innovatiivne (definitsioon, edufaktorid, rakendamine, näited); Moodul B - Keskkonnahoidliku hanke õiguslikud raamid (KH hangete põhialused, hankeõigus, EL hankereform); Lisamoodulid: D - kliimasõbralik hankimine; E - kontoriseadmed; F - büroosisustus/puitmööbel; G - toiduained ja toitlustusteenus); H - tekstiilid ja töörõivad; I - mobiilsuse korraldus; J - paber ja bürootarbed. Koolitused toimuvad kas iganädalaselt või igakuiselt erinevates omavalitsustes ja teistes asutustes vastavalt koolituste tellimisele asutuste poolt.			seadusandlust ning tehnoloogilist arengut. Abiks oleks e-koolitusmaterjalid. Soovitav on samuti nõustamistelefoni ja/või nõustamisfoorumi avamine.
Kas on olemas KH hankijate tunnustus-süsteem?	Nordrhein-Westfaleni liidumaa arengupoliitika katusorganisatsioon "DAS Eine Welt Netz NRW" jagab oma liidumaal alates 2013. a sotsiaalselt ja säästlikult hankeid korraldavatele hankijatele tunnustusena hankeauhinda "Vergabepreis NRW" https://www.eine-welt-netz-nrw.de/seiten/2879/ Samuti jagatakse näiteks Hamburgi Hankepäeval hankeauhinda suurepärastele hankeprojektidele, mis vastavad järgmistele tingimustele: majandusliku soodsusega arvestamine; säästlikkus (olelusringiga arvestamine ja ressursikasutus); innovatsioon ja hanke tehnilised lahendused (kas rakendatakse innovatsiooni, millest saaksid teised eeskuju võtta); läbipaistvus	CIPS "Pakkumiste juhtimise auhind", mille kategooriateks on "Suurim panus vastutustundliku ettevõtlusesse" ja "Kõige innovaatilisema tehnoloogia hankimine" ning auhindu jagatakse veel mitmetes kategooriates. http://www.cipssmawards.com/ Ühendkuningriigis jagatakse GO auhindu, mille üheks kategooriaks on "GO Sustainability or Corporate Social Responsibility Initiative of the Year Award" http://www.goawards.co.uk/national/media/testimonials/roll-of-honour/	2014. a kuulutati esmakordselt Eestis välja AASTA HANKIJA konkursi. Aasta Hankija valitakse kolmes kategoorias – teenused, tooted ning ehitustööd. http://www.addenda.ee/aasta-hankija-2015	Luua Eestis keskkonnasõbralike hankijate tunnustussüsteem.

	Saksamaa	Ühendkuningriik	Eesti	Eestisse soovitav üle võtta või vältida (vt täpsemalt ettepanekuid aruande ptk 3.2
Kuidas on korraldatud monitooring?	Käesoleval hetkel annavad asutused aru Majandus- ja Energiaministeeriumile. Sisuliselt toimub käsitsi Exceli ankeetide täitmine asutuste poolt, kes esitavad andmed Majandus- ja Energiaministeeriumile. Kohati on seni andmeid esitatud ka paberkandjal. Lisaks käib üle rahvusvahelise piirmäära hangete puhul digitaalne andmekogumine EL riigihangete süsteemi TED kaudu. Probleemiks on, et käsitsi esitatud andmed ja TED andmed ei lähe omavahel kokku. Teine probleem on, et topelt aruandmine tekitab lisakoormust ametkondadele. On jõutud järeldusele, et 2014. a seisuga puudub kõikehõlmav hangete monitooringusüsteem. Väljatöötamisel on e-hankesüsteemi arendus, et kõik asutused saaks automaatselt elektroonilist hankestatistikat esitada ja toimuks automaatne andmete ülekanne ühest süsteemist teise, ning süsteemi saaks kasutada ka Euroopa Liidule aruandmiseks. Eesmärgiks on seatud, et e-riigihangete süsteemis oleks aruandluse osa ülesehitatud võimalikult lihtsalt, et ka vähemkogenud hangete korraldajad lihtsasti aru saaks, mis andmeid nad esitama peavad. Eesmärk on, et võimalikult palju saaks aruandluses kasutada hüpikmenüüd või täita aruannet linnukeste tegemisega õigete valikute juures. Või siis on lisaküsimused, millele oleks võimalik ideaaljuhul vastata jah/ei. Töö on veel käimas ja süsteemi täpsem konseptsioon on seisuga oktoober 2015. a veel pooleli. Lisaks pole Saksamaal alla EL piirmäära jäävate hangete osas veel e-riigihanked väga laialdaselt levinud , e-riigihangete laialdasem kasutus vajab arendamist.	Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamise eesmärgid on iga valitsusasutuse vastutusel ning on vastavuses hangete seadusandlusega. Iga valitsusasutuse eesmärkide saavutamist hinnatakse iga aasta valitsussekretäri poolt. Osakonnad esitama aruande igas kvartalis oma elektri- ning veetarbimise, jäätmetekke, taaskasutuse ja paberikasutuse kohta. Antud aruanded sisaldavad ka KHRH sektsiooni, mis peab sisaldama püstitatud eesmärke KHRH rakendamiseks	E-riigihangete süsteemis märgivad hankijad, kas kasutavad KH kriteeriume. Vajadusel kogutakse hanke-dokumendid kokku ja vaadatakse, kus kasutati keskkonnakriteeriumeid	e-riigihangete süsteemis võiks olla olemas tsentraalne KH hoidlike hangete seiresüsteem, mis on seotud ka kriteeriumite andmebaasiga. Sealt saab kuvada vastuseid tootegruppide kaupa, saada teada, kui palju hankeid tehti antud tootegrupis, kui paljudes kasutati KH kriteeriume, mis summas tehti hankeid kokku, mis summas hangetel kasutati KH kriteeriume. Selle põhjal annab süsteem ka statistilised kokkuvõtted. Toote- ja teenusgrupid peab siduma CPV koodidega.

Lisa 2. Intervjuude ja küsitluste kokkuvõte

Intervjuude kokkuvõte

Teostati kokku 42 intervjuud nii hankijate kui ka pakkujatega. Hankijate poole viidi läbi 24 intervjuud nii telefoni kui ka kohtumiste teel. Pakkujate poole pealt viidi läbi 20 intervjuud nii telefoni kui ka kohtumiste teel.

Hankijatele mõeldud intervjuu esimene osa koosnes 12 üldisemast küsimusest. Samuti tuli esimeses osas hankijatel valida kuni kolm tooterühma valdkonda, kus on antud asutus kõige enam hankeid korraldanud. Intervjuu teine osa koosneski valitud tooterühma valdkonna spetsiifilisematest küsimustest. Pakkujatele mõeldud küsitluse esimene osa koosnes kaheksast üldisemast küsimusest. Teine osa koosnes antud pakkuja tooterühma täpsematest küsimustest.

Hankijate intervjuude kokkuvõte

Hetkel intervjueeritud hankijatest alla poole olid teadlikud, mis on Euroopa Liidu keskkonnahoidlikud hangete kriteeriumid. Enamus polnud teadlikud või olid vähe teadlikud.

Vastanute seast enamik polnud KH kriteeriume rakendanud või olid rakendanud mõningaid kriteeriume endale teadvustamata, et need on KH kriteeriumid. Ehitussektoris ja teedeehituses, aga ka mööbli valdkonnas näiteks kasutatakse palju vastavustingimusi või tingimusi tehnilises kirjelduses, mis tulenevad normidest ja standarditest ja milles sisaldub ka keskkonnahoidlikkuse nõudeid. Esines ka asutusi, kes olid kursis erinevate KH kriteeriumitega ning oli neid ka praktiliselt rakendanud. Mõned vastajad on välja töötanud ka oma keskkonnanõuded, millele pakkujad ja pakkumused vähemalt vastama peavad. Samas tunnistasid paljud vastajad, et ei ole jõudnud end soovituslike KH kriteeriumitega kurssi viia.

Peamiseks põhjuseks, miks KH kriteeriume hangetel vähe rakendatakse, toodi välja teadmatus ja hirm täiendava ajakulu ees, mida täiendavatele kriteeriumitele vastavuse kontrollimine kaasa tuua võib. Samuti on mitmed hankijad maininud, et KH kriteeriumite rakendamine võib kaasa tuua hangete vaidlustamisi. Vaidlustamist saab ära hoida, kui hankijad on seatavad kriteeriumid enda jaoks põhjalikult läbi mõelnud ning kriteeriumid on objektiivsed ja mõõdetavad. Lisaks peab hankija saama kriteeriumi rakendamisest ka kasu. Lihtsalt kriteeriumite seadmise pärast pole mõningate vastajate hinnangul põhjust kriteeriume seada.

Suur osa vastanutest pidasid KH kriteeriumite rakendamist vajalikuks ja üks vastanu leidis, et KH kriteeriumid ei ole vajalikud, kuna keskkonnahoidlikkus on piisavalt reglementeeritud teistes õigusaktides. Ühe vastaja sõnul: „*Neid on vajalik rakendada. Näiteks energiakulu osas ei pruugi tegelikult otseselt võit olla väga suur, aga nõuete rakendamine tagab ka muidu kvaliteetsemad tooted. Väiksemad ja halvema kvaliteediga toote pakkujad ei saa kriteeriume rakendades alati pakkumistel osaleda ja lõpptulemusena hoitakse kokku kvaliteetsemaid tooteid hankides, mis on töökindlamad*.“

Samuti arvati, et toodete puhul on tähtis funktsionaalsus ning KH kriteeriumite rakendamine ei tohi toote funktsionaalsust vähendada. Leiti, et tooteid ja teenuseid, mis on keskkonnale ohtlikud ei hangita niikuinii. Probleemiks on veel hankijate ebapiisav kompetents, et hinnata, kas KH kriteeriumi rakendamine mingis olukorras on ka tegelikult teostatav ja keskkonnasäästlik või mitte.

KH kriteeriumite rakendamine võib vastanute hinnangul tuua kaasa ka pakkujate ebavõrdse kohtlemise, mis on riigihangete seaduses keelatud ja see omakorda võib tekitab vaidlustusi.

Kriteeriumite rakendamine ei tohiks tuua kaasa ka olulist hinnatõusu, kuna hankijate eelarved on niigi piiratud ja seega suudetaks sama raha eest vähem töid teha. Vaidlustuste vältimine on oluline näiteks teedeehituses, kus ehitushooaeg on suhteliselt lühike. Seega ei saa vaidlustusi hangetel lubada, kuna sel juhul ei jõuta planeerituid töid ära teha. Üks vastanutest tõi näite, kuidas hangiti taaskasutatud kiust paberrätikuid. Oodatud keskkonnasäästlikkust see ei toonud, kuna neid kulus kaks korda rohkem, sest kvaliteet oli halvem ja paberrätikud lagunesid kiiremini. Peale seda hangitakse ainult uuest kiust toodetud paberrätikuid. Paljud vastajad rõhutasid, et kasutatavad kriteeriumid peavad olema ka hankija jaoks põhjendatud ja hankija poolt läbi mõeldud, miks ta vastavaid kriteeriume oma hankes rakendab.

Enamus vastanutest leidis, et keskkonnahoidlike hangete alane juhendmaterjal on vajalik. Üldjuhul leiti, et juhendmaterjal ei tohi olla liiga üldine. Juhendmaterjal peab olema selge ja konkreetne ning aitama hankijal rakendada keskkonnakriteeriumeid hanke koostamisel. Samuti peab juhendmaterjal sisaldama palju näiteid, et kuidas kriteeriume rakendada, kuidas neid kontrollida nii, et see ei muutuks liiga ajamahukaks. Juhendmaterjalid peaksid sisaldama ka võimalike kriteeriumite kontrollmeetodeid, kuna kriteeriumid peavad olema selged ja mõõdetavad. Seega aitaksid juhendmaterjalid kriteeriumeid hankedokumentidesse rakendada, aga samas hiljem aitavad hankijal kontrollida ka pakkumuse vastavust sätestatud kriteeriumitele. Leiti, et juhendmaterjalid peaksid sisaldama informatsiooni ka pakkujatele, et kuidas nõutud kriteeriumitele vastata, et pakkujad saaksid koostada pakkumuse, mis vastab hankes nõutule. Üks vastanutest arvas, et juhendmaterjalide koostamine pole vajalik, kuna tegevusvaldkonnad erinevad palju ja on spetsiifilised. Seega on ettevõtted välja töötanud asutussisesed juhendmaterjalid, mis sisaldavad erinevaid nõudeid ja tingimusi, millele tooted ja teenused peavad vastama.

Koolitusi pidasid vajalikuks enamus vastanutest. Eelkõige sooviti koolitusi spetsiifiliste tootegruppide kaupa ja konkreetsete näidetega koolitusi. Vastanud arvasid, et koolitused peaksid sisaldama juhiseid, kuidas kriteeriume rakendada ja kuidas neid kontrollida. Vastanud leidsid, et üldised koolitused ei anna piisavalt informatsiooni ning jääb segaseks, kuidas konkreetses tooterühma KH kriteeriume rakendada. Üks vastanutest tõi näite suurtest organisatsioonidest, kus hanke tehnilise kirjelduse koostavad eri osakonnad ja hangete eest vastutavad isikud ei ole iga toote- või teenusegrupi detailidega kursis. Seega üldisest koolitusest pole tihti kasu, vaid tuleks koolitada vastava valdkonna spetsialiste.

Vastanute seas tehti ka ettepanek, et koolitused võiksid olla lisaks teooria osale ka seminari vormis. Seminaril moodustataks töögrupid, jagatakse neile ülesanded hankes KH kriteeriumite rakendamised ja peavad nendele lahedused leidma. Seega on koolitustel ka praktiline sisu ning osavõtjad saavad kogemuse, kuidas KH kriteeriumeid praktiliselt rakendada. Koolitusi ja töögruppe on vaja valdkonna kaupa, osavõtjad võtavad osa praktilistest näidetest ja on lootust, et hakkavad KH kriteeriumeid ka hangetes kasutama.

KH riigihangete laialdasema kasutuselevõtu osas soovitati ka kahel juhul üldist laialdasemaid infokampaaniaid, mis tutvustavad KH kriteeriumite rakendamise kasulikust ning samuti soovitati tekitada hankijatele tunnustussüsteem, mille abil tunnustataks KH kriteeriume aktiivselt rakendatavaid hankijaid, kui keskkonnasõbralikke hankijaid ning sellest teavitataks ka avalikkust. See tooks teema pildile ja aitaks kujundada käitumist vabatahtlikkuse alusel ka üldisemalt avalikus sektoris.

Ühe vastaja poolt toodi välja, et nö arvamusliidreid peaks kutsuma rääkima KH kriteeriumite rakendamisel saadavast kasust, tuues näiteid, millist majanduslikku kasu või üldist kasu on KH

kriteeriumite rakendamine hangetel toonud. Nii öelda arvamusliidrite poolt propageeritav teema leiaks tõenäoliselt tunduvalt suurema kõlapinna KH riigihangete temaatikale, kui teoreetilised koolitused.

Intervjuude käigus ilmnes probleem, kuidas hinnata samaväärsuse kriteeriumit. Näiteks on kriteeriumites nõutud, et toode omaks Euroopa Liidu ökomärgist või samaväärset tõendit. Valdav osa hankijatest oli nõus, et kui kriteerium on kontrollitav selgelt mõõdetava parameetriga või sertifikaadi või märgise olemasoluga, siis on kriteeriumile vastavuse kontrollimine lihtne. Kui aga peab ka kontrollima pakutava toote või teenuse samaväärsust sertifikaadiga või märgisega, siis see on väga keeruline. Hankijatele tekitab samaväärsuse hindamine palju lisatööd ja segadust, kuna samaväärse toote kontrollimine on keeruline ja võtab lisaaega. Probleemiks on see, et oleks vaja teadmisi, et mis nõuded on erinevate märgiste ja sertifikaatide saamiseks, et oskaks samaväärsust kontrollida. Lisaks on probleemiks, kas samaväärsust reaalselt ka kontrollida jõutakse. Kõiki kriteeriume peab hankija suutma konkreetsete näitajate alusel hinnata ja kontrollida. Üks vastanutest tõi välja näite, et Viini linnavalitsusse on tööle võetud keemik, kelle ülesanne on tuvastada samaväärsust kemikaalide ja värvide puhul hangetes. Töötaja ülesanne on tuvastada vastavust esitatud kriteeriumitele. Eraldi inimese palkamine samaväärsuse kontrollimiseks on vastajate hinnangul kulukas ja ajamahukas.

Keskkonnakriteeriumite rakendamise puhul kasutasid hankijad üldjuhul enda kriteeriumeid või lähtusid teistest määrustest. Euroopa Liidu KH kriteeriumeid kasutas teadlikult ainult mõni vastanutest. Kui rakendatakse üldse KH kriteerium, siis see peab olema hankija seisukohast põhjendatud ja nõude kontrollimine ei tohi muutuda liiga ajamahukaks.

Sõidukite hankimisel lähtutakse eelkõige määrusest: „Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteesõidukite ostmisel“, mis on kehtestatud riigihangete seadusega. Üks vastanutest arvas: „*IT hangetes soovitud kasutada rahvusvahelisele EBIT standardile vastavuse nõuet, sertifikaadi omamine sisaldab eneses juba enamikke EL soovituslikke KH kriteeriume ja ka muid kvaliteedinõudeid. Aga kuna EL pole standardi viimast verisooni suutnud üle võtta, siis ei ole vaidlustusi lahendades, riigihangete vaidlustuskomisjon lubanud kõige uuemaid EBIT standardile vastavust küsida, kuna see ei ole kooskõlas EL õigusega. Hankija jaoks on aga selle sertifikaadi omamine vajalik tagatis, et tootja vastab kindlatele tingimustele. Seetõttu on siis kriteeriumitena kasutatud osaliselt EBIT standardis välja toodud kriteeriumeid.“* Samuti kasutatakse ka sõidukitel Euro5 ja Euro 6 nõudeid. Üks vastanu tõdes, et peale Euroopa Liidu kriteeriumitega tutvumist, saaksid nad mõningaid kriteeriumeid oma hangetesse lisada. Toodi välja, et IT seadmete puhul ostetakse taaskasutatud toonereid printeritele ja, et toiduainete puhul on piiratud või keelatud kindlate säilitusainete sisaldus toidus. Ehitusvaldkonna kohta arvati, et kuna seal on tegevused nagunii normeeritud, siis lähtuma peab nendest ja täiendavaid kriteeriume rakendada pole vaja.

Peale üldküsimuste vastamist pidid hankijad valima kuni kolm toote- või teenuserühma, kus on kolme aasta jooksul kõige rohkem hankeid koostatud. Kõige populaarsemaks osutus IT seadmete hankimine. Eelkõige kasutati kriteeriumitena müratasteme, energiatarbe piirmäära samuti ka kahepoolse printimise kriteeriumit. Üldjuhul sätestati IT seadmete nõuded tehnilises kirjelduse, aga ka vastavustingimustes. Ühel juhul rakendati ka hindamiskriteeriumina, kus 70-80% pakkumusest koosnes hind ning ülejäänud osa sai lisapunktide eest, kui nõutud KH kriteeriumitele on vastatud. Osad hankijad on valmis ka rakendama kriteeriumi, kus IT-seadmete osad on kergesti ligipääsetavad ja vahetatavad. IT-seadmete hankimise puhul ei olda valmis rakendama pakendile tulenevaid kriteeriume, leitakse et selle kontrollimine on liiga

keeruline ja kulukas. Üldjuhul arvatakse, et IT valdkonnas KH kriteeriumeid ei tasu kohustuslikuks muuta, kuna tehnika areneb väga kiiresti ning seega peaks kriteeriumeid ja seadusandlust tihti uuendama.

Populaarseks toote- ja teenuserühmaks osutus ka puhastustooted ja –teenused. Eelkõige kasutati kriteeriumina, et töödejuhatajal peab olema puhastusteenindaja kvalifikatsioon ning toodetel peavad kaasas olema selged doseerimisjuhendid. Paar vastajat seadis ka kriteeriume kasutatavate kemikaali sisalduse nõuetele või nõudis kasutatavatele puhastustoodetele ökomärgiste olemasolu. Kriteeriumeid puhastustoodetele ja –teenustele sätestati eelkõige tehnilises kirjelduses. Hankijad on valmis kasutama kriteeriumit ainete koositsosade kohta. See nõuaks hankijate suuremat teadlikkust ning kemikaalide ohutuskaartide järgi oleks see kergesti kontrollitav. Samas pole hankijad nõus kasutama kriteeriumeid, mis on liiga spetsiifilised ning nõuaksid kontrollimisel liigset ajakulu. Pakkujad peavad jälgima ka kemikaalseaduse nõudeid, kus on kehtestatud selge piirmäärad erinevates puhastusvahendites. Vastajad leiavad, et ka selles valdkonnas pole vajalik muuta KH kriteeriumeid kohustuslikuks.

Hankeid korraldatakse rohkem ka ehituse valdkonnas. Üldjuhul kasutatakse kriteeriumeid, kus on nõutud projekteerija kogemust, aga ka erinevad ISO standardeid ja EMAS standardit. Samuti arvestatakse ka kogu hoone energiatarbe näitajatega. Tavakriteeriumiks on kujunenud ka mehaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine. Eelkõige tulevad ehitaja tingimused juba projektist ning hankija peab oskama seada nõudeid juba projekteerijale. Hankijad pole kasutanud ega valmis kasutama kriteeriume, mis sätestaksid nõuded ehitusmaterjalidele, sest eeldavad, et projekteerijad on piisavalt pädevad. KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine ehituse valdkonnas pole ka vajalik, kuna valdkond on juba piisavalt normeeritud ja peab vastama erinevatele nõuetele.

Toidu ja toitlustusteenuse valdkond oli vastajate seas samuti populaarne. Kriteeriumeid on sätestatud nii vastavus-, kvalifitseerimis- kui ka hindamistingimustes. Kasutatud on kriteeriume, mis nõuab kohalike toiduaineid, et toit oleks toodetud võimalikult lähedal ning veokaugus oleks võimalikult väike. Antud kriteeriumi eesmärk on anda võimalus ka väiketootjatele. Ühel korral püüdlus hankida väiketootjatelt ebaõnnestus, kuna tootjad ei suutnud esitada pakkumusi vastavalt hanke nõuetele või ei vastanud riigihangete seaduse nõuetele. Hankijad pole valmis kasutama mahetoodete kriteeriumit, kuna Eestis on suures koguses mahetoidu hankimine raske ning kallis. Samuti on Eestis raskem hankida ka suures koguses vesiviljelustooteid ja meresaaduseid. Ühe vastaja sõnul rakendatakse kriteeriumit, kus toiduained valitakse vastavalt aastaajale kui võimalik. KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine toidu valdkonnas pole vajalik, kuna osasid kriteeriumeid väga raske täita ning võib põhjustada pakkujate ebavõrdset kohtlemist.

Kriteeriumid transpordi valdkonnas olid sätestatud tehnilistes tingimustes, aga ka vastavustingimustes. Eelkõige kasutati tingimusi kütusekulule, CO_2, müratasemele. Kasutati nõudeid ka vastavalt Euro 5 ja Euro 6 standarditele. Toodi välja ka see, et keskkonnakriteeriumites sätestatud nõuded on juba paljudel sõidukitel olemas näiteks rehvirõhu jälgimise süsteem, kütusekulu näidik jne. Vastajad leidsid, et määrdeõlide valiku teevad hoolduse teostajad, kuna sõidukeid tuleb hooldada nii, et garantii kehtiks. Hankijad leidsid, et pole valmis rakendama hübriidsõidukite nõuet, kuna antud sõidukid on liiga kallid. Ühe vastaja näide, kus üritati osta elektri-gaasi hübriidbusse. Kuna maailmas on ainult 2-3 tootjat ning bussi hind läks kolm kuni neli korda kallimaks, siis valiti küll võitja, kes age ei suutnud busse lõpuks tarnida. Vastajad arvasid, et KH kriteeriumite kohustuslikuks muutmine

ei ole vajalik. Eelkõige selletõttu, et tehnika ja sõidukid arenevad kiiresti ning õigusakte tuleks pidevalt muuta. Praegugi esineb kriteeriumeid, mis on juba paljudel sõidukitel olemas.

Teisi tooterühmi valiti hankijate poolt vähem. Elektri valdkonna kohta toodi välja, et taastuvatest allikatest suures mahus elektrienergia hankimine Eestis on raske ning liiga kallis. Väikeses koguses taastuvenergia nõudmine elektri hangetel on aga mõeldav. Samas toonitati, et enamasti hangitakse elektri puhul elektri hinda. Teedeehituses kasutatakse eelkõige kriteeriumit, mis nõuab materjalide taaskasutamist. Freespuru taaskasutatakse palju, samas ei saa teha teid keskkonnahoidlikemast materjalidest, kui see vähendab tee vastupidavust ja ohutust. Kirjeldati ka, et karjäärid valitakse objektile logistiliselt lähedalt, et ei oleks liiga suurt kütusekulu. Hankijate poolt ei sätestata teedeehitus hangetele liiga keerulisi tingimusi, kuna ehitusperiood on lühike, kardetakse vaidlustusi ja liiga kõrget hinda.

Mööbli hankimisel on kriteeriumid mööbli vastupidavuse kohta, tingimused puidule on rakendatud erinevate standardite kaudu. Hankijad on valmis rakendama ka säästvalt majandatud metsa sertifikaatide nõudmist, aga sel juhul peab olema teada, kuidas kontrollida samaväärseid tooteid, millel sertifikaate pole.

Sisevalgustuse kriteeriumid lähtuvad eelkõige lampide energiatõhususest, kasutuseast ja valgusviljakusest. Hankijate seas on väga populaarseks muutunud ka LED süsteemide kasutamine, mis on ennast igati õigustanud. Pabertoodete puhul on intervjuude käigus selgunud probleeme nii taaskasutatud kiust paberrätikute kui ka koopiapaberite puhul. Paberrätikud pole piisavalt kvaliteetsed ja seega kulub neid poole rohkem ja seega loobuti nende kasutamisest kuna see ei ole keskkonnasäästlikum. Koopiapaberite puhul sai probleemiks see, et koopiamasinatele ei sobi igasugune paber ja seega jäädi tavalise paberi hankimise juurde ning mingeid lisakriteeriume ei rakendatud.

Hankijatele teostatud intervjuude kohaselt tuli välja, et enamus pole kursis KH kriteeriumitega või on neid osaliselt kasutanud endale teadvustamata, et need on ka KH kriteeriumid (nt kohati ei mõeldud energiatõhususe nõuete või sõidukite kütusekulu nõuete rakendamisel keskkonnahoiu peale, vaid majandusliku kokkuhoiu peale seadmete kasutusajal). Samuti leiti, et KH kriteeriumite rakendamine võiks jääda pigem vabatahtlikuks vahendiks. Kui KH kriteeriume rakendatakse, siis enamasti tehakse seda juba tehnilises kirjelduses või vastavustingimustes. Harva rakendatakse KH kriteeriume majandusliku soodsuse kriteeriumitena. Üheks põhjenduseks toodi, et kuna tehnika ja tehnoloogia areneb kiiresti, siis kohustuslikud tingimused aeguvad ning neid tuleks pidevalt uuendada. Samuti toodi välja, et üle reguleerimine pole hea. Kõiki kriteeriumeid ei saa kohustuslikus korras määrustesse panna, kuna hanked on tulenevalt hankija vajadusest erinevad ja määrustes ei saa kõike võimalike variante ette näha. Keskkonnakriteeriumite kohustuslikuks muutmine võib tekitada olukorra, kus pakkujaid pole või neid koheldakse ebavõrdselt. Samuti ei pruugi osas Euroopa Liidus kehtestatud kriteeriumid otseselt Eestile sobida, kuna nõutavatele kriteeriumitele vastavaid tooteid või teenuseid pole pakkuda.

Üks vastaja soovitas, et selle asemel, et kindlaid kriteeriume õigusaktidega kindlatele tootegruppidele kohustuslikuks muuta, peaks Riigihangete seaduses olema selgelt defineeritud, et KH kriteeriumid on midagi enamat, kui juba õigusaktides ja normdokumentides sätestatud tingimused, nõuded ja kriteeriumid. Siis oleks üheselt arusaadav kõikidele hangete korraldajatele ja ka pakkujatele, et hankijatel on õigus täiendavaid nõudeid seoses keskkonnahoidlikkusega seada. Mitmed vastajad leidsid, et KH riigihangete läbiviimine pole

keeruline, kui tingimusi rakendada juba vastavustingimustes või tehnilises kirjelduses. Kui KH kriteeriume hindamiskriteeriumitena rakendada, siis on keerulisem.

Pakkujate intervjuude kokkuvõte

Hetkel intervjueeritud pakkujatest napilt üle poole olid teadlikud, mis on KH kriteeriumid. Pakkujad, kes ei olnud KH kriteeriumitega kursis selgitasid, et hetkel on kõige tähtsam ikkagi hind ning oma pakkumust koostavad nad vastavalt hankes nõutule. Leiti, et keskkonnakriteeriumite lisamine hangetesse sõltub hankijatest. Ettevõtetel endal ei ole põhjust täiendavalt keskkonnahoidlikkust suurendada, sest ettevõte ise sellest kasu ei saa. Pigem võib see hinda tõsta. Pakkujad, kes on kohanud KH kriteeriumeid on neid kohanud eelkõige tehnilises kirjelduses ja kvalifitseerimistingimustes.

Enamus intervjuudes osalenud arvasid, et KH kriteeriumid on vajalikud. Transporditeenust osutava ettevõtte sõnul on KH kriteeriumid vajalikud seetõttu, et kõik ei tohiks taanduda enam hinnale, tähtsaks peaks pidama ka teenuse kvaliteeti. Üks vastanutest leidis, et kuna on nii lihtsamaid kui ka keerulisemaid hankeid, siis ei peaks iga hanke puhul keskkonnahoidlikust taga ajama. Teedeehituse poole pealt toodi välja, et materjalide taaskasutamise määr võiks olla suurem, normid ja ka tehnilised tingimused võiksid lubada rohkem materjalide taaskasutust samal objektil.

Üheks probleemiks KHRH puhul tuli välja, et nõuded ei pruugi olla alati põhjendatud. KH kriteeriumite rakendamisel peavad hankijad kriteeriumid hästi läbi mõtlema ja selgelt sätestama, kriteeriumid peavad olema objektiivsed ja selgelt mõõdetavad. Kriteeriumid ei tohi olla subjektiivsed ja liiga üldsõnalised, vastasel juhul on pakkujad valmis neid vaidlustama. Samas peavad pakkujad tõendama kriteeriumite täitmist ning see võib muutuda nii pakkuja jaoks ajakulukaks, kuna pakkuja peab otsima tõendeid, mis näitavad, et kriteerium on täidetud. Pakkuja ei pruugi kindel olla, kas hankija poolt on keegi pädev inimene, kes antud tõendid üle vaatab. Pakkujate poolt tuli ka tagasisidet, et nad on meelsasti valmis pakkuma keskkonnasõbralikku toodet, kui hankija ainult seda nõuaks. Näiteks pabertoodete vallas saab erakliendile soovitada, et ei pea alati A-klassile vastavat paberit kasutada. Paljude asjade jaoks sobib ka C-klassile vastav paber, mis võib olla toodetud osaliselt taaskasutatud tselluloosist.

Umbes pooled vastajad pidasid vajalikuks keskkonnahoidlikke juhendmaterjale. Pakkujate arvates võiksid juhendmaterjalid sisaldada informatsiooni, kuidas efektiivselt tõestada hankija seatud kriteeriumite vastavust. Seega peab olema hankijate poolt paika pandud kindlad reeglid ja tõendid, mille alusel vastavust kontrollitakse. Pabertoodete pakkuja leidis, et oleks vaja juhendit hankijatele, kus oleks selgitused, mis toimingute jaoks millise kvaliteediga paber on piisav. Üks vastanutest pakkus välja idee, et enne juhendmaterjalide hoogsat rakendamist oleks vajalikud ka avatud nõupidamised. Seal saaksid nii hankijad kui ka pakkujad arvamust avaldada ja koostatud juhendmaterjalile kommentaare esitada. Kui kaasata nii hankijad kui ka pakkujad juhendmaterjali koostamisse, siis on hiljem seda kergem neil kasutada ning seeläbi saaks parema juhendi, mis efektiivsemalt tööle hakkab. Ehitus valdkonna puhul arvas pakkuja, et tähtsam oleks hankija koolitamine, kes omakorda oskab projekteerijale paremad, keskkonnahoidlikumad nõuded esitada. Teedeehituse valdkonnas soovitakse rohkem uuringuid efektiivsema teedeehituse tehnoloogiate kohta, otseseid keskkonnahoidlike hangete juhendmaterjali ei peeta vajalikuks.

Koolitusi peavad tähtsaks üle poolte intervjueeritavatest. Nagu ka intervjuudest välja tuli, siis paljud ei ole KH kriteeriumitega kursis ning koolitused aitaksid vajalikku informatsiooni levitada ja inimeste teadlikkust tõsta. Pakkujate arvates peaks koolitusi korraldama eelkõige

hankijatele, kuna pakkujad peavad niikuinii hankes olevatele nõuetele vastama. Ehitussektoris arvati samuti, et eelkõige peaks hankijaid koolitama, kuna tema esitab nõuded projekteerijale. Siis tuleks järgi ka ehitusturg ning KH kriteeriumeid rakendatakse rohkem. Elektri puhul arvas ettevõte, et võiks ise hankijaid koolitada, et selgitada neile kuidas hankijad saaksid küsida suuremat taastuvenergeetika osa, hankijate teadlikkus on selles osas madal. Ettevõte leidis, et elektriturul on elektriga kauplemine hästi reguleeritud ja müüjad selles osas eraldi KH kriteeriumite koolitust ei vaja. Ühe vastanu arvamuse põhjal oleksid vajalikud seminarid ja arutelud juhendmaterjalide koostamiseks.

IT-seadmete valdkonnas läbiviidud intervjuude käigus selgus, et pakkujad on teadlikud erinevatest KH kriteeriumitest. Nende sõnul nõutakse erinevad KH kriteeriume (energiatarbe nõuded, müürataseme nõuded jmt) praktiliselt kõikides viimase aja hangetes. Intervjueeritavad lisasid, et hangetel küsitakse ka erinevaid sertifikaate nt WEE ja mõnel juhul RoHS sertifikaate. Samuti küsitakse ka vastavust EBIT registri erinevatele nõuetele, otsest EBIT registreeringut nõuda ei saa, kuna see pole EL õigusesse üle võetud. Intervjueeritavate sõnul on tingimused toodud juba hanke tehnilises kirjelduses ja üldjuhul hindamiskriteeriumites neid ei rakendata. IT seadmete edasimüüjad, kes vahendavad suurte rahvusvaheliste tootjate seadmeid, kinnitavad et kõikidel toodetel on vastavad sertifikaadid olemas. Seega kinnitasid nad, et kui neid hakatakse hangetel rohkem nõudma, siis nemad saaksid sertifikaate alati esitada. Intervjuus osalenute sõnul on neil olemas WEE sertifikaat ja suudetakse tõendada ka mitmeid teisi nõudeid, nagu vastavus *Energy Star* nõuetele, müürataseme näitajaid, ohtlike ainete sisaldus. Samas selgus, et paljudel Eesti tootjatel veel sertifikaate hangitud ei ole. Üldjuhul ei ole ka kohatud nõudeid toote pakendamisele ja taaskasutatud materjalide hulgale toodetes. IT-seadmete pakkujad leiavad, et pakkujate poole pealt pole juhendmaterjale ja koolitusi vaja, kuna ollakse piisavalt teemaga kursis ning paljud näitajad on tõendatavad sertifikaatide kaudu. Euroopa Liidus on vastavate sertifikaatide ja nõuete rakendamine juba nii levinud, seega on tootjad ennast ka nõuetele üritanud vastavusse viia, sest vastasel juhul ei saaks nad Euroopa Liidu turul osaleda. Rahvusvahelistel tootjatel võib olla Eesti tootjate ees eeliseid, kuna Eesti tootjad pole kõiki sertifikaate omandanud. IT-seadmete tootjad on KH kriteeriumitega kaasa tulnud, kuna turg nõuab seda ja nad on valmis pakkuma seda, mida nõutakse. Intervjuu käigus selgus, et kuna sertifitseerimine on kallis, siis taotletakse Eesti tootjate poolt eeskätt EL-is kehtivaid sertifikaate. EBIT registreeringut pole tehtud, kuna seda pole EL õigusesse sisse toodud ning võib tekitada vaidlustusi. Samas suudetakse üldjuhul vastata EBIT nõuetele, mis on hankesse kriteeriumitena lisatud.

Puhastustoodete esindajatega intervjuudes selgus, et nemad pööravad kõige suuremat tähelepanu hinnakriteeriumitele. Samas tuli välja, et puhastustöötajate töödejuhatajal peab olema puhastusteenindaja kvalifikatsioon on üsna tavaline kriteerium. Mõlema ettevõtte esindajad ütlesid, et nende pakutavad tooted vastavad sertifikaatidele ja ökomärgistusele. Intervjuu käigus selgus, et doseerimisjuhendite nõue on tavaline ning tihtipeale nõutud. Leiti, et puhastustoodetes erinevate koositsainete välja selgitamine ei tekitaks probleeme, kuna tooted vastavad märgistustele. Mõlemad firmad leidsid, et on valmis esitama ka pakkumusi, kui tingimused peaksid muutuma rangemaks. Juba hetkel on olemas tootekaardid ning kirjeldused, mille abil kriteeriumitele vastavust tõendada. Üks ettevõte arvas, et KH kriteeriumite rakendamine konkurentsieelist ei anna, sest hetkel ikkagi kõige tähtsam hind. Teine ettevõte leidis, et annaks konkurentsieelise, kuna nende tooted on ökomärgistusega ning kuigi natuke kallimad kui tootjatel, kellel ökomärgis puudub, aga samas tagab see suurema konkurentsivõime. Kui hankija kriteeriumiks on ainult hind, siis võib see probleemiks olla ja annab väiksematele tootjatele eelise, kuna pakutav hind on väiksem. Mõlemad ettevõtted arvasid, et osad KH kriteeriumid võiksid olla kohustuslikud, aga eelkõige on küsimus riigis.

Kui hankijate prioriteediks jääb hind, siis keskkonnakriteeriumite rakendamine võib mõnevõrra hinda tõsta.

Toidu ja toitlustusteenuse pakkujad leidsid, et eelkõige on nad hangetes kohanud tingimusi tootepakendite suuruste kohta. Üks ettevõte on kohanud hanke tingimustes ka mahetoodete nõuet. Pakendisuuruse kriteerium sõltus eelkõige hankest ja hankijast, mis kaalupakendis tooteid soovitakse. Mahetoidu kriteeriumit on esinenud vähe, kuna suures koguses mahetoitu on raske pakkuda ning hind on tunduvalt kõrgem. Toiduainetega tegelevad ettevõtted lähtuvad eelkõige toiduseadusest ning seal nõutavast. Kõige tähtsam on, et toit oleks tarbijale ohutu. Ühe ettevõte arvates on tingimused juba piisavalt keskkonnahoidlikud ning täiendavaid kriteeriumeid pole vaja rakendada. Teise ettevõte arvates võib keskkonnakriteeriumite karmistusel juhtuda, et pole piisavalt pakkujaid. Eelkõige mahetoodete puhul, kus pole võimalik nii palju pakkuda ja hind on ka suurem. Mõlemad ettevõtted leiavad, et konkurentsieelist KH kriteeriumite rakendamine neile ei anna, sest endiselt on hind kõige tähtsam. Samuti arvavad, et keskkonnakriteeriumid peaksid jääma vabatahtlikuks vahendiks, kuna toiduseadus seab ise kindlad ja ranged piirid.

Siseruumide valgustuse pakkuja intervjuust tuli välja, et keskkonnakriteeriumeid kasutatakse vähem ja üldjuhul loeb hind. Intervjuust tuli välja, et valgusallikate valgusviljakuse ja kasutusea kriteeriumeid sätestatakse rohkem välivalgustite puhul kui sisevalgustite puhul. Ettevõtte toodetel on ka tootelehed ning seal on vajalik informatsioon toote kohta olemas (energiaklass, valgusviljakus). Pakendis kasutatud materjalide kohta saaks informatsiooni pakendi pealt, aga kui seal ei ole kirjas, kas on ringlusse võetud materjali kasutatud, siis pakendi materjali kohta muu informatsioon puudub. Intervjueeritav arvas, et kui hankijad lisaksid hangetele rangemaid tingimusi, siis on ettevõte valmis ka neile vastama. Samas leidis, et KH kriteeriumite rakendamine konkurentsieelist ei paku.

Transpordi ja ühissõidukite teenust pakkuva ettevõtte intervjuust tuli välja, et eelkõige on kohaldatud kriteeriume sõidukite kütusekulule. Otseselt pole hangetes kütusekulu nõudeid rakendatud. Selleks on hankijad koostanud valemi ja valemi üheks näitajaks on sõiduki kütusekulu. Valemi järgi valitakse sobiv pakkuja välja. Ettevõte jälgib, et nende teenused oleksid keskkonnahoidlikud. Transpordi vallas on toimumas suuremaid hankeid, kus on sätestatud KH kriteeriumid. Pakkujad arvestavad, et keskkonnahoidlikkuse aspekt võib hankes esineda ning nad peavad olema valmis sellele vastama. Intervjueeritav selgitas, et kui nad uusi busse ostavad, siis on hinnapakkumistes väga täpselt kirjeldatud busside tehniline iseloomustus. Ettevõte on valmis esitama ka pakkumusi, kui hankijad peaksid lisama keskkonnakriteeriumeid hangetele. Samas arvas, et kui rakendatakse uusi kriteeriumeid, siis peaks pakkumuse esitamise jaoks jätma rohkem aega. Seega saavad pakkujad hankekriteeriumitega paremini tutvuda ja kvaliteetsemalt pakkumusi koostada. Intervjueeritav arvas, et KH kriteeriumite rakendamine annaks ettevõttele konkurentsieelise. Osadel transpordiga tegelevatel ettevõtetel on nii kvaliteedi- kui ka keskkonnajuhtimissüsteemide sertifikaadid ning see võib eelise anda. Keskkonnakriteeriumite kohustuslikuks muutmisel arvas, et eelnevalt tuleks rakendada lisapunktide süsteemi. Kui muuta kriteeriumid kohustuslikuks, siis turg ei jõua nii kiiresti kaasa minna. Lisapunktide süsteemi rakendati ka Tartumaa gaasibusside hangetes, kus pakkuja, kelle gaasibusside osakaal pakkumuses oli suurem sai lisapunkte. Kokkuvõtteks lisas ta, et hetkel taandub kõik hinnale ja teenuse kvaliteedile pööratakse liiga vähe tähelepanu.

Mööbli tooterühma intervjuudest selgus, et suures osas sätestatakse kriteeriume toodete vastupidavusele ja varuosade kättesaadavusele. Ühe ettevõtte intervjuu käigus selgus, et antud ettevõte teeb vahepeal hankijatele soovitusi, kui neil on pakkuda parema vastupidavusega

tooteid kui need, mis hankija välja valis. Märgistustele peavad vastama ka mööbli pinnakatte värvid ja sellega on reguleeritud ka ohtlike ainete sisaldus. Selgus, et puidumaterjali päritolu osas kriteeriume pole esinenud, aga puit peab eelkõige vastama standarditele. Järgitakse ka, et ettevõtte poolt pakutavad toote on keskkonnahoidlikud. Tooted omavad tootekaarte ning ka katsetusprotokolle, seega on vajalikud andmed ettevõttele teada. Ettevõte on valmis vastama ka rangematele keskkonnakriteeriumitele, juba praegu nõutakse erinevaid sertifikaate ja tootekaarte. Teine ettevõte arvab, et KH kriteeriumite rakendamine on vajalik teatud piirini. Kui tegutsetakse kehtivate keskkonnanõuete piires ja kehtivate keskkonnalubade alusel, siis pole topelt nõudmine hangetel eriti põhjendatud. Konkurentsieelist keskkonnakriteeriumite rakendamine ettevõttele ei annaks. Ühe ettevõtte arvates võiksid mingil määral KH kriteeriumid olla kohustuslikud. Eelkõige sellepärast, et hankijal oleks kergem kontrollida nõuetel vastavust. Hetkel on olukord, kus pakkujad lisavad, et antud nõue on täidetud, aga mingisugust tõendit ei nõuta selle kohta. Keskkonnakriteeriumite lisamine nõuaks vastavat tõendit ja ka hankija saab kindel olla, et pakkuja on usaldusväärne.

Pabertoodete puhul on keskkonnakriteeriumeid hankedokumentides pigem harva kohatud. Pakkuja peab hankes pakkuma seda, mida on nõutud. Pakkujana oleks ettevõte valmis pakkuma ka teissugust paberit, aga kui seda pole nõutud, siis pakkuda ei saa. Intervjuu käigus selgus, et pakkujad võiksid endale selgeks teha milliste toimingute jaoks millist paberit vajavad. Näiteks arhiveerimise jaoks ei ole vaja A-klassi paberit. Seega võiksid hankijad tellida erinevat sorti paberit vastavalt vajadusele. Pakkujana saaks ettevõte kriteeriumitele vastavust tõendada ökomärgiste ja sertifikaatidega. Intervjueeritava arvates KH kriteeriumite rakendamine konkurentsieelist ei anna.

Ehitusvaldkonnas teostatud intervjuudest selgus, et arhitekti kogemuse nõue pannakse paika projekteerimishankes ning ehitustööde hanget see ei mõjuta. Energiamärgise nõuded arvutatakse samuti projekteerimise käigus ja ehitaja ehitab vastavalt projektile. Ehitusmaterjalidele keskkonnasõbralikke nõudeid ei esitata. Ehitusmaterjalidel peab olema CE märgis, aga see on materjali tootja vastutada. Materjalid valitakse samuti selle järgi, mida on projektis nõutud. Ehitusvaldkonnas on tihtipeale nõutud erinevaid ISO sertifikaate. Pisteliselt käivad ISO sertifikaadi audiitorid ehitusobjekte kontrollimas. Mõlemad ettevõtted omavad ISO sertifikaate ja sellega jälgitakse teenuste keskkonnahoidlikkust. Üks vastanutest rääkis, et peatöövõtja peab vastutama ka alltöövõtjate eest ja seega neid instrueeritakse keskkonnajuhtimise nõuetest objektil. Mõlemate ettevõtete esindajad tõdesid, et kõikvõimalike tehnosüsteemide koolitused ja juhendmaterjalid on kohustuslikud. See tekitab probleeme, kuna garantiiaja jooksul haldurid vahetuvad ja seega peab ehitusfirma mitmeid koolitusi läbi viima. Mõlemal küsitletul on valmisolek pakkuda ka teenust, kui kriteeriumid peaksid muutuma rangemaks. Nõutavad kriteeriumid peavad olema ka reaalselt ja tehnoloogiliselt saavutatavad. Samuti peavad nõuded olema ka rahaliselt tasakaalus, kui nõutakse rohkem, siis üldjuhul maksumus ka tõuseb. Üks vastanutest leiab, et keskkonna kriteeriumite rakendamine parandaks üldist turuolukorda ja korrastaks seda. Samuti võiks see vähendada alapakkumiste arvu. Teise intervjuu käigus tuli välja, et osad eratellijad on rakendanud hoonetele LEED sertifikaatide nõuet. LEED sertifikaat võtab arvesse hoone kogu elutsükli hindamise alates ehitusmaterjalidest kuni ekspluatatsioonini. Seega konsultant dokumenteerib kogu ehitusprotsessi, et vastavat sertifikaati hoonel oleks võimalik saada.

Teedeehituse intervjuudest selgus, et materjalide taaskasutamisvõimalustega arvestatakse teedeehitusel palju. Maanteeamet on normides ette määranud materjalide kvaliteedinõuded, kui tee rekonstrueerimisel tuleb välja, et materjalid vastavad kvaliteedinõuetele, siis võib neid materjale ka taaskasutada. Väga levinud on ka freespuru taaskasutamine madalamate

kvaliteedinõuetega teedel. Tee kvaliteet on kõige tähtsam ja seega kvaliteedikriteeriumitest lähtuvalt on freespuru taaskasutamise võimalused samal rekonstrueeritaval objektil piiratud. Liiklusmärgid peavad vastama kindlatele nõuetele ning märkide korduvkasutus on ehitaja enda otsustada. Ühest intervjuust selgus, et ühe kriteeriumi rakendamine võib teha võimatuks teise kriteeriumi rakendamise. Näiteks võib tekkida olukord, kus kvaliteedinõuded ei luba lähemal asuvatest karjääridest materjali hankida, vaid peab tooma kaugemalt, et nõuetele vastata. See omakorda tõstab transpordikulu, aga tee peab vastama eelkõige kvaliteedinõuetele. Leiti, et KH kriteeriumitena uusi masinaid nõudes ei pruugi see keskkonnahoidlik olla, kui vanemad masinad veel töötavad ja neid saab remontida. Seega ei ole mõistlik masinaparki koguaeg ja kiiresti uuendada, vaid seda tuleks teha järkjärgult. Keskkonnahoiust tulenev majanduslik kasu on tootjal ka asfaldi tootmisel. Uuemad ja moodsamad asfalditehased tagavad väiksema energiakulu võrreldes vanematega ja seetõttu väheneb ka asfaldi tootmisest tulenev õhusaaste. Samuti leiti, et väga vanade ja suure kütusekuluga masinate kasutamine ei ole pakkujale rahaliselt kasulik. Mõlemad ettevõtted leidsid, et on valmis vastama hangetele, kui keskkonnakriteeriumid peaksid muutuma rangemaks, pakkujad on paindlikud. Samuti leidsid, et KH kriteeriumite rakendamine neile eelist ei anna.

Elektri valdkonna intervjuudest selgus, et üksikutel riigihangetel on nõutud taastuvenergia osakaalu. Üks vastanutest kirjeldas, et Eestis ei ole hetkel võimalik näiteks 50% ulatuses taastuvatest energiaallikatest elektrit turul pakkuda, kuna taastuvenergia tootmisvõimsused pole nii suured ja ka naaberriikidest on elektri ülekandevõimsused piiratud. Seega ei saa kriteeriumit muuta hankijatel ka kohustuslikuks, sest ei ole võimalik nii palju taastuvenergiat kõigile pakkuda. Taastuvatel allikatel põhinevad tootmisvõimsused ei teki nii kiiresti ja areng peab toimuma vastavalt Euroopa Liidu kliimapoliitika arenguplaanidele. Mõlemad ettevõtjad olid valmis esitama ka pakkumusi, kui kriteeriumid peaksid muutuma rangemaks. Samas on ka Eesti energiaturul piir ees, kui palju taastuvenergiat saab turul pakkuda. Mõlemad ettevõtted leiavad, et konkurentsieelist KH kriteeriumite rakendamine otseselt ei anna. Kuna kõik peavad ühtmoodi tõendama elektrienergia päritolu ja kauplemine käib nagunii läbi elektribörsi ja tõendamine läbi päritolusertifikaatide.

Pakkujatega läbiviidud intervjuudest selgus, et umbes pooled on teadlikud KH kriteeriumitest. Üldjuhul kaldus pakkujate arvamus suunas, et nemad on valmis rangematele nõudmistele vastama, aga küsimus on eelkõige hankijates. Kuna pakkujad peavad konkurentsis püsimiseks suutma vastata ka hangetes nõutule, seega pakkujad on paindlikumad. Intervjuudest selgus, et koolitusi on vaja eelkõige hankijatele. Tuli välja ka, et osade Euroopa Liidu KH kriteeriumeid ei pruugi või ei saa Eestis kasutada. Eelkõige seetõttu, et kriteeriumitele vastavaid tooteid pole pakkuda. Näiteks toodi välja, et suures koguses mahetoitu on raske hankida. Samas ei saa nõuda ka 50% ulatuses taastuvenergiat, kuna tootmisvõimsused ei ole veel nii suured. Pooled vastanutest leidsid, et KH kriteeriumeid ei tasuks kohustuslikuks muuta. Enamus arvasid, et KH kriteeriumite rakendamine neile eelist ei anna.

<u>Riigi Kinnisvara AS juhendmaterjalide näide</u>

Riigi Kinnisvara AS on välja töötanud asutusesisesed parimate praktikate juhendmaterjalid. Juhendmaterjalid sisaldavad: tehnilised nõuded kooli- ja büroohoonetele, heakorratööde üldine kirjeldus, tehnohoolduse tehniline kirjeldus jne. Tehnilistes nõuetes kooli- ja büroohoonetele on sätestatud projekteerimisele, üldehitusele, ventilatsioonile, akendele, ustele, küttele, veevarustusele, kanalisatsioonile, elektrile ja kõigele ehitustöödega seonduvale. Projekteerimise käigus tuleb rekonstrueerimise või renoveerimise korral välja selgitada hoone tehniline seisukord, asbesti sisaldused, radoonitase ja ka niiskusekahjustused. Projekteerimisel tuleb kaasata erivaldkondade spetsialiste, et saavutada parim võimalik tulemus. Hoone

kavandamisel, projekteerimisel, ehitamisel ja rekonstrueerimisel tuleb tagada funktsionaalsus, energiatõhusus, keskkonnasäästlikkus, vastupidavus, rajamiskulude optimaalsus, võimalikud väiksed ülalpidamiskulud ja esinduslikkus. (Riigi Kinnisvara AS, 2013)

Riigi Kinnisvara AS poolt on sätestatud, et hoone peab vastama vähemalt energiaklassile C. Projekteerija peab esitama tellijale erinevate energiaklasside tasuvusarvutuse ja tellija langetab selle põhjal otsuse, mis energiaklassis hoone valmib. Kõik kasutatavad lahendused ja tooted peavad olema energiasäästlikud. Materjalide valiku puhul tuleb lähtuda pikast vastupidavusperioodist ja tellija keskkonnaalastest eesmärkidest. Riigi Kinnisvara AS on välja töötanud ka ruumikaardid, mille abil saab projekteerimisel esitatavad nõuded ja nendega kaasnevad kulutused välja selgitada väga täpselt. Riigi Kinnisvara AS on väga hea näide sellest, et asutused on väljatöötanud asutusesisesed juhendmaterjalid, mis aitavad neil keskkonnahoidlikumalt tooteid ja teenuseid hankida. (Riigi Kinnisvara AS, 2013)

Küsitluste kokkuvõte

OÜ Alkranel saatis välja küsitluseankeedi nii 300 hankijale kui ka 300 pakkujale. Ilmnes, et hankijad on valmis rohkem küsimustikule vastama kui pakkujad. Küsitlusele vastas 61 hankijat 300st ning ainult 17 pakkujat 300st, vaatamata korduvale ankeedi täitmise meeldetuletusele.

Hankijate küsitluse kokkuvõte

Joonisel 5.1 on näha, millisest asutusest vastajad olid. Hankijaid vastas küsitlusele tunduvalt rohkem kui pakkujaid ning seega saab küsitlusest teha järeldusi hankijate arvamusest KHRH kohta.

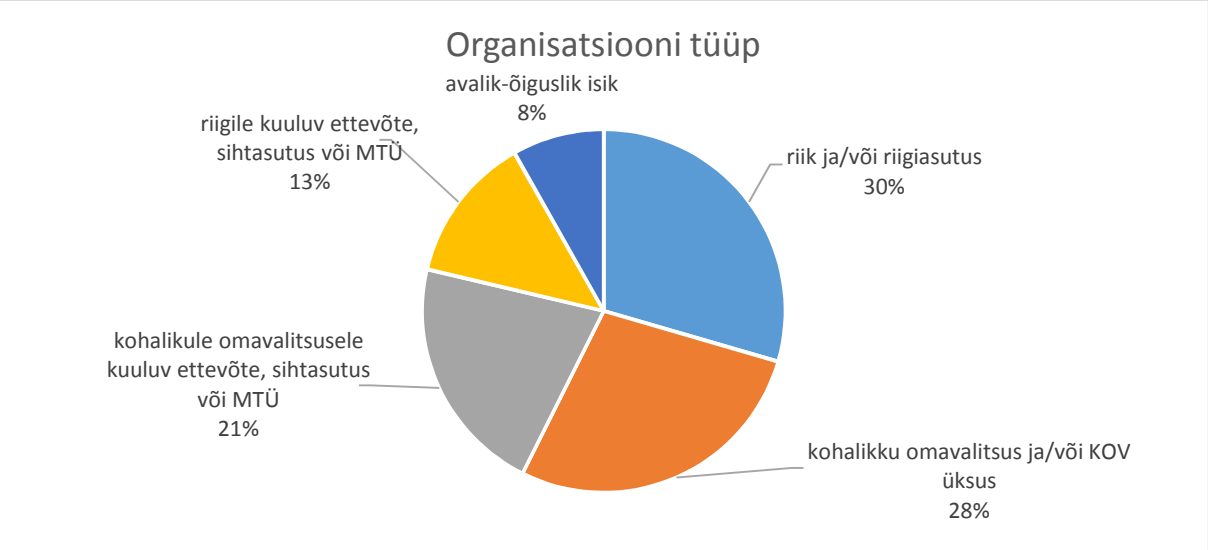

Joonis 5.1 – Vastanud hankijate organisatsiooni tüüp.

Üle poole vastanud hankijatest on kursis KHRHga, nendest 8% on väga hästi informeeritud. 48% küsitlusele vastanud hankijatest ei ole detailselt kursis KH riigihangetega (joonis 5.2).

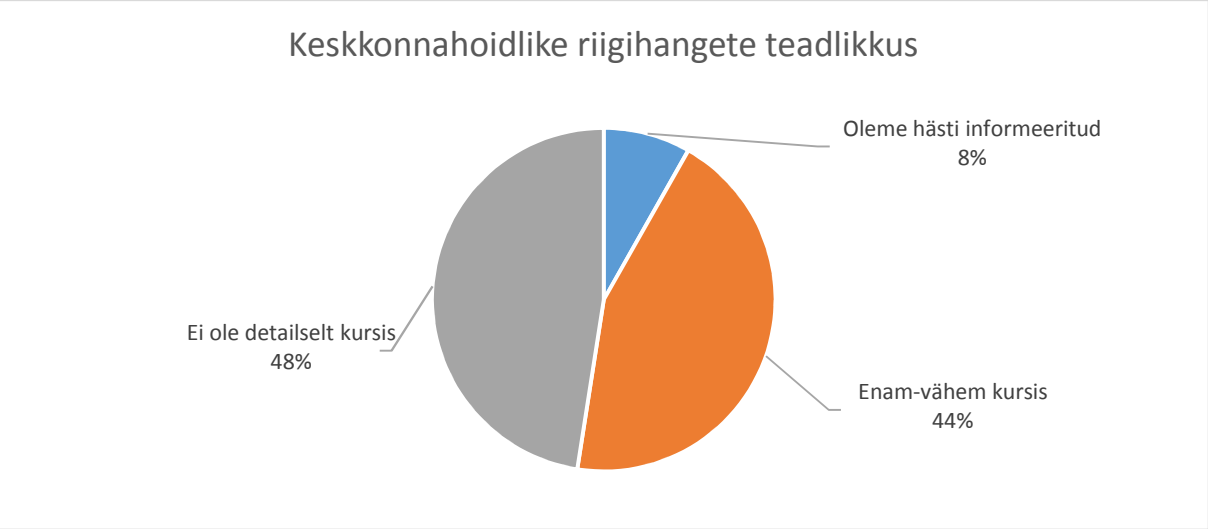

Joonis 5.2 – KHRH teadlikkus

Üle poolte vastanutest on KH kriteeriumeid rakendanud hankeprotsessis. Vastanutest 3% rakendab KH kriteeriumeid alati ning 5% on rakendanud sageli ja 46% harva. 46% vastanutest ei ole teadlikult KH kriteeriumeid rakendanud (joonis 5.3).

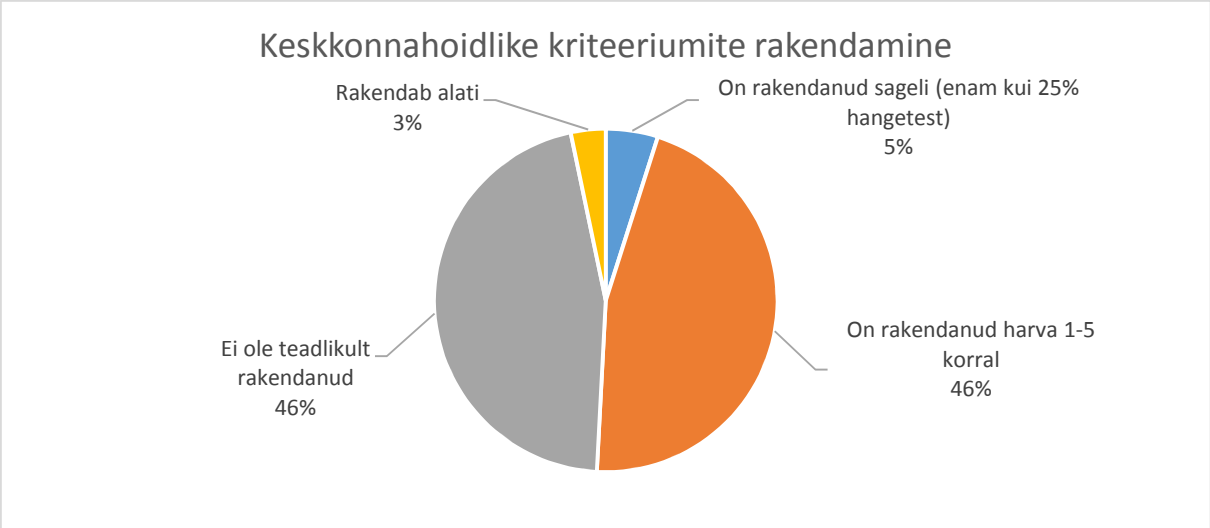

Joonis 5.3 – Keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine

Hankijad peavad KH kriteeriumeid vajalikuks, ainult 12% vastanutest leidis, et keskkonnakriteeriumid ei ole vajalikud (joonis 5.4).

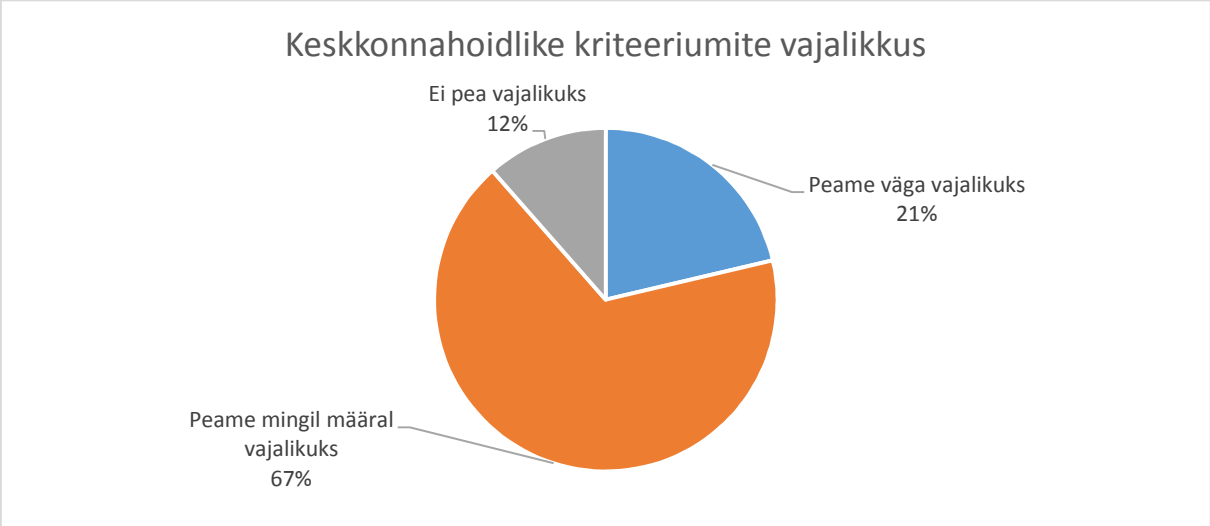

Joonis 5.4 – Keskkonnahoidlike kriteeriumite vajalikkus

Enamus vastanud leidsid, et KHRH eduka rakendamise puhul mängivad suurt rolli ka juhendmaterjalid ja nende kättesaadavus. Ainult 8% vastanutest leidis, et juhendmaterjalid ei ole vajalikud (joonis 5.5).

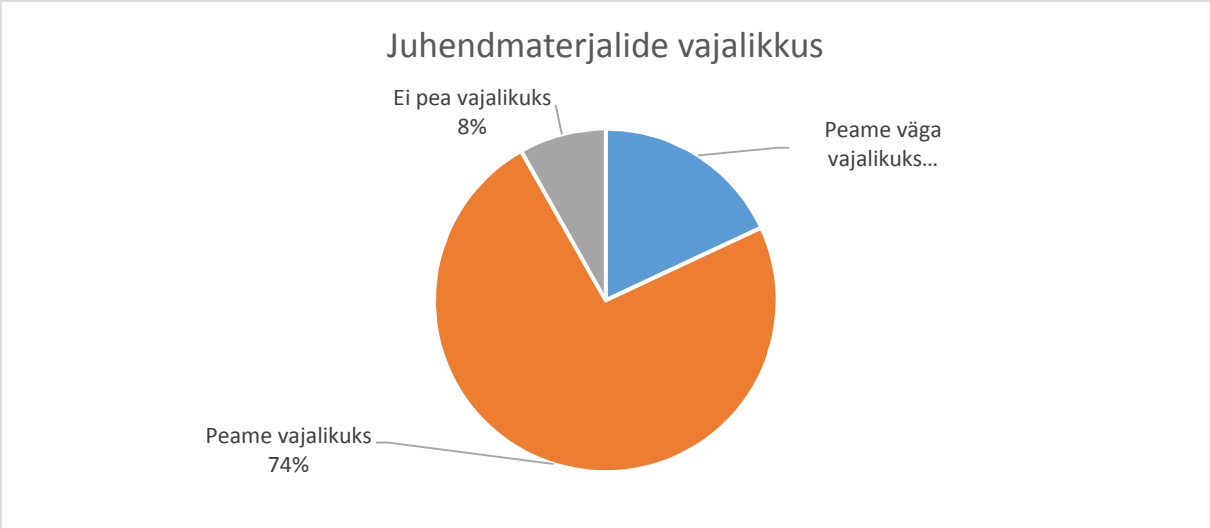

Joonis 5.5 – Juhendmaterjalide vajalikkus

Küsitlusele vastanud hankijad arvavad, et keskkonnahoidlike hangete alaste koolituste korraldamine on vajalik. Enamik koolitusi pooldanud vastajatest leiavad, et piisab üldiste seminaride või koolituste korraldamisest. Hankijate seast 23% leiavad, et vaja oleks pigem konkreetseid individuaalkoolitusi vastavalt korraldatavate hangete eripäradele (joonis 5.6).

Joonis 5.6 – Koolituste vajalikkus

Küsitlustele seni vastanud hankijad teostavad enim hankeid ehitusvaldkonnas ning 11 vastanut ei olnud üheski pakutud valdkonnas hankeid korraldanud (joonis 5.7).

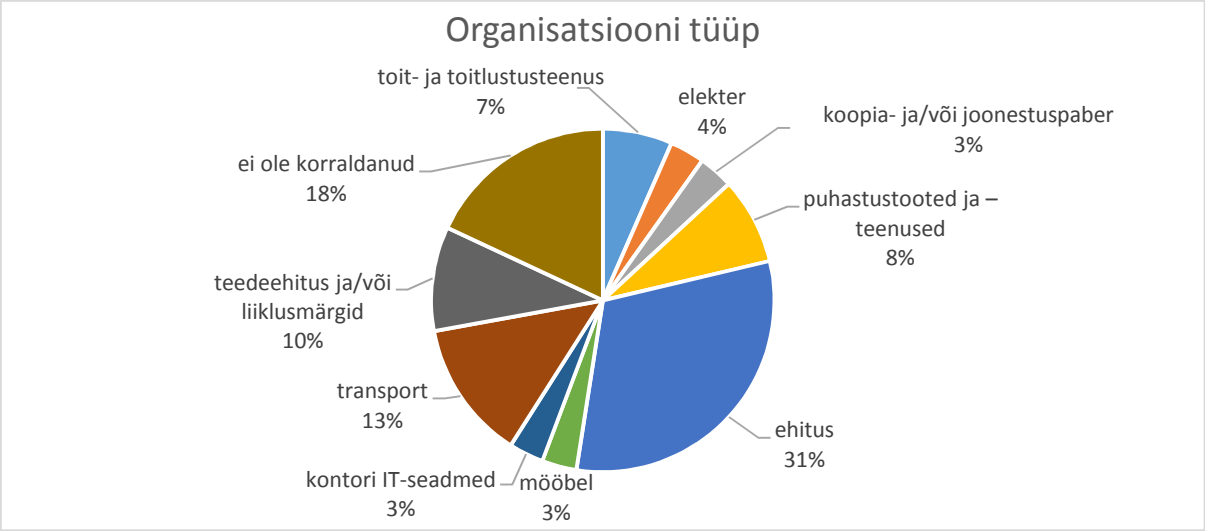

Joonis 5.7 – Enim korraldatud hankeid erinevates toote- ja/või teenusegruppides.

Küsitluse käigus valitud toote- või teenusegrupist lähtuvalt küsiti hankijatelt ka spetsiifilisemaid küsimusi valitud toote- või teenusegrupist korraldatud hangete kohta. **Kontori IT-seadmetele** oli hankeid korraldanud 12 küsitlusele vastanust, kellest viis oli kasutanud hangetes KH kriteeriumeid. Enamus hankijaid pidas keskkonnakriteeriumite rakendamist keskmiselt keerukaks kuni keeruliseks. Joonisel 5.8 on näidatud, millistele näitajatele on hankijaid tingimusi määranud.

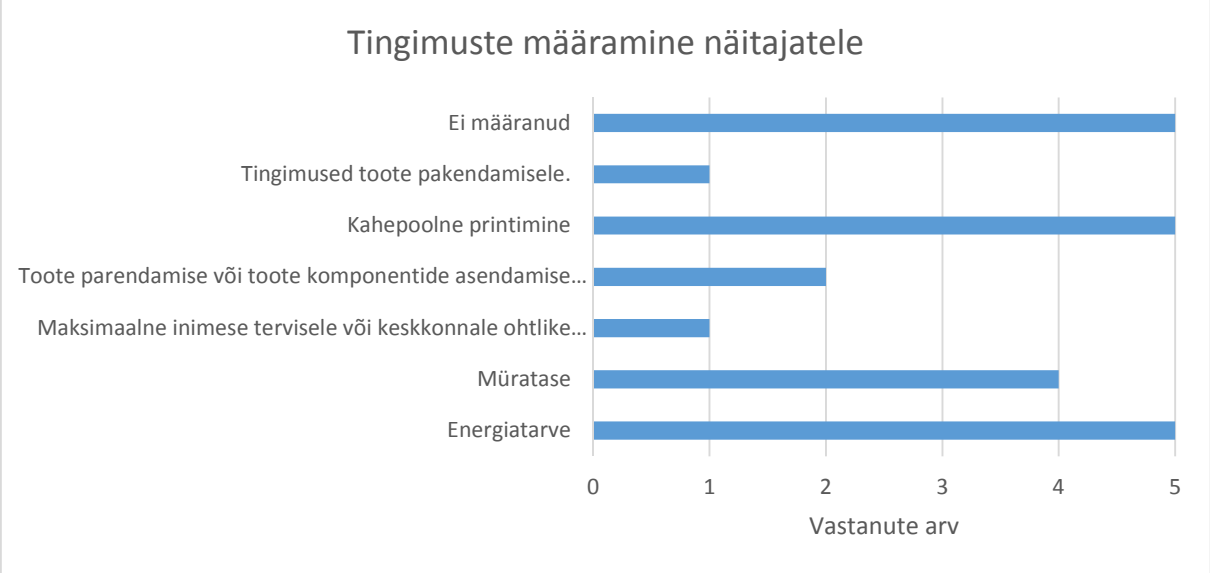

Joonis 5.8 – Tingimuste määramine erinevatele näitajatele - kontori IT-seadmed.

Enamus vastanutest on määranud kriteeriumid tehnilises kirjelduses. Küsitlusele vastanud on **IT-seadmetele** hankeid korraldanud viimase kolme aasta jooksul 1-3 korda, esines ka küsitlusele vastanu, kus IT-seadmete hankeid oli korraldatud umbes 20 korda viimase kolme aasta jooksul. Üks vastanu kirjutas, et arvuteid hangitakse ka tsentraalselt teiste asutuste poolt. Joonisel 5.9 on välja toodud erinevad keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus antud kriteeriume rakendada ja vajadusel kontrollida.

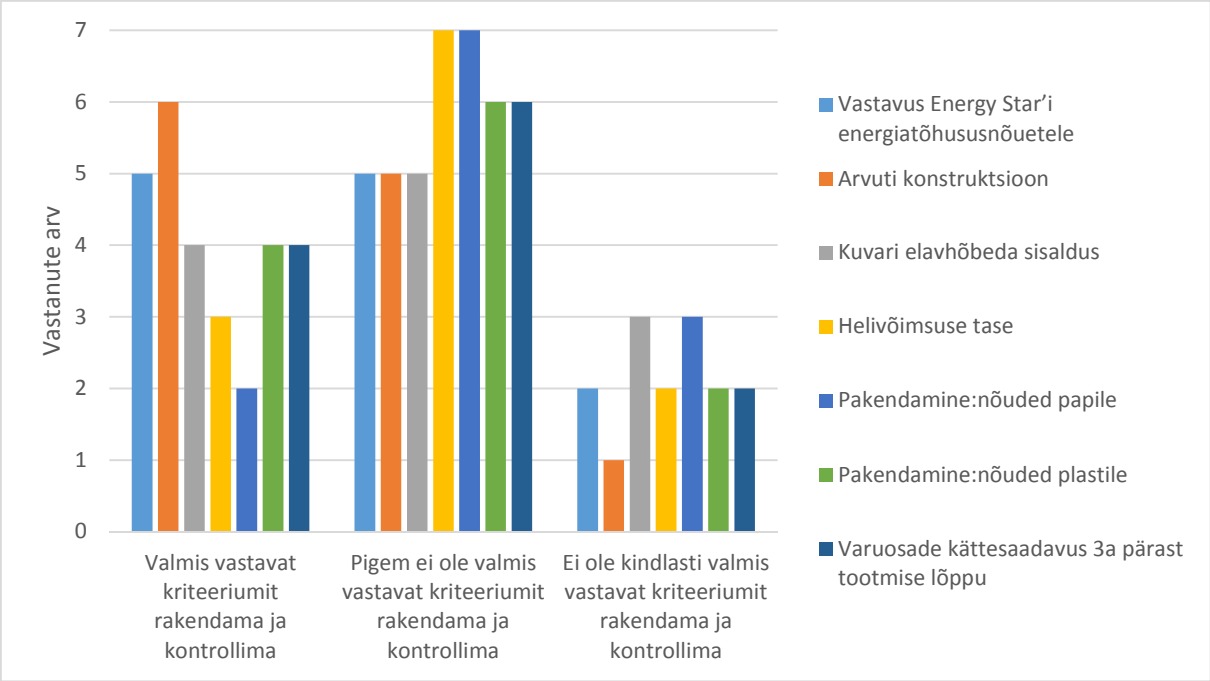

Joonis 5.9 – Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada - kontori IT-seadmed.

Mööbli valdkonnas oli hankeid korraldanud 10 vastajat, kelles ainult kaks olid keskkonnakriteeriumeid hankes kasutanud. Enamus mööbli valdkonnas hankeid teostanud asutusi pidasid keskkonnakriteeriumite rakendamist pigem keeruliseks. Neli vastanut on hangetes määranud tingimusi toote vastupidavusele ning viis vastanut ei ole erinevaid tingimusi rakendanud. Üldjuhul on kriteeriumeid rakendatud tehnilises kirjelduses. Küsitlusele vastanud on viimase kolme aasta jooksul mööbli hankeid korraldanud 1-3 korral. Joonisel 5.10 on välja toodud erinevad keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus antud kriteeriume rakendada ja vajadusel kontrollida.

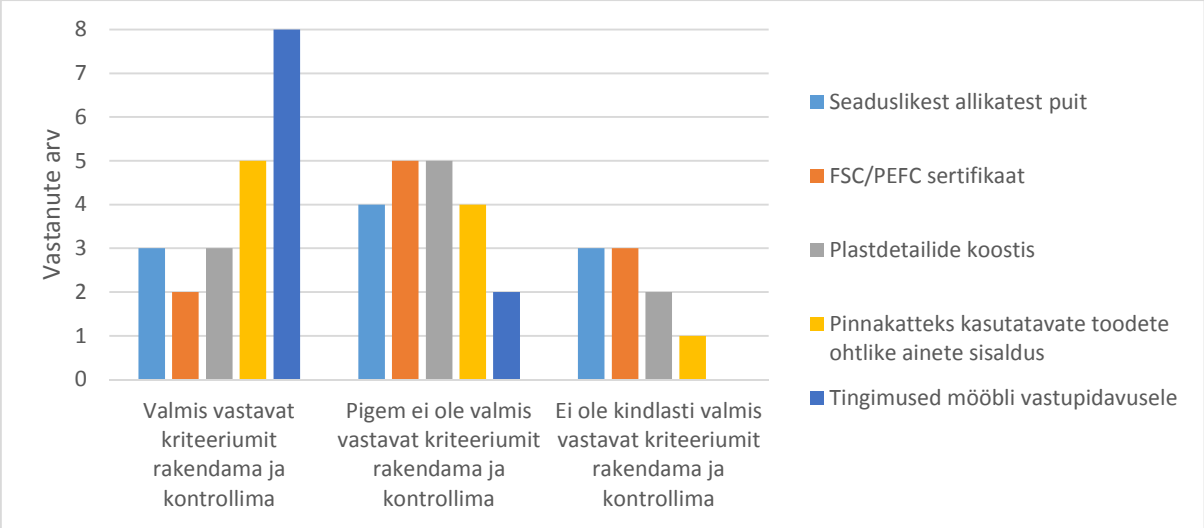

Joonis 5.10 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada - mööbel.

Toidu ja toitlustuse valdkonnas on hankeid koostanud seitse vastanut, kelle arvates on keskkonnakriteeriumite rakendamine pigem keeruline. Üks vastanu on hangetes kasutanud kriteeriumeid hooajalise toidu osakaalu ja pakendi kohta. Kriteeriumeid on määratud eelkõige

tehnilises kirjelduses aga ka vastavustingimustes. Joonisel 5.11 on välja toodud erinevad keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus antud kriteeriume rakendada ja vajadusel kontrollida.

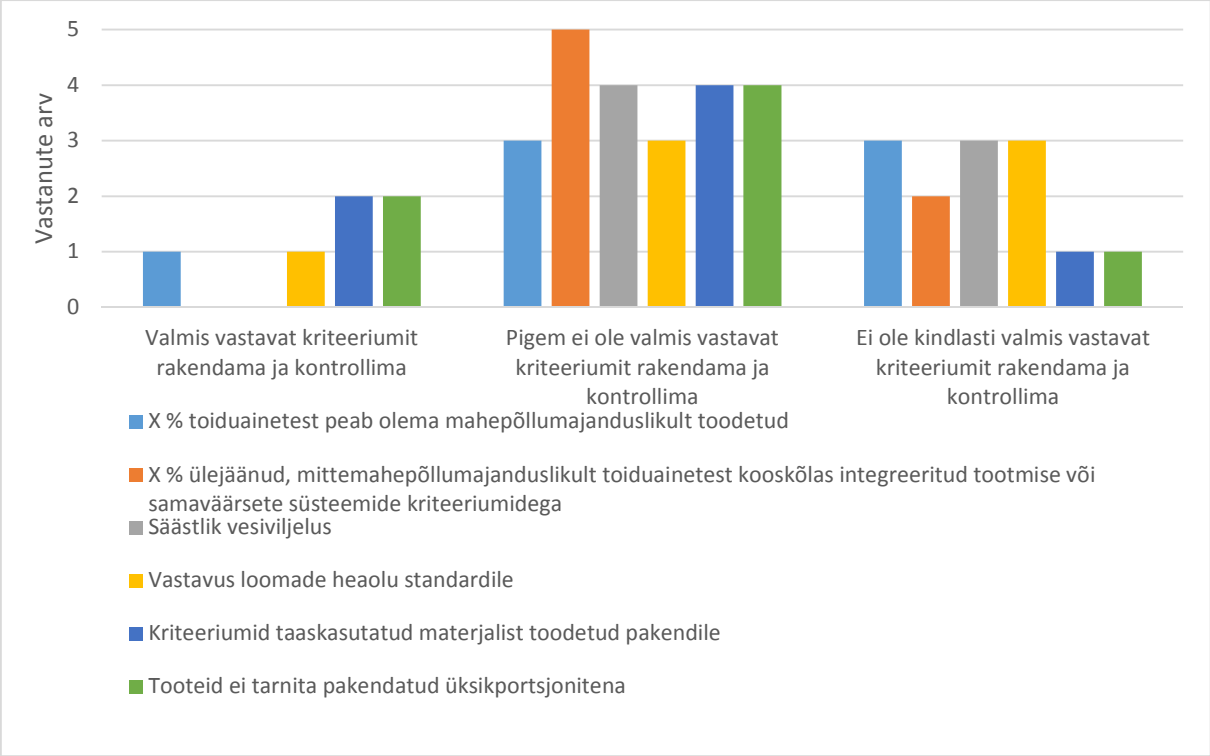

Joonis 5.11 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada – toit- ja toitlustusteenus.

Puhastustooted ja –teenuseid hankinud asutusi oli üheksa. Arvamus keskkonnakriteeriumite rakendamise kohta lahknes, kolm vastanut pidas keskkonnakriteeriumite rakendamist pigem lihtsaks ning kuus vastanut keskmiselt keeruliseks kuni keeruliseks. Hangetes on vastanud kasutanud tingimusi puhastusteenuste pakkujate puhastustoodetele ning ka puhastustöötajate koolitamisele keskkonnaaspektide alal. Hankijad on sätestanud keskkonnakriteeriumeid eelkõige tehnilises kirjelduses aga ka vastavustingimustes. Joonisel 5.12 on välja toodud erinevad keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus antud kriteeriume rakendada ja vajadusel kontrollida. Üheks kriteeriumiks on ka bilanss, mille töövõtja peab esitama kuus kuud peale lepingu sõlmimist ning iga lepinguaasta lõpus, bilanss peab sisaldama kasutatud puhastustoodete nimetusi ja koguseid.

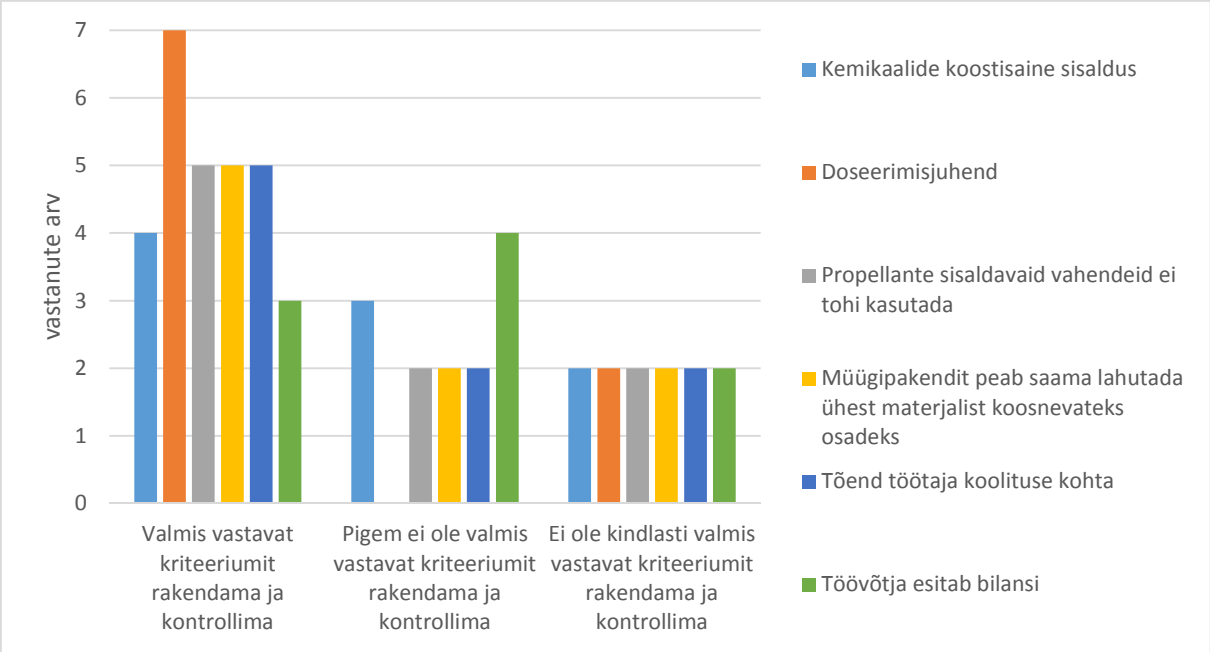

Joonis 5.12 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada – puhastustooted ja -teenused.

Koopia- ja joonestuspaberit on hankinud kuus küsitlusele vastanut. Kolm vastanut leidsid, et keskkonnakriteeriumite rakendamine on pigem lihtne ning kolm vastanut arvasid, et pigem keeruline. Joonisel 5.13 on näidatud, millistele näitajatele on hankijaid tingimusi määranud.

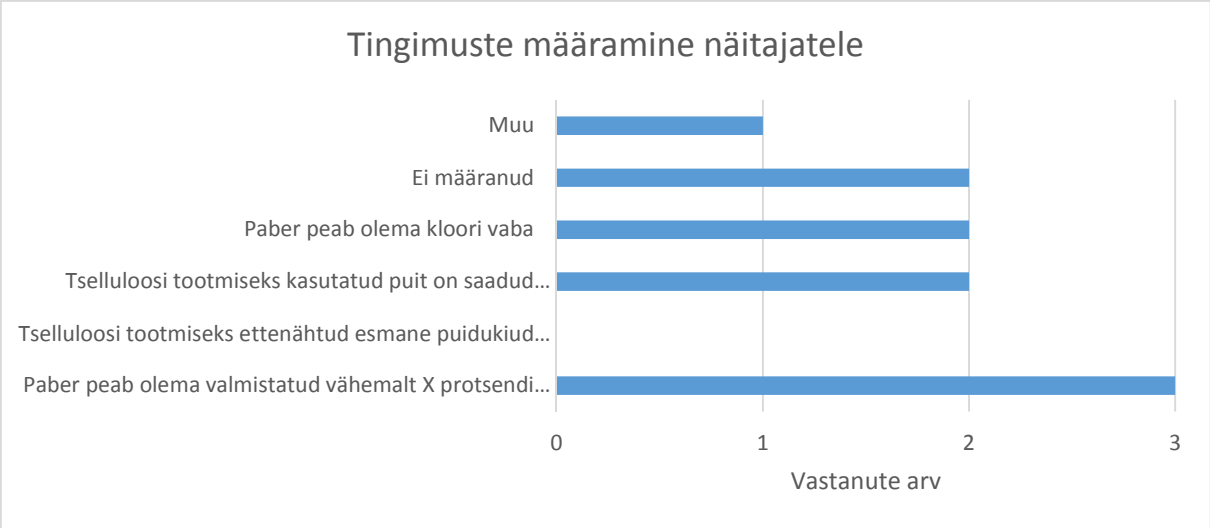

Joonis 5.13 – Tingimuste määramine erinevatele näitajatele – koopia- ja joonestuspaber.

Koopia- ja joonestuspaberi hankijad on kriteeriumeid sätestanud nii tehnilises kirjelduses, vastavustingimustes kui ka kvalifitseerimistingimustes. Joonisel 5.13 on välja toodud erinevad keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus antud kriteeriume rakendada ja vajadusel kontrollida.

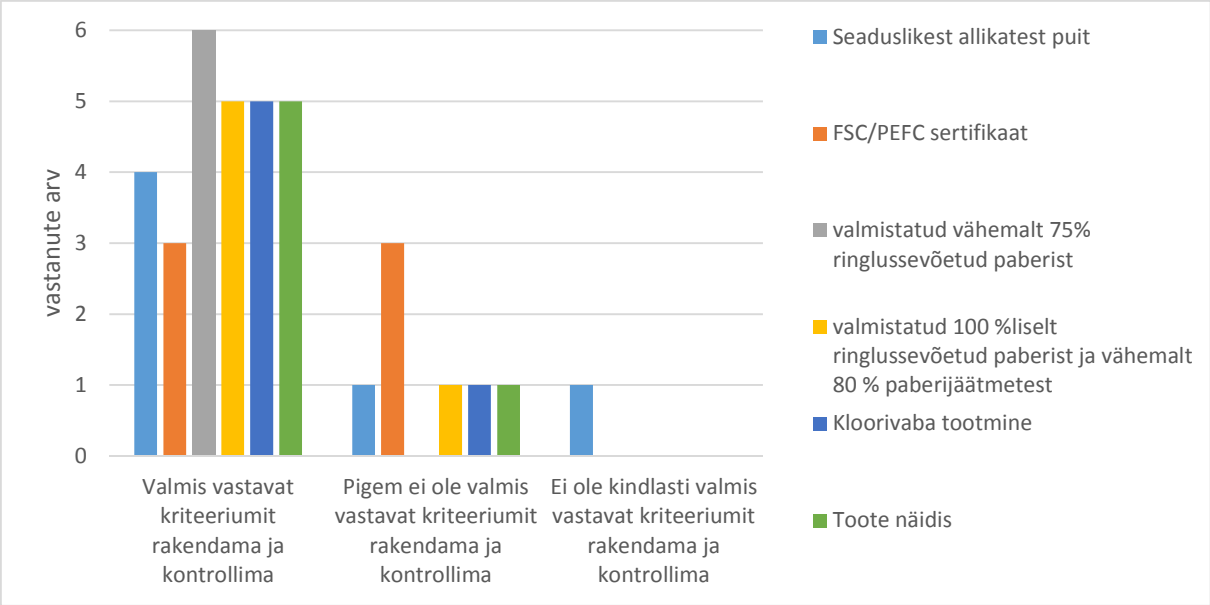

Joonis 5.13 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada – koopia- ja joonestuspaber.

Küsitlusele vastanud hankijatest 12 olid korraldanud hanget **teedeehituse** valdkonnas, enamus vastanutest ei olnud keskkonnakriteeriumeid hangetes kasutanud. Vastanud hankijad pidasid keskkonnakriteeriumite rakendamist teedeehituses pigem keeruliseks kui lihtsaks. Hangetes olid vastajad kasutanud tingimusi nii tee kui ka liiklusmärkide vastupidavusele, aga ka tingimusi taaskasutatavate materjalide kasutamisele teedeehituses. Hanke dokumentatsioonis on kriteeriumid sätestatud eelkõige tehnilises kirjelduses. Joonisel 5.13 on toodud välja osad küsitluses olnud keskkonnakriteeriumid ning hankijate valmidus neid rakendada.

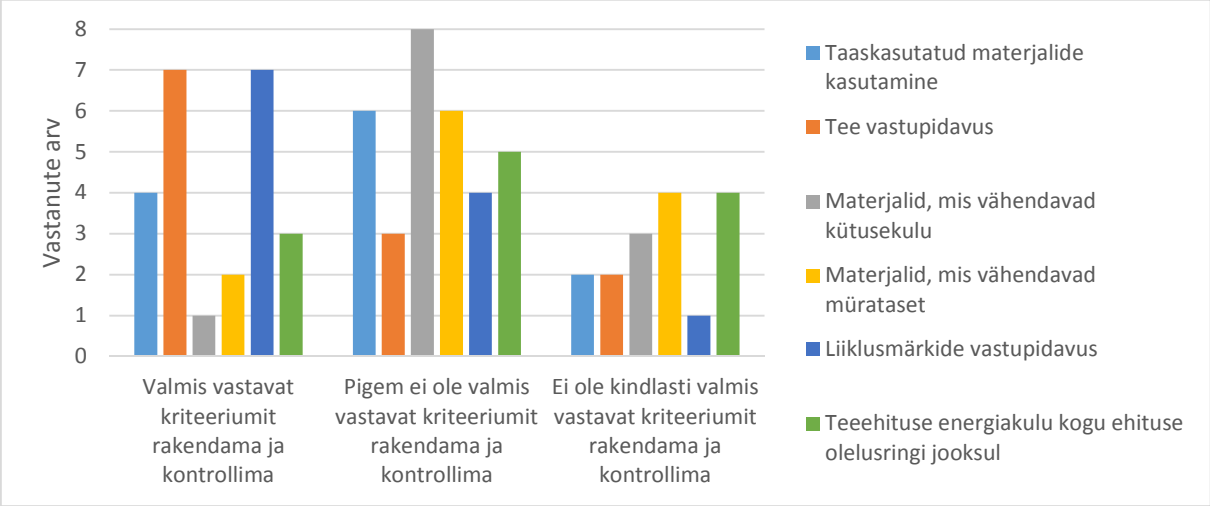

Joonis 5.13 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada – teedeehitus ja liiklusmärgid.

Transpordi valdkonnas on hankeid korraldanud 15 vastanut, kellest kaheksa olid keskkonnakriteeriumeid hangetes kasutanud. Transpordi valdkonnas keskkonnakriteeriumite rakendamine on vastajate arvates pigem keeruline. Joonisel 5.14 on näha erinevad tingimused, mida transpordi valdkonnas saab sätestada ning palju hankijad on neid hanke dokumentatsioonis tingimusi kasutanud.

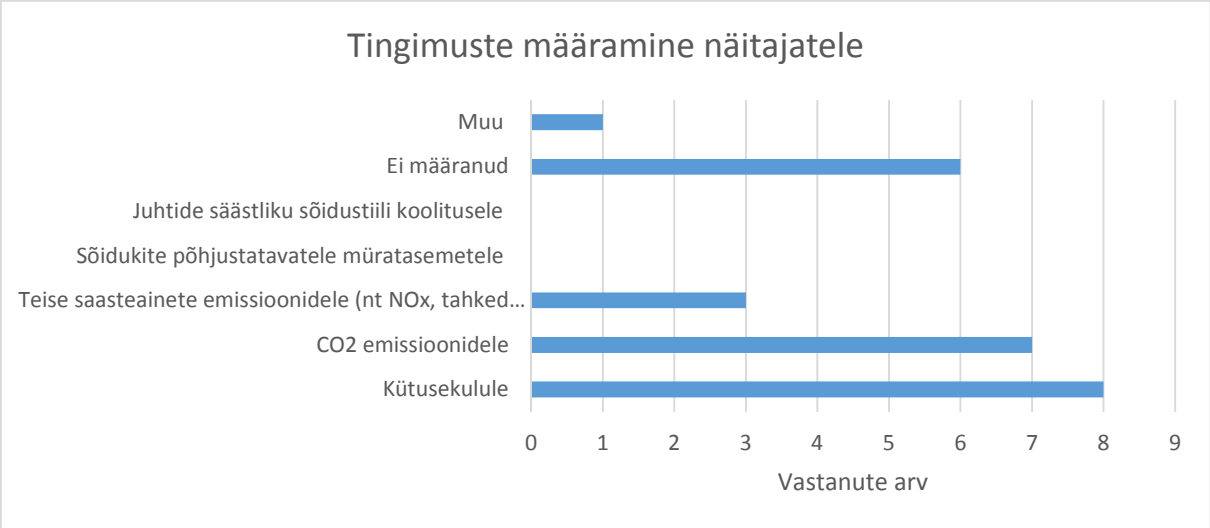

Joonis 5.14 - Tingimuste määramine erinevatele näitajatele – transport.

Transpordi hankeid korraldades on hankijad kriteeriume kasutanud eelkõige tehnilises kirjelduses ja hindamiskriteeriumites. Kolm vastanut on kasutanud ka vastavustingimustes. Joonisel 5.15 on välja toodud osad kriteeriumid, mida transpordi valdkonnas saab rakendada. Graafikult on näha, et üldjuhul on hankijad valmis kriteeriumit rakendama ja vajadusel kontrollima.

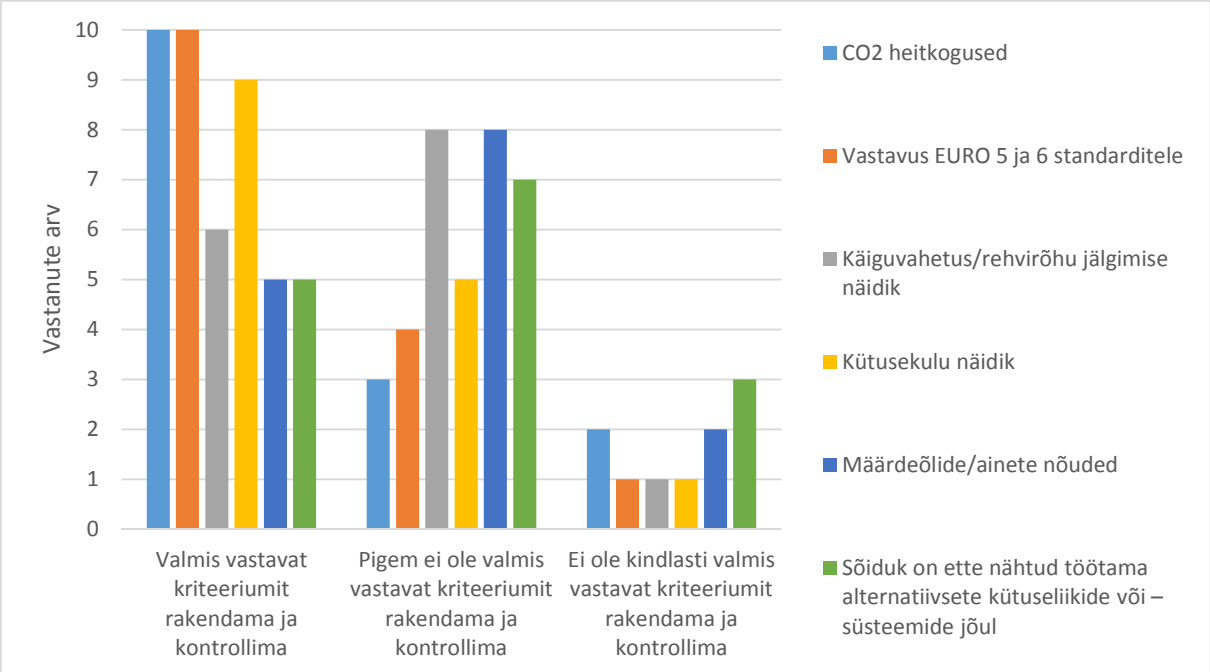

Joonis 5.15 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada - transport.

Kõige rohkem on vastanute seas hankeid korraldatud **ehituses**. KH kriteeriumeid on hangetes kasutanud 11 vastanut ning 14 vastanut neid kasutanud pole. Enamus vastanutest leiavad, kes keskkonnakriteeriumite kasutamine on keskmiselt keeruline. Joonisel 5.16 on välja toodud erinevad tingimused, mida küsitlusele vastanud on hangetes kasutanud.

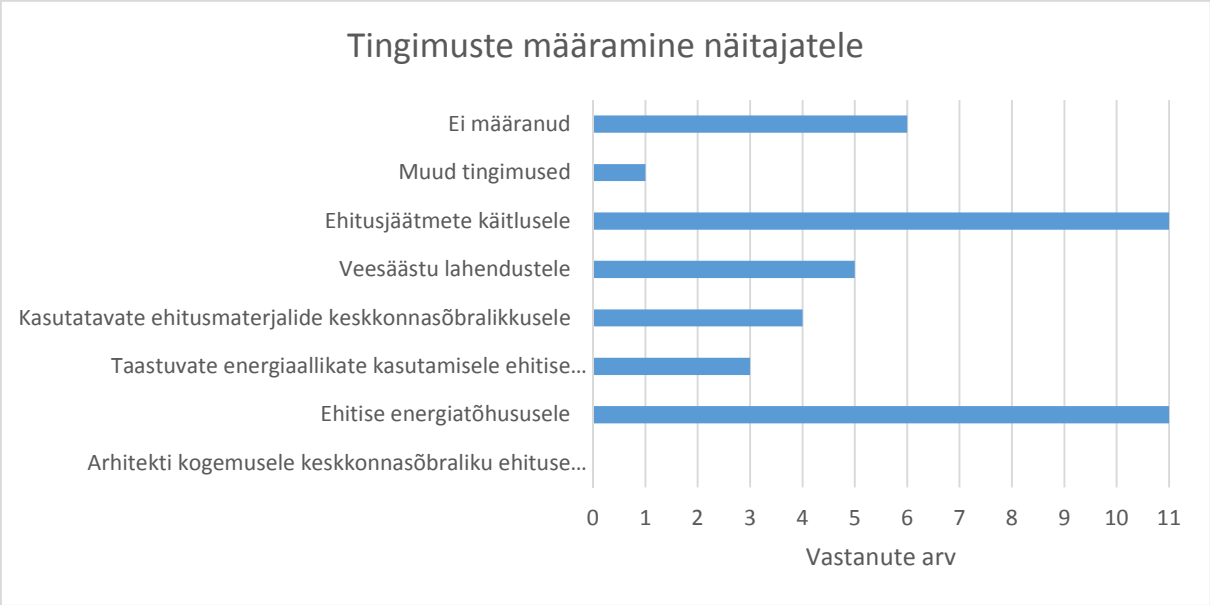

Joonis 5.16 - Tingimuste määramine erinevatele näitajatele – ehitus.

Ehitustööde puhul on kriteeriumid määratud suures osas tehnilises kirjelduses, nelja vastanu sõnul on nad kriteeriume kasutanud ka kvalifitseerimistingimustes. Joonises 5.17 on välja toodud osad kriteeriumid, mida saab ehitustööde puhul rakendada. Joonis näitab, kas vastajad on valmis antud kriteeriume rakendama ja kontrollima.

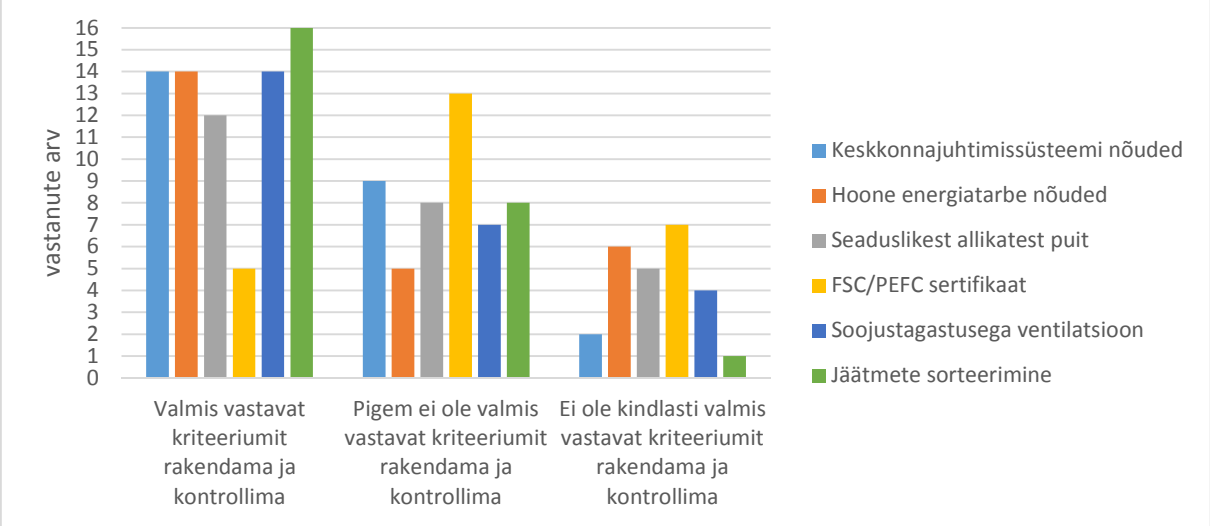

Joonis 5.17 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada - ehitus.

Küsitlusele vastanud hankijatest viis olid korraldanud hanke **elektrile** ning keegi polnud hankimisel kasutanud KH kriteeriumeid. Vastajad pidasid KH hankekriteeriumite rakendamist elektri puhul pigem keskmiselt keeruliseks. Erinevaid tingimusi elektri hangetes ei määranud ükski vastanud hankijatest. Joonisel 5.18 on näha, et üldjuhul vastanud hankijad pole valmis kriteeriumit rakendama ja kontrollima.

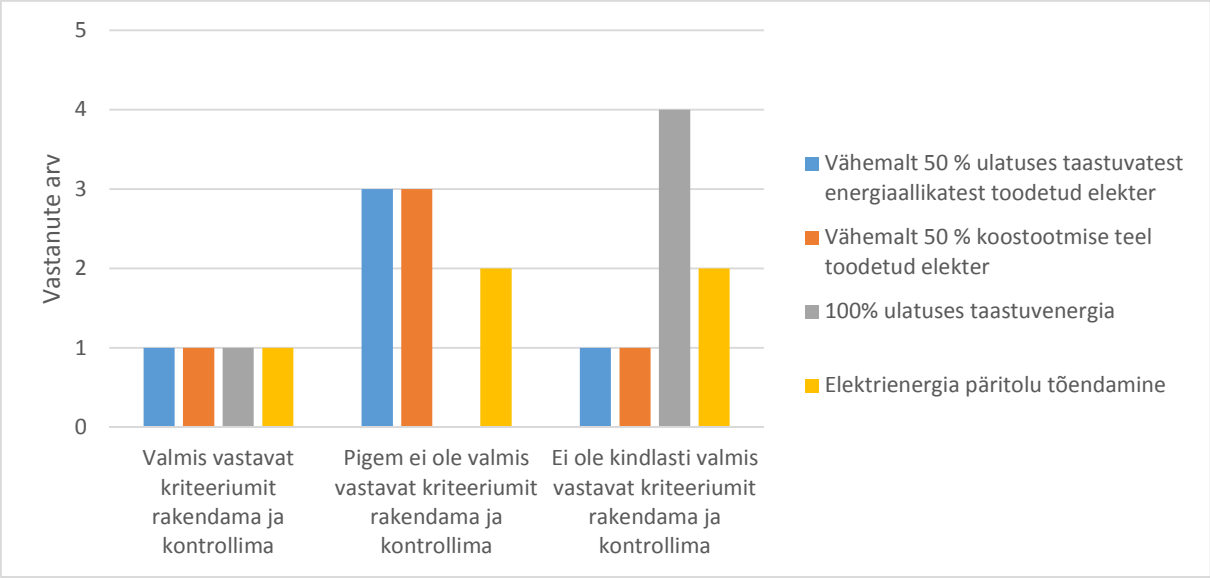

Joonis 5.18 - Erinevad keskkonnakriteeriumid ja hankijate valmidus neid rakendada - elekter.

Hankijad olid küsitlusele vastates tunduvalt aktiivsemad kui pakkujad. Seega sai hankijate küsitluse käigus teavet kõigi kümne prioriteetsema toote- ja teenuserühmast. Kokkuvõteks võib öelda, et üldiselt on hankijad vähemalt osaliselt KH hankekriteeriumitest teadlikud ning on neid rakendanud, kas siis teadlikult või mitte.

Erinevate toote- ja teenuserühmade vastuste kokkuvõtteks võib üldistada, et IT-seadmete keskkonnakriteeriumeid enamus vastanutest pole valmis rakendama ja kontrollima, kui siis mõningaid üksikuid kriteeriume. Kõige enam on hankijad valmis kasutama kriteeriumit, mis sätestab tingimused arvuti konstruktsioonile. Hankijad pole samuti valmis keskkonnakriteeriume rakendama mööbli hankimisel. Välja arvatud mööbli vastupidavuse kriteeriumit, mida hankijad on nõus meelsasti rakendama ja kontrollima. Põhjuseks võiks olla see, et mööbli vastupidavusnäitajad on kontrollitavad erinevate standardite alusel. Toidu ja toitlusteenusega seonduvaid hankekriteeriumeid pole ka paljud vastanutest valmis rakendama. Põhjuseks võiks eelkõige olla see, et mahetoidu hind on kallim ning suuremates kogustes Eestis raskemini kättesaadav. Hankijad pole valmis rakendama keskkonnakriteeriumeid elektrile, kuna taastuvenergia osakaal Eestis on veel väike.

Puhastustoodete ja –teenuste hankimisel on hankijad valmis keskkonnakriteeriumeid kasutama ja kontrollima. Kuna tegemist on kemikaalidega, siis hankijate poolne soov osta võimalikult inim- ja keskkonnasõbralikke tooteid on põhjendatav. Samuti on hankijad valmis rakendama keskkonnakriteeriumeid paberi hankimisel. Põhjuseks võiks välja tuua selle, et kriteeriumite kontrollimine ja rakendamine võib osutuda lihtsamaks kui teiste tooterühmade puhul. Teedeehituses on hankijad valmis rakendama kriteeriume teede ja liiklusmärkide vastupidavusele. Teisi teedeehitust puudutavaid kriteeriume enamus vastanutest pigem pole valmis rakendama. Transpordiga seotud hangetes on vastajad samuti valmis kasutama erinevaid keskkonnakriteeriumeid, eelkõige just tingimusi CO_2 heitmetele ja Euro 5 ja 6 standardile vastavusele. Kuna uusimatele Euro standarditele vastavate sõidukite kütusekulu on väiksem kui vanemate sõidkuite oma, siis tähendab see hankijale kokkuhoidu ka kütusekulult. Ehitus valdkonnas on hankijad valmis rakendama eelkõige tinigmusi keskkonnajuhtimissüsteemile ja jäätmete sorteerimisele, samuti ehitiste energiatõhususnäitajatele, mis on õigusaktide põhjal lihtsasti kontrollitavad.

Hankijate küsitluse tulemusena võib öelda, et hangete koostamisel hankijad arvestavad Eesti turuga. Seega ei ole nad valmis rakendama hetkel kriteeriumeid näiteks taastuvale elektrienergiale, kuna selle saadavus Eestis on piiratud. Hankijad ei soovi rakendada kriteeriumeid ka mahetoidu osakaalule, kuna see võib hinda tunduvalt suurendada. Kokkuvõteks arvestavad hankijad keskkonnakriteeriumitega siis, kui sellest neile mingit kokkuhoidu soodustab. Näiteks säästlikumate sõidukite hankimisega vähendatakse tunduvalt kulu kütusele.

Pakkujate küsitluse kokkuvõte

Vastanud pakkujate arv on tunduvalt väiksem kui hankijate oma. Küsitlusele vastanud 300st välja saadetud küsitlusankeedist vastas seitseteist pakkujat. Teadlikkus Euroopa Liidu KH hankekriteeriumidest jagunes enam-vähem pooleks, kus pooled olid teadlikud antud kriteeriumitest ning pooled mitte. 7% vastanutest oli KH hankekriteeriumitest hästi informeeritud (joonis 5.19)

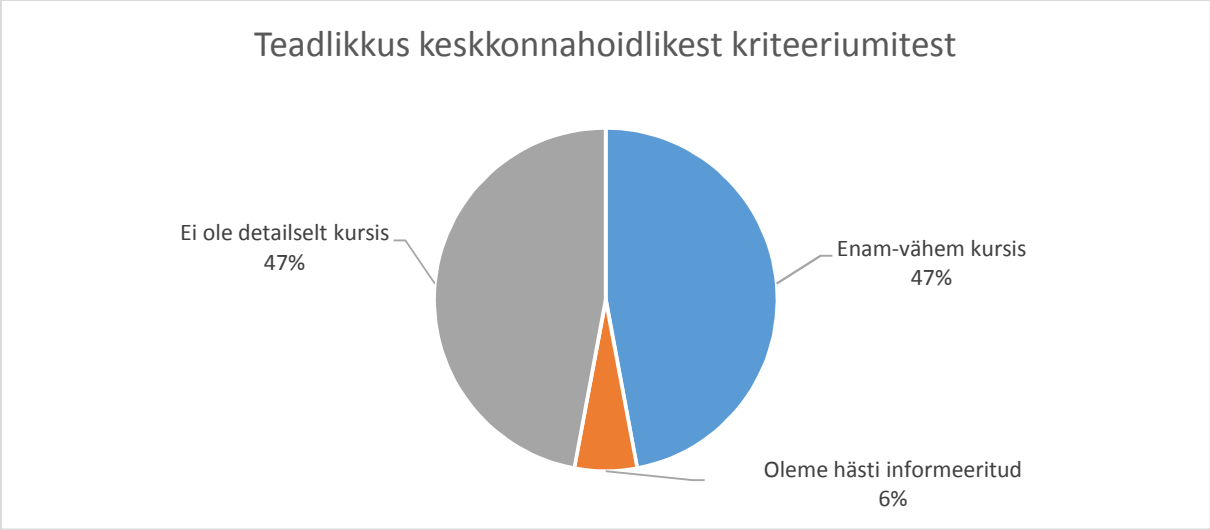

Joonis 5.19 – Küsitlusele vastanud pakkujate teadlikkus keskkonnahoidlikest kriteeriumitest.

Üle poolte vastanutest on puutunud kokku KHRHga, kuigi erineval määral. 35% vastanutest on kokku puutunud 1-5 korral ning 18% on KHRHga tegelenud sageli. Küsitlusele vastanud pakkujatest ei olnud KHRH-ga kokku puutunud 41% vastanutest (joonis 5.20)

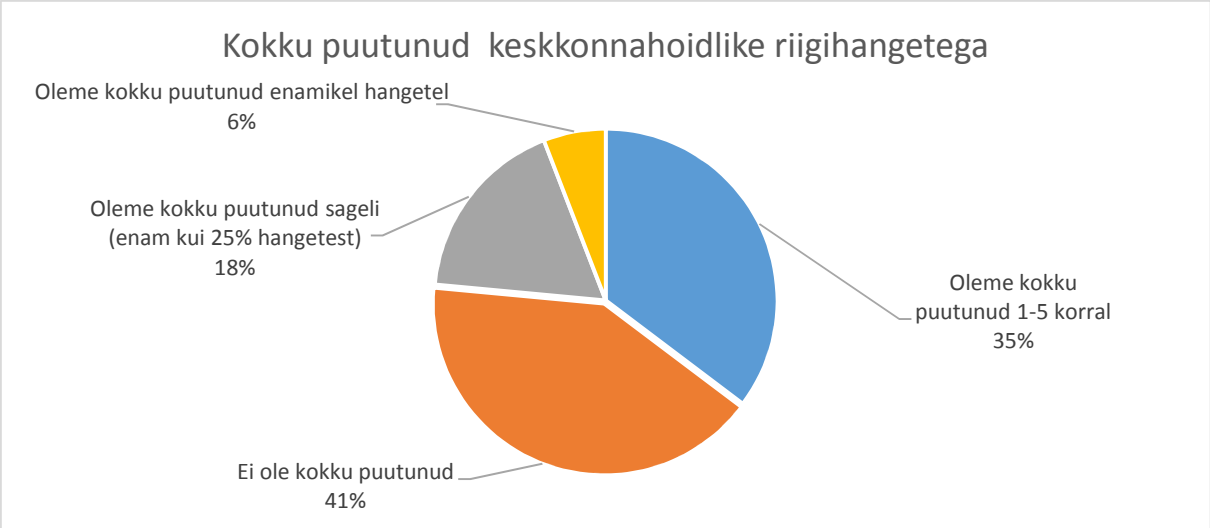

Joonis 5.20 – KHRHga kokku puutunud vastajad.

Enamus küsitlusele vastanutest peavad KH kriteeriumite rakendamist, kas väga vajalikuks või mingil määral vajalikuks. Ainult 6% vastanutest leiab, et KH kriteeriumid ei ole vajalikud (joonis 5.21).

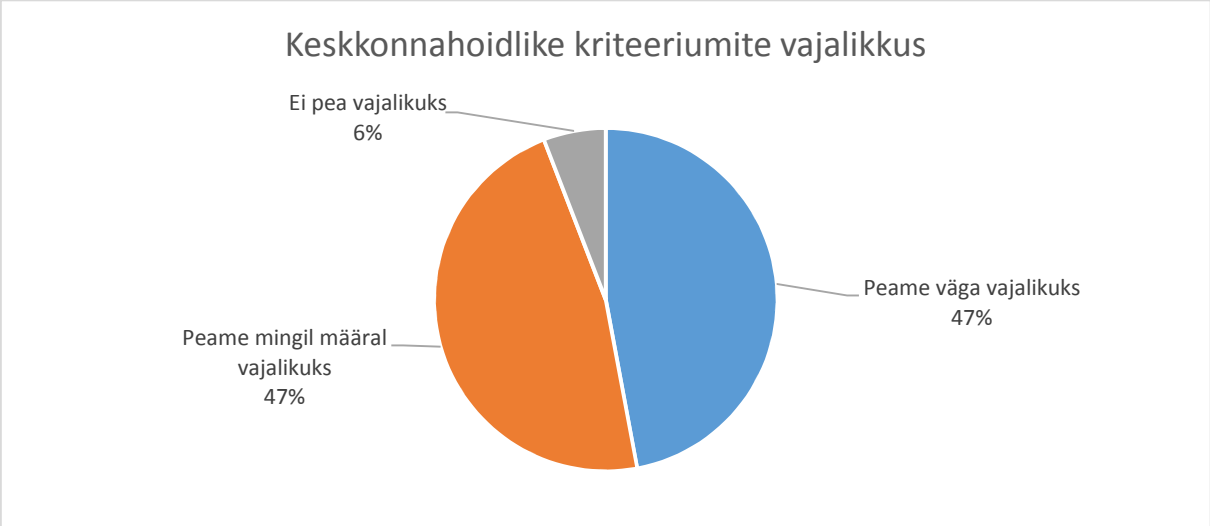

Joonis 5.21 – Keskkonnahoidlike kriteeriumite vajalikkus

Enamus vastanud pakkujatest leiab, et juhendmaterjalid on väga vajalikud või vajalikud. Juhendmaterjale ei pea vajalikuks 18% vastanutest (joonis 5.22).

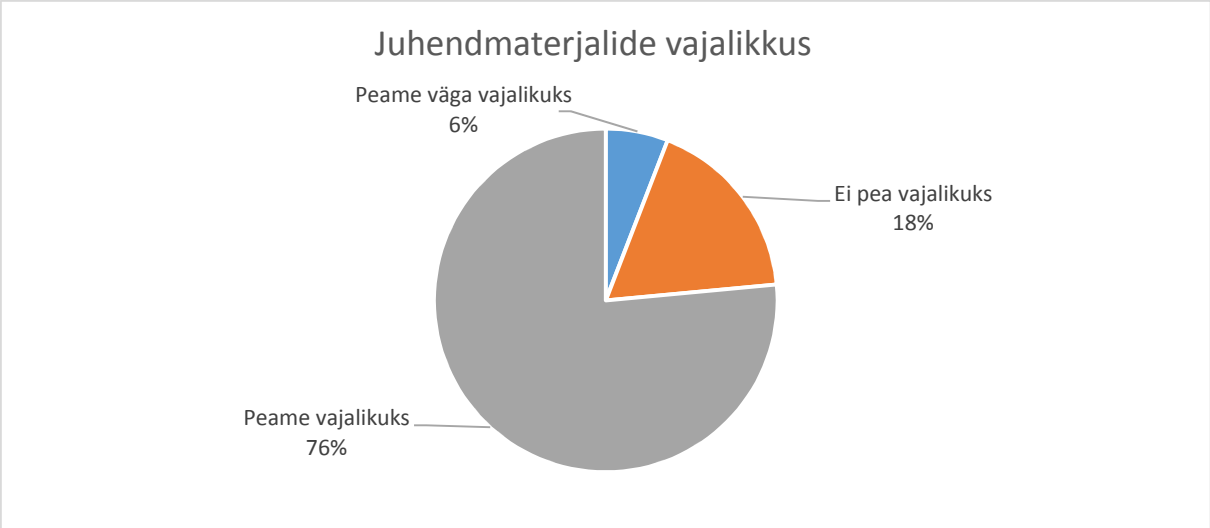

Joonis 5.22 – Juhendmaterjalide vajalikkus

Koolitusi pidasid vajalikuks samuti enamus vastanud vajalikuks. Vastanutest 70% leidsid, et piisab üldistest koolitustest ning 12% pidas vajalikuks konkreetseid individuaalkoolitusi vastavalt toote- ja teenuserühmadele (joonis 5.5).

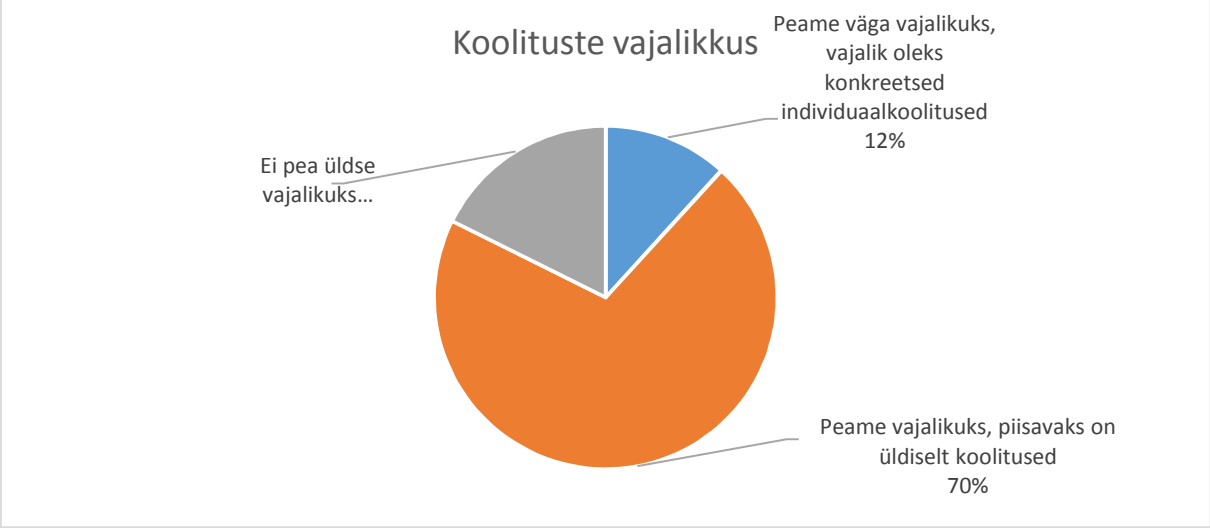

Joonis 5.5 – Koolituste vajalikkus

Küsitlusele vastanud pakkujatest enamus olid riigihangetele pakkumusi koostanud. Vastanutest neli ei olnud osalenud riigihangetes. Ehituse ja elektri valdkonnas oli mõlemas kolm vastanut (joonis 5.23).

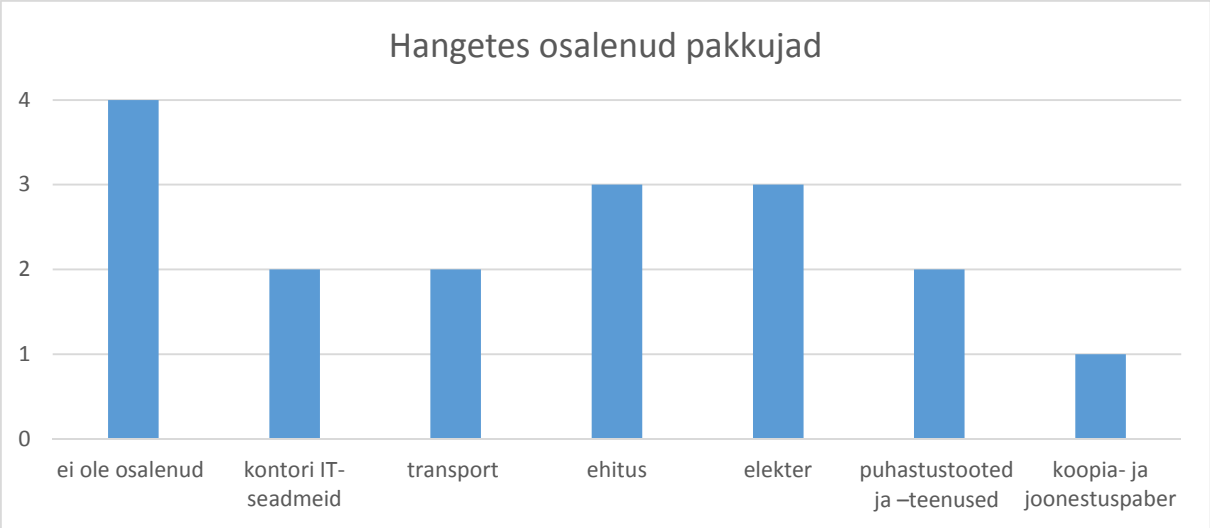

Joonis 5.23 – Pakkujate osalus riigihangetes tootegruppide kaupa.

Edasine küsitlusankeet läks spetsiifilisemaks, olenevalt sellest, mis toote/teenusegrupist küsitletud pakkuja on. Elektri hangetele pakkumusi koostanud vastajaid oli kolm. Vastanud pidasid KH kriteeriumite rakendamist keskmiselt keerukaks. Kaks vastanut oli keskkonnakriteeriumeid kohanud mõnes hankes ning kriteeriumiga, milleks oli elektrienergia päritolu tõendamine. Vastanute seast üks oli kohanud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu kriteeriumiga. Erinevate KH kriteeriumite kohaldamiseks tuleb eelkõige hinnata, kas pakkujatele on vastavad andmed nende pakutavate toodete või teenuste kohta teada. Küsitluse ankeet sisaldas erinevaid toote või teenuse kohta käivaid kriteeriumeid ning vastajad pidid kirjutama, kas vastavad andmed nende kriteeriumite kohta on olemas ning kas nad saavad neid vajadusel hankijatele esitada. Kahe vastanu sõnul ei olnud neil andmed teada, kas elektrienergia on toodetud taastuvatest energiaallikatest, üks vastanud saaks selle informatsiooni vajadusel teada. Samuti mõlemad vastanud saaksid vajadusel teada, kas elektrienergia on toodetud koostootmise teel või mitte. Kaks elektri pakkujat on valmis osaliselt muutma oma pakutavat toodet keskkonnahoidlikumaks, kui kriteeriumid peaksid karmistuma.

Kontori IT-seadmete pakkujatest vastas küsimustikule kaks ettevõtet. Võrreldes elektri ettevõtetega oli IT-seadmete pakkujad kohanud keskkonnakriteeriumeid mõnes või enamikes hangetes. Erinevaid pakkumusi koostades olid nad kohanud tingimusi nii energiatarbele, mürale, kahepoolsele printimisele, pakendile ja toote kvaliteedile ning elueale. IT-seadmete pakkujad hindasid keskkonnakriteeriumite rakendamist samuti keskmiselt keerukaks. Vastused toodete kriteeriumite kohta erinesid mõnevõrra kahe vastanu vahel. Üks vastanu leidis, et *Energy Star* nõuetele vastavuse andmed saaks hõlpsasti teada, aga teine vastanu leidis, et andmed pole kättesaadavad. Mõlemad vastanud leidsid, et andmed kuvari elavhõbedasisalduse kohta pole teada. Mõlemale ettevõttele on teada ka arvutite konstruktsioon ning varuosade vahetamise võimalus. Kummalegi vastanule pole teada, milline on ohtlike ainete sisaldus tootes ning milliseid polümeere on kasutatud plastikosade valmistamisel. Mõlemad vastajad on valmis osaliselt muutma oma tooteid keskkonnasõbralikumaks juhul kui kriteeriumid peaksid karmistuma.

Kaks küsitlusele vastanud ettevõttest tegelesid puhastustoodete ja –teenustega. Keskkonnakriteeriumeid olid vastanud kohanud mõnes hankes. Nad olid kohanud kriteeriumeid ohtlike ainete sisalduse kohta ja nõudeid pakendile. Doseerimisjuhendid on kaasas erinevatel puhastustoodetel, seega andmed on pakkumustel võimalik esitada. Samuti on olemas ka tootekirjeldused, mille järgi kindlaks teha erinevate ainete sisaldus toodetes.

Erinevad andmed pakendite materjalide kohta on vastajatel teada või saaksid vajadusel teada. Erinevalt eelnevate tooterühmadega on puhastustooteid ja –teenuseid pakkuv ettevõte rohkem kursis erinevate kriteeriumitega, seoses sellega on nad valmis ka pakkumusi esitama hangetele, kui keskkonnakriteeriumid peaksid karmistuma.

Paberi valdkonna pakkujaid oli küsitlusele vastanud üks ettevõte, kes on keskkonnakriteeriumeid kohanud enamikes hangetes. Vastaja ei pidanud keskkonnakriteeriumite rakendamist väga keeruliseks, pigem lihtsaks. Antud ettevõttele olid kõik andmed oma toote kohta teada: puidu päritolu ning vastavus erinevatele standarditele, taaskasutatud materjali kasutamise määr paberi tootmises ja andmed kloorisisalduse kohta. Vastanud ettevõte on valmis osaliselt muutma oma toodet keskkonnasõbralikumaks, kui keskkonnakriteeriumid hangetel peaksid rangemaks muutuma.

Teedeehituse ja liiklusmärkide valdkonnas on samuti küsitlusele vastanud üks ettevõte, kes peab keskkonnakriteeriumite rakendamist keeruliseks. Vastaja on mõnes hankes kohanud tingimusi nii tee kui ka liiklusmärkide vastupidavusele. Üldjuhul erinevad kriteeriumite andmed vastajale teada ei ole nagu näiteks: teedeehituse energiakulu kogu olelusringi jooksul, teedeehituse käigus tekkivad saasteained, liiklusmärkide taaskasutamise võimalus ning liiklusmärkide tootmine taaskasutatavatest materjalidest. Vajadusel saaks ettevõte teada andmeid erinevate materjalide kohta, mis vähendaksid autode kütusekulu ning müra taset teedel. Vastanud leidis, et on osaliselt valmis muutma pakutavad toodet ja teenust, kui keskkonnakriteeriumeid hakatakse rohkem kasutama.

Küsitlusele vastas kaks transpordi valdkonnas tegutsevat ettevõtet. Üks vastanu oli keskkonnakriteeriumeid kohanud enamikes hangetes ning üks mitte üheski hankes. Mõlemad ettevõtted peavad keskkonnakriteeriumite rakendamist keskmiselt keerukaks. Mõlemale vastanule on teada või ligikaudselt teada CO_2 heitekogused ning vastavus Euro 5 ja 6 standarditele. Ligikaudsed andmed on teada ka sõidukite kütusekulu ja käiguvahetuse näidikute kohta. Erinevate kriteeriumite andmed, mis käivad kliimaseadme külmaainete ja määrdeõlide kohta, pole kummalgi ettevõttel teada. Mõlemad ettevõtted on valmis osaliselt muutma oma tooteid ja hankima infot, kui hangetes peaksid keskkonnakriteeriumid populaarsemaks muutuma.

Ehitus sektoris tegelevaid vastajaid oli kõige enam, kokku neli vastanut. Kolm vastanut olid keskkonnakriteeriumeid kohanud hangetes ning üks vastanud polnud üheski hankes keskkonnakriteeriumeid kohanud. Üldjuhul peavad vastajad keskkonnakriteeriumite rakendamist pigem lihtsaks kui keeruliseks. Kriteeriumite kohta käivad andmed on ettevõtetele erinevalt teada. Näiteks arhitekti/projekteerija kogemus on pooltel vastanutel teada või ligikaudu teada, aga teistel pole piisavaid andmeid selle jaoks. Samas on kõigile ettevõtetele teada keskkonnajuhtismissüsteemi omamise tähtsus (EMAS või ISO 140001 sertifikaadid). Joonisel 5.24 on välja toodud erinevate kriteeriumite andmete teadlikkuse kohta. Ehituse valdkonna vastanute seast kolm pole valmis ning üks on osaliselt valmis pakkumusi esitama kui kriteeriumid peaksid rangemaks muutuma.

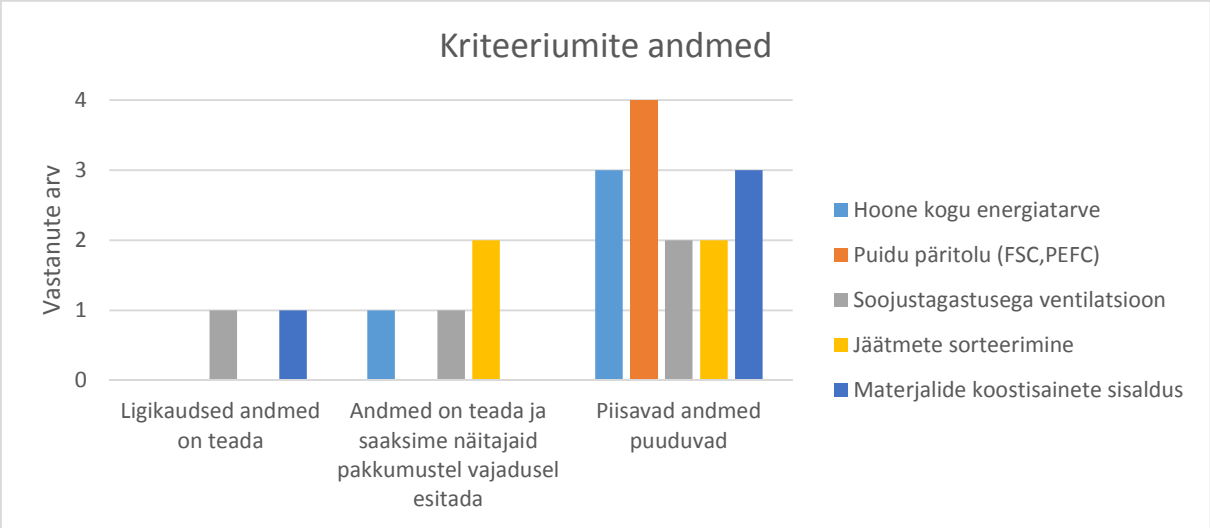

Joonis 5.24 – Erinevate kriteeriumite andmete teadlikkus - ehitus.

Pakkujad olid üsna passiivsed küsitluse täitjad. Küsitluse meeldetuletusi saadeti pakkujatele korduvalt, aga siiski vastas 300-st välja valitud ettevõttest, vaid seitseteist. Küsitlusele vastanute seas ei olnud ühtegi mööbli, sisevalgustuse ega toidu ja toitlustusega tegelevat ettevõtet. Kuigi küsitlusele vastas suhteliselt vähe pakkujaid, siis saab ikkagi mõningaid järeldusi teha. Pakkujate kõige suurem teadlikkus erinevates kriteeriumitest ja nõuetest oli IT-seadmete, paberi ja puhastustoodete ning –teenuste vallas. IT-seadmete puhul areneb tehnoloogia väga kiiresti ning pakkujad peavad olema kursis sellega, mis neil pakkuda on. Puhastustoodete ja –teenuste vallas on tegemist kemikaalidega ning ettevõtjad peavad tagama, et need oleksid inimesele ja keskkonnale võimalikult ohutud. Samuti tuleneb antud valdkonnas palju kriteeriumeid ja nõudeid juba seadusandlusest. Joonestus- ja koopiapaberi puhul on erinevaid kriteeriumeid kergem kontrollida kui näiteks ehituse puhul kuna kriteeriumid ei ole nii keerulised. Teiste toodete ja teenuste valdkondade puhul (elekter, teedeehitus, transport ja ehitus) muutuvad kriteeriumid tehniliselt keerukamaks. Elektri valdkonna puhul seab piirangud kriteeriumite kasutamisele pigem see, et Eestis pole piisavalt taastuvenergiaallikatest toodetud elektrit pakkuda. Ehituse ja teedeehituse valdkonnas keskkonnakriteeriumite kasutamise piiranguks on see, et objektid peavad vastama kindlatele vastupidavus ja kvaliteedi nõuetele. Raske on leida materjale, mis oleks toodetud taaskasutatud materjalidest ning oleksid sama vastupidavad. See nõuaks erinevaid uuringuid ja katsetusi. Transpordi valdkonnas on keeruline keskkonnakriteeriumeid sätestada sõidukite hooldusele ehk sellele, mis õli ja määrdeaineid võib kasutada. Üldjuhul tehakse transpordiettevõttes sõidukite hooldus kindlas ettevõttes ning on ettenähtud sõidukile sobivad õlid ja määrdeained.

Lisa 3. Eestile kohandatud KH kriteeriumite ettepanek

Esitatud eraldi MS Exceli tabelitena

Lisa 4. Metoodika kirjeldus

Keskkonnahoidlike riigihangete analüüs

Metoodika kirjeldus

Tellija: **Keskkonnaministeerium**

Töö koostaja: **OÜ Alkranel**

Projektijuht: Alar Noorvee

Tartu 2015

Sisukord

1. Uuringu eesmärk, kasusaajad ja huvigrupid 3
1.1. Uuringu eesmärk 3
1.1. Projekti kasusaajad ja huvigrupid 3
2. Metoodika kirjeldus 4
2.1. EL liikmesriikide parima praktika analüüs 4
2.2. Turu-uuring 4
2.2.1. Intervjuud 4
2.2.2. Küsitlus nii hankijatele kui pakkujatele 6
2.2.3. Fookusgrupi intervjuu 6
2.2.4. Turu-uuringu analüüs 7
3. Uuringu tulemus 8
4. Riskid ja nende maandamine ja probleemid ja nende lahendamine 9
5. Ajakava 10
Lisa 1. Hankijate intervjuude suunav küsimustik 12
Lisa 2. Pakkujate intervjuude suunav küsimustik 40
Lisa 3. Pakkujate küsimustik 72
Lisa 4. Hankijate küsimustik 104

1. Uuringu eesmärk, kasusaajad ja huvigrupid

1.1. Uuringu eesmärk

Uuringu üldine eesmärk on kaasa aidata keskkonnahoidlike riigihangete ulatuslikumale rakendamisele Eestis. Uuringu lõppeesmärk on välja pakkuda kogutud andmete põhjal konkreetsed ettepanekud keskkonnahoidlike riigihangete toimimise edendamiseks ja parendamiseks Eestis ning samuti välja tuua vajadus juhendite koostamiseks ja vajadusel õigusaktide täiendamiseks/muutmiseks.

Uuringu lõppeesmärgi saavutamiseks on järgmised alameesmärgid:

1) Alameesmärk nr 1: anda ülevaade ja analüüsida EL eesrindlikumate liikmesriikide praktikaid keskkonnahoidlike riigihangete arendamisel ja rakendamisel ning valida välja parimad praktikad Eestis keskkonnahoidlike riigihangete rakendamiseks ning pakkuda välja võimalikke uusi lahendusi keskkonnahoidlike riigihangete rakendamiseks. Selle käigus on eesmärgiks võimalusel pakkuda välja lisaks EL keskkonnahoidlike riigihangete näidiskriteeriumitele ka täiendavaid näidiskriteeriume, mis võiksid Eesti tingimustes kasutatavad olla.
2) Alameesmärk nr 2: anda ülevaade anda ülevaade ja analüüsida EL eesrindlikumate liikmesriikide keskkonnahoidlike riigihangete monitooringusüsteeme.
3) Alameesmärk nr 3: saada ülevaade Eesti turu olukorrast, et välja selgitada pakkujate teadlikkus ja valmisolek EL keskkonnahoidlike hangete kriteeriumitele vastamiseks ning välja selgitada EL kriteeriumite kasutamise võimalused ning hangete valdkonnad, kus neid kriteeriume oleks otstarbekas rakendama asuda (vajadusel välja pakkuda etapilisus erinevate valdkondade hangete kaasamiseks keskkonnahoidlike hangete rakendamisse). Samuti on eesmärgiks välja selgitada tooted ning teenused (ehk sisuliselt hangete valdkonnad), mille puhul oleks Eestis kõige suurem potentsiaal, et edendada keskkonnahoidlikke riigihankeid ja kasutada keskkonnahoidlike hangete kriteeriume.
4) Alameesmärk nr 4: saada ülevaade avaliku sektori teadlikkusest ning valmisolekust ja edasistest meetmetest keskkonnahoidlike riigihangete rakendamiseks ja laialdasemaks kasutamiseks. Samuti on eesmärgiks pakkuda välja ka meetmeid, mis võiksid soodustada keskkonnahoidlike riigihangete laialdasemat kasutust.

1.1. Projekti kasusaajad ja huvigrupid

Uuringu otsene kasusaaja on Keskkonnaministeerium, kelle vastutusalas on KHRH süsteemi juurutamine Eestis.

Uuringu huvigrupiks on ühelt poolt kõik avaliku sektori asutused, kelle alla käesoleva uuringu raames jäävad kõik riigiasutused, kohaliku omavalitsuse üksused, kohaliku omavalitsuse asutused või kohalike omavalitsuste ühendused, muud avalik-õiguslik juriidilised isikud või avalik-õiguslikud juriidilise isiku asutused. Samuti sihtasutused, mille üheks asutajaks on riik ning muud eraõiguslikud juriidilised isikud, mis täidavad põhi- või kõrvaltegevusena ülesannet avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu (vt Riigihanke seaduse §10).

Teiselt poolt on uuringu huvigrupiks erasektor, kes peab olema võimeline ja valmis keskkonnahoidlikke tooteid või teenuseid pakkuma.

2. Metoodika kirjeldus

2.1. EL liikmesriikide parima praktika analüüs

Teostatakse kirjandusallikate, Interneti allikate ja sh leitavate reaalselt läbiviidud hangete informatsiooni põhjal EL liikmeriikide keskkonnahoidlike riigihangete süsteemi tervikanalüüs. Tutvutakse ELi liikmesriikide keskkonnahoidlike hangete süsteemiga, õigusaktidega, mis puudutavad keskkonnahoidlike riigihankeid. Käsitletakse kindlasti järgmisi riike: Belgia, Taani, Holland ja Rootsi. Täiendavalt tutvutakse Saksamaa ja Suurbritannia süsteemidega (kuivõrd tegemist EL suurimate majanduste hulka kuuluvate riikidega) ja kui seal esineb häid näiteid, siis lisatakse nimetatud riigid analüüsi.

Täiendavalt pöördutakse kirjalikult Keskkonnaministeeriumi poolt edastatud kontaktisikute poole palvega, et nad esitaksid infot oma riikide KHRH praktika kohta.

Otsitakse läbiviidud näidishankeid, teostatud keskkonnahoidlike riigihankeid puudutavaid uuringuid, artikleid praktika kirjeldusi. Teostatakse eri riikide süsteemide analüüs, mille põhjal tuuakse välja Eestis rakendamiseks sobivaid praktilisi lahendusi.

Tehakse kindlaks valitud 4-6 edukaima keskkonnahoidlike riigihankeid rakendava EL liikmesriigi keskkonnahoidlike riigihangete monitooringumeetodid ja see, kas hangetes arvestatakse ainult EL tooterühma kriteeriume või on rakendatud ka muid keskkonnahoidlike kriteeriume.

Analüüs sisaldab ka 4-6 edukaima keskkonnahoidlike riigihankeid rakendava EL liikmesriigi riigihangete süsteemi võrdlust Eesti riigihangete süsteemiga ning nende riikide praktika võimalikku kohaldamist Eestile. Tuuakse välja ettepanekud (koos põhjendustega) Eesti süsteemi parendamiseks, sh juhendmaterjalide koostamiseks ja õigusaktide täiendamiseks. Analüüs vormistatakse maatriksi (tabeli) kujul (eraldi tuuakse välja tulpadena 4-6 valitud liikmesriigi parimad praktikad, Eesti hetkeseis ning praktikate kohaldamise võimalused ja ettepanekud).

2.2. Turu-uuring

Viiakse läbi intervjuud ja küsitlus pakkujate ja hankijate hulgas.

Uuringu sihtrühmaks on avaliku sektori asutused, kelle alla käesoleva uuringu raames jäävad kõik riigiasutused, kohaliku omavalitsuse üksused, kohaliku omavalitsuse asutused või kohalike omavalitsuste ühendused, muud avalik-õiguslik juriidilised isikud või avalik-õiguslikud juriidilise isiku asutused. Samuti sihtasutused, mille üheks asutajaks on riik ning muu eraõiguslik juriidiline isik, mis täidab põhi- või kõrvaltegevusena ülesannet avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu ning (vt Riigihanke seaduse §10).

Teiseks uuringu sihtrühmaks on erasektor, kes peab olema võimeline ja valmis keskkonnahoidlikke tooteid või teenuseid pakkuma.

2.2.1. Intervjuud

Intervjuude valimisse kuuluvad:

Hankijad:

1) Kokku 6 riigi ja riigiasutuste esindajat, sh:
   1.1. kolm riigi ja riigiasutuste esindajat suurima läbiviidud hangete arvu järgi
   1.2. kolm riigi ja riigiasutuste esindajat suurima läbiviidud hangete maksumuse järgi (kui hangete arvu ja hangete summaarse maksumuse alusel suurimad asutused kattuvad, siis valitakse valimisse nimekirjast järgmine mittekattuv riigi esindaja või asutus)

2) Kokku 6 kohalikku omavalitsust ja KOV üksust, sh:
   2.1. Kolm kohalikku omavalitsust ja KOVi üksust suurima läbiviidud hangete arvu järgi
   2.2. Kolm kohalikku omavalitsust ja KOVi üksust suurima läbiviidud hangete maksumuse järgi (kui hangete arvu ja hangete summaarse maksumuse alusel suurimad asutused kattuvad, siis valitakse valimisse nimekirjast järgmine mittekattuv kohalikku omavalitsus ja KOVi üksus).

3) Kokku 6 avalik-õiguslikku isikut
   3.1. Kolm avalik-õiguslikku isikut suurima läbiviidud hangete arvu järgi
   3.2. Kolm avalik-õiguslikku isikut suurima läbiviidud hangete maksumuse järgi (kui hangete arvu ja hangete summaarse maksumuse alusel suurimad asutused kattuvad, siis valitakse valimisse nimekirjast järgmine mittekattuv avalik-õiguslik isik)

4) Kokku 6 riigile või kohalikele omavalitsustele kuuluvat ettevõtet, sihtasutust või MTÜ-d
   4.1. Kolm riigile või kohalikele omavalitsustele kuuluvat ettevõtet suurima läbiviidud hangete arvu järgi
   4.2. Kolm riigile või kohalikele omavalitsustele kuuluvat ettevõtet suurima läbiviidud hangete maksumuse järgi (kui hangete arvu ja hangete summaarse maksumuse alusel suurimad asutused kattuvad, siis valitakse valimisse nimekirjast järgmine mittekattuv riigile või kohalikele omavalitsustele kuuluv ettevõte)

Kokku avaliku sektori intervjuude valimi suurus 24.

Tellija soovil viiakse pakkujatele läbi igas 10-s EL tooterühmas vähemalt 2 intervjuud (kokku 20). Töö alguses teostatakse eelselektsioon pakkujate osas, mis kooskõlastatakse tellijaga.

Aluseks on võetud võetakse 10 Eesti seisukohast olulisemat keskkonnahoidlike riigihangete tooterühma kriteeriumi (http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm):
1. kontori IT-seadmed;
2. mööbel;
3. toit- ja toitlustusteenus;
4. puhastustooted ja -teenus;
5. koopia- ja joonestuspaber;
6. teedeehitus ja liiklusmärgid;
7. transport;
8. ehitus;
9. elekter;
10. siseruumide valgustus.

Kokku pakkujate intervjuude valimi suurus 20.

NB! Oluline on välja tuua, et EL KHRH kriteeriumite (http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm) osas on hetkel teedeehituse ja liiklusmärkide ning ehituse valdkondade all märge: **This set of criteria is currently under revision. Seetõttu on küsimustiku koostamisel lähtutud varasematest kriteeriumitest.**

Kavas on täpsemaid hoiakuid uurida kuni 3 enim hangitud tootevaldkonna kohta ühe hankija käest, isegi kui nad on hankinud tooteid ja teenuseid kõigist 10 valdkonnast, et piirata intervjuu kestus mõistliku ajaga.

Hankijate intervjuude suunav küsimustik on esitatud Lisas 1 ning pakkujate intervjuude suunav küsimustik Lisas 2. Intervjuudes ei küsita hangete täpseid arve ja rahalisi mahte, kuivõrd tõenäoliselt ei osata peast täpseid numbreid kiiresti esitada.

2.2.2. Küsitlus nii hankijatele kui pakkujatele

Viiakse läbi kirjalik küsitlus pakkujatele. Küsimustiku täitmist võimaldatakse digitaalse rakendusena (tõenäoliselt kasutatakse rakendust KwikSurveys https://kwiksurveys.com/).

Palve küsimustik täita saadetakse 300 pakkujale. Küsitlus viiakse läbi kõigis 10 EL kriteeriumi valdkondade pakkujate hulgas. Adressaadid kooskõlastatakse Tellijaga uuringu ettevalmistuse faasis. Küsimustiku lõplikul koostamisel arvestatakse, et küsimused aitaksid saada vastuseid Eesti hetkeolukorra kohta, võimalikke parendusvõimaluste kohta, pakkujate seinise kokkupuute kohta keskkonnahoidlike riigihangetega ning EL keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitega ning nende valmisoleku kohta keskkonnahoidlike riigihangete pakkumustes osalemiseks jne. Pakkujate küsimustik on esitatud metoodika kirjelduse Lisas 3.

Viiakse läbi kirjalik küsitlus hankijatele. Palve küsimustik täita saadetakse 300 hankijale. Adressaadid kooskõlastatakse Tellijaga uuringu ettevalmistuse faasis. Küsimustiku lõplikul koostamisel arvestatakse, et küsimused aitaksid saada vastuseid Eesti hetkeolukorra kohta, võimalikke parendusvõimaluste kohta, hankijate seinise kokkupuute kohta keskkonnahoidlike riigihangetega ning EL keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitega ning nende valmisoleku kohta meetmete rakendamiseks keskkonnahoidlike riigihangete paremaks toimimiseks jne. Hankijate küsimustik on esitatud metoodika kirjelduse Lisas 4. Uuringu küsimustiku vastuseid analüüsitaks eraldi vastavalt suuremate hankijate jaotusele (riik ja riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja KOV üksused, avalik-õiguslikud isikud, riigile või kohalikele omavalitsustele kuuluvad ettevõtted, sihtasutused või MTÜ-d).

Küsitluse valimisse ei ole valitud asutusi või ettevõtteid, kes on juba valitud intervjuude valimisse. Valim on esitatud käesoleva dokumendi manuses Exceli failina (Lisa 5).

2.2.3. Fookusgrupi intervjuu

Korraldatakse fookusgrupi intervjuu, kuhu kutsutakse osalema maksimaalselt 20 inimest. Fookusgruppi kuuluvad suuremad hankijad, pakkujad ja keskkonnakaitselised vabaühendused, et selgitada välja osapoolte juuresolekul süsteemi toimise peamised probleemkohad ja teha ühiselt ettepanekuid parendamiseks. Osalejate nimekiri kooskõlastatakse Tellijaga. Fookusgrupi kohtumiseks valmistatakse ette poolstruktureeritud küsimustik, mis eelnevalt tellijaga kooskõlastatakse. Küsimustik arvestab teiste liikmesriikide analüüsi tulemusena selgunud parimaid praktikaid ning nende kohaldamise võimalusi Eestile. Seetõttu koostatakse fookusgrupi intervjuu küsimustik septembri alguses 2015.

Fooksugrupi intervjuudesse on kavandatud kutsuda osalema ministeeriumite esindajad, paari riigiasutuse esindajad, kohalike omavalitsuste esindajad ning ettevõtjate esindajad.

Fookusgrupi intervjuu kavandatud osalejad

1) Keskkonnaministeerium – Kadri Tomingas
2) Keskkonnaministeeriumi hangete osakonna esindaja
3) Majandus- Kommunikatsiooniministeeriumi hangete osakonna esindaja
4) Justiitsministeeriumi hangete osakonna esindaja
5) Haridus- ja Teadusministeeriumi hangete osakonna esindaja
6) Kaitseministeeriumi hangete osakonna esindaja
7) Kultuuriministeeriumi hangete osakonna esindaja
8) Põllumajandusministeeriumi hangete osakonna esindaja
9) Rahandusministeeriumi hangete osakonna esindaja
10) Sotsiaalministeeriumi hangete osakonna esindaja
11) Siseministeeriumi hangete osakonna esindaja
12) Välisministeeriumi hangete osakonna esindaja
13) Eesti Linnade Liidu esindaja
14) Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindaja
15) Keskkonnaühenduste Koda
16) Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
17) Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon
18) Maanteeamet
19) Riigi Kinnisvara AS
20) Eesti Toiduainetööstuse Liit

2.2.4. Turu-uuringu analüüs

Vastavalt küsitluse, intervjuude ja fookusgrupi intervjuu tulemustele koostatakse eraldi avalikku sektorit (hankijaid) puudutav analüüs. Tuuakse välja nende peamised probleemkohad ning valmisolek reaalselt teiste liikmesriikide praktikate (meetmete) rakendamiseks. Analüüs koostatakse maatriksina ehk tabelina (meede, probleemid, võimalikud lahendused jm).
Täiendavalt esitatakse lisamaterjalina eraldi intervjuude ja küsitluse kokkuvõte.

Vastavalt küsitluse, intervjuude ning fookusgrupi intervjuu tulemustele koostatakse eraldi analüüs pakkujate valmisolekust turul pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid EL 10-s valdkonnas. Tabelina tuuakse välja tooted (tooterühmade kaupa), mille puhul on Eestis kõige suurem potentsiaal ehk pakutakse välja eelispropageeritavad tooted ja teenused, et edendada keskkonnahoidlike riigihankeid. Täiendavalt tuuakse välja 10 EL keskkonnahoidlike riigihangete tooterühma kriteeriumid, mis on kohaldatud Eesti tingimustele. Tulemused esitatakse Exceli tabelina (1. tooterühm; 2. tingimus; 3. põhinõude märge; 4. kontrolli meetod ehk nõutav dokument, metoodika HK korral; 5. juhendmaterjali veebilink/ ELi KHRH kriteerium; 6. kvalifitseerimistingimus, vastavustingimus või hindamise kriteerium).

Täiendavalt esitatakse lisamaterjalina eraldi intervjuude ja küsitluse kokkuvõte.

Vastavalt EL liikmesriikide praktikate analüüsile, küsitluse, intervjuude ning fookusgrupi intervjuu tulemustele esitatakse konkreetsed ettepanekud keskkonnahoidlike riigihangete parema toimimise tagamiseks Eestis, sh juhendite ja õigusaktide täiendamiseks.

3. Uuringu tulemus

Uuringu tulemusena valmib:

- analüüsiraport (EL liikmesriikide praktikate analüüs, EL keskkonnahoidlike kriteeriumite kohandamise ettepanek Eestile, küsitluste ja intervjuude tulemustest tehtud järeldused koos argumenteeritud soovitustega;
- metoodikaraport, mis kirjeldab läbiviidud uuringu metoodikat detailsel ja mille alusel on võimalik teostada metoodiliselt võrreldavat kordusuuringut;

Uuringu lõpptulemusena on olemas:

- Ülevaade 4 eesrindlikuma EL liikmesriigi parimatest praktikatest KHRH arendamisel. On olemas ülevaade parimate lahenduste ülevõtmise võimalustest Eestis ning mõjust KHRHle.
- Ülevaade teiste riikide monitooringusüsteemidest.
- Ülevaade turu hetke olukorrast, mis selgitab ära pakkujate olemasolu EL kriteeriumite vastavusele ning EL kriteeriumite kasutamise võimalused ja peamised valdkonnad.
- Ülevaade avaliku sektori valmisolekust ning edasistest meetmetest KHRH laialdasemaks kasutamiseks.
- Ülevaade toodetest, mille puhul on Eestis kõige suurem potentsiaal, et edendada KHRH ning näidiskriteeriumid, mis on kasutatavad Eestis. Välja on pakutud eelispropageeritavad tooted,
- Konkreetsed ettepanekud KHRH parema toimimise tagamiseks, sh juhendite koostamiseks ja õigusaktide täiendamiseks.

Pakkuja esitab Lepingu lõpetamisel alljärgnevad tööd:

1. uuringu aruanne;
2. metoodikaraport;
3. Intervjuude ja töögruppide käigus kogutud andmed (kokkuvõtte vormis vastavalt küsimustikule, jms);
4. uuringutulemuste tutvustus Keskkonnaministeeriumis seminari vormis ja avalikkusele (vajadusel).

4. Riskid ja nende maandamine ja probleemid ja nende lahendamine

Uuringu läbiviimisega kaasnevad järgmised riskid:

1) Turg ja avalik sektor ei ole valmis kaasa tulema

   See võib tähendada, et paljud valimisse valitud hankijad ja pakkujad ei ole valmis intervjuudes osalema või osalevad intervjuudes väga passiivselt ja nende käest ei saa piisavalt asjakohast infot.

   Riski maandamise võimalused:
   - Intervjuude kokkuleppimisel tutvustada uuringu eesmärki ja esitada piisava põhjendusega selgitused, mida keskkonnahoidlikud riigihanked enesest kujutavad ja mis on keskkonnahoidlike riigihangete eesmärk.
   - Koostada piisava põhjalikkusega struktureeritud intervjuu, mis suunaks intervjueeritavat kaasa mõtlema ja infot väljastama.

2) Küsimustiku ei täideta piisava kiiruse või aktiivsusega
   Olgugi, et välja saadetakse 300 küsitlusankeeti hankijatele ja 300 küsitlusankeeti pakkujatele, võib jääda küsitlusele vastajate protsent väikeseks ja ei saa piisavalt andmeid põhjapanevate järelduste tegemiseks.

   Riski maandamise võimalused:
   - Küsitlusankeeti lisada tutvustus uuringu eesmärgi osas ja esitada piisava põhjendusega selgitused, mida keskkonnahoidlikud riigihanked enesest kujutavad ja mis on keskkonnahoidlike riigihangete eesmärk.
   - Koostada piisava põhjalikkusega ja samas lihtsalt täidetav küsimustik, mis suunaks küsitletavat kaasa mõtlema ja infot väljastama.

3) Kiire ajagraafik ja suvine puhkusteperiood
   Hanke tehnilises kirjelduses ette nähtud vaheraporti esitamine eeldab enamike intervjuude ja küsitluse läbiviimist peamisel puhkusteperioodil. Arvestades, et ~50% intervjueeritavatest ja küsitletavatest on avaliku sektori esindajad, siis on väga tõenäoline, et juuli kuus ei ole võimalik intervjuude läbiviimine kõikide valimisse määratavate avaliku sektori esindajatega ja samuti ei jõua küsitluse tulemused uuringu läbiviijale õigeaegselt.

   Riski maandamise võimalused:
   Viia osa intervjuusid läbi augustis ja saata küsitluse küsimustik välja vajadusel kaks korda, esmalt juuli alguses ja teine kord samuti augustis.

5. Ajakava

Jrk nr	*Tegevus*	*Teostamise ajaperiood*	*Tegevuse läbiviija*
1.	**Uuringute ettevalmistamine**		
1.1.	Küsitlustele küsimustiku lõplik koostamine	22.06. – 06.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
1.2.	Intervjuude ettevalmistamine	29.06. – 07.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
1.3.	Küsitluste valimite määratlemine (kellele saadetakse ankeet)	22.06. – 06.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialistiga
1.4.	Intervjuude valimite määratlemine (kellega viiakse intervjuud läbi)	01.07. – 06.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialistiga
1.5.	Fookusgrupi intervjuude esialgne ettevalmistus (keda kutsuda fookusgruppi)	06.07 – 07.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
1.6.	Metoodika Tellijale kooskõlastamiseks esitamine	07.07.2015	Projektijuht
1.7.	Tellija poolne metoodika ülevaatamine ja vajadusel ettepanekute esitamine, metoodika osas tagasiside andmine	07.07. – 24.07.2015	Tellija
1.8.	Lõplik metoodika kinnitamine	27.07. – 29.07.2015	Projektijuht
2.	**Uuringu läbiviimine**		
2.1.	EL praktikate analüüs 1. etapp	22.07. – 27.07.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
2.2.	EL praktikate analüüs 2. etapp	28.07. – 09.09.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
2.3.	Intervjuude kokkuleppimine	27.07. –05.08.2015	Projektijuht
2.4.	Elektroonilise küsimustiku üles panemine veebisüsteemi	29.07.2015 – 31.07.2015	Projektijuht
2.5.	Küsimustiku väljasaatmine valimile 1. kord	31.07. – 03.08.2015	Projektijuht
2.6.	Küsimustiku väljasaatmine valimile 2. kord	13.08 – 14.08.2015	Projektijuht
2.7.	Intervjuude läbiviimine	06.08. – 28.08.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja assistentidega
2.8.	Vaheraporti esitamine Tellijale	14.09.2015	Projektijuht

3.	**Uuringu lõpp-raporti koostamine**		
3.1.	fookusgrupi intervjuu suunava küsimustiku paika panek	01.09. - 03.09.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
3.2.	Fookusgrupi intervjuu struktuuri lõplik kooskõlastamine Tellijaga	03.09. – 07.09.2015	Projektijuht
3.3.	fookusgrupi intervjuu aja kokkuleppimine fookusgrupiga	04.09. – 08.09.2015	Projektijuht
3.4.	fookusgrupi intervjuu läbiviimine	22.09.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja assistentidega
3.5.	EL praktikate täiendav ülevaatamine, küsitluste ja intervjuude tulemuste analüüs ja kokkuvõte	23.09. – 06.10.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
3.6.	aruande (lõppraporti) koostamine	07.10. – 11.11.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
3.7.	lõppraporti esitamine Tellijale	12.11.2015	Projektijuht
3.8.	uuringu tulemuste tutvustamine Tellijale- Seminar	13.11.2015	Projektijuht
4.	**Lõpliku aruande koostamine**		
4.1.	Tellija poolne töö ülevaatamine	13.11. – 25.11.2015	Tellija
4.2.	Tellijapoolsete ettepanekute esitamine	25.11.2015	Tellija
4.3.	Lõpparuande täiendamine lähtuvalt Tellija ettepanekutest	26.11. –04.12.2015	Projektijuht koostöös keskkonnavaldkonna spetsialisti ja hankespetsialistiga
4.4.	Lõpliku lõppraporti esitamine Tellijale	07.12.2015	Projektijuht
4.5.	Vajadusel avalikusele suunatud seminaril/pressikonverentsil osalemine	Kokkuleppel Tellijaga	Projektijuht

Lisa 1. Hankijate intervjuude suunav küsimustik

Uuringu taustast (intervjuu sissejuhatuseks - Hankijatele)

Arvestades, et avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist ca 14-16%, mis on suur osa kogutarbimisest, on riigi avalikul sektoril suuna ja korrektse käitumise näitamisel suur jõud.

Euroopa Liidu keskkonnapoliitikaga on seatud olulisi keskkonnaalaseid eesmärke – vähendada 20% kasvuhoonegaaside emissiooni ning suureneda 20% taastuvate energiaallikate kasutamist ja ressursitõhustust. Keskkonnahoidlik riigihange saab läbimõeldult aidata kõiki neid keskkonnaalaseid prioriteete ja eesmärke saavutada.

Avalik sektor kui suur hankija peab ka Eestis olema riigihangete läbiviimisel eeskujuks ning seadma endale eesmärgiks keskkonnahoidlike kriteeriumitega arvestamise ning seeläbi suurendama keskkonnaalast suutlikust sh ressursitootlikust.

Keskkonnahoidlik riigihange, mida mõnikord nimetatakse ka roheline, keskkonnasõbralik või jätkusuutlik hange, tähendab minimaalse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist.

Tegemist ei ole riigihanke eriliigiga, vaid see on tavapärane avaliku sektori läbiviidud hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele kriteeriumitele ka keskkonnanõudeid. Sisuliselt on tegemist hankelepingu sõlmimisega tervikuna majanduslikult soodsaima mitte üksnes madalaima hinnaga pakkumuse alusel. Keskkonnahoidlikud riigihanked on vabatahtlik vahend suunamaks turgu ja tarbimist keskkonnahoidlikumaks.

Hetkel on jäetud keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimine valikuliseks. Riigihangete seaduse § 3 punkt 6 kohaselt peab hankija võimaluse korral eelistama keskkonnasäästlikke lahendusi. Samuti ei ole head ülevaadet keskkonnahoidlike riigihangete osakaalust ega ka EL tooterühmade kriteeriumite kasutamisest.

Uuringuga on oluline saada informatsiooni hankijate valmisolekust keskkonnahoidlike riigihangete läbi viimiseks ning vajadusel teha ettepanekuid keskkonnahoidlike riigihangete efektiivsemaks korraldamiseks Eestis.

Hankijate intervjuud – üldküsimused

1. Organisatsiooni tüüp

   a) riik ja/või riigiasutus ( )
   b) kohalikku omavalitsus ja/või KOV üksus ( )
   c) avalik-õiguslik isik ( )
   d) riigile kuuluv ettevõte, sihtasutus või MTÜ ( )
   e) kohalikule omavalitsusele kuuluv ettevõte, sihtasutus või MTÜ ( )

2. Organisatsiooni nimi _____

3. Kontaktandmed

   a) Nimi _____
   b) E-post: _____
   c) Telefon: _____

4. Kas Teie organisatsioon on teadlik Euroopa Liidu keskkonnahoidlikest hankekriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

5. Kas Teie organisatsioon rakendab keskkonnahoidlike hanke kriteeriume toodete ja teenuste hankimisel?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kas oskate välja tuua põhjuseid miks?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

7. Kas sõnastate keskkonnahoidlikkuse kriteeriume ise või kasutate EL kriteeriume?

   _____
   _____

_____
_____
_____
_____

8. Kuidas hindate keskkonnahoidlike riigihanke kriteeriumite rakendamise vajalikkust toodete ja teenuste hankimisel?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

9. Kas oskate välja tuua põhjuseid miks?

_____
_____
_____
_____
_____

10. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike hangete alast juhendmaterjali?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

11. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike riigihangete koolitusi? Kas eesmärgi võiks täita üldiselt korraldatavad keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimise koolitused/seminarid või vajaksite pigem konkreetset Teie organisatsiooni tegevusele suunatud individuaalkoolitust?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

12. Millistest alljärgnevatest toote- ja/või teenusgruppidest olete viimase kolme aasta jooksul enim hankinud (tooge välja kuni kolm toote- või teenusgruppi)?

a) kontori IT-seadmeid (lauaarvuteid, sülearvuteid, tahvelarvuteid, printereid/plottereid, arvutitarvikuid, kuvareid, projektoreid, servereid); ( )
b) mööblit (kontorimööbel ja/või õuemööbel); ( )
c) toitu- ja/või toitlustusteenuseid (sh catering); ( )
d) puhastustooteid (universaalpuhastusvahendeid, aknapuhastusvahendeid, pesupesemisvahendeid, nõudepesuvahedeid, hügieeniruumide puhastusvahendeid) ja/või puhastusteenuseid; ( )
e) koopia- ja/või joonestuspaberit; ( )
f) teedeehitust ja/või liiklusmärke; ( )
g) transporti (sõidukeid või avalikke ühistransporditeenuseid või jäätmeveoteenuseid); ( )
h) ehitustöid; ( )
i) elektrit; ( )
j) siseruumide valgustust (projekteerimist, paigaldamist, valgusallikaid) ( )

Vastavalt tehtud valikutele edasi vastavate tootegrupi küsimustikele

1) Hankijate intervjuud – kontori IT-seadmed

1. Kas kasutasite hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite kontori IT-seadmete hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Energiatarve (..) _____
   b) Müratase (..) _____
   c) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes (..) _____
   d) Toote parendamise või toote komponentide asendamise võimalused (..) _____
   e) Kahepoolne printimine (..) _____
   f) Tingimused toote pakendamisele. (..) _____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite kontori IT-seadmete hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi kontori IT-seadmete hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Kõik tooted peavad vastama uusimatele Energy Star'i energiatõhususnõuetele (www.euenergystar.org)		
Personaalarvutid peavad olema konstrueeritud nii, et: mälu on kergesti ligipääsetav ja seda saab vahetada või uuendada; kõvaketast (või kõvaketta ülesandeid täitvaid osi) ning, kui see on olemas, ka CD- ja/või DVD-seadet, saab vahetada		
Sülearvuti peab olema konstrueeritud nii, et selle mälu on kergesti juurdepääsetav ja seda on võimalik vahetada või uuendad		
Vedelkristallkuvari taustvalgustussüsteemi keskmine elavhõbedasisaldus ühe lambi kohta ei tohi olla üle 3,5 mg. (või Vedelkristallkuvarite taustvalgustus ei tohi sisaldada elavhõbedat.)		
Tingimusena, et laua- ega sülearvuti A-filtriga korrigeeritud deklareeritud helivõimsuse tase (1 pW kohta) ületada järgmisi väärtusi: Personaalarvutite puhul: ooterežiimil 4,0 B(A) (vastab helitugevusele 40 dB(A)), kõvaketta töötamise ajal 4,5 B(A) (vastab helitugevusele 45 dB(A)).Sülearvutite puhul: ooterežiimil 3,5 B(A) (vastab helitugevusele 35 dB(A)), kõvaketta töötamise ajal 4,0 B(A) (vastab helitugevusele 40 dB(A)).		
Tuleb pakkuda IT-toe kasutusjuhendeid ja/või koolituskursusi IT toodete keskkonnahoidliku käitlemise kohta		
Pakendamine. Kui lõpp-pakendamiseks kasutatakse pappkaste, valmistatakse need vähemalt 50 % ulatuses ringlussevõetud materjalist		
Pakendamine. Kui lõpp-pakendamiseks kasutatakse plastikkotte või plastümbriseid, valmistatakse need vähemalt 50 % ulatuses ringlussevõetud materjalist või need on biolagunevad või kompostitavad		
Pakkuja peab tagama varuosade kättesaadavuse vähemalt kolme aasta jooksul pärast tootmise lõpetamist		
üle 25 grammi raskustel plastosadel peab olema ISO 11469:2000 või samaväärse standardi kohane materjali identifitseeriv püsimärgistus		

2) Hankijate intervjuud – mööbel

1. Kas kasutasite hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   c) Ei ( )
   d) Jah (..)

2. Kas määrasite mööbli hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

a) Maksimaalne ohtlike ainete sisaldus (mööbli pinnakatte värvides) (..)_____
b) Toote vastupidavus ja/või parandatavus (..)_____
c) Tingimused toote pakendamisele. (..)_____
d) Tingimused puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu osas (..)_____
e) Muud tingimused (nimetage) _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3. Kui määrasite mööbli hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4. Kas olete valmis edaspidi mööbli hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust (pakkuja esitab vastavad tõendid)		
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja		

meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)		
Kõik ≥50 g kaaluvad plastdetailid tuleb tähistada ringlusse võtmiseks ISO 11469 või samaväärse standardi kohaselt ja need ei tohi sisaldada muid materjale, mis võivad takistada nende ringlusse võtmist		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted (värvid, lakid, peitsid jmt) ei tohi sisaldada ohtlikke aineid, mida liigitatakse kantserogeenseteks, sigivust kahjustavateks, mutageenseteks, mürgisteks, sissehingamisel allergiat tekitavateks, keskkonda kahjustavateks, pärilikke geneetilisi kahjustusi tekitavateks, pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse ohtu kujutavateks või pöördumatute kahjustuste ohtu kujutavateks		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada lenduvaid orgaanilisi ühendeid üle viie massiprotsendi		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada ftalaate, asiridiini ja kroom (VI) ühendeid		
Mööbli kokkupanemisel kasutatavate liimide lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldus ei tohi ületada 10 massiprotsenti		
Pakendid peavad koosnema hõlpsasti ringlussevõetavast materjalist ja/või taastuvatestressurssidest pärit materjalidest või olema korduvalt kasutatavad ja kõiki pakendimaterjale peab saama hõlpsasti käsitsi sorteerida ühest materjalist koosnevateks ringlussevõetavateks osadeks (nt kartong, paber, plast, tekstiil).		
Tingimused mööbli vastupidavusele, parandatavusele, praktilisusele ja ergonoomilisusele.		

3) Hankijate intervjuud – toit ja toitlustusteenus

1. Kas kasutasite hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite toidu ja toitlustusteenuste hankes tingimusi järgmistele näitajatele? ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Mahepõllumajanduslikult toodetud toidu osakaal pakutavas toidus (..)_____
   b) Integreeritud tootmisest pärineva toidu osakaal pakutavas toidus (..)_____
   c) Hooajalise toidu osakaal pakutavast toidus (nt köögiviljad, puuviljad) (..)_____
   d) Säästlikult kasvatatud või püütud vesiviljeluse või meresaaduste osakaal toidus (..)_____
   e) Tingimused toidu pakendamisele (..)_____
   f) Tingimused toitlustusteenuse jäätmekäitlusele (nt ühekordsete nõude kasutamisele/mittekasutamisele) (..)_____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite toidu ja toitlustusteenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi toidu ja toitlustusteenuste hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
X % piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest peab olema mahepõllumajanduslikult toodetud		
X % ülejäänud, mittemahepõllumajanduslikult toodetud piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest peab olema toodetud kooskõlas integreeritud tootmise või samaväärsete süsteemide kriteeriumidega.		
vesiviljelustooted ja meresaadused peavad olema püütud või toodetud vastava säästva kalapüügi ja vesiviljeluse märgi saamiseks kindlaks määratud säästlikke tavasid ja meetodeid rakendades		
loomsed saadused on toodetud siseriiklikele suunistele vastavate kõrgete loomade heaolu standardite alusel		
Tooteid tarnitakse teiseses ja/või veopakendis, mis sisaldab üle 45% ringlussevõetud materjale		
Tooteid tarnitakse pakendis, mis on valmistatud taastuvatest toorainetest		
Tooteid ei tarnita pakendatud üksikportsjonitena (tarbjapakendis)		
Teenuse osutamisel kasutatavad külmikud ja sügavkülmikud ei sisalda osoonikihti kahandavaid aineid (klorofluorosüsivesinikke) ega fluorosüsivesinikke		
Teenuse osutamisel kasutatavad seadmed vastavad ühele või mitmele järgmistest energiatõhususe standarditest: Energy Star, ELi energiamärgis (A-klass) või või nendega samaväärne;		
Kasutatavad seadmed on ELi märgise (A-klass) või samaväärsete standardite kohaselt veesäästlikud		
Toitlustusteenuse osutamisel kasutatavad peamised puu- ja köögiviljad ning meresaadused peavad võimaluse korral olema valitud vastavalt aastaajale.		
Toitlustusteenuse osutamisel - jäätmetekke vähendamiseks tuleb toitu ja jooke serveerida korduvalt kasutatavaid söögiriistu, klaas- ja savinõusid ning laudlinu või taastuvatest toorainetest valmistatud söögiriistu, savinõusid või muid toitlustamisvahendeid kasutades		
Toitlustusteenuse osutamisel - Pabertooted, nagu majapidamispaber või pabersalvrätid, mida		

teenuse osutamisel kasutatakse, peavad olema valmistatud ringlussevõetud või säästva majandamise teel saadud värskest kiudainest		
Toitlustusteenuse osutamisel tekkivad jäätmed sorditakse eraldi		
Toitlustustöötajaid tuleb koolitada jäätmete vähendamise, jäätmehoolduse ja jäätmete sortimise ning tootekirjelduste (toodete päritolu, keskkonnamõju ja sotsiaalne kvaliteet) alal.		

4) Hankijate intervjuud – puhastustooted ja -teenused

1. Kas kasutasite hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite puhastustoodete ja puhastusteenuste hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?
   a) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes (..)_____
   b) Tingimused toodete pakenditele (..)_____
   c) Tingimused puhastusteenuste pakkujate kasutatavatele puhastustoodetele (..)_____
   d) Puhastustöötajate koolitamine keskkonnaaspektide alal (..)_____
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite puhastustoodete ja puhastusteenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi puhastustoodete ja puhastusteenuste hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Ühegi koostisaine (aine või valmistis) sisaldus lõpptootes ja/või puhastusteenuste pakkuja kasutatavas tootes ei tohi ületada 0,01		

massiprotsenti (või teatud riskilausete puhul 0,1 massiprotsenti), kui seda ainet tähistatakse mis tahes järgneva riskilause või riski ühendlausega: kokkupuutel hapetega eraldub mürgine gaas; võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada ülitundlikkust; võib kahjustada sigivust; mürgine veeorganismidele; ohtlik osoonikihile; pöördumatute kahjustuste oht.		
Toode ei tohi sisaldada kas üldse või üle kindlaks määratud piirnormi järgmisi koostisosi: fosfor, fosfaadid, biotsiidid (v.a siis, kui neid kasutatakse säilitusainetena või kui need ei ole bioakumuleerumisvõimelised).		
Kõikide toodetega peavad kaasas olema selged doseerimisjuhised.		
Propellante sisaldavaid pihustatavaid vahendeid ei tohi kasutada.		
Müügipakendit peab olema võimalik hõlpsalt lahutada ühest materjalist koosnevateks osadeks.		
Kartongpakend peab sisaldama ≥ 80 % ringlussevõetud materjali		
Puhastusteenuste pakkuja peab tõendama oma suutlikkust osutada teenust keskkonnahoidlikult. Sealhulgas tuleb esitada tõendid töötajate korrapärase koolitamise kohta puhastustöödega seotud tervishoiu-, ohutus- ja keskkonnaküsimuste alal ning keskkonnajuhtimismeetmete kohta, mida pakkuja puhastuslepingute raames tavapäraselt kohaldab (aktsepteeritavad on EMAS või ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemid ning muud samaväärsed keskkonnajuhtimismeetmed)		
kõigi tarnitud toodete koostisosad vastavad detergentide määruses (EÜ) nr 648/2004 sätestatud biolagundatavuse tingimustele.		
Kuus kuud pärast lepingu sõlmimist ja seejärel iga lepinguaasta lõpus peab töövõtja esitama bilansi, kus on märgitud kasutatud puhastustoodete nimetused ja kogused. Toodete puhul, mida ei ole esialgses pakkumuses nimetatud, tuleb esitada tõendid kirjeldusele vastavuse kohta.		

5) Hankijate intervjuud – koopia- ja joonestuspaber

1. Kas kasutasite koopia- ja joonestuspaberi hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   e) Ei ( )
   f) Jah (..)

2. Kas määrasite koopia- ja joonestuspaberi hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

a) Paber peab olema valmistatud vähemalt X protsendi ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust. (..)_____
b) Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast. (..)_____
c) Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne) (..)_____
d) Paber peab olema kloori vaba (..)_____
e) Muud tingimused (nimetage) _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3. Kui määrasite koopia- ja joonestuspaberi hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4. Kas olete valmis edaspidi koopia- ja joonestuspaberi hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast.		
Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)		
Paber peab olema valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust.		
Paber peab olema valmistatud 100 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust ja vähemalt 80 % ulatuses lõpptarbija tekitatud paberijäätmetest		
Paber peab olema vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF).		
Paber peab olema täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF)		
Kontoriseadmetes kasutatava paberi sobivuse tagamiseks tuleb ametiasutusele kvaliteedi kontrollimise eesmärgil esitada vastava toote näidis.		

6) Hankijate intervjuud – teedeehitus ja liiklusmärgid

1. Kas kasutasite teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite teedeehituse ja liiklusmärkide hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele teedeehitusel (..)_____
   b) Tingimusi tee vastupidavusele (..)_____
   c) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide rajamisel(..)_____
   d) Liiklusmärkide vastupidavusele (..)_____
   e) Liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu(..)_____
   f) Tingimusi teede ehituse ja liiklusmärkide kogu elutsükli energiakulule (..)_____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite teedeehituse ja liiklusmärkide hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Teiseste ja taaskasutatud materjalide kasutamise nõuded teedeehituses		
Teede vastupidavuse näitajad (nagu purunemiskindlus, külmumis-, sulamis ja paisumiskindlus, vastupidavus keemilistele mõjudele)		
Teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamine, ms vähendab teel liikuvate sõidukite kütusekulu (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)		
Teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamine, mis vähendab sõidukite rehvimürataset (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)		
Tee-ehituse energiakulu kogu ehituse olelusringi jooksul (alates materjalide kaevandamisest ja transpordist kuni ehitise lõpliku valmimiseni)		
Tee-ehituse käigus välisõhu saasteainete heitkoguste piiramine (lenduvate orgaaniliste ühendite, tolmu, SO_2, NO_x ja polüaromaatsete süsivesinike (PAH) osas)		
Tingimused taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide tootmisel		
Tingimused liiklusmärkide vastupidavusele		
Tingimused liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu		
Tingimused liiklusmärkide tootmise energiakulule		

7) Hankijate intervjuud – transport

1. Kas kasutasite transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Kütusekulule (..)_____
   b) CO_2 emissioonidele (..)_____
   c) Teise saasteainete emissioonidele (nt NO_x, tahked osakesed) (..)_____
   d) Sõidukite põhjustatavatele müratasemetele (..)_____
   e) Juhtide säästliku sõidustiili koolitusele (..)_____
   f) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite sõidukite või transporditeenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Sõiduki tehniliste andmete alusel ei tohi sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused ületada kindlaid väärtusi (CO_2 g/km)		
Sõidukite heitmed peavad olema kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga		
Sõidukitega on kaasas vastava sõiduki puhul asjakohane teave/juhised keskkonnahoidliku sõiduki juhtimise kohta.		
Pakutav sõiduk on varustatud käiguvahetuse näidikuga		
Pakutav sõiduk on varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega.		
Pakutav sõiduk on varustatud seadmega, mis kuvab autojuhile kütusekulu näitajaid		
Kui sõidukisse on paigaldatud kliimaseade, mis näeb ette fluoritud kasvuhoonegaaside kasutamist, peab vastava gaasi ülemaailmset kliimasoojenemist soodustav mõju olema vastama piirnormidele sõltuvalt sõiduki tüübist		
Sõidukite hooldusel tuleb kasutada madala viskoossusega mootori määrdeõlisid või regenereeritud määrdeõlisid		
Hüdraulikaõlidel ja määretel ei tohi olla kehtivat tervise- või keskkonnaohu teadet või riskilauset		
Määrdeõlides ei tohi biolagunemisvõimetute ja bioakumuleeruvate ainete kumulatiivne massikontsentratsioon olla üle 0,1 massiprotsendi.		
Sõidukid peavad olema varustatud rehvidega, millest tulenev müratase ei ületa kehtestatud maksimumi		
Veeretakistusjõud (nii uute kui ka protekteeritud rehvide puhul, mida väljendatakse ühikuga kg/tonn, ei tohi ületada ISO 28580 või samaväärse standardi alusel kehtestatud piirväärtusi		
Sõiduk on ette nähtud töötama alternatiivsete kütuseliikide või –süsteemide jõul (nt biokütused, elektri- ja vesinikkütused või hübriidsõidukisüsteemid).		
Sõiduki müratase ei ületa õigusaktidega kehtestatud taset.		
Lisapunktide andmine ringlusse võetud või taastuvate materjalide suhtarvu põhjal sõiduki		

kaalust. Taastuvate materjalide hulka kuuluvad näiteks sellistest allikatest nagu taimeõli või maisitärklis saadud bioplast.		
Sõidukile on paigaldatud käivitamis- ja seiskamissüsteem.		
Kütusesäästlikkuse suurendamiseks tuleb kõiki lepingu kehtivusajal teenuse osutamisel osalevaid sõidukijuhte tunnustatud õppeasutuses korrapäraselt keskkonnahoidliku sõidukijuhtimise alal koolitada.		

8) Hankijate intervjuud – ehitus

1. Kas kasutasite ehitushangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite ehitustööde hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Arhitekti kogemusele keskkonnasõbraliku ehituse valdkonnas (..)_____
   b) Ehitise energiatõhususele (..)_____
   c) Taastuvate energiaallikate kasutamisele ehitise ekspluatatsioonil (..)_____
   d) Kasutatavate ehitusmaterjalide keskkonnasõbralikkusele (..)_____
   e) Veesäästu lahendustele (..) _____
   f) Ehitusjäätmete käitlusele ( )_____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite ehitustööde hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi ehitustööde hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Arhitekti/projekteerija kogemuse nõuded keskkonnasõbraliku ehituse (energiatõhusus, taaskasutatavatest energiaallikatest energia tootmine, soojustagastusega ventilatsioon valdkonnas, hoonete hea sisekliima kavandamise, veesäästu kavandamise jm alal)		
Ehitusettevõtja suutlikkuse nõuded ehitusprotsessi keskkonnajuhtimisele (EMAS või ISO 14001 sertifikaadid või ettevõtte sisene või allhankijate poolne ekspertiis keskkonnajuhtimisvõtete rakendamiseks, et ära hoida negatiivseid mõjusid taimestikule ja loomastikule, keskkonnasaaste osas)		
Hoone kogu energiatarbe (küte, jahutus, soe vesi, ventilatsioon ja elektrienergia) näitajad vastavalt passiivamaja või madala energiatarbega hoonete standarditele		
Hoone tulevaste kasutajate energiatõhusa käitumise koolituse nõuded		
Minimaalsed näitajad, mitu % peab hoone oma energiatarbest suutma toota ise taastuvatest energiaallikatest lokaalsete seadmete abil (päikesekollektorid ja päikesepaneelid, biomassi katlamaja või koostootmine, tuulegeneraatorid vm		
Tingimused, et hoone ehitamisel ei kasutata materjale, mis sisaldavad väävelheksafluoriide (SF6)		
Ehitusel kasutatavatele värvidele, lakkidele jmt lenduvate orgaaniliste ühendite sisalduse piirväärtusi		
Hoones kasutatavate ehitusmaterjalide lenduvate orgaaniliste ühendite heite piirväärtusi lähtuvalt standardist EN ISO 16000-9 kuni -11		
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust		
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)		
Tingimused, kui suur osakaal hoone ehitusmaterjalidest peab baseeruma taaskasutatavatel materjalidel		

Tingimus, et kõik sanitaar- ja köögiruumid peab varustama tehnoloogia viimaste veesäästu tehnoloogiatega (nt kahesüsteemsed WC-loputuskastid, mis kasutavad maksimaalselt 6 liitrit täisloputusel ja 3 l vett uriiniloputusel; veevabad pissuaarid, vett säästvad segistid)		
Tingimused vihmavee ja hallvee kasutamiseks veevarustuses kohtades, kus ei ole vaja kasutada joogiveekvaliteedile vastavat vett (nt WC loputus). Seejuures saab enim punkte pakkuja, kes suudab maksimeerida vihmavee ja hallvee kasutust.		
Mehhaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine		
Hoone rõhutesti läbiviimine ja lekete vastavus passiivmajastandardile		
Hoone esimese aasta energiatarbe, toodetud energia, hoone sisekliima ja veetarbe seire hoone ehitaja poolt		
Tingimusi ehitusaegse jäätmete sortimise nõuete osas		
Tingimusi hoone eluea lõpul lammutamise osas		

9) Hankijate intervjuud – elekter

1. Kas kasutasite elektri hankimisel keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite elektri hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal (..)_____
   b) Koostootmisel toodetud elektrienergia osakaal (..)_____
   c) Elektrienergia päritolu (energiaallikas) (..)_____
   d) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite elektri hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi elektri hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Vähemalt 50 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on toodetud taastuvatest energiaallikatest		
Vähemalt 50 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on toodetud suure tõhususega koostootmise teel.		
100 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on saadud taastuvatest energiaallikatest		

Töövõtja peab iga lepinguaasta lõpus avaldama hankijale tarnitud elektrienergia päritolu (energiaallikad ja tootmisviisid).		

10) Hankijate intervjuud – siseruumide valgustus

1. Kas kasutasite siseruumide valgustuse (projekteerimise, paigaldamise, valgusallikate) hankimisel keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kas määrasite siseruumide valgustuse hankes tingimusi järgmistele näitajatele ja kas peate vastavate näitajate kontrollimist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Valgusallikate (lampide) energiatõhususele (energiaklassile) (..)_____
   b) Kogu siseruumide valgustuse summaarsele valgustuse võimsusele (..)_____
   c) Valgusallikate (lampide) valgusviljakusele (..)_____
   d) Valgusallikate (lampide) kasutuseale (..)_____
   e) Valgusallikate (lampide) elavhõbedasisaldusele (..)_____
   f) Tingimusi valgusallikate pakendamisele (..)_____
   g) Tingimusi valgustuse projekteerija kogemusele (..)_____
   h) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kui määrasite siseruumide valgustuse hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete valmis edaspidi siseruumide valgustuse hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

Kriteerium	**Kas valmis rakendama**	**Kommentaar**
Valgusallikate (lampide) energiaklass A või B		
Tingimused valgusallikate valgusviljakusele X lm/W		
valgustusseadmete jaoks ette nähtud lampide ning olemasolevate valgustusseadmete asenduslampide kasutusiga peab olema minimaalselt X tundi		
luminofoorlampide ning olemasolevate valgustusseadmete jaoks ette nähtud asenduslampide elavhõbedasisaldus ei tohi olla suurem kui X mg/lamp		
Tingimused pakendamisele: Laminaat- ja komposiitplastikust pakendeid ei tohi kasutada		
Tingimused pakendamisele: Kui kasutatakse pappkaste ja lainepaberit, peavad need vähemalt 50 % ulatuses olema valmistatud ringlussevõetud materjalist		
Tingimused pakendamisele: Kui kasutatakse plastikmaterjale, peavad need vähemalt 50 % ulatuses olema valmistatud ringlussevõetud materjalist		
Kui projekteerimisel on uus valgustussüsteem, peab pakkuja tõendama, et valgustuse projekteerijatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustuse projekteerimise valdkonnas ja/või sobiv valgustusinseneri kutsekvalifikatsioon		
Kui valgustus paigaldatakse kogu hoonesse, ei tohi kogu hoones tarbitav valgustuse maksimaalne võimsus, jagatuna põranda kogupindalaga, ületada X W/m^2		
Kui valgustus paigaldatakse üksikusse ruumi või hooneosasse, ei tohi ruumis tarbitav maksimaalne valgustusvõimsus, jagatuna ruumi põranda kogupindalaga ja selle valgustatusega (väljendatud ühikutes 100 luksi), ületada X W/m^2/100 lx		
Kui paigaldatakse uut või renoveeritud valgustussüsteemi, peab pakkuja tõendama, et paigaldajatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustussüsteemide paigaldamise valdkonnas ja/või sobiv elektrotehnika või ehitustehnoloogia alane kutsekvalifikatsioon		
Pakkuja peab uute või renoveeritud valgustusseadmete kohta esitama järgmise teabe: valgustite demonteerimisjuhised; juhised selle kohta, kuidas lampe asendada ja missuguseid lampe võib kasutada valgustites ilma määratud		

võimsustihedust suurendamata; juhised valgustuse juhtsüsteemide kasutamise ja hooldamise kohta; juhised kasutaja kohaloleku andurite kohta (kuidas seadistada nende tundlikkust ja viivitusaegu); juhised selle kohta, kuidas kalibreerida ümber ja seadistada päevavalgusega seotud juhtsüsteemid, nt võtma arvesse ruumiplaani muutusi; juhised lülituskellade kohta.		

Lisa 2. Pakkujate intervjuude suunav küsimustik

Uuringu taustast (küsimustiku sissejuhatusse - Pakkujatele)

Avalik sektor on väga suur toodete ja teenuste hankija. Arvestades, et avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist ca 14-16%, mis on suur osa kogutarbimisest, on riigi avalikul sektoril suuna ja korrektse käitumise näitamisel suur jõud.

Euroopa Liidu keskkonnapoliitikaga on seatud olulisi keskkonnaalaseid eesmärke – vähendada 20% kasvuhoonegaaside emissiooni ning suureneda 20% taastuvate energiaallikate kasutamist ja ressursitõhustust. Keskkonnahoidlik riigihange saab läbimõeldult aidata kõiki neid keskkonnaalaseid prioriteete ja eesmärke saavutada.

Jätkusuutlikuid riigihankeid peetakse üha enam turupõhiseks meetodiks riiklike või kohalike omavalitsuste keskkonna prioriteetide ja strateegiate elluviimisel. Avalik sektor kui suur hankija peab ka Eestis olema riigihangete läbiviimisel eeskujuks ning seadma endale eesmärgiks keskkonnahoidlike kriteeriumitega arvestamise ning seeläbi suurendama keskkonnaalast suutlikust sh ressursitootlikust.

Keskkonnahoidlik riigihange, mida mõnikord nimetatakse ka roheline, keskkonnasõbralik või jätkusuutlik hange, tähendab minimaalse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist.

Tegemist ei ole riigihanke eriliigiga, vaid see on tavapärane avaliku sektori läbiviidud hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele kriteeriumitele ka keskkonnanõudeid. Sisuliselt on tegemist hankelepingu sõlmimisega tervikuna majanduslikult soodsaima mitte üksnes madalaima hinnaga pakkumuse alusel. Keskkonnahoidlikud riigihanked on vabatahtlik vahend suunamaks turgu ja tarbimist keskkonnahoidlikumaks.

Uuringuga on oluline saada informatsiooni pakkujate valmisolekust keskkonnahoidlike kriteeriumite arvestamisega pakkumuste esitamisel ning vajadusel teha ettepanekuid keskkonnahoidlike riigihangete efektiivsemaks korraldamiseks Eestis.

Pakkujate intervjuud - üldküsimused

1. Ettevõtte nimi _____

2. Küsitlusankeedi täitja kontaktandmed (*kontaktandmed on vajalikud uuringu läbiviijatele vajadusel täpsustava info küsimiseks. Kogu andmeanalüüs toimub küsimustiku osas anonüümselt ja vastajate andmeid ei avalikustata*)

   d) Nimi _____
   e) E-post: _____
   f) Telefon: _____

3. Kas Teie organisatsioon on teadlik Euroopa Liidu keskkonnahoidlikest hankekriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas olete hangete pakkumisel kohanud keskkonnahoidlike kriteeriume kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes või tehnilistes tingimustes?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

5. Kuidas hindate keskkonnahoidlike riigihanke kriteeriumite rakendamise vajalikkust toodete ja teenuste pakkumisel?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kas oskate välja tuua põhjuseid miks?

7. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike hangete alast juhendmaterjali?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

13. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike riigihangete koolitusi? Kas eesmärgi võiks täita üldiselt korraldatavad keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimise koolitused/seminarid või vajaksite pigem konkreetset Teie organisatsiooni tegevusele suunatud individuaalkoolitust?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

8. Milliste tooterühmade osas olete enim osalenud viimasel 3 aastal riigihangetel (tooge välja kuni kolm toote- või teenusgruppi)?

a) kontori IT-seadmed (lauaarvutid, sülearvutid, tahvelarvutid, printerid/plotterid, arvutitarvikud, kuvarid, projektorid, serverid); ( )
b) mööbel (kontorimööbel ja/või õuemööbel); ( )
c) toit- ja toitlustusteenus (sh catering); ( )
d) puhastustooted ja –teenused (universaalpuhastusvahendid, aknapuhastusvahendid, pesupesemisvahendid, nõudepesuvahedid, hügieeniruumide puhastusvahendid) ja/või puhastusteenused; ( )
e) koopia- ja/või joonestuspaber; ( )
f) teedeehitus ja/või liiklusmärgid; ( )
g) transport (sõidukid või avalikud ühistransporditeenused või jäätmeveoteenused); ( )
h) ehitus; ( )
i) elekter; ( )
j) siseruumide valgustus (projekteerimine, paigaldamine, valgusallikad). ( )

Vastavalt tehtud valikutele edasi vastavate tootegrupi küsimustikele

1) Pakkujate intervjuud – kontori IT seadmed

1. Kas olete kontori IT seadmete hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Nõuded seadmete energiatarbele ( )_____
   b) Nõuded seadmete müratasemele ( )_____
   c) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes ( )_____
   d) Toote parendamise või toote komponentide asendamise võimalused ( )_____
   e) Kahepoolne printimine ( )_____
   f) Tingimused toote pakendamisele ( )_____
   g) Toote kvaliteet ja eluiga ( )_____
   h) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

2. Kui paljudes kontori IT-seadmete hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas Teie poolt pakutavate kontori IT-seadmete kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Milline on toote energiatarve ja vastavus uusimatele Energy Star'i energiatõhususnõuetele?		
Kas pakutavad personaalarvutid ja sülearvutid on konstrueeritud nii, et mälu on kergesti ligipääsetav ja seda saab vahetada või uuendada; kõvaketast (või kõvaketta ülesandeid täitvaid osi) ning, kui see on olemas, ka CD- ja/või DVD-seadet, saab vahetada?		
Vedelkristallkuvari taustvalgustussüsteemi keskmine elavhõbedasisaldus ühe lambi kohta (mg)		
Milline on toote A-filtriga korrigeeritud deklareeritud helivõimsuse tase (müratase, dB(A))?		
Kuidas on toode pakendatud? (kui suur osa papp-pakenditest on valmistatud ringlussevõetud materjalidest ja kas plastikpakendid on biolagunevad?)		
Kuidas on toode pakendatud? (kui suur osa plastikkottidest või plastümbristest on valmistatud ringlussevõetud materjalidest ja kas plastikpakendid on biolagunevad?)		
Kas toote plastosad on valmistatud ühest plasti polümeerist või mitmest ühildatavast polümeerist (välja arvatud kate, mis peab koosnema kuni kaht liiki polümeerist, mida on võimalik eraldada)?		
Milline on toote ohtlike ainete sisaldus (Raskemad kui 25 g kaaluvad plastosad ei tohi sisalda leegiaeglusteid ega valmistisi, millele on omistatud mõni järgmistest riskilausetest: võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada pärilikke geneetilisi haigusi, võib kahjustada viljakust, võib kahjustada loodet)?		
Kas tootja garanteerib toote varuosade kättesaadavuse vähemalt kolme aasta jooksul pärast tootmise lõpetamist?		
Kas on olemas IT-toe kasutusjuhendid ja/või koolituskursusi IT-toodete keskkonnahoidliku käitlemise kohta?		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

2) Pakkujate intervjuud – mööbel

1. Kas olete mööbli hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Maksimaalne ohtlike ainete sisaldus (mööbli pinnakatte värvides) (..)_____
   b) Toote vastupidavus ja/või parandatavus (..)_____
   c) Tingimused toote pakendamisele. (..)_____
   d) Tingimused puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu osas (..)_____
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

2. Kui paljudes mööbli hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas Teie poolt pakutava mööbli kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Mööbli tootmisel kasutatava puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on seaduslikest allikatest saadud puit)		
Mööbli tootmisel kasutatava puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne))?		
Kas kõik ≥ 50 g kaaluvad mööbli tootmisel kasutatavad plastdetailid on tähistatud ringlusse võtmiseks ISO 11469 või samaväärse standardi kohaselt?		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted (värvid, lakid, peitsid jmt) ei sisalda ohtlikke aineid, mida liigitatakse kantserogeenseteks, sigivust kahjustavateks, mutageenseteks, mürgisteks, sissehingamisel allergiat tekitavateks, keskkonda kahjustavateks, pärilikke geneetilisi kahjustusi tekitavateks, pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse ohtu kujutavateks või pöördumatute kahjustuste ohtu kujutavateks.		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei sisalda lenduvaid orgaanilisi ühendeid üle viie massiprotsendi.		
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei sisalda ftalaate, asiridiini ja kroom (VI) ühendeid.		
Mööbli kokkupanemisel kasutatavate liimide lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldus ei ületa 10 massiprotsenti.		
Kas pakendid koosnevad hõlpsasti ringlussevõetavast materjalist ja/või taastuvatestressurssidest pärit materjalidest või on korduvalt kasutatavad ja kõiki pakendimaterjale saab hõlpsasti käsitsi sorteerida ühest materjalist koosnevateks ringlussevõetavateks osadeks (nt kartong, paber, plast, tekstiil)?		
Kas on olemas andmed mööbli ohutuse, kulumiskindluse, purunemiskindluse, valguskindluse, värvikindluse, survekindluse, ergonoomilisuse kohta?		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid keskkonnahoidlikumaks?

_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3) Pakkujate intervjuud – toit ja toitlustusteenus

1. Kas olete toidu ja toitlustusteenuste hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Mahepõllumajanduslikult toodetud toidu osakaal pakutavas toidus (..)_____
   b) Integreeritud tootmisest pärineva toidu osakaal pakutavas toidus (..)_____
   c) Hooajalise toidu osakaal pakutavast toidus (nt köögiviljad, puuviljad) (..)_____
   d) Säästlikult kasvatatud või püütud vesiviljeluse või meresaaduste osakaal toidus (..)_____
   e) Tingimused toidu pakendamisele (..)_____
   f) Tingimused toitlustusteenuse jäätmekäitlusele (nt ühekordsete nõude kasutamisele/mittekasutamisele) (..)_____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

2. Kui paljudes toidu ja toitlustusteenuste hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas Teie poolt pakutava toidu ja toitlustusteenuste kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Mitu % pakutavatest piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest on mahepõllumajanduslikult toodetud?		
Mitu % ülejäänud, mittemahepõllumajanduslikult toodetud piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest on toodetud kooskõlas integreeritud tootmise või samaväärsete süsteemide kriteeriumidega?		
Kas vesiviljelustooted ja meresaadused on püütud või toodetud vastava säästva kalapüügi ja vesiviljeluse märgi saamiseks kindlaks määratud säästlikke tavasid ja meetodeid rakendades?		
Kas loomsed saadused on toodetud siseriiklikele suunistele vastavate kõrgete loomade heaolu standardite alusel?		
Tooteid tarnitakse teiseses ja/või veopakendis, mis sisaldab üle 45% ringlussevõetud materjale.		
Tooteid tarnitakse pakendis, mis on valmistatud taastuvatest toorainetest (nt kartong või biolagunev plastik).		
Tooteid ei tarnita pakendatud üksikportsjonitena (tarbjapakendis)		
Teenuse osutamisel kasutatavad külmikud ja sügavkülmikud ei sisalda osoonikihti kahandavaid aineid (klorofluorosüsivesinikke) ega fluorosüsivesinikke.		
Teenuse osutamisel kasutatavad seadmed vastavad ühele või mitmele järgmistest energiatõhususe standarditest: Energy Star, ELi energiamärgis (A-klass) või või nendega samaväärne		
Kasutatavad seadmed on ELi märgise (A-klass) või samaväärsete standardite kohaselt veesäästlikud		
Toitlustusteenuse osutamisel kasutatavad peamised puu- ja köögiviljad ning meresaadused on võimaluse korral valitud vastavalt aastaajale.		
Toitlustusteenuse osutamisel - jäätmetekke vähendamiseks serveeritakse toitu ja jooke korduvalt kasutatavaid söögiriistu, klaas- ja savinõusid ning laudlinu või taastuvatest toorainetest valmistatud söögiriistu, savinõusid või muid toitlustamisvahendeid kasutades		
Toitlustusteenuse osutamisel - Pabertooted, nagu majapidamispaber või pabersalvrätid, mida teenuse osutamisel kasutatakse, peavad olema valmistatud ringlussevõetud või säästva majandamise teel saadud värskest kiudainest.		
Toitlustusteenuse osutamisel tekkivad jäätmed sorditakse eraldi.		
Toitlustustöötajaid koolitatakse jäätmete vähendamise, jäätmehoolduse ja jäätmete sortimise ning tootekirjelduste		

(toodete päritolu, keskkonnamõju ja sotsiaalne kvaliteet) alal.		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4) Pakkujate intervjuud – puhastustooted ja -teenused

1. Kas olete puhastustoodete ja/või puhastusteenuste hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

a) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale
   a. ohtlike ainete sisaldus tootes (..)_____
b) Tingimused toodete pakenditele (..)_____
c) Tingimused puhastusteenuste pakkujate kasutatavatele puhastustoodetele (..)_____
d) Puhastustöötajate koolitamine keskkonnaaspektide alal (..)_____
e) Muud tingimused (nimetage) _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

2. Kui paljudes toidu ja toitlustusteenuste hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4. Kas Teie poolt pakutava puhastustoodete ja/või puhastusteenuste kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Ühegi koostisaine (aine või valmistis) sisaldus lõpptootes ja/või puhastusteenuste pakkuja kasutatavas tootes ei ületa 0,01 massiprotsenti (või teatud riskilausete puhul 0,1 massiprotsenti), kui seda ainet tähistatakse mis tahes järgneva riskilause või riski ühendlausega: kokkupuutel hapetega eraldub mürgine gaas; võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada ülitundlikkust; võib kahjustada sigivust; mürgine veeorganismidele; ohtlik osoonikihile; pöördumatute kahjustuste oht		
Toode ei sisalda kas üldse või üle kindlaks määratud piirnormi järgmisi koostisosi: fosfor, fosfaadid, biotsiidid (v.a siis, kui neid kasutatakse säilitusainetena või kui need ei ole bioakumuleerumisvõimelised)		
Kõikide toodetega on kaasas selged doseerimisjuhised		
Propellante sisaldavaid pihustatavaid vahendeid ei kasutata		
Müügipakendit on võimalik hõlpsalt lahutada ühest materjalist koosnevateks osadeks		
Kartongpakend sisaldab ≥ 80 % ringlussevõetud materjali		
Täidetud on asjaomase toote ELi ökomärgise ökoloogilised ja pakenditega seotud kriteeriumid		
Puhastusteenuste pakkuja tõendab oma suutlikkust osutada teenust keskkonnahoidlikult. Sealhulgas tuleb esitada tõendid töötajate korrapärase koolitamise kohta puhastustöödega seotud tervishoiu-, ohutus- ja keskkonnaküsimuste alal ning keskkonnajuhtimismeetmete kohta, mida pakkuja puhastuslepingute raames tavapäraselt kohaldab (aktsepteeritavad on EMAS või ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemid ning muud samaväärsed keskkonnajuhtimismeetmed		
kõigi tarnitud toodete koostisosad vastavad detergentide määruses (EÜ) nr 648/2004 sätestatud biolagundatavuse tingimustele		
Kuus kuud pärast lepingu sõlmimist ja seejärel iga lepinguaasta lõpus esitab töövõtja bilansi, kus on märgitud kasutatud puhastustoodete nimetused ja kogused. Toodete puhul, mida ei ole esialgses pakkumuses nimetatud, tuleb esitada tõendid kirjeldusele vastavuse kohta		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

5) Pakkujate intervjuud – koopia- ja joonestuspaber

1. Kas olete koopia- ja joonestuspaberi hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

a) Paber peab olema valmistatud vähemalt X protsendi ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust. (..)_____
b) Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast. (..)_____
c) Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne) (..)_____
d) Paber peab olema kloori vaba (..)_____
e) Muud tingimused (nimetage) _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

2. Kui paljudes koopia- ja joonestuspaberi hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4. Kas Teie poolt pakutava koopia- ja joonestuspaberi kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmase puidukiu tootmiseks vajaliku puidu päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on seaduslikest allikatest saadud puit?).		
Tselluloosi tootmisel ettenähtud esmase puidukiu tootmiseks vajaliku puidu päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)?)		
Paber on valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust.		
Paber on valmistatud 100 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust ja vähemalt 80 % ulatuses lõpptarbija tekitatud paberijäätmetest		
Paber on vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF).		
Paber on täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF)		
Kontoriseadmetes kasutatava paberi sobivuse tagamiseks esitatakse ametiasutusele kvaliteedi kontrollimise eesmärgil vastava toote näidis		
Tuleb järgida ELi ökomärgisega või muu riikliku I tüübi ökomärgisega paberi tootmisega (mitte tehase juhtimistavadega) otseselt seotud kriteeriume		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____

_____
_____
_____
_____

6) Pakkujate intervjuud – teedeehitus ja liiklusmärgid

5. Kas olete teedeehituse- ja liiklusmärkide hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele teedeehitusel (..)_____
   b) Tingimusi tee vastupidavusele (..)_____
   c) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide rajamisel (..)_____
   d) Liiklusmärkide vastupidavusele (..)_____
   e) Liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu (..)_____
   f) Tingimusi teede ehituse ja liiklusmärkide kogu elutsükli energiakulule (..)_____
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kui paljudes teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

7. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

8. Kas Teie poolt pakutava teedeehituse (sh ehitusmaterjalide) ja liiklusmärkide kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Teiseste ja taaskasutatud materjalide kasutamise võimalused teedeehituses		
Ehitatavate teede vastupidavuse näitajad (nagu purunemiskindlus, külmumis-, sulamis ja paisumiskindlus, vastupidavus keemilistele mõjudele)		
Info teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamieks, ms vähendab teel liikuvate sõidukite kütusekulu (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)		
Info teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamiseks, mis vähendab sõidukite rehvimürataset (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)		
Tee-ehituse energiakulu kogu ehituse olelusringi jooksul (alates materjalide kaevandamisest ja transpordist kuni ehitise lõpliku valmimiseni)		
Tee-ehituse käigus välisõhu saasteainete heitkoguste piiramise võimalused (lenduvate orgaaniliste ühendite, tolmu, SO_2, NO_x ja polüaromaatsete süsivesinike (PAH) osas)		
Taaskasutatavate materjalide kasutamise võimalused liiklusmärkide tootmisel		
Võimalused liiklusmärkide vastupidavuse ja eluea suurendamiseks		
Võimalused liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu		
Liiklusmärkide tootmise energiakulu		

9. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____

7) Pakkujate intervjuud – transport

1. Kas olete transpordivaldkonna hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Kütusekulule (..)_____
   b) CO_2 emissioonidele (..)_____
   c) Teise saasteainete emissioonidele (nt NO_x, tahked osakesed) (..)_____
   d) Sõidukite põhjustatavatele müratasemetele (..)_____
   e) Juhtide säästliku sõidustiili koolitusele (..)_____
   f) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

2. Kui paljudes transpordivaldkonna hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas Teie poolt pakutavate sõidukite või transporditeenuste pakkumisel kasutatavate sõidukite kohta on Teil teada järgmisi ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
On teada sõiduki tehniliste andmete alusel sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused (CO_2 g/km)		
Sõidukite heitmed on kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga		
Sõidukitega on kaasas vastava sõiduki puhul asjakohane teave/juhised keskkonnahoidliku sõiduki juhtimise kohta.		
Sõidukid on varustatud käiguvahetuse näidikuga.		
Sõidukid on varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega.		
Sõidukid on varustatud seadmega, mis kuvab autojuhile kütusekulu näitajaid.		
Kui sõidukisse on paigaldatud kliimaseade, mis näeb ette fluoritud kasvuhoonegaaside kasutamist, on olemas andmed vastava gaasi ülemaailmset kliimasoojenemist soodustava mõju kohta sõltuvalt sõiduki tüübist		
Sõidukite hooldusel kasutatakse madala viskoossusega mootori määrdeõlisid või regenereeritud määrdeõlisid		
Hüdraulikaõlidel ja määretel ei ole kehtivat tervise- või keskkonnaohu teadet või riskilauset		
Määrdeõlides ei ole biolagunemisvõimetute ja bioakumuleeruvate ainete kumulatiivne massikontsentratsioon üle 0,1 massiprotsendi		
Sõidukid on varustatud rehvidega, millest tulenev müratase ei ületa kehtestatud maksimumi		
Sõidukid on varustatud rehvidega, mille veeretakistusjõud (nii uute kui ka protekteeritud rehvide puhul, mida väljendatakse ühikuga kg/tonn, ei ületa ISO 28580 või samaväärse standardi alusel kehtestatud piirväärtusi		
Sõiduk on ette nähtud töötama alternatiivsete kütuseliikide või –süsteemide jõul (nt biokütused, elektri- ja vesinikkütused või hübriidsõidukisüsteemid		
Sõiduki müratase ei ületa õigusaktidega kehtestatud taset		
Teada on ringlusse võetud või taastuvate materjalide suhtarv sõiduki kaalust. Taastuvate materjalide hulka kuuluvad näiteks sellistest allikatest nagu taimeõli või maisitärklis saadud bioplast		
Sõidukile on paigaldatud käivitamis- ja seiskamissüsteem		
Kütusesäästlikkuse suurendamiseks koolitatakse kõiki lepingu kehtivusajal teenuse osutamisel osalevaid sõidukijuhte tunnustatud õppeasutuses korrapäraselt keskkonnahoidliku sõidukijuhtimise alal.		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

8) Pakkujate intervjuud – ehitus

5. Kas olete ehitushangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Arhitekti kogemus keskkonnasõbraliku ehituse valdkonnas (..)_____
   b) Ehitise energiatõhusus (..)_____
   c) Taastuvate energiaallikate kasutamine ehitise ekspluatatsioonil (..)_____
   d) Kasutatavate ehitusmaterjalide keskkonnasõbralikkuse nõuded (..)_____
   e) Nõuded veesäästu lahendustele (..)_____
   f) Nõuded ehitusjäätmete käitlusele ( ) _____
      a. Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kui paljudes ehitushangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

7. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

8. Kas Teie poolt pakutavate ehitustööde teostamise või ehitusel kasutatavate materjalide kohta on Teil teadajärgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Arhitekti/projekteerija kogemus keskkonnasõbraliku ehituse (energiatõhusus, taaskasutatavatest energiaallikatest energia tootmine, soojustagastusega ventilatsioon valdkonnas, hoonete hea sisekliima kavandamise, veesäästu kavandamise jm alal		
Ehitusettevõtja suutlikkuse ehitusprotsessi keskkonnajuhtimisele (EMAS või ISO 14001 sertifikaadid või või ettevõtte sisene või allhankijate poolne ekspertiis keskkonnajuhtimisvõtete rakendamiseks, et ära hoida negatiivseid mõjusid taimestikule ja loomastikule, keskkonnasaaste osas)		
Hoone kogu energiatarbe (küte, jahutus, soe vesi, ventilatsioon ja elektrienergia) näitajad		
Hoone tulevaste kasutajate energiatõhusa käitumise koolitamine		
Näitajad, mitu % suudab hoone oma energiatarbest toota ise taastuvatest energiaallikatest lokaalsete seadmete abil (päikesekollektorid ja päikesepaneelid, biomassi katlamaja või koostootmine, tuulegeneraatorid vm)		
hoone ehitamisel ei kasutata materjale, mis sisaldavad väävelheksafluoriide (SF6)		
Ehitusel kasutatavatele värvidele, lakkidele jmt lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldused		
Hoones kasutatavate ehitusmaterjalide lenduvate orgaaniliste ühendite heite väärtused lähtuvalt standardist EN ISO 16000-9 kuni -11		
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid on pärit seaduslikest allikatest saadud puidust		
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)		
kui suur osakaal hoone ehitusmaterjalidest baseeruma taaskasutatavatel materjalidel		
kõik sanitaar- ja köögiruumid varustatakse tehnoloogia viimaste veesäästu tehnoloogiatega (nt kahesüsteemsed WC-loputuskastid, mis kasutavad maksimaalselt 6 liitrit täisloputusel ja 3 l vett uriiniloputusel; veevabad pissuaarid, vett säästvad segistid)		
vihmavee ja hallvee kasutamise võimalused veevarustuses kohtades, kus ei ole vaja kasutada joogiveekvaliteedile vastavat vett (nt WC loputus).		

Mehhaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine		
Hoone rõhutesti läbiviimine ja lekete vastavus passiivmajastandardile		
Hoone esimese aasta energiatarbe, toodetud energia, hoone sisekliima ja veetarbe seire hoone ehitaja poolt		
Teadmised ehitusaegse jäätmete sortimise nõuete osas		
Tingimusi hoone eluea lõpul lammutamise osas		

9. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

10. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

9) Pakkujate intervjuud – elekter

1. Kas olete elektri hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal (..)_____
   b) Koostootmisel toodetud elektrienergia osakaal (..)_____
   c) Elektrienergia päritolu (energiaallikas) (..)_____
   d) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

2. Kui paljudes elektri hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

3. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

4. Kas Teie poolt pakutava elektri kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Kui suures osas on elektrit toodetud taastuvatest energiaallikatest		

Kui suures osas on elektrit toodetud suure tõhususega koostootmise teel		
Töövõtja on valmis iga lepinguaasta lõpus avaldama hankijale tarnitud elektrienergia päritolu (energiaallikate ja tootmisviiside kaupa).		

5. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

10) Pakkujate intervjuud – siseruumide valgustus

5. Kas olete siseruumide valgustuse (projekteerimise, paigaldamise, valgusallikate) hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume ja kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?

   a) Valgusallikate (lampide) energiatõhusus (energiaklass) (..)_____
   b) Kogu siseruumide valgustuse summaarne valgustuse võimsus (..)_____
   c) Valgusallikate (lampide) valgusviljakus (..)_____
   d) Valgusallikate (lampide) kasutusiga (..)_____
   e) Valgusallikate (lampide) elavhõbedasisaldus (..)_____
   f) Tingimusi valgusallikate pakendamisele (..)_____
   g) Tingimusi valgustuse projekteerija kogemusele (..)_____
   h) Muud tingimused (nimetage) _____

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

6. Kui paljudes siseruumide valgustuse hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

7. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 1 toodud kriteeriume?

   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____
   _____

8. Kas Teie poolt pakutava siseruumide valgustuse lahenduste kohta on Teil teadajärgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Andmed on teada**	**Saaksime vajadusel esitada**
Valgusallikate (lampide) energiaklass		
Valgusallikate valgusviljakus X lm/W		
valgustusseadmete jaoks ette nähtud lampide ning olemasolevate valgustusseadmete asenduslampide kasutusiga		
luminofoorlampide ning olemasolevate valgustusseadmete jaoks ette nähtud asenduslampide elavhõbedasisaldus (mg/lamp)		
Toote pakendamine: Laminaat- ja komposiitplastikust pakendeid ei tohi kasutada		
Toote pakendamine: Kui kasutatakse pappkaste ja lainepaberit, on need vähemalt 50 % ulatuses valmistatud ringlussevõetud materjalist.		
Toote pakendamine: Kui kasutatakse plastikmaterjale, onneed vähemalt 50 % ulatuses valmistatud ringlussevõetud materjalist.		
Kui projekteerimisel on uus valgustussüsteem, peab pakkuja tõendama, et valgustuse projekteerijatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustuse projekteerimise valdkonnas ja/või sobiv valgustusinseneri kutsekvalifikatsioon		
Kui valgustus paigaldatakse kogu hoonesse, kui suur on hoones tarbitav valgustuse maksimaalne võimsus, jagatuna põranda kogupindalaga (W/m^2)?		
Kui valgustus paigaldatakse üksikusse ruumi või hooneosasse, kui suur on ruumis tarbitav maksimaalne valgustusvõimsus, jagatuna ruumi põranda kogupindalaga ja selle valgustatusega (väljendatud ühikutes 100 luksi), (W/m^2/100 lx)?		
Kui paigaldatakse uut või renoveeritud valgustussüsteemi, peab pakkuja tõendama, et paigaldajatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustussüsteemide paigaldamise valdkonnas ja/või sobiv elektrotehnika või ehitustehnoloogia alane kutsekvalifikatsioon		
Pakkuja esitab uute või renoveeritud valgustusseadmete kohta järgmise teabe: valgustite demonteerimisjuhised; juhised selle kohta, kuidas lampe asendada ja missuguseid lampe võib kasutada valgustites ilma määratud võimsustihedust suurendamata; juhised valgustuse juhtsüsteemide kasutamise ja hooldamise kohta; juhised kasutaja kohaloleku andurite kohta (kuidas seadistada nende tundlikkust ja viivitusaegu); juhised selle kohta, kuidas kalibreerida ümber ja seadistada päevavalgusega		

seotud juhtsüsteemid, nt võtma arvesse ruumiplaani muutusi; juhised lülituskellade kohta.		

9. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt eelmises küsimuses toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

10. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Lisa 3. Pakkujate küsimustik

E-kirja sisu küsimustiku välja saatmisel – Hankijatele ja pakkujatele ühine

OÜ Alkranel viib Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi tööd „**Keskkonnahoidlike riigihangete analüüs“.**

Palume edastada küsimustiku Teie organisatsioonis hangetega tegelevale kontaktisikule.

Oleksime väga tänulikud, kui leiate umbes 30 minutit aega, et vastata meie küsimustele. Teie poolt esitatav info on meile väga oluline!

Küsimustikule vastamiseks vajutage palun **siia (lisatakse link).**

Võimalusel palume küsimustikule vastata enne 1. septembrit 2015.

Küsimuste korral olete oodatud ühendust võtma OÜ-ga Alkranel (kontaktisik: Alar Noorvee, e-post: alar@alkranel.ee; telefon: 55 40 579).

Uuringu taustast (küsimustiku sissejuhatusse - Pakkujatele)

Avalik sektor on väga suur toodete ja teenuste hankija. Arvestades, et avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist ca 14-16%, mis on suur osa kogutarbimisest, on riigi avalikul sektoril suuna ja korrektse käitumise näitamisel suur jõud. Euroopa Liidu keskkonnapoliitikaga on seatud olulisi keskkonnaalaseid eesmärke – vähendada 20% kasvuhoonegaaside emissiooni ning suureneda 20% taastuvate energiaallikate kasutamist ja ressursitõhustust. Keskkonnahoidlik riigihange saab läbimõeldult aidata kõiki neid keskkonnaalaseid prioriteete ja eesmärke saavutada.

Jätkusuutlikuid riigihankeid peetakse üha enam turupõhiseks meetodiks riiklike või kohalike omavalitsuste keskkonna prioriteetide ja strateegiate elluviimisel. Avalik sektor kui suur hankija peab ka Eestis olema riigihangete läbiviimisel eeskujuks ning seadma endale eesmärgiks keskkonnahoidlike kriteeriumitega arvestamise ning seeläbi suurendama keskkonnaalast suutlikust sh ressursitootlikust.

Keskkonnahoidlik riigihange, mida mõnikord nimetatakse ka roheline, keskkonnasõbralik või jätkusuutlik hange, tähendab minimaalse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist. Tegemist ei ole riigihanke eriliigiga, vaid see on tavapärane avaliku sektori läbiviidud hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele kriteeriumitele ka keskkonnanõudeid. Sisuliselt on tegemist hankelepingu sõlmimisega tervikuna majanduslikult soodsaima mitte üksnes madalaima hinnaga pakkumuse alusel. Keskkonnahoidlikud riigihanked on vabatahtlik vahend suunamaks turgu ja tarbimist keskkonnahoidlikumaks.

Uuringuga on oluline saada informatsiooni pakkujate valmisolekust keskkonnahoidlike kriteeriumite arvestamisega pakkumuste esitamisel ning vajadusel teha ettepanekuid keskkonnahoidlike riigihangete efektiivsemaks korraldamiseks Eestis.

Soovi korral on täpsemalt on võimalik tutvuda EL keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitega, et mõista täpsemalt kriteeriumite olemust (http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm). EL-i kriteeriumid on universaalsed ning ühised kõikidele EL-i liikmesriikidele.

Pakkujate küsimustik - üldküsimused

1. Ettevõtte nimi _____

2. Küsitlusankeedi täitja kontaktandmed (*kontaktandmed on vajalikud uuringu läbiviijatele vajadusel täpsustava info küsimiseks. Kogu andmeanalüüs toimub küsimustiku osas anonüümselt ja vastajate andmeid ei avalikustata*)

   g) Nimi _____
   h) E-post: _____
   i) Telefon: _____

3. Kas Teie organisatsioon on teadlik Euroopa Liidu keskkonnahoidlikest hankekriteeriumitest?

   a) Ei ole detailselt kursis ( )
   b) Enam-vähem kursis ( )
   c) Oleme hästi informeeritud ( )

4. Kas olete hangete pakkumisel kohanud keskkonnahoidlike kriteeriume kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes või tehnilistes tingimustes?

   a) Ei ole kokku puutunud ( )
   b) Oleme kokku puutunud1-5 korral ( )
   c) Oleme kokku puutunud sageli (enam kui 25% hangetest) ( )
   d) Oleme kokku puutunud enamikel hangetel ( )

5. Kuidas hindate keskkonnahoidlike riigihanke kriteeriumite rakendamise vajalikkust toodete ja teenuste pakkumisel?

   a) Ei pea vajalikuks ( )
   b) Peame mingil määral vajalikuks ( )
   c) Peame väga vajalikuks ( )

6. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike hangete alast juhendmaterjali?

   a) Ei pea vajalikuks ( )
   b) Peame vajalikuks ( )
   c) Peame väga vajalikuks ( )

7. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimise koolitusi?

   a) Ei pea üldse vajalikuks (..)
   b) Peame vajalikuks ja piisavaks on üldiselt korraldatavad seminarid/koolitused (..)
   c) Peame väga vajalikuks ja vajalik oleks konkreetsed individuaalkoolitused vastavalt meie korraldatavate hangete eripäradele (..)

Küsitlusankeedis ei pea vastama kõikidele küsimustele, vaid ainult seoses toote- ja teenusegruppidega, mida on viimasel 3 aastal organisatsiooni poolt riigihangetel pakutud.

8. Milliste tooterühmade osas olete osalenud viimasel 3 aastal riigihangetel?

   a) kontori IT-seadmed (lauaarvutid, sülearvutid, tahvelarvutid, printerid/plotterid, arvutitarvikud, kuvarid, projektorid, serverid); ( )
   b) mööbel (kontorimööbel ja/või õuemööbel); ( )
   c) toit- ja toitlustusteenus (sh catering); ( )
   d) puhastustooted ja –teenused (universaalpuhastusvahendid, aknapuhastusvahendid, pesupesemisvahendid, nõudepesuvahedid, hügieeniruumide puhastusvahendid) ja/või puhastusteenused; ( )
   e) koopia- ja/või joonestuspaber; ( )
   f) teedeehitus ja/või liiklusmärgid; ( )
   g) transport (sõidukid või avalikud ühistransporditeenused või jäätmeveoteenused); ( )
   h) ehitus; ( )
   i) elekter; ( )
   j) siseruumide valgustus (projekteerimine, paigaldamine, valgusallikad). ( )

Vastavalt tehtud valikutele suunab edasi vastavate tootegrupi küsimustikele

1) Pakkujate küsimustik – kontori IT seadmed

1. Ligikaudu mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul kontori IT seadmete pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete kontori IT seadmete hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Nõuded seadmete energiatarbele ( )
   b) Nõuded seadmete müratasemele ( )
   c) Maksimaalne inimese tervisele või
   d) keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes ( )
   e) Toote parendamise või toote komponentide asendamise võimalused ( )
   f) Kahepoolne printimine ( )
   g) Tingimused toote pakendamisele ( )
   h) Toote kvaliteet ja eluiga ( )
   i) Muud tingimused (nimetage) _____ ( )

3. Kui paljudes kontori IT-seadmete hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist toodete pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutavate kontori IT-seadmete kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Milline on toote energiatarve ja vastavus uusimatele Energy Star'i energiatõhususnõuetele?			
Kas pakutavad personaalarvutid ja sülearvutid on konstrueeritud nii, et mälu on kergesti ligipääsetav ja seda saab vahetada või uuendada; kõvaketast (või kõvaketta ülesandeid täitvaid osi) ning, kui see on olemas, ka CD- ja/või DVD-seadet, saab vahetada?			
Vedelkristallkuvari taustvalgustussüsteemi keskmine elavhõbedasisaldus ühe lambi kohta (mg)			
Milline on toote A-filtriga korrigeeritud deklareeritud helivõimsuse tase (müratase, dB(A))?			
Kuidas on toode pakendatud? (kui suur osa papp-pakenditest on valmistatud ringlussevõetud materjalidest ja kas plastikpakendid on biolagunevad?)			
Kuidas on toode pakendatud? (kui suur osa plastikkottidest või plastümbristest on valmistatud ringlussevõetud materjalidest ja kas plastikpakendid on biolagunevad?)			
Kas toote plastosad on valmistatud ühest plasti polümeerist või mitmest ühildatavast polümeerist (välja arvatud kate, mis peab koosnema kuni kaht liiki polümeerist, mida on võimalik eraldada)?			
Milline on toote ohtlike ainete sisaldus (Raskemad kui 25 g kaaluvad plastosad ei tohi sisalda leegiaeglusteid ega valmistisi, millele on omistatud mõni järgmistest riskilausetest: võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada			

pärilikke geneetilisi haigusi, võib kahjustada viljakust, võib kahjustada loodet)?			
Kas tootja garanteerib toote varuosade kättesaadavuse vähemalt kolme aasta jooksul pärast tootmise lõpetamist?			
Kas on olemas IT-toe kasutusjuhendid ja/või koolituskursusi IT-toodete keskkonnahoidliku käitlemise kohta?			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis ( )
   b) Oleme valmis osaliselt ( )
   c) Oleme kindlasti valmis täielikult ( )

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

2) Pakkujate küsimustik – mööbel

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul mööbli pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete mööbli hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Maksimaalne ohtlike ainete sisaldus (mööbli pinnakatte värvides) (..)
   b) Toote vastupidavus ja/või parandatavus (..)
   c) Tingimused toote pakendamisele. (..)
   d) Tingimused puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu osas (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes mööbli hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava mööbli kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Mööbli tootmisel kasutatava puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu (kas			

on võimalik tõendada, et puit on seaduslikest allikatest saadud puit)			
Mööbli tootmisel kasutatava puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne))?			
Kas kõik ≥ 50 g kaaluvad mööbli tootmisel kasutatavad plastdetailid on tähistatud ringlusse võtmiseks ISO 11469 või samaväärse standardi kohaselt?			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted (värvid, lakid, peitsid jmt) ei sisalda ohtlikke aineid, mida liigitatakse kantserogeenseteks, sigivust kahjustavateks, mutageenseteks, mürgisteks, sissehingamisel allergiat tekitavateks, keskkonda kahjustavateks, pärilikke geneetilisi kahjustusi tekitavateks, pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse ohtu kujutavateks või pöördumatute kahjustuste ohtu kujutavateks.			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei sisalda lenduvaid orgaanilisi ühendeid üle viie massiprotsendi.			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei sisalda ftalaate, asiridiini ja kroom (VI) ühendeid.			
Mööbli kokkupanemisel kasutatavate liimide lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldus ei ületa 10 massiprotsenti.			
Kas pakendid koosnevad hõlpsasti ringlussevõetavast materjalist ja/või taastuvatestressurssidest pärit materjalidest või on korduvalt kasutatavad ja kõiki pakendimaterjale saab hõlpsasti käsitsi sorteerida ühest materjalist koosnevateks ringlussevõetavateks osadeks (nt kartong, paber, plast, tekstiil)?			

Kas on olemas andmed mööbli ohutuse, kulumiskindluse, purunemiskindluse, valguskindluse, värvikindluse, survekindluse, ergonoomilisuse kohta?			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis ( )
   b) Oleme valmis osaliselt ( )
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis ( )

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3) Pakkujate küsimustik – toit ja toitlustusteenus

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul toidu ja/või toitlustusteenuste pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete toidu ja toitlustusteenuste hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Mahepõllumajanduslikult toodetud toidu osakaal pakutavas toidus (..)
   b) Integreeritud tootmisest pärineva toidu osakaal pakutavas toidus (..)
   c) Hooajalise toidu osakaal pakutavast toidus (nt köögiviljad, puuviljad) (..)
   d) Säästlikult kasvatatud või püütud vesiviljeluse või meresaaduste osakaal toidus (..)
   e) Tingimused toidu pakendamisele (..)
   f) Tingimused toitlustusteenuse jäätmekäitlusele (nt ühekordsete nõude kasutamisele/mittekasutamisele) (..)
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes toidu ja toitlustusteenuste hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava toidu ja toitlustusteenuste kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Mitu % pakutavatest piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest on mahepõllumajanduslikult toodetud?			
Mitu % ülejäänud, mittemahepõllumajanduslikult toodetud piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest on toodetud kooskõlas integreeritud tootmise või samaväärsete süsteemide kriteeriumidega?			
Kas vesiviljelustooted ja meresaadused on püütud või toodetud vastava säästva kalapüügi ja vesiviljeluse märgi saamiseks kindlaks määratud säästlikke tavasid ja meetodeid rakendades?			
Kas loomsed saadused on toodetud siseriiklikele suunistele vastavate kõrgete loomade heaolu standardite alusel?			
Tooteid tarnitakse teiseses ja/või veopakendis, mis sisaldab üle 45% ringlussevõetud materjale.			
Tooteid tarnitakse pakendis, mis on valmistatud taastuvatest toorainetest (nt kartong või biolagunev plastik).			
Tooteid ei tarnita pakendatud üksikportsjonitena (tarbjapakendis)			
Teenuse osutamisel kasutatavad külmikud ja sügavkülmikud ei sisalda osoonikihti kahandavaid aineid (klorofluorosüsivesinikke) ega fluorosüsivesinikke.			
Teenuse osutamisel kasutatavad seadmed vastavad ühele või mitmele järgmistest energiatõhususe standarditest: Energy Star, ELi energiamärgis (A-klass) või või nendega samaväärne			

Kasutatavad seadmed on ELi märgise (A-klass) või samaväärsete standardite kohaselt veesäästlikud			
Toitlustusteenuse osutamisel kasutatavad peamised puu- ja köögiviljad ning meresaadused on võimaluse korral valitud vastavalt aastaajale.			
Toitlustusteenuse osutamisel - jäätmetekke vähendamiseks serveeritakse toitu ja jooke korduvalt kasutatavaid söögiriistu, klaas- ja savinõusid ning laudlinu või taastuvatest toorainetest valmistatud söögiriistu, savinõusid või muid toitlustamisvahendeid kasutades			
Toitlustusteenuse osutamisel - Pabertooted, nagu majapidamispaber või pabersalvrätid, mida teenuse osutamisel kasutatakse, peavad olema valmistatud ringlussevõetud või säästva majandamise teel saadud värskest kiudainest.			
Toitlustusteenuse osutamisel tekkivad jäätmed sorditakse eraldi.			
Toitlustustöötajaid koolitatakse jäätmete vähendamise, jäätmehoolduse ja jäätmete sortimise ning tootekirjelduste (toodete päritolu, keskkonnamõju ja sotsiaalne kvaliteet) alal.			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis ( )
   b) Oleme valmis osaliselt ( )
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis ( )

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

4) Pakkujate küsimustik – puhastustooted ja -teenused

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul puhastustoodete ja/või puhastusteenuste pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete puhastustoodete ja/või puhastusteenuste hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes (..)
   b) Tingimused toodete pakenditele (..)
   c) Tingimused puhastusteenuste pakkujate kasutatavatele puhastustoodetele (..)
   d) Puhastustöötajate koolitamine keskkonnaaspektide alal (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes toidu ja toitlustusteenuste hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava puhastustoodete ja/või puhastusteenuste kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Ühegi koostisaine (aine või valmistis) sisaldus lõpptootes ja/või			

puhastusteenuste pakkuja kasutatavas tootes ei ületa 0,01 massiprotsenti (või teatud riskilausete puhul 0,1 massiprotsenti), kui seda ainet tähistatakse mis tahes järgneva riskilause või riski ühendlausega: kokkupuutel hapetega eraldub mürgine gaas; võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada ülitundlikkust; võib kahjustada sigivust; mürgine veeorganismidele; ohtlik osoonikihile; pöördumatute kahjustuste oht			
Toode ei sisalda kas üldse või üle kindlaks määratud piirnormi järgmisi koostisosi: fosfor, fosfaadid, biotsiidid (v.a siis, kui neid kasutatakse säilitusainetena või kui need ei ole bioakumuleerumisvõimelised)			
Kõikide toodetega on kaasas selged doseerimisjuhised			
Propellante sisaldavaid pihustatavaid vahendeid ei kasutata			
Müügipakendit on võimalik hõlpsalt lahutada ühest materjalist koosnevateks osadeks			
Kartongpakend sisaldab ≥ 80 % ringlussevõetud materjali			
Täidetud on asjaomase toote ELi ökomärgise ökoloogilised ja pakenditega seotud kriteeriumid			
Puhastusteenuste pakkuja tõendab oma suutlikkust osutada teenust keskkonnahoidlikult. Sealhulgas tuleb esitada tõendid töötajate korrapärase koolitamise kohta puhastustöödega seotud tervishoiu-, ohutus- ja keskkonnaküsimuste alal ning keskkonnajuhtimismeetmete kohta, mida pakkuja puhastuslepingute raames tavapäraselt kohaldab (aktsepteeritavad on EMAS või ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemid ning muud samaväärsed keskkonnajuhtimismeetmed			
kõigi tarnitud toodete koostisosad vastavad detergentide määruses (EÜ) nr 648/2004 sätestatud biolagundatavuse tingimustele			
Kuus kuud pärast lepingu sõlmimist ja seejärel iga lepinguaasta lõpus esitab			

töövõtja bilansi, kus on märgitud kasutatud puhastustoodete nimetused ja kogused. Toodete puhul, mida ei ole esialgses pakkumuses nimetatud, tuleb esitada tõendid kirjeldusele vastavuse kohta			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis (..)
   b) Oleme valmis osaliselt (..)
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( )
   5 ( )

5) Pakkujate küsimustik – koopia- ja joonestuspaber

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul koopia- ja joonestuspaberi pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete koopia- ja joonestuspaberi hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Paber peab olema valmistatud vähemalt X protsendi ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust. (..)
   b) Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast. (..)
   c) Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne) (..)
   d) Paber peab olema kloori vaba (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes koopia- ja joonestuspaberi hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava koopia- ja joonestuspaberi kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmase puidukiu tootmiseks vajaliku puidu päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on seaduslikest allikatest saadud puit?).			
Tselluloosi tootmisel ettenähtud esmase puidukiu tootmiseks vajaliku puidu päritolu (kas on võimalik tõendada, et puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)?)			
Paber on valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust.			
Paber on valmistatud 100 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust ja vähemalt 80 % ulatuses lõpptarbija tekitatud paberijäätmetest			
Paber on vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF).			
Paber on täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF)			
Kontoriseadmetes kasutatava paberi sobivuse tagamiseks esitatakse ametiasutusele kvaliteedi kontrollimise eesmärgil vastava toote näidis			
Tuleb järgida ELi ökomärgisega või muu riikliku I tüübi ökomärgisega paberi tootmisega (mitte tehase juhtimistavadega) otseselt seotud kriteeriume			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

a) Ei ole valmis (..)
b) Oleme valmis osaliselt (..)
c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6) Pakkujate küsimustik – teedeehitus ja liiklusmärgid

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul teedeehituse ja liiklusmärkide pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete teedeehituse- ja liiklusmärkide hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele teedeehitusel (..)
   b) Tingimusi tee vastupidavusele (..)
   c) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide rajamisel (..)
   d) Liiklusmärkide vastupidavusele (..)
   e) Liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu (..)
   f) Tingimusi teede ehituse ja liiklusmärkide kogu elutsükli energiakulule (..)
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava teedeehituse (sh ehitusmaterjalide) ja liiklusmärkide kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Teiseste ja taaskasutatud materjalide kasutamise võimalused teedeehituses			
Ehitatavate teede vastupidavuse näitajad (nagu purunemiskindlus, külmumis-, sulamis ja paisumiskindlus, vastupidavus keemilistele mõjudele)			
Info teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamieks, ms vähendab teel liikuvate sõidukite kütusekulu (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)			
Info teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamiseks, mis vähendab sõidukite rehvimürataset (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)			
Tee-ehituse energiakulu kogu ehituse olelusringi jooksul (alates materjalide kaevandamisest ja transpordist kuni ehitise lõpliku valmimiseni)			
Tee-ehituse käigus välisõhu saasteainete heitkoguste piiramise võimalused (lenduvate orgaaniliste ühendite, tolmu, SO_2, NO_x ja polüaromaatsete süsivesinike (PAH) osas)			
Taaskasutatavate materjalide kasutamise võimalused liiklusmärkide tootmisel			
Võimalused liiklusmärkide vastupidavuse ja eluea suurendamiseks			
Võimalused liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu			
Liiklusmärkide tootmise energiakulu			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

a) Ei ole valmis (..)
b) Oleme valmis osaliselt (..)
c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

7) Pakkujate küsimustik – transport

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hangetes pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete transpordivaldkonna hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Kütusekulule (..)
   b) CO_2 emissioonidele (..)
   c) Teise saasteainete emissioonidele (nt NO_x, tahked osakesed) (..)
   d) Sõidukite põhjustatavatele müratasemetele (..)
   e) Juhtide säästliku sõidustiili koolitusele (..)
   f) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes transpordivaldkonna hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutavate sõidukite või transporditeenuste pakkumisel kasutatavate sõidukite kohta on Teil teada järgmisi ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
On teada sõiduki tehniliste andmete alusel sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused (CO_2 g/km)			
Sõidukite heitmed on kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga			
Sõidukitega on kaasas vastava sõiduki puhul asjakohane teave/juhised keskkonnahoidliku sõiduki juhtimise kohta.			
Sõidukid on varustatud käiguvahetuse näidikuga.			
Sõidukid on varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega.			
Sõidukid on varustatud seadmega, mis kuvab autojuhile kütusekulu näitajaid.			
Kui sõidukisse on paigaldatud kliimaseade, mis näeb ette fluoritud kasvuhoonegaaside kasutamist, on olemas andmed vastava gaasi ülemaailmset kliimasoojenemist soodustava mõju kohta sõltuvalt sõiduki tüübist			
Sõidukite hooldusel kasutatakse madala viskoossusega mootori määrdeõlisid või regenereeritud määrdeõlisid			
Hüdraulikaõlidel ja määretel ei ole kehtivat tervise- või keskkonnaohu teadet või riskilauset			
Määrdeõlides ei ole biolagunemisvõimetute ja bioakumuleeruvate ainete kumulatiivne massikontsentratsioon üle 0,1 massiprotsendi			
Sõidukid on varustatud rehvidega, millest tulenev müratase ei ületa kehtestatud maksimumi			
Sõidukid on varustatud rehvidega, mille veeretakistusjõud (nii uute kui ka protekteeritud rehvide puhul, mida väljendatakse ühikuga kg/tonn, ei ületa ISO 28580 või samaväärse standardi alusel kehtestatud piirväärtusi			

Sõiduk on ette nähtud töötama alternatiivsete kütuseliikide või –süsteemide jõul (nt biokütused, elektri- ja vesinikkütused või hübriidsõidukisüsteemid			
Sõiduki müratase ei ületa õigusaktidega kehtestatud taset			
Teada on ringlusse võetud või taastuvate materjalide suhtarv sõiduki kaalust. Taastuvate materjalide hulka kuuluvad näiteks sellistest allikatest nagu taimeõli või maisitärklis saadud bioplast			
Sõidukile on paigaldatud käivitamis- ja seiskamissüsteem			
Kütusesäästlikkuse suurendamiseks koolitatakse kõiki lepingu kehtivusajal teenuse osutamisel osalevaid sõidukijuhte tunnustatud õppeasutuses korrapäraselt keskkonnahoidliku sõidukijuhtimise alal.			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete tootjana või pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis (..)
   b) Oleme valmis osaliselt (..)
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

8) Pakkujate küsimustik – ehitus

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul ehitushangetes pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete ehitushangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Arhitekti kogemus keskkonnasõbraliku ehituse valdkonnas (..)
   b) Ehitise energiatõhusus (..)
   c) Taastuvate energiaallikate kasutamine ehitise ekspluatatsioonil (..)
   d) Kasutatavate ehitusmaterjalide keskkonnasõbralikkuse nõuded (..)
   e) Nõuded veesäästu lahendustele (..)
   f) Nõuded ehitusjäätmete käitlusele ( )
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes ehitushangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted ja teenused oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutavate ehitustööde teostamise või ehitusel kasutatavate materjalide kohta on Teil teadajärgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Arhitekti/projekteerija kogemus keskkonnasõbraliku ehituse (energiatõhusus, taaskasutatavatest energiaallikatest energia tootmine, soojustagastusega ventilatsioon valdkonnas, hoonete hea sisekliima kavandamise, veesäästu kavandamise jm alal			
Ehitusettevõtja suutlikkuse ehitusprotsessi keskkonnajuhtimisele (EMAS või ISO 14001 sertifikaadid või või ettevõtte sisene või allhankijate poolne ekspertiis keskkonnajuhtimisvõtete rakendamiseks, et ära hoida negatiivseid mõjusid taimestikule ja loomastikule, keskkonnasaaste osas)			
Hoone kogu energiatarbe (küte, jahutus, soe vesi, ventilatsioon ja elektrienergia) näitajad			
Hoone tulevaste kasutajate energiatõhusa käitumise koolitamine			
Näitajad, mitu % suudab hoone oma energiatarbest toota ise taastuvatest energiaallikatest lokaalsete seadmete abil (päikesekollektorid ja päikesepaneelid, biomassi katlamaja või koostootmine, tuulegeneraatorid vm)			
hoone ehitamisel ei kasutata materjale, mis sisaldavad väävelheksafluoriide (SF6)			
Ehitusel kasutatavatele värvidele, lakkidele jmt lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldused			
Hoones kasutatavate ehitusmaterjalide lenduvate orgaaniliste ühendite heite väärtused lähtuvalt standardist EN ISO 16000-9 kuni -11			
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid on pärit seaduslikest allikatest saadud puidust			
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise			

põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)			
kui suur osakaal hoone ehitusmaterjalidest baseeruma taaskasutatavatel materjalidel			
kõik sanitaar- ja köögiruumid varustatakse tehnoloogia viimaste veesäästu tehnoloogiatega (nt kahesüsteemsed WC-loputuskastid, mis kasutavad maksimaalselt 6 liitrit täisloputusel ja 3 l vett uriiniloputusel; veevabad pissuaarid, vett säästvad segistid)			
vihmavee ja hallvee kasutamise võimalused veevarustuses kohtades, kus ei ole vaja kasutada joogiveekvaliteedile vastavat vett (nt WC loputus).			
Mehhaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine			
Hoone rõhutesti läbiviimine ja lekete vastavus passiivmajastandardile			
Hoone esimese aasta energiatarbe, toodetud energia, hoone sisekliima ja veetarbe seire hoone ehitaja poolt			
Teadmised ehitusaegse jäätmete sortimise nõuete osas			
Tingimusi hoone eluea lõpul lammutamise osas			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis (..)
   b) Oleme valmis osaliselt (..)
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

9) Pakkujate küsimustik – elekter

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul elektri pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete elektri hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal (..)
   b) Koostootmisel toodetud elektrienergia osakaal (..)
   c) Elektrienergia päritolu (energiaallikas) (..)
   d) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes elektri hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava elektri kohta on Teil teada järgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Kui suures osas on elektrit toodetud taastuvatest energiaallikatest			
Kui suures osas on elektrit toodetud suure tõhususega koostootmise teel			
Töövõtja on valmis iga lepinguaasta lõpus avaldama hankijale tarnitud			

elektrienergia päritolu (energiaallikate ja tootmisviiside kaupa).			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis (..)
   b) Oleme valmis osaliselt (..)
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

10) Pakkujate küsimustik – siseruumide valgustus

1. Kui mitu hanke pakkumust olete viimase 3 aasta jooksul siseruumide valgustuse (projekteerimise, paigaldamise, valgusallikate) pakkumiseks esitanud?

   _____ pakkumust

2. Kas olete siseruumide valgustuse (projekteerimise, paigaldamise, valgusallikate) hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume?

   a) Valgusallikate (lampide) energiatõhusus (energiaklass) (..)
   b) Kogu siseruumide valgustuse summaarne valgustuse võimsus (..)
   c) Valgusallikate (lampide) valgusviljakus (..)
   d) Valgusallikate (lampide) kasutusiga (..)
   e) Valgusallikate (lampide) elavhõbedasisaldus (..)
   f) Tingimusi valgusallikate pakendamisele (..)
   g) Tingimusi valgustuse projekteerija kogemusele (..)
   h) Muud tingimused (nimetage) _____

3. Kui paljudes siseruumide valgustuse hangetes oli rakendatud vähemalt mõnda eelmises küsimuses nimetatud kriteeriumitest?

   a) Mitte üheski hankes ( )
   b) Mõnes hankes ( )
   c) Enamikes hangetes ( )
   d) Kõikides hangetes ( )

4. Kas Te järgite, et Teie poolt pakutavad tooted oleks keskkonnahoidlikud ja kas Te jälgite enda poolt pakutavate toodete ja teenuste osas küsimuses 2 toodud kriteeriume?

   a) Ei ole märkimisväärselt jälginud ( )
   b) Oleme jälginud üksikuid kriteeriume ( )
   c) Jälgime kõiki esitatud kriteeriume ( )

5. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamist oma toodete ja teenuste pakkumisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

6. Kas Teie poolt pakutava siseruumide valgustuse lahenduste kohta on Teil teadajärgmisi näitajaid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada?

Kriteerium	**Ligikaudsed andmed on teada**	**Andmed on teada ja saaksime näitajaid pakkumustel vajadusel esitada**	**Piisavad andmed puuduvad**
Valgusallikate (lampide) energiaklass			
Valgusallikate valgusviljakus X lm/W			
valgustusseadmete jaoks ette nähtud lampide ning olemasolevate valgustusseadmete asenduslampide kasutusiga			
luminofoorlampide ning olemasolevate valgustusseadmete jaoks ette nähtud asenduslampide elavhõbedasisaldus (mg/lamp)			
Toote pakendamine: Laminaat- ja komposiitplastikust pakendeid ei tohi kasutada			
Toote pakendamine: Kui kasutatakse pappkaste ja lainepaberit, on need vähemalt 50 % ulatuses valmistatud ringlussevõetud materjalist.			
Toote pakendamine: Kui kasutatakse plastikmaterjale, onneed vähemalt 50 % ulatuses valmistatud ringlussevõetud materjalist.			
Kui projekteerimisel on uus valgustussüsteem, peab pakkuja tõendama, et valgustuse projekteerijatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustuse projekteerimise valdkonnas ja/või sobiv valgustusinseneri kutsekvalifikatsioon			
Kui valgustus paigaldatakse kogu hoonesse, kui suur on hoones tarbitav valgustuse maksimaalne võimsus, jagatuna põranda kogupindalaga (W/m^2)?			
Kui valgustus paigaldatakse üksikusse ruumi või hooneosasse, kui suur on ruumis tarbitav maksimaalne valgustusvõimsus, jagatuna ruumi põranda kogupindalaga ja selle valgustatusega (väljendatud ühikutes 100 luksi), (W/m^2/100 lx)?			

Kui paigaldatakse uut või renoveeritud valgustussüsteemi, peab pakkuja tõendama, et paigaldajatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustussüsteemide paigaldamise valdkonnas ja/või sobiv elektrotehnika või ehitustehnoloogia alane kutsekvalifikatsioon			
Pakkuja esitab uute või renoveeritud valgustusseadmete kohta järgmise teabe: valgustite demonteerimisjuhised; juhised selle kohta, kuidas lampe asendada ja missuguseid lampe võib kasutada valgustites ilma määratud võimsustihedust suurendamata; juhised valgustuse juhtsüsteemide kasutamise ja hooldamise kohta; juhised kasutaja kohaloleku andurite kohta (kuidas seadistada nende tundlikkust ja viivitusaegu); juhised selle kohta, kuidas kalibreerida ümber ja seadistada päevavalgusega seotud juhtsüsteemid, nt võtma arvesse ruumiplaani muutusi; juhised lülituskellade kohta.			

7. Kui hankijad hakkavad hangete tingimustes kasutama laialdasemalt küsimuses 6 toodud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume, siis Te olete pakkujana valmis hankima infot toodete vastavate näitajate kohta ja vajadusel muutma pakutavaid tooteid ja teenuseid keskkonnahoidlikumaks?

   a) Ei ole valmis (..)
   b) Oleme valmis osaliselt (..)
   c) Oleme kindlasti täielikult valmis (..)

8. Kuidas hindate, kas keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamine võiks anda Teie ettevõttele riigihanke pakkumustel konkurentsieeliseid? Palume anda hinnangu 1-5 (1 annab suure konkurentsieelise, 5 vähendab konkurentsivõimalusi)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

Lisa 4. Hankijate küsimustik

E-kirja sisu küsimustiku välja saatmisel – Hankijatele ja pakkujatele ühine

OÜ Alkranel viib Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi tööd „**Keskkonnahoidlike riigihangete analüüs“.**

Palume edastada küsimustiku Teie organisatsioonis hangetega tegelevale kontaktisikule.

Oleksime väga tänulikud, kui leiate umbes 30 minutit aega, et vastata meie küsimustele. Teie poolt esitatav info on meile väga oluline!

Küsimustikule vastamiseks vajutage palun **siia (lisatakse link).**

Võimalusel palume küsimustikule vastata enne 1. septembrit 2015.

Küsimuste korral olete oodatud ühendust võtma OÜ-ga Alkranel (kontaktisik: Alar Noorvee, e-post: alar@alkranel.ee; telefon: 55 40 579)

Uuringu taustast (küsimustiku sissejuhatusse - Hankijatele)

Avalik sektor on väga suur toodete ja teenuste hankija. Arvestades, et avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist ca 14-16%, mis on suur osa kogutarbimisest, on riigi avalikul sektoril suuna ja korrektse käitumise näitamisel suur jõud. Euroopa Liidu keskkonnapoliitikaga on seatud olulisi keskkonnaalaseid eesmärke – vähendada 20% kasvuhoonegaaside emissiooni ning suureneda 20% taastuvate energiaallikate kasutamist ja ressursitõhustust. Keskkonnahoidlik riigihange saab läbimõeldult aidata kõiki neid keskkonnaalaseid prioriteete ja eesmärke saavutada.

Jätkusuutlikuid riigihankeid peetakse üha enam turupõhiseks meetodiks riiklike või kohalike omavalitsuste keskkonna prioriteetide ja strateegiate elluviimisel. Panuse Eesti madalasse ressursitootlikkuse annab ka avalik sektor läbi hangitavate toodete ja teenuste. Avalik sektor kui suur hankija peab ka Eestis olema riigihangete läbiviimisel eeskujuks ning seadma endale eesmärgiks keskkonnahoidlike kriteeriumitega arvestamise ning seeläbi suurendama keskkonnaalast suutlikust sh ressursitootlikust.

Keskkonnahoidlik riigihange, mida mõnikord nimetatakse ka roheline, keskkonnasõbralik või jätkusuutlik hange, tähendab minimaalse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist.

Tegemist ei ole riigihanke eriliigiga, vaid see on tavapärane avaliku sektori läbiviidud hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele kriteeriumitele ka keskkonnanõudeid. Sisuliselt on tegemist hankelepingu sõlmimisega tervikuna majanduslikult soodsaima mitte üksnes madalaima hinnaga pakkumuse alusel. Keskkonnahoidlikud riigihanked on vabatahtlik vahend suunamaks turgu ja tarbimist keskkonnahoidlikumaks.

Hetkel on jäetud keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimine valikuliseks. Riigihangete seaduse § 3 punkt 6 kohaselt peab hankija võimaluse korral eelistama keskkonnasäästlikke lahendusi. Samuti ei ole head ülevaadet keskkonnahoidlike riigihangete osakaalust ega ka EL tooterühmade kriteeriumite kasutamisest.

Uuringuga on oluline saada informatsiooni hankijate valmisolekust keskkonnahoidlike riigihangete läbi viimiseks ning vajadusel teha ettepanekuid keskkonnahoidlike riigihangete efektiivsemaks korraldamiseks Eestis.

Soovi korral on täpsemalt on võimalik tutvuda EL keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitega, et mõista täpsemalt kriteeriumite olemust (http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm). EL-i kriteeriumid on universaalsed ning ühised kõikidele EL-i liikmesriikidele.

Hankijate küsimustik – üldküsimused

1. Organisatsiooni tüüp

    a) riik ja/või riigiasutus ( )
    b) kohalikku omavalitsus ja/või KOV üksus ( )
    c) avalik-õiguslik isik ( )
    d) riigile kuuluv ettevõte, sihtasutus või MTÜ ( )
    e) kohalikule omavalitsusele kuuluv ettevõte, sihtasutus või MTÜ ( )

2. Organisatsiooni nimi _____

3. Küsitlusankeedi täitja kontaktandmed (*kontaktandmed on vajalikud uuringu läbiviijatele vajadusel täpsustava info küsimiseks. Kogu andmeanalüüs toimub küsimustiku osas anonüümselt ja vastajate andmeid ei avalikustata*)

    a) Nimi _____
    b) E-post: _____
    c) Telefon: _____

4. Kuidas on Teie organisatsioonis hankimine korraldatud?

    a) Täielikult tsentraliseeritud ( )
    b) Enamasti tsentraliseeritud ( )
    c) Enamasti mitte tsentraliseeritud ( )
    d) Täielikult mittetsentraliseeritud ( )

5. Kas Teie organisatsioon on teadlik Euroopa Liidu keskkonnahoidlikest hankekriteeriumitest?

    a) Ei ole detailselt kursis ( )
    b) Enam-vähem kursis ( )
    c) Oleme hästi informeeritud ( )

6. Kas Teie organisatsioon rakendab keskkonnahoidlike hanke kriteeriume toodete ja teenuste hankimisel

7.

    a) Ei ole teadlikult rakendanud ( )
    b) On rakendanud harva 1-5 korral ( )
    c) On rakendanud sageli (enam kui 25% hangetest) ( )
    d) Rakendab alati ( )

8. Kuidas hindate keskkonnahoidlike riigihanke kriteeriumite rakendamise vajalikkust toodete ja teenuste hankimisel?

    a) Ei pea vajalikuks ( )
    b) Peame mingil määral vajalikuks ( )
    c) Peame väga vajalikuks ( )

9. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike hangete alast juhendmaterjali?

   a) Ei pea vajalikuks (..)
   b) Peame vajalikuks (..)
   c) Peame väga vajalikuks (..)

10. Kas peate vajalikuks keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimise koolitusi?

    a) Ei pea üldse vajalikuks (..)
    b) Peame vajalikuks ja piisavaks on üldiselt korraldatavad seminarid/koolitused (..)
    c) Peame väga vajalikuks ja vajalik oleks konkreetsed individuaalkoolitused vastavalt meie korraldatavate hangete eripäradele (..)

Küsitlusankeedis ei pea vastama kõikidele küsimustele, vaid ainult seoses toote- ja teenusegruppidega, mida on viimasel 3 aastal organisatsiooni poolt hangitud.

11. Palun märkige, millistest alljärgnevatest toote- ja/või teenusgruppidest olete viimase kolme aasta jooksul hankinud (lähtuvalt sellest suunatakse Teid edasi küsimustiku täitmisele:

    a) kontori IT-seadmeid (lauaarvuteid, sülearvuteid, tahvelarvuteid, printereid/plottereid, arvutitarvikuid, kuvareid, projektoreid, servereid); ( )
    b) mööblit (kontorimööbel ja/või õuemööbel); ( )
    c) toitu- ja/või toitlustusteenuseid (sh catering); ( )
    d) puhastustooteid (universaalpuhastusvahendeid, aknapuhastusvahendeid, pesupesemisvahendeid, nõudepesuvahedeid, hügieeniruumide puhastusvahendeid) ja/või puhastusteenuseid; ( )
    e) koopia- ja/või joonestuspaberit; ( )
    f) teedeehitust ja/või liiklusmärke; ( )
    g) transporti (sõidukeid või avalikke ühistransporditeenuseid või jäätmeveoteenuseid); ( )
    h) ehitustöid; ( )
    i) elektrit; ( )
    j) siseruumide valgustust (projekteerimist, paigaldamist, valgusallikaid) ( )

Vastavalt tehtud valikutele suunab edasi vastavate tootegrupi küsimustikele

1) Hankijate küsimustik – kontori IT-seadmed

1. Kas kasutasite kontori IT-seadmete hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?

   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite rakendamist kontori IT-seadmete hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite kontori IT-seadmete hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Energiatarve (..)
   b) Müratase (..)
   c) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes (..)
   d) Toote parendamise või toote komponentide asendamise võimalused (..)
   e) Kahepoolne printimine (..)
   f) Tingimused toote pakendamisele. (..)
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite kontori IT-seadmete hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul kontori IT-seadmete hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes kontori IT-seadmete hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid kontori IT-seadmete hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid kontori IT-seadmete hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi kontori IT-seadmete hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Kõik tooted peavad vastama uusimatele Energy Star'i energiatõhususnõuetele (www.euenergystar.org)			
Personaalarvutid peavad olema konstrueeritud nii, et: mälu on kergesti ligipääsetav ja seda saab vahetada või uuendada; kõvaketast (või kõvaketta ülesandeid täitvaid osi) ning, kui see on olemas, ka CD- ja/või DVD-seadet, saab vahetada			
Sülearvuti peab olema konstrueeritud nii, et selle mälu on kergesti juurdepääsetav ja seda on võimalik vahetada või uuendada			
Vedelkristallkuvari taustvalgustussüsteemi keskmine elavhõbedasisaldus ühe lambi kohta ei tohi olla üle 3,5 mg. (või Vedelkristallkuvarite taustvalgustus ei tohi sisaldada elavhõbedat.)			
Tingimusena, et laua-ega sülearvuti A-filtriga korrigeeritud deklareeritud helivõimsuse tase (1			

pW kohta) ületada järgmisi väärtusi: Personaalarvutite puhul: ooterežiimil 4,0 B(A) (vastab helitugevusele 40 dB(A)), kõvaketta töötamise ajal 4,5 B(A) (vastab helitugevusele 45 dB(A)).Sülearvutite puhul: ooterežiimil 3,5 B(A) (vastab helitugevusele 35 dB(A)), kõvaketta töötamise ajal 4,0 B(A) (vastab helitugevusele 40 dB(A)).			
Tuleb pakkuda IT-toe kasutusjuhendeid ja/või koolituskursusi IT toodete keskkonnahoidliku käitlemise kohta			
Pakendamine. Kui lõpp-pakendamiseks kasutatakse pappkaste, valmistatakse need vähemalt 50 % ulatuses ringlussevõetud materjalist			
Pakendamine. Kui lõpp-pakendamiseks kasutatakse plastikkotte või plastümbriseid, valmistatakse need vähemalt 50 % ulatuses ringlussevõetud materjalist või need on biolagunevad või kompostitavad.			
Pakkuja peab tagama varuosade kättesaadavuse vähemalt kolme aasta jooksul pärast tootmise lõpetamist.			
üle 25 grammi raskustel plastosadel peab olema ISO 11469:2000 või samaväärse standardi kohane materjali			

identifitseeriv püsimärgistus.			

2) Hankijate küsimustik – mööbel

1. Kas kasutasite mööbli hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite mööbli hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite mööbli hankes tingimusi järgmistele näitajatele?
   a) Maksimaalne ohtlike ainete sisaldus (mööbli pinnakatte värvides) (..)
   b) Toote vastupidavus ja/või parandatavus (..)
   c) Tingimused toote pakendamisele. (..)
   d) Tingimused puidu ja puidupõhiste materjalide päritolu osas (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite mööbli hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul mööbli hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes mööbli hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid mööbli hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid mööbli hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi mööbli hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust			
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)			
Kõik ≥50 g kaaluvad plastdetailid tuleb tähistada ringlusse võtmiseks ISO 11469 või samaväärse standardi kohaselt ja need ei tohi sisaldada muid materjale, mis võivad takistada nende ringlusse võtmist			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted (värvid, lakid, peitsid jmt) ei tohi sisaldada ohtlikke aineid, mida liigitatakse kantserogeenseteks, sigivust kahjustavateks, mutageenseteks, mürgisteks, sissehingamisel allergiat tekitavateks, keskkonda kahjustavateks, pärilikke geneetilisi			

kahjustusi tekitavateks, pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse ohtu kujutavateks või pöördumatute kahjustuste ohtu kujutavateks.			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada lenduvaid orgaanilisi ühendeid üle viie massiprotsendi			
Puit-, plast- ja/või metalldetailide pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada ftalaate, asiridiini ja kroom (VI) ühendeid			
Mööbli kokkupanemisel kasutatavate liimide lenduvate orgaaniliste ühendite sisaldus ei tohi ületada 10 massiprotsenti			
Pakendid peavad koosnema hõlpsasti ringlussevõetavast materjalist ja/või taastuvatestressurssidest pärit materjalidest või olema korduvalt kasutatavad ja kõiki pakendimaterjale peab saama hõlpsasti käsitsi sorteerida ühest materjalist koosnevateks ringlussevõetavateks osadeks (nt kartong, paber, plast, tekstiil).			
Tingimused mööbli vastupidavusele, parandatavusele, praktilisusele ja ergonoomilisusele			

3) Hankijate küsimustik – toit ja toitlustusteenus

1. Kas kasutasite toidu ja toitlustusteenuste hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite toidu ja toitlustusteenuste hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite toidu ja toitlustusteenuste hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Mahepõllumajanduslikult toodetud toidu osakaal pakutavas toidus (..)
   b) Integreeritud tootmisest pärineva toidu osakaal pakutavas toidus (..)
   c) Hooajalise toidu osakaal pakutavast toidus (nt köögiviljad, puuviljad) (..)
   d) Säästlikult kasvatatud või püütud vesiviljeluse või meresaaduste osakaal toidus (..)
   e) Tingimused toidu pakendamisele (..)
   f) Tingimused toitlustusteenuse jäätmekäitlusele (nt ühekordsete nõude kasutamisele/mittekasutamisele) (..)
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite toidu ja toitlustusteenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul toidu ja toitlustusteenuste hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes toidu ja toitlustusteenuste hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid toidu ja toitlustusteenuste hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid toidu ja toitlustusteenuste hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi toidu ja toitlustusteenuste hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
X % piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest peab olema mahepõllumajanduslikult toodetud			
X % ülejäänud, mittemahepõllumajanduslikult toodetud piima-, lihatoodetest või köögiviljadest ja puuviljadest jm toiduainetest peab olema toodetud kooskõlas integreeritud tootmise või samaväärsete süsteemide kriteeriumidega			
vesiviljelustooted ja meresaadused peavad olema püütud või toodetud vastava säästva kalapüügi ja vesiviljeluse märgi saamiseks kindlaks määratud säästlikke tavasid ja meetodeid rakendades.			
loomsed saadused on toodetud siseriiklikele suunistele vastavate kõrgete loomade heaolu standardite alusel			
Tooteid tarnitakse teiseses ja/või veopakendis, mis sisaldab üle 45% ringlussevõetud materjale			
Tooteid tarnitakse pakendis, mis on valmistatud taastuvatest toorainetest			
Tooteid ei tarnita pakendatud üksikportsjonitena (tarbjapakendis)			
Teenuse osutamisel kasutatavad külmikud ja sügavkülmikud ei sisalda osoonikihti kahandavaid aineid			

(klorofluorosüsivesinikke) ega fluorosüsivesinikke			
Teenuse osutamisel kasutatavad seadmed vastavad ühele või mitmele järgmistest energiatõhususe standarditest: Energy Star, ELi energiamärgis (A-klass) või või nendega samaväärne			
Kasutatavad seadmed on ELi märgise (A-klass) või samaväärsete standardite kohaselt veesäästlikud			
Toitlustusteenuse osutamisel kasutatavad peamised puu- ja köögiviljad ning meresaadused peavad võimaluse korral olema valitud vastavalt aastaajale			
Toitlustusteenuse osutamisel - jäätmetekke vähendamiseks tuleb toitu ja jooke serveerida korduvalt kasutatavaid söögiriistu, klaas- ja savinõusid ning laudlinu või taastuvatest toorainetest valmistatud söögiriistu, savinõusid või muid toitlustamisvahendeid kasutades.			
Toitlustusteenuse osutamisel - Pabertooted, nagu majapidamispaber või pabersalvrätid, mida teenuse osutamisel kasutatakse, peavad olema valmistatud ringlussevõetud või säästva majandamise teel saadud värskest kiudainest			
Toitlustusteenuse osutamisel tekkivad jäätmed sorditakse eraldi			
Toitlustustöötajaid tuleb koolitada jäätmete vähendamise, jäätmehoolduse ja jäätmete sortimise ning tootekirjelduste (toodete päritolu, keskkonnamõju ja sotsiaalne kvaliteet) alal.			

4) Hankijate küsimustik – puhastustooted ja -teenused

1. Kas kasutasite puhastustoodete ja puhastusteenuste hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite puhastustoodete ja puhastusteenuste hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite puhastustoodete ja puhastusteenuste hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Maksimaalne inimese tervisele või keskkonnale ohtlike ainete sisaldus tootes (..)
   b) Tingimused toodete pakenditele (..)
   c) Tingimused puhastusteenuste pakkujate kasutatavatele puhastustoodetele (..)
   d) Puhastustöötajate koolitamine keskkonnaaspektide alal (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite puhastustoodete ja puhastusteenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul puhastustoodete ja puhastusteenuste hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes puhastustoodete ja puhastusteenuste hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid puhastustoodete ja puhastusteenuste hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid puhastustoodete ja puhastusteenuste hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi puhastustoodete ja puhastusteenuste hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Ühegi koostisaine (aine või valmistis) sisaldus lõpptootes ja/või puhastusteenuste pakkuja kasutatavas tootes ei tohi ületada 0,01 massiprotsenti (või teatud riskilausete puhul 0,1 massiprotsenti), kui seda ainet tähistatakse mis tahes järgneva riskilause või riski ühendlausega: kokkupuutel hapetega eraldub mürgine gaas; võib põhjustada vähktõbe, võib põhjustada ülitundlikkust; võib kahjustada sigivust; mürgine veeorganismidele; ohtlik osoonikihile; pöördumatute kahjustuste oht			
Toode ei tohi sisaldada kas üldse või üle kindlaks määratud piirnormi järgmisi koostisosi: fosfor, fosfaadid, biotsiidid (v.a siis, kui neid kasutatakse säilitusainetena või kui need ei ole bioakumuleerumisvõimelised).			
Kõikide toodetega peavad kaasas olema selged doseerimisjuhised			
Propellante sisaldavaid pihustatavaid vahendeid ei tohi kasutada.			
Müügipakendit peab olema võimalik hõlpsalt lahutada ühest materjalist koosnevateks osadeks			

Kartongpakend peab sisaldama ≥ 80 % ringlussevõetud materjali			
Puhastusteenuste pakkuja peab tõendama oma suutlikkust osutada teenust keskkonnahoidlikult. Sealhulgas tuleb esitada tõendid töötajate korrapärase koolitamise kohta puhastustöödega seotud tervishoiu-, ohutus- ja keskkonnaküsimuste alal ning keskkonnajuhtimismeetmete kohta, mida pakkuja puhastuslepingute raames tavapäraselt kohaldab (aktsepteeritavad on EMAS või ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemid ning muud samaväärsed keskkonnajuhtimismeetmed)			
kõigi tarnitud toodete koostisosad vastavad detergentide määruses (EÜ) nr 648/2004 sätestatud biolagundatavuse tingimustele			
Kuus kuud pärast lepingu sõlmimist ja seejärel iga lepinguaasta lõpus peab töövõtja esitama bilansi, kus on märgitud kasutatud puhastustoodete nimetused ja kogused. Toodete puhul, mida ei ole esialgses pakkumuses nimetatud, tuleb esitada tõendid kirjeldusele vastavuse kohta.			

5) Hankijate küsimustik – koopia- ja joonestuspaber

1. Kas kasutasite koopia- ja joonestuspaberi hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite koopia- ja joonestuspaberi hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite koopia- ja joonestuspaberi hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Paber peab olema valmistatud vähemalt X protsendi ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust. (..)
   b) Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast. (..)
   c) Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne) (..)
   d) Paber peab olema kloori vaba (..)
   e) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite koopia- ja joonestuspaberi hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul koopia- ja joonestuspaberi hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes koopia- ja joonestuspaberi hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid koopia- ja joonestuspaberi hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid koopia- ja joonestuspaberi hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi koopia- ja joonestuspaberi hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Tselluloosi tootmiseks ettenähtud esmane puidukiud peab pärinema seaduslikust allikast.			
Tselluloosi tootmiseks kasutatud puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne).			
Paber peab olema valmistatud vähemalt 75% ulatuses ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust			
Paber peab olema valmistatud 100 %-liselt ringlussevõetud paberist regenereeritud kiust ja vähemalt 80 % ulatuses lõpptarbija tekitatud paberijäätmetest			

Paber peab olema vähemalt elementaarse kloori vaba (Elementary Chlorine Free, ECF)			
Paber peab olema täielikult kloorivaba (Totally Chlorine Free, TCF)			
Kontoriseadmetes kasutatava paberi sobivuse tagamiseks tuleb ametiasutusele kvaliteedi kontrollimise eesmärgil esitada vastava toote näidis			

6) Hankijate küsimustik – teedeehitus ja liiklusmärgid

1. Kas kasutasite teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite teedeehituse ja liiklusmärkide hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite teedeehituse ja liiklusmärkide hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele teedeehitusel (..)
   b) Tingimusi tee vastupidavusele (..)
   c) Taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide rajamisel (..)
   d) Liiklusmärkide vastupidavusele (..)
   e) Liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu (..)
   f) Tingimusi teede ehituse ja liiklusmärkide kogu elutsükli energiakulule (..)
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite teedeehituse ja liiklusmärkide hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul teedeehituse ja liiklusmärkide hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes teedeehituse ja liiklusmärkide hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid teedeehituse ja liiklusmärkide hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid teedeehituse ja liiklusmärkide hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi teedeehituse ja liiklusmärkide hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Teiseste ja taaskasutatud materjalide kasutamise nõuded teedeehituses			
Teede vastupidavuse näitajad (nagu purunemiskindlus, külmumis-, sulamis ja paisumiskindlus, vastupidavus keemilistele mõjudele)			
Teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamine, ms vähendab teel liikuvate sõidukite kütusekulu (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)			
Teekattes selliste materjalide/lahenduste kasutamine, mis vähendab sõidukite rehvimürataset (eeldusel, et see ei vähenda liiklusohutust)			
Tee-ehituse energiakulu kogu ehituse olelusringi jooksul (alates materjalide kaevandamisest ja transpordist kuni ehitise lõpliku valmimiseni)			
Tee-ehituse käigus välisõhu saasteainete heitkoguste piiramine			

(lenduvate orgaaniliste ühendite, tolmu, SO_2, NO_x ja polüaromaatsete süsivesinike (PAH) osas)			
Tingimused taaskasutatavate materjalide kasutamisele liiklusmärkide tootmisel			
Tingimused liiklusmärkide vastupidavusele			
Tingimused liiklusmärkide taaskasutatavusele peale nende kasutusaja lõppu			
Tingimused liiklusmärkide tootmise energiakulule			

7) Hankijate küsimustik – transport

1. Kas kasutasite transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite transpordivaldkonna (sõidukite või transporditeenuste) hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Kütusekulule (..)
   b) CO_2 emissioonidele (..)
   c) Teise saasteainete emissioonidele (nt NO_x, tahked osakesed) (..)
   d) Sõidukite põhjustatavatele müratasemetele (..)
   e) Juhtide säästliku sõidustiili koolitusele (..)
   f) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite sõidukite või transporditeenuste hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi transpordivaldkonna (sõidukite või avalike transporditeenuste või jäätmeveoteenuste) hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Sõiduki tehniliste andmete alusel ei tohi sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused ületada kindlaid väärtusi (CO_2 g/km)			
Sõidukite heitmed peavad olema kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga			
Sõidukitega on kaasas vastava sõiduki puhul asjakohane teave/juhised keskkonnahoidliku sõiduki juhtimise kohta			
Pakutav sõiduk on varustatud käiguvahetuse näidikuga			
Pakutav sõiduk on varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega			
Pakutav sõiduk on varustatud seadmega, mis kuvab autojuhile kütusekulu näitajaid			
Kui sõidukisse on paigaldatud kliimaseade, mis näeb ette fluoritud kasvuhoonegaaside kasutamist, peab vastava gaasi ülemaailmset kliimasoojenemist soodustav mõju olema vastama piirnormidele sõltuvalt sõiduki tüübist			

Sõidukite hooldusel tuleb kasutada madala viskoossusega mootori määrdeõlisid või regenereeritud määrdeõlisid			
Hüdraulikaõlidel ja määretel ei tohi olla kehtivat tervise- või keskkonnaohu teadet või riskilauset			
Määrdeõlides ei tohi biolagunemisvõimetute ja bioakumuleeruvate ainete kumulatiivne massikontsentratsioon olla üle 0,1 massiprotsendi.			
Sõidukid peavad olema varustatud rehvidega, millest tulenev müratase ei ületa kehtestatud maksimumi			
Veeretakistusjõud (nii uute kui ka protekteeritud rehvide puhul, mida väljendatakse ühikuga kg/tonn, ei tohi ületada ISO 28580 või samaväärse standardi alusel kehtestatud piirväärtusi			
Sõiduk on ette nähtud töötama alternatiivsete kütuseliikide või –süsteemide jõul (nt biokütused, elektri- ja vesinikkütused või hübriidsõidukisüsteemid).			
Sõiduki müratase ei ületa õigusaktidega kehtestatud taset.			
Lisapunktide andmine ringlusse võetud või taastuvate materjalide suhtarvu põhjal sõiduki kaalust. Taastuvate materjalide hulka kuuluvad näiteks sellistest allikatest nagu			

taimeõli või maisitärklis saadud bioplast			
Sõidukile on paigaldatud käivitamis- ja seiskamissüsteem			
Kütusesäästlikkuse suurendamiseks tuleb kõiki lepingu kehtivusajal teenuse osutamisel osalevaid sõidukijuhte tunnustatud õppeasutuses korrapäraselt keskkonnahoidliku sõidukijuhtimise alal koolitada.			

8) Hankijate küsimustik – ehitus

1. Kas kasutasite ehitushangetes keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite ehitustööde hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite ehitustööde hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Arhitekti kogemusele keskkonnasõbraliku ehituse valdkonnas (..)
   b) Ehitise energiatõhususele (..)
   c) Taastuvate energiaallikate kasutamisele ehitise ekspluatatsioonil (..)
   d) Kasutatavate ehitusmaterjalide keskkonnasõbralikkusele (..)
   e) Veesäästu lahendustele (..)
   f) Ehitusjäätmete käitlusele ( )
   g) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite ehitustööde hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?

   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul ehitustööde hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes ehitustööde hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid ehitustööde hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid ehitustööde hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi ehitustööde hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Arhitekti/projekteerija kogemuse nõuded keskkonnasõbraliku ehituse (energiatõhusus, taaskasutatavatest energiaallikatest energia tootmine, soojustagastusega ventilatsioon valdkonnas, hoonete hea sisekliima kavandamise, veesäästu kavandamise jm alal)			
Ehitusettevõtja suutlikkuse nõuded ehitusprotsessi keskkonnajuhtimisele (EMAS või ISO 14001 sertifikaadid või ettevõtte sisene või allhankijate poolne ekspertiis keskkonnajuhtimisvõtete rakendamiseks, et ära hoida negatiivseid mõjusid taimestikule ja loomastikule, keskkonnasaaste osas)			
Hoone kogu energiatarbe (küte, jahutus, soe vesi, ventilatsioon ja elektrienergia) näitajad vastavalt passiivamaja või madala energiatarbega hoonete standarditele			
Hoone tulevaste kasutajate energiatõhusa käitumise koolituse nõuded			

Minimaalsed näitajad, mitu % peab hoone oma energiatarbest suutma toota ise taastuvatest energiaallikatest lokaalsete seadmete abil (päikesekollektorid ja päikesepaneelid, biomassi katlamaja või koostootmine, tuulegeneraatorid vm)			
Tingimused, et hoone ehitamisel ei kasutata materjale, mis sisaldavad väävelheksafluoriide (SF6)			
Ehitusel kasutatavatele värvidele, lakkidele jmt lenduvate orgaaniliste ühendite sisalduse piirväärtusi			
Hoones kasutatavate ehitusmaterjalide lenduvate orgaaniliste ühendite heite piirväärtusi lähtuvalt standardist EN ISO 16000-9 kuni -11			
Kogu puit ja kõik puidupõhised materjalid peavad olema pärit seaduslikest allikatest saadud puidust			
Kogu puit on saadud metsadest, millel on sertifikaat, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid (näiteks FSC, PEFC, I-tüübi ökomärgis või muu samaväärne)			
Tingimused, kui suur osakaal hoone ehitusmaterjalidest peab baseeruma taaskasutatavatel materjalidel			

Tingimus, et kõik sanitaar- ja köögiruumid peab varustama tehnoloogia viimaste veesäästu tehnoloogiatega (nt kahesüsteemsed WC-loputuskastid, mis kasutavad maksimaalselt 6 liitrit täisloputusel ja 3 l vett uriiniloputusel; veevabad pissuaarid, vett säästvad segistid)			
Tingimused vihmavee ja hallvee kasutamiseks veevarustuses kohtades, kus ei ole vaja kasutada joogiveekvaliteedile vastavat vett (nt WC loputus). Seejuures saab enim punkte pakkuja, kes suudab maksimeerida vihmavee ja hallvee kasutust			
Mehhaanilise soojustagastusega ventilatsiooni kavandamine			
Hoone rõhutesti läbiviimine ja lekete vastavus passiivmajastandardile			
Hoone esimese aasta energiatarbe, toodetud energia, hoone sisekliima ja veetarbe seire hoone ehitaja poolt			
Tingimusi ehitusaegse jäätmete sortimise nõuete osas			
Tingimusi hoone eluea lõpul lammutamise osas			

9) Hankijate küsimustik – elekter

1. Kas kasutasite elektri hankimisel keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite elektri hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite elektri hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal (..)
   b) Koostootmisel toodetud elektrienergia osakaal (..)
   c) Elektrienergia päritolu (energiaallikas) (..)
   d) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite elektri hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul elektri hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes elektri hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid elektri hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid elektri hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi elektri hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Vähemalt 50 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on toodetud taastuvatest energiaallikatest			
Vähemalt 50 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on toodetud suure tõhususega koostootmise teel.			
100 % ulatuses sellise elektri ostmine, mis on saadud taastuvatest energiaallikatest			
Töövõtja peab iga lepinguaasta lõpus avaldama hankijale tarnitud elektrienergia päritolu (energiaallikad ja tootmisviisid)			

10) Hankijate küsimustik – siseruumide valgustus

1. Kas kasutasite siseruumide valgustuse (projekteerimise, paigaldamise, valgusallikate) hankimisel keskkonnahoidlikuse kriteeriume?
   a) Ei ( )
   b) Jah (..)

2. Kui keeruliseks peate keskkonnahoidlike hankekriteeriumite siseruumide valgustuse hankimisel? Palume anda hinnangu 1-5 (1 väga lihtne, 5 väga keeruline)

   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

3. Kas määrasite siseruumide valgustuse hankes tingimusi järgmistele näitajatele?

   a) Valgusallikate (lampide) energiatõhususele (energiaklassile) (..)
   b) Kogu siseruumide valgustuse summaarsele valgustuse võimsusele (..)
   c) Valgusallikate (lampide) valgusviljakusele (..)
   d) Valgusallikate (lampide) kasutuseale (..)
   e) Valgusallikate (lampide) elavhõbedasisaldusele (..)
   f) Tingimusi valgusallikate pakendamisele (..)
   g) Tingimusi valgustuse projekteerija kogemusele (..)
   h) Muud tingimused (nimetage) _____

4. Kui määrasite siseruumide valgustuse hankes eelnevaid kriteeriume, siis kus hanke dokumentatsioonis?
   a) Kvalifitseerimistingimustes (..)
   b) Vastavustingimustes (..)
   c) Hindamiskriteeriumites (..)
   d) Tehnilises kirjelduses (..)

5. Kui mitu hanget olete viimase 3 aasta jooksul siseruumide valgustuse hankimiseks läbi viinud?

   _____ hanget

6. Kui mitmes siseruumide valgustuse hankes rakendasite eelpool küsimuses 2 ja 4 nimetatud kriteeriume?

   _____ hankes

7. Kui suure rahalise mahu moodustasid siseruumide valgustuse hanked Teie organisatsioonis viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

8. Kui suure rahalise mahu moodustasid siseruumide valgustuse hanked, kus rakendati küsimuses 2 ja 4 toodud kriteeriume viimasel 3 aastal?

   _____ eurot

9. Kas olete valmis edaspidi siseruumide valgustuse hangetes rakendama järgmisi keskkonnahoidlikke riigihanke kriteeriume?

	Oleme valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima	**Pigem ei ole valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**	**Ei ole kindlasti valmis vastavat kriteeriumi rakendama ja kontrollima**
Valgusallikate (lampide) energiaklass A või B			
Tingimused valgusallikate valgusviljakusele X lm/W			
valgustusseadmete jaoks ette nähtud lampide ning olemasolevate valgustusseadmete asenduslampide kasutusiga peab olema minimaalselt X tundi			
luminofoorlampide ning olemasolevate valgustusseadmete jaoks ette nähtud asenduslampide elavhõbedasisaldus ei tohi olla suurem kui X mg/lamp			
Tingimused pakendamisele: Laminaat- ja komposiitplastikust pakendeid ei tohi kasutada			
Tingimused pakendamisele: Kui kasutatakse pappkaste ja lainepaberit, peavad need vähemalt 50 % ulatuses olema valmistatud ringlussevõetud materjalist.			
Tingimused pakendamisele: Kui kasutatakse			

plastikmaterjale, peavad need vähemalt 50 % ulatuses olema valmistatud ringlussevõetud materjalist			
Kui projekteerimisel on uus valgustussüsteem, peab pakkuja tõendama, et valgustuse projekteerijatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustuse projekteerimise valdkonnas ja/või sobiv valgustusinseneri kutsekvalifikatsioon			
Kui valgustus paigaldatakse kogu hoonesse, ei tohi kogu hoones tarbitav valgustuse maksimaalne võimsus, jagatuna põranda kogupindalaga, ületada X W/m^2			
Kui valgustus paigaldatakse üksikusse ruumi või hooneosasse, ei tohi ruumis tarbitav maksimaalne valgustusvõimsus, jagatuna ruumi põranda kogupindalaga ja selle valgustatusega (väljendatud ühikutes 100 luksi), ületada X $W/m^2/100$ lx			
Kui paigaldatakse uut või renoveeritud valgustussüsteemi, peab pakkuja tõendama, et			

paigaldajatel on vähemalt kolmeaastane töökogemus valgustussüsteemide paigaldamise valdkonnas ja/või sobiv elektrotehnika või ehitustehnoloogia alane kutsekvalifikatsioon			
Pakkuja peab uute või renoveeritud valgustusseadmete kohta esitama järgmise teabe: valgustite demonteerimisjuhised; juhised selle kohta, kuidas lampe asendada ja missuguseid lampe võib kasutada valgustites ilma määratud võimsustihedust suurendamata; juhised valgustuse juhtsüsteemide kasutamise ja hooldamise kohta; juhised kasutaja kohaloleku andurite kohta (kuidas seadistada nende tundlikkust ja viivitusaegu); juhised selle kohta, kuidas kalibreerida ümber ja seadistada päevavalgusega seotud juhtsüsteemid, nt võtma arvesse ruumiplaani muutusi; juhised lülituskellade kohta			

Lisa 5. Saksamaa heade praktiliste näidete teavitusankeet

Das Umweltbundesamt stellt für interessierte Auftraggeber gute Praxisbeispiele umweltfreundlicher öffentlicher Beschaffung auf seiner Webseite vor. Dazu bitten wir Sie, Ihre Angaben für ein Praxisbeispiel aus Ihrem Zuständigkeitsbereich, das möglichst nicht „älter“ als zwei Jahre ist, in die nachfolgenden Felder einzutragen. Damit geben Sie anderen Beschaffungsverantwortlichen nützliche Hinweise und erleichtern Ihnen einen umweltfreundlichen Einkauf.

Keskkonnaamet riputab asjast huvitatud hankijate jaoks oma kodulehele üles häid praktikanäiteid keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimisest. Sellega seoses palume Teil täita alljärgneva ankeedi mõne hea KH riigihanke näite kohta, mis ei ole soovituslikult vanem kui 2 aastat. Sellega annate Te teistele hankijatele kasulikke juhiseid ja lihtsustate nende tööd keskkonnasõbralike hangete korraldamisel.

Titel / *Pealkiri**

Kurzbeschreibung / *lühikirjeldus*

Effekte und Einsparungen / *tulemused ja kokkuhoid*

Hilfetext / *abitekst*:

Welche Einsparungen wurden, bezogen auf ein Jahr, erzielt? Wenn keine genauen Zahlen genannt werden können, bitten wir um Eingabe von Schätzwerten, um eine Tendenz aufzuzeigen.

Millist kokkuhoidu saavutati aasta jooksu? Kui täpseid numbreid pole võimalik välja tuua, siis palume sisestada hinnangulised väärtused, et näidata vähemalt kokkuhoiu trendi.

Eingesparte Euro / *kokkuhoid eurodes*

Eingesparte Tonnen CO2 / *vähenendud CO2 heide tonnides*

Eingesparte Liter Wasser / kokku hoitudt vett liitrites

Eingesparte kWh Strom / *kokkuhoitud elektrienergia kWh*

Eingesparte sonstige Ressourcen / *kokku hoitud muud ressursid*

Wie wurden die Ressourcen eingespart? / *kuidas hoiti ressursse kokku*

Bemerkungen / *märkused*

AusblendenVerwendete Arbeitshilfen / *Kasutatud juhend- ja abimaterjalid*

Bitte benennen Sie die Arbeitshilfen, die Sie zur Formulierung des Ausschreibungstextes und zur Auswahl des wirtschaftlich günstigsten Angebots verwendet haben (zum Beispiel Arbeitshilfen des Portals www.beschaffung-info.de und Kriterien von Umweltzeichen).

Palun nimetaga kasutatud juhend- ja abimaterjalid, mida Te kasutasite hankedokumendi koostamiseks ja majanduslikult soodsaima pakkumuse hindamise kriteeriumite määramiseks (näiteks juhendmaterjali portaalist www.beschaffung-info.de ja ökomärgise kriteeriumid)

Bitte benennen */ Palun nimetage*

Ansprechpartner */ Kontaktisik*

Adresse */ Aadress*

Vollständiger Name */ Nimi*

Firma / Schule / Institution */ Ettevõte / Kool / Institutsioon*

Land */ Riik* Deutschland

Straße, Hausnummer */ Tänav, majanumber*

Adresszusatz */ Täiendav aadress*

Postleitzahl */ Postiindeks*

Stadt */ Linn*

Abteilung */ Osakond*

Ansprechpartner */ Kontaktisik*

Telefonnummer */ telefoninumber*

E-Mail

Fax Nr.

AusblendenUnterlagen */ Materjalid*

Bitte auswählen

- Beschlüsse / Dienstanweisungen zum umweltfreundlichen Beschaffungswesen */ Järeldused / Soovitused keskkonnahoidlike riigihangete tarbeks*
- Ausschreibungstext */ Hankedokumendid*
- Bewertungsschema zur Ermittlung des wirtschaftlich günstigsten Angebots */ Majanduslikult soodsaima pakkumuse hindamissüsteem*
- Vertragsunterlagen / relevante Vereinbarungen */ Lepingumaterjalid / muud olulised kokkulepped*

Sonstige */ Muu*

Links */ Lingid*

Titel */ Nimi*

Die Link-Titel ist auf maximal 128 Zeichen begrenzt. */ lingi nimi on piiratud 128 tähemärgiga*

URL

Link in einem neuen Fenster öffnen */ Ava link uues aknas*

Weiteren Eintrag hinzufügen */ Lisa täiendav link*

Ich bin einverstanden, dass die gemachten Angaben auf www.umweltbundesamt.de veröffentlicht werden. */ Ma olen nõus, et esitatud andmed avaldatatakse aadressil www.umweltbundesamt.de*

- Nein */ Ei*
- Ja */ Jah*

Senden */ Saada*
Mit Sternchen (*) gekennzeichnete Angaben sind Pflichtfelder */ Tärniga tähistatud lahtrid on kohustuslikud*.